דער לעמפּשטיין

Jim. Glezer

UNIVERSITY OF FLORIDA
3 1262 05389 4894
F
1789
.J4
G78
1951
JUDAICA
LIBRARY

בס"ד. אדר תשס"ה (פורים)

ו' אדר ←

משלוח מנות

שלום רב.

בזה משלוח מנות לשולחן פורים:

דער קונטשטיין

געזעצט און געדרוקט אין דער דרוקערייי
„א ר ט פ ר י נ ט"
פון גוטשטאדט און פאסקוא
לוז 213 ☆ האוואנא, קובא

דער גרונטשטיין

ספעציעלע אויסגאבע

געווידמעט דער פייערונג

פון לייגן דעם גרונטשטיין

אונטער דעם בנין פון בית-הכנסת

און

דער צענטראלער „אידישער היים"

ארויסגענעבן דורך דעם פאטראנאט פון דער אידישער היים

אונטער דער רעדאקציע

פון

ליב הילדער

און

נחמן סאלאוויטשיק

האוואנא, קובא. י"ג סיון תשי"א לפ"ק (17 יוני) 1951

UNIVERSITY OF FLORIDA LIBRARIES

אינהאלטס־פאַרצייכנונג

זייט

1. צום היינטיקן גרויסן יום־טוב (עדיטאָריעל) 5
2. מגילת־היסוד (טעקסט פון דער דעקלאַראַציע פון פּאַרמיעט) 7
3. דאָ וועט זיין דער מקום קדוש (ליד פון אליעזר אראַנאָווסקי) 11
4. הימל און ערד... (פון הרב הראשי ר' מאיר ראָזענבוים) 15
5. די געשיכטע פון די אידן אין קובאַ (מיט א פּאַרוואָרט) 19
6. די געשיכטע פון פּאַטראָנאַט (פון לייב היללער) 55
7. אויף דעם וועג צו א צענטראַלער קערפּערשאַפּט (פון הערמאַן חייזלער) 69
8. די אידעאָלאָגיע און ציל פון פּאַטראָנאַט (פון איסאק גורוויטש) 72
9. דער כוח פון א ישוב (פון כוליא קאריטי) 76
10. זכרונות פון 29 יאָר צוריק (פון בן ציון דיזיק) 78
11. די קייט (ליד פון יצחק למדן) 82
12. א גיסטיקע בריק צווישן ישוב קובאַ און ארץ ישראל (פון נחמן סאַלאָוויטשיק) 84
13. נישט־אָנגעצונדענע ליכט (פון יוסף קליינער) 87
14. די נייע ציל פון דער אידישער דערציאונג (פון דרא. אידא גלעזער־קאַסטיעל) 96
15. דערציאונגס־פּראָבלעמען אין חוץ לארץ (פון יעקב לעשטשינסקי) 100
16. אַלבום פון די גרינדער פון פּאַטראָנאַט צו בויען א בית הכנסת און אידישע היים 106
17. שפּאַניש אַפּטיילונג פון 187

צום היינטיקן גרויסן יום־טוב

ע ד י ט א ר י ע ל

די אידישע ימים טובים צייכענען זיך תמיד אויס, אין אונזער לאַנגער געשיכטע, אַלס טעג פון גליק און פרייד. דאָס זענען טעג, אין וועלכע עם ווערן געפייערט גרויסע היסטאָרישע געשעענישן און פֿאַסירונגען, וואָס זענען פֿאַר־לאָפן אין גאַנג פון דורות. אין די דאָזיקע טעג פון יום טוב און רוחניות ווערט דאָס געפיל אין אונז פארטיפט און דערהויבן. עס לעבט אין אונז דאן אויף דאָס באַוואוסטזיין, און אומעטום, בכל מקום שהם, וואו עס איז נאָר פֿאַראַן אַ אידישער ישוב, ווערן אין דעם טאָג דערמאָנט וויכטיקע און פייערדיקע מאַ־מענטן פון אונזערע אבות אבותינו, פון אונזער גלאָררייכער פארגאנגענהייט.

לאָקאַלע אידישע ימים טובים ווערן אין דער אלגעמיינער אידישער געשיכטע זייער וויניק דערמאָנט, מיטן אויסנאַם פון אַ באַגרעניצטער צאָל. לאָקאַלע ימים טובים, וואָס זענען פֿאַרצייכנט אין ספר „אוצר ישראל", וואָס שטעלן מיט זיך בלויז פאָר גרעסערע שמחות און ספעציעלע געשעענישן, וואָס זענען פון צייט צו צייט פאָרגעקומען אין פֿאַרשידענע אידישע ישובים.

עס פֿאַסירט זעלטן, אַז א גאנצער ישוב זאָל זיך באַטייליקן אין א י י ן גרויסער און וויכטיקער געשעעניש, וואָס איז נוגע דעם ישוב. אין מערסטע פאלן ווערט אַזאַ שמחה געפייערט פון בלויז אַ טייל „מחותנים" פונם ישוב. די איבעריקע, אויב זיי קומען, זענען זיי נאָר נישט מער ווי געלאדענע געסט אויף דער „חתונה". ווען עס טרעפט אָבער — וואָס אַן אמת אין זעלטענע פאַלן — ווען די גאַנצע אידישע באפעלקערונג פון א לאנד ווערט באזעלט פון איין געפיל און אַנגעצונדן פון איין געדאַנק און זי לאָזט זיך אַרויס איבער די גאַסן מיט שטראַליקע פנימער און געזאנג אין די הערצער, און די גאנצע מאסע פילט דאן ווי איין מענטש, אז דער יום טוב ווערט פארוואנדלט אין אן אלגע־מיינער סימפאָניע פון פרייד און האַפנונג — דאן ווערט דער טאָג פארשריבן אַלס היסטאָרישע פֿאַסירונג אין דעם ישוב׳ס געשיכטע און ער איז זוכה צו פֿאַרבליבן אַן אַנדענק־טאָג לדור דורות.

היינט, דעם דרייצנטן טאָג פון חודש סיון, פייערן מיר דעם אקט פון לייגן דעם גרונטשטיין סיי פאַר דעם בית הכנסת, סיי פאר דעם בנין פון דער

אידישער היים. אן אויסגעהלומטער אידעאל פון יאָרנלאַנגער אַנגעשטרענגטער און מיט מסירת נפש אַנגעפילטער ארבעט גייט פאַרווירקלעכט ווערן. דער יום טוב איז פאר אונז א גרויסער און א באדייטנדיקער, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס דער גאנצער פייערלעכער אקט באשטייט בלויז פון א קליינער צערעמאָניע פון איינמויערן א פּאָר שטיינער. דער דאָזיקער קורצער אקט איז אָבער אַן אַנזאָג, אַז מיר שרייבן אַ ניי בלאט אין דער געשיכטע פון קובאנער אידישן ישוב. עס איז אַן אַנזאָג, אַז מיר בויען א געמיינזאמע, בשותפותדיקע דירה פאר דעם גאנצן אידישן געזעלשאפטלעכן לעבן דאָ אין קובא, מיט פולער אחדות און הארמאָניע פון אלע ריכטונגען. עס וועלן נישט זיין מער קיין קליינלעכע רייבונגען און מיספארשטענדעניש, וואָס טריקענען אוים דעם זאפט פון אונזער שעפערישן לעבן. אלע מחיצות צווישן פּארטייען און ריכטונגען וועלן פּאַר־שווינדן. מיט דער אייביקער אידישער עקשנות הויבן מיר איצטער אַן צו בויען א פעסטונג פון שטאָל און גראניט, כדי צו פאראייביקן אין צעמענטירן דעם קיום און המשך פון אונז אלע.

דערפאר צאָפּלען היינט פון פרייד אַלע הערצער פון אידישן ישוב. דער זיידע, די באָבע, די קינדער און אייניקלעך — אַלעמענס הערצער קלאָפּן אויס א סימפאָניע צום טאקט, א סימפאָניע פון גליק, וואָס מיר האָבן דערלעבט דעם היינטיקן טאָג. אַלע וועלן מיר אינדערשטיל און מיט כוונה זאָגן די ברכה:

ש ה ח י י נ ו , ו ק י מ נ ו , ו ה ג י ע נ ו ל ז מ ן ה ז ה . . .

מגילת־היסוד

מגילת-היסוד

בהנחת אבן-הפינה לבית הישוב היהודי בהבנה, מדינת קובה:

ה י ו ם, 17 ביוני שנת 1951, תחת ממשלתו של נשיא מדינת קובה דר' קארלאס פריו סאקאראס, י"ג ימים לחודש סיון שנת ה' אלפים תשי"א לבריאת העולם, אלף תתפ"א לחורבן בית מקדשנו, השנה הרביעית למדינת ישראל בנשיאתו של פרופסור דר' חיים בן עזר זיצמן, במעמד ראשי המוסדות ובאי-כח של הישוב היהודי בקובה בנוכחותו של הרב דקהלת הבנה, הרב ר' מאיר רוזנבוים

א נ ו מ צ ה י ר י ם

שאנחנו תושבי קובה, בני הישוב היהודי שהנהו כיום אוד מוצל מאש, משארית הפליטה של קהלות ישראל בתפוצות אירופה, שבתוך חרבותיה הושמד שליש שלם של עמנו במלחמתו הנואשת בימי השואה והשמד עם מפלצת הזועה של ראש צוררי ישראל — היטלר הרשע ימח שמו וזכרו — התאספנו היום פה בהבנה, בירת מדינת קובה, בטקס הנחת אבן-הפינה

לבית הכנסת ולבית הישוב היהודי בקובה

שישמש בית נאמן לתרבות ולרוח ישראל סבא, שיאצל מהודו ומברכתו על הישוב היהודי בקובה להעלאת רמתו הרוחנית, להחזיק מעמד ולשמור את שלהבת העבר והחוה והעתיד גם יחד של עמנו — עם עולם — אשר בם התמזגו האמת והצדק היפה והנשגב של כיסופינו ושאיפותינו מדור דור. ובשעה חגיגית זו

ת א מ צ נ ו ת ק ו ת נ ו

שהישג תרבותי וחינוכי זה ישמש בסיס לנו ולבנינו ולבני-בנינו להמשכת קיומנו בתור יהודים הנאמנים לעמם לארצם ולמולדתם ושלא ימוש מלבנו ומלב הבאים אחרינו דמות המולדת הנכספת המפרפרת ביסורי גאולתה.

ועל זה באנו על החתום:

(חתימות כל חברי הפטרונט)

טעקסט אין אידיש פון דער פייערלעכער דעקלאַראַציע אין עברית, געשריבן אויף פּאַרמעט מיט סופר־ישע אותיות, אונטערגעשריבן פון אַלע מיטגלידער פון פּאַט־ראַנאַט, וואָס איז אַיינגעמויערט געווארן ביים לייגן דעם גרונטשטיין פון דעם בנין פאַר דעם בית הכנסת און הויז פון קובאַנער אידנטום:

ה י י נ ט , דעם 17־טן יוני 1951, אונטער דער רעגירונג פון פּרעזידענט פון דער קובאַנער רעפובליק, דר. קאַרלאָס פּריאָ סאָקא־רַאס, 13־טער טאָג אין חודש סיון, 5711 יאָר לויט אונזער צייטרעכענונג, און 1881 יאָר זייט חורבן בית שני, אין פערטן יאָר פון דער וויידער־אַנטשטייאונג פון מדינת ישראל אונטער דער פּרעזידענטשאַפט פון פּראָפעסאָר דר׳ חיים בן עוזר וויצמאַן, אין דער אַנוועזנהייט פון די פּרעזידענטן פון אַלע אַרטיקע אידישע אינסטיטוציעס און פאַרשטייער פון אידישן ישוב אין קובאַ, ביי דער באַטייליקונג פון דעם רב פון דער קהלה פון האוואַנא, הרב ר׳ מאיר ראַזענבוים

דערקלערן מיר פייערלעך

אז מיר, די אידישע בירגער פון קובאַ, רעשטלעך פון די אַמאַליקע גרויסע אידישע ישובים אין אייראָפּע, וועלכע זענען אויף אַן אכזריות׳דיקן אופן פאַרניכטעט געווארן אין זייער פאַרצווייפלטן קאַמף מיטן גרויזאַמסטן, בלוטדורשטיקן מאַנסטער בשעת דער שרעקלעכסטער קאַטאַסטראָפע, וואָס האָט וועלט געטראָפן אונזער פּלאַנעט, מיטן אומקום פון ⅔ דריטל פון אונזערע ברידער און שוועסטער אין דעם בלוטיקן טעראָר פון דעם גרעסטן צורר ישראל פון אַלע צייטן, היטלער, ימח שמו וזכרו, האָבן מיר זיך פאַרזאַמלט היינט אין האוואנא, הויפּט־שטאָט פון קובאַ, אין דעם צערעמאָניאלן אקט פון לייגן דעם גרונטשטיין צום בנין פאַר דער

בית הכנסת און הויז פון קובאַנער אידנטום

וועלכע וועט אויך זיין און בלייבן די היים פון אונזער אוראלטער קולטור און גייסט און וועלכע וועט פאַראייניקן אונזער אמאָל מיט

אונזער היינט, דערהויבנדיק אונז צו דער געהעריקער קולטורעלער מדרגה, וואָס וועט שטאַרקן אונזער פּאָזיציע אויף זיך קענען אויסלעבן און וווייטער פאָרזעצן די גאַלדענע קייט פון אונזער פאַלקס-עקזיסטענץ, באַשיינט און באַקרייניט פון דער גלאָררייכער ירושה פון אַן אייביק פאַלק, וואָס איז כסדר געווען דער קוואל און יסוד פון די העכסטע מאַראַלישע און עטישע באַגריפן.

און אין דעם־אַ פייערלעכן מאָמענט

זענען מיר פעסט איבערצייגט

אַז לייגנדיק איצט דעם גרונטשטיין פון אַ בנין, וואָס סימבאָליזירט אונזער אַ וויכטיקע קובאַנער־אידישע קולטורעלע און דערציערישע דערגרייכונג, ווערט אויך גלייכצייטיק געלייגט

אַ פעסטער און זיכערער פונדאַמענט

פאר אונז, פאר אונזערע קינדער, פאר אונזערע קינדס־קינדער, צו פאָרזעצן גראדליניק און געטריי די ריכטליניען פון אידישן קיום אומעטום, צו זיין און בלייבן — אימער און שטענדיק — געטרייע זין פון אונזער פאַלק און לאַנד, וואָס קעמפן פאַר זייער פולשטענדיקער גאולה.

אונטערגעשריבן:

(חתימות פון אַלע מיטגלידער פון פאטראַנאַט)

דא וועט זיין דער מקום-קדוש

צום לייגן דעם גרונט-שטיין פאַר א בית-הכנסת אוּן א חיים

פאַר די אידן אין קובאַ

— פון —

אלי עזר אראָנאָוסקי

נישט קיין שטיין, אוּן נישט קיין ציגל —
נאָר די תורה אין דעם ארון!
אוּן דער ספר, אוּן דאָס בוך
פאַרן קינד וואָס דאָ געבאָרן.

איבער ימ׳ען — בלוט-אוּן פייער,
דורכגעטראָגן זיי מיט יראה! —
איצטער בויען מיר אין קובאַ
דאָ פאַר זיי אַן אייגן דירה.

דאָ וועט זיין דער מקום-קדוש,
וואו די סיני-ליכט וועט בליצן,
אוּן דעם קליינעם, שוואַכן ישוב
פון ציקלאָנען-נעכט באַשיצן...

דאָ וועט זיין דער אידיש-צענטער,
וואָס וועט אים מיט וועלט פאַרבינדן;
אוּן די שבת-יום-טוב ליכט
וועלן מיר דאָ אייביק צינדן...

דאָ וועט ברענען אַ נר־תמיד
נאָך די זעקס מיליאָן קרבנות,
פון אַ וועלט וואָס האָט געשאַכטן
אַן אַ טראָפּן פון רחמנות!...

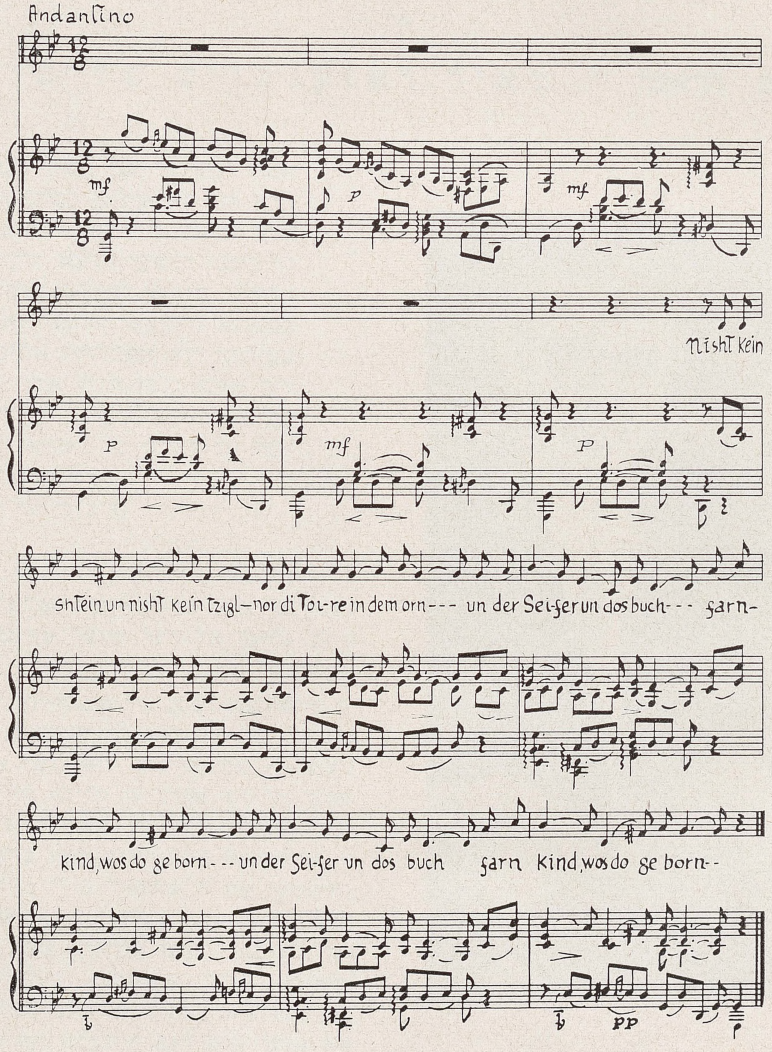
דאָ וועט זיין די בית־ישראל,
וואָס וועט אונדז מיט זיי באַהעפטן;
און וועלן דער שונא וועט באַפאַלן —
וועט פון דאַנען קומען קרעפטן...

וועלן שוואַך, און בלוטלאָז, אַרעם
זאָל, חלילה, זיין דער ישוב,
וועט ישראל פון דער וויטן,
ווי אַ צויבער־וואַרט, אַ כישוף

אונדז פאַרוואַנדלען אין געטרייע
זין, פון אייביקן ישראל,
און ווי לאַנג ס'וועט זיין דער גלות,
וועט אים וועקן שטים פון גואל...

טעקסט פון אליעזר אראנאווסקי

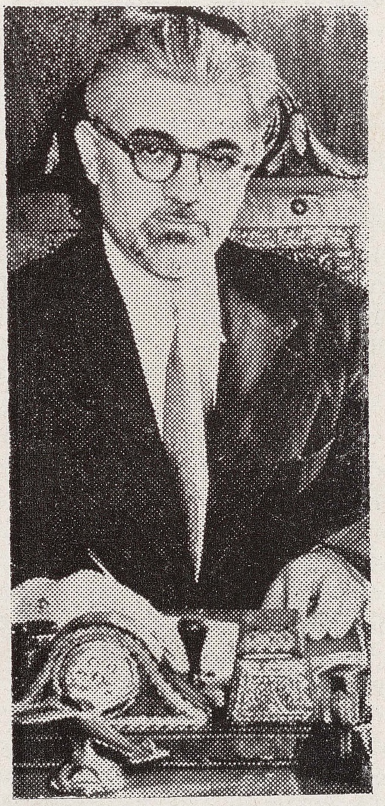
מוזיק אראנזש.: פראפ. יאשא פישערמאן

הימל און ערד...

— פון —

הרב הראשי ר׳ מאיר ראזענבוים שליט״א

אמר רבה בר בר חנא: זימנא חדא הוי קא אזלינן במדברא אמר לי ההוא טייעא, תא אחוי לך היכי דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי; שקלתי לסילתא אתנחת בכוותא דרקיעא; אדמצלינא. בעיתיה ולא אשכחתי, אמינא ליה איכא גנבי הכי? אמר ליה ההיא גלגלא דרקיעא הוא דהדר. נטר עד למחר כי השהא הכא ומשכחת ליה.
(ב׳ב ד׳ עד׳)

היינט איז א יום טוב ביי אונז, קו־באַנער אידן; א יום טוב, וואָס האָט נישט זיינס גלייכן אין דער היגער אידישער־געשיכטע.

פייערונגען זענען ביי אונז נישט קיין נאָווינע. צי מיר האָבן א פאַרוואָס, צי נישט — מיר פייערן. און גאָר אפט מאַכן מיר זיך אפילו צו גלויבן, אז מיר זענען פרייליך, ווען אין אמתן הערט זיך א שטימע פון אינעווייניק, וואָס פרעגט: „ולשמחה מה זו עושה?״ ווייל מיסטע ימים טובים, וואָס מיר פייערן, אפילו די גאָר גרויסע, האָבן אַנדערע פאַר אונז געמאַכט אַדער באַשטימט: רעליגיעזע, נאַציאָנאַלע און אפילו לאָקאַלע. אַנדערש איז אַבער מיט דעם היינטיקן יום טוב, וועלכן מיר האָבן אליין, בידים, אויסגע־

פּראָצעדור און אויסגעהאַרעוועט. און דער יום טוב פּאַרמאָגט אויך אַלע דריי מאָטיוון: דעם רעליגיעזן, נאַציאָנאַלן און לאָקאַלן. איז דעריבער קיין חידוש נישט, וואָס דער דאָזיקער יום טוב האָט אויפגעשטורעמט די הערצער פון דער גאַנצער אידישער באָפעלקערונג פון קובא, וועלכע איז היינט פאַרזאַמלט בייצואוואויזען דאָס לייגן פון דעם גרונטשטיין פאַר דער אַלגעמיינער אידישער חיים פון אַלע אידן פון קובא, און איז גרייט צו מאַכן דעם „שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה", אויף וועלכן זיי האָבן אַזוי לאַנג געווארט.

מיר אַליין פילן זיך באַוונדערס יום טוב'דיק היינטיקן טאָג און מיר וואָלט: וועלן, אַז איר זאָלט מיט אונז טיילן די היינטיקע פרייד־יקע שטימונג, אויך אויף אונזער שטייגער.

• • •

דער מאָטאָ, וועלכן מיר האָבן אַוועקגעשטעלט איבער דעם מאמר, איז איינע פון די וואונדערלעכע מיסטעריעזע מעשהלעך פון די גזמאות פון רבה בר בר חנא. דערציילט אונז דער גרויסער אמורא: וויי ער איז אמאל געגאַנגען אין מדבר האָט זיך צו אים באַוויזן א סוחר און יענער האָט אים אָנגעבאָטן צוצוגיין מיט אים צו א געווינסן ארט, וואו ער וועט אים באַווייזן וויי הימל און ערד קושן זיך. דערציילט רבה בב"ח: „האָב איך געגומען מיין קאַרב מיט ברויט (צדה לדרך) און האָב עס אַוועקגעלייגט אין פענסטער פון הימל. שפעטער, וועו איך האָב געענדיקט דאַוונען און בין געגאַנגען זוכן מיין קאַרב מיט ברויט איז ער נישט געווען. פרעג איך מיין באַגלייטער: זענען דא פאַראַ גנבים? האָט ער מיר געענטפערט: דאָס איז דער הימלישער ראָד מיט זיינע מזלות. וואָס האָט זיך דא איבערגעדרייט. וואַרט צו ביז מאָרגן אין דער צייט, וועו דאָס ראָד וועט זיך צוריק איבערדרייען, וועפטו וועפינען דיין שאדן..."

אפילו וועו אונזערע פאָרשער וואָלטן אונז נישט געזאָגט, אַז די מיסטעריעזע גוזמאות פון רבה בב"ח זענען געמיינט וויי סימבאָלן, וואָס טראָגן מיט זיך א טיפע לערע, וואָלטן מיר, רוכט זיך, גלייך גע־קאָנט באַמערקן, אַז דאָס אויבן דערמאָנטע מעשהלע טראָגט מיט זיך כמעט א שטיק נבואה, צו וועלבער מיר האָבן א גוואַלטיקן שייכות.

וועו מיר שטעלן זיך פאָר רבה בר בר חנא אין א מדבר, פרעגן מיר זיך: אין א מדבר? וויי קומט ער אין א מדבר? אין וועו עס וואַקסט פלוצלונג אויס לעבן אים א סוחר, וואונדערט מען זיך אויפסניי. וואָס האָט רבה בב"ח צו טאָן מיט סוחרים? ער איז נישט קיין ביזנעסמאַן, און וואָס פאר א מין סוחר איז ער, אַז ער קען גאָר דאָס ארט וואו הימל און ערד קושן זיך און ער וווייזט עם דעם געלערנטן אמורא?

איז וועו מיר קוקן זיך צו צו דעם אלעם, זענען מיר, אַז דאָס מעשהלע איז ווי צוגעשניטן און אָנגעמאָסטן פאָר אונז און איז דער היסטאָרישער שפיגל פון דעם היינטיקן גרויסן אידישן יום טוב אין קובא.

• • •

מיר, פונקט ווי רבה בב"ח, זענען דורך דער השגחה מגולגל געוואָרן אין האַוואַנא, וואָס יעדער איינער, סיי דא, סיי אין אויסלאַנד, האָבן עם באַטיטלט אַלס א גייסטיקער מדבר, א פלאַץ, וואו די געזעלשאפטלעכע ברכה קען נישט הל זיין. און לאָמיר דא מודה זיין, אַז מיר האָבן באַדאַרפט שטארק קעמפן מיט זיך אַליין נישט אָנגעשטעקט צו ווערן מיט דעם געלאַנק, וואָס איז דא געוואָרן כמעט א נאַציאָנאַל אייגנטילדונג. עס האָט דא אפילו נישט אויסגעהאלטן דער באַוואוסטער תלמודישער כלל פון „חן מקום על יושביה" — אַז יעדער ארט האָט א באַזונדערן חן און אָנציאונגס־קראפט ביי זיינע אייגי־

וואוינער. כ׳האָב נאָך אין ערגעץ נישט געפונען אזא אָרט, וועמעס איינוואוינער זאָלן האָבן פון אים אזא שלעכטע מיינונג, ווי דאָ אין האוואַנא. מיט וועמען מען האָט גערעדט, האָט מען געהערט איין נוכה: „אה! דאָ אין האוואַנא וועט שוין נאָרנישט זיין״. מיר האָבן ממש ביי אָסך פון זיי זיך געמוזט בעטן זיי זאָלן נישט פרואווון אזוי פאר׳סדום׳עווען דאָס אידישע האוואַנא. אָבער אחוץ א פאָר געציילטע, וועלכע האָבן אפשר מורא געהאט, אז מען קען זיי באשולדיקן אין זייַן די שולדיקע פון אזא אפאטיע צום היגן געזעלשאפטלעכן לעבן, האָבן כמעט אלע ווי אי״ער אפגעוואָגט דאָס לעבן פון דער אידישער צוקונפט אין האוואַנא אין דעם העכערן גייסטיקן זין פון וואָרט. „האַוואַנא איז א מדבר שממה״, האָט עס געהיסן און אזוי וועט עס שוין בלייבן...

אָבער מיר, פונקט ווי רבה בר בר חנא, האָבן נישט געטראַכט אזוי. וויל אויב דאָס איז א מדבר, טא וואָס טוען מיר דאָ? איבערקיכס, היינט האָבן אידן באַוויזן, אז מען קאָן אין נגב אויך אויפשטעלן ישובים... אמת, א סך האָבן אונז פארשריגן פאר פאנטאזיאָרן, בעלי גוזמא. אָבער מיר האָבן נישט געקוקט אויף דעם נאָר געזוכט א געלעגנהייט, וואָס זאָל באשטעטיקן אונזער אויפפאסונג, און די געלעגנהייט איז עקומען אין געשאלט פון דעם אידישן „סוחר״ (בלשון רבים), וועלכער האָט דווקא יא אָנגעהויבן צו באגרייפן דעם געדאנקען־גאנג פון דעם מאדערנעם רבה בר בר חנא און באשלאָסן צו כאפן א שפאציר צוזאמען...

און דאָ עפנט זיך אויף א גאנץ נייַ פענסטערל אויפן אידישן האָריזאָנט דורך וועלכן עס באווייזט זיך די וואונדערליכע מיסטעריעזע פאנאָרמאַ, און עס פאסירט, אז דווקא דער פראקטישער סיחר, וואָס האָט קיינמאל זיך נישט אפגעגעבן מיט הימל־זאכן — דווקא ער האָט דערזען דאָס ליכט, וואָס האָט באַלויכטן דעם פונקט, וואו עס איז מעגלעך צו שאפן די פארמולע, ווי אזוי הימל און ערד זאָלן זיך קענען פארשטיין און זיך אפילו צוזאמענקומען. וויל אויב מען זאָל וועלן זיין אויפריכטיק, מוז אנערקענט ווערן דער פאקט, אז איינע פון די אורזאכן פון דער אידישער גייסטיקער צוריקגעשטאנענקייט אין האוואַנא איז געווען, וואָס הימל און ערד, אזוי צו זאָגן, האָבן געפירט א שטענדיקן קאמף צווישן זיך און די ערד פלעגט כסדר אייַנשלינגען דאָס שטיקל הימל, וואָס פלעגט זיך פון מאל צו מאל באוויזן איבער דעם האוואַנער אידישן האָריזאָנט. אָבער עס איז אז אלטער כלל, אז ערד, וואָס האָט איבער זיך נישט קיין הימל, קאָן נישט זיין פרוכטבאר. די ערד קאָן זיך זיין ערד און אפילו גוטע ערד, אָבער אויב די זון (שמש צדקה) שיינט נישט איבער איר; אויב דיווינטן (רוחניות) בלאָזן נישט אויף איר, און אויב דער רעגן (טל השמים) באגעצט זי נישט און באפייכט זי נישט, מיז זי פארוואַנדלט ווערן אין א פינסטערער מדבר.

זענען געקומען פשוטע אידן, סוחרים, פאלקס־מענטשן, און האָבן אנערקענט דעם פשוטן אמת און אנגעהויבן צו ארבעטן, שווער צו ארבעטן, אין דער ריכטונג, און האָבן ב׳ה דערלעבט דעם היינטיקן טאג, ווען זיי קאָנען מיט שטאלץ אין פריידיקע טערען אנווייזן אויף דעם אָרט „היכי דנשקי ארעא ורקיעא״, וואו הימל און ערד קושן זיך ממש, וואו עס ווערט געלייגט דער גרונטשטיין פאר א פראכטפולער הייליקער שול, וואו עס וועט געהערט ווערן דאָס וואָרט פון ג־ט און זיין תורה, וואו אידן וועלן קומען שעפן פון זייער אייביקן קוואל און אלט אוצר, פו זייער אייביקן קוואל און אלטן אוצר, בכדי אפצופרישן זייער נשמה און באניען זייער גייסט. און אין דער זעלבער

צייט ווערט אויך געלייגט דער גרונט־שטיין פון דער גראַנדיאָזער געביידע פאַר אַלע אַנדערע נויטיקע הצטרכותן פון דעם אידישן ישוב, וואו דאָס ציבור'ש לעבן וועט בכלל קריגן זיין תיקון.

אונזער „מעסערזש" צו אייך, חשובע איניציאַטאָרן פון דעם היינטיקן יום טוב, און צו דער גאַנצער אידישער באַפעלקערונג, איז: זאָל אייך דער הימל נישט פאַרלאָזן און אייך העלפן צו האָבן א זיכערן באָדן אונטער אייערע פיס... שוועקט אייך נישט פאַר די, וואָס זאָגן, אַי דאָס איז א גוזמא, אַז איר האָט אפשר אינטערעסענטן א צו שוועכן זאָך. ניין, אויב דער הימל איז מיט אייך, קאָנט איר גיין אויף א זיכערן בריק. אויב עס קאָן זיך אייך אַמאָל דוכטן, אַז עס קאָסט צו טייער (דער קאַרב מיטן ברויט פאַר־שווינדט), איז דאָס אויך אויף א ווייַלע, ווייל סוף כל סוף וועט איר צוריקקריגן מער ווי איר האָט אריינגעלייגט.

און עס ווילט זיך, צום סוף, ענדיקן מיט די ווערטער פון דוד המלך: „אבן מאסו הבנים". דעם היינטיקן שטיין, וועלכן א טייל האָבן נישט געוואָלט אַנערקענען, „היתה לראש פינה" איז דאָך געווארן דער ווינקלשטיין פון, לאָמיר האָפן, א בלייַענדיק אידיש לעבן אין קובא. ווייל „מאת ד' היתה זאת". די השגחה עליונה האָט אַזוי געוואָלט, אַז „היא נפלאות", דאָס וואָס ביי אַנדערע איז גע־ווען אן איבערנאַטירלעכע זאָך, א גוזמא „בעינינו", דאָס האָבן מיר געזען פריער מיט אונזערע גייסטיקע אויגן און היינט, ב"ה מיט אונזערע פלייַשיקע אויגן.

אונזער תפילה ביי דעם מאַמענט איז, אַז דאָ זאָל געבויט ווערן א בנין, וואָס זאָל פאַרוואַנדלען דעם היינטיקן קוש אין א שטענדיקן „שלום בית", אין א בנין, וואו אַלע שיכטן פון אונזער קובאַנער אידנטום זאָלן זיך קאָנען אויסלעבן ווי אַ־דן; און זיי זאָלן באַהויבט ווערן מיט דעם אידישן אחריות געפיל, וואָס האָט אונזער פאָלק געהאַלטן צוזאַמען און אונז געשטאַרקט פאַר אַלע טויזנטער יאָרן פון אונזער קיום. און זאָל דער בנין זיין כאָטש א שטיקל נקמה אין אַלע אונזערע שונאים און א ברעקל טרייסט פאַר די אַלע אויסגערעסענע מיטן וואַרצל אידישע קהילות, וואו אידיש לעבן האָט געדייעט און געבליט. זאָל דאָ געבויט ווערן א בנין, דורך וועלכן עס זאָל געשטאַרקט ווערן די הענט פון די בויער און קעמפער פון אונזער הויליקער מדינה, פון וועלכער עם זאָלן ארויסקומען קינדער גייסטיק אין פּסיכאָלאָגיש גרייט איבערצונעמען די כיונטן פון דעם אידישן לעבן סיי דאָ, סיי אין מדינת ישראל. זאָלן מיר דער־לעבן צו דעם חנוכת הבית פון דעם בנין און צו דער פאַרווירקלעכונג פון אַלע אונזערע האָפנונגען, וואָס מיר לייגן אויף אים. און „שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

די היסטאָריע פון די אידן אין קובא

(פֿאָרוואָרט)

שרייבן געשיכטע, וואָס האָט פֿאַסירט מיט דורות צוריק, איז אַן אויפגאַבע פֿאַר געשיבטע - פֿאַרשער, וועלכע פֿארמאָגן, אויסער א סך קענטעניש און ערהיציע אויך צייט און געדולד און זיי באַאַרבעטן זייער מאַטעריאַל אין פֿאַרלויף פון חדשים און אפילו יאָרן, אויב נויטיק. וויל צו קענען זיך דערגרונטעווען אין די אַלע עטאַפּן און פֿאַסירונגען, וואָס זענען פֿאַר־לאָפן מיט הונדערטער יאָרן צוריק, און כדי אַרויסצושיילן פון דעם אַלעם אַן אמתן טאַלק, מוז מען כסדר זוכן און נישטערן, אין ביבליאָטעקן, אין אַרכיוון אזן אין אַלטע שמות. מען מוז סאָרטירן אזן שטוקעווען געפונענע שטיקלעך און בהעקלעך, ביז עס גלינגט צו באַשאַפן אַיין גאַנצע זאַך, איין שטיק געשיכטע פון א פאָלק און א עפאָכע.

די עובדה פון אַנשרייבן א געשיכטע פון דעם לעבן און שאַפן פון די אידן. וואָס זענען געקומען קיין קובא אין דער קאָלאָניאַלער עפאָכע, איז טאַפּלט שווער. די זעלטסטדיקע אידן האָבן נישט געהאָט די מינדסטע מעגלעכקייט צו פֿאַר־צייכענען עפּנטלעך מאַמענטן פון זייער לעבן — פֿריידיקע און טרויעריקע. די שוואַרצע האָנט פון דער אינקווויזיציע האָט זיי צו דעם ניט דערלאָזט. טאַרקווא־מאדאס געשפּענסט האָט זיי כסדר פֿאַר־פֿאָלגט און געהיט. די יעניקע, וועלכע זענען אין הארצן פֿאַרבליבן אידן און האָבן אין גהיים, בחדרי חדרים, יא אָפּגעהיט זייער רעליגיע, האָבן זייערע מאַמענטן פון אידישן אויסלעבן זיך נישט געקאָנט פֿאַרצייכענען אפן און פריי. דערפאַר זענען די עטלעכע קלייניע עפּי־זאָדן וועגן וועלכע מען וויסט יא, אויך אייגנגהילט אין א טיפן שלייער אין זייער אויטענטישקייט מוז געשטעלט ווערן אונ־טער א פראַגע־צייכן. געוויסע געפונענע שפּורן פון אידישקייט אין יענער צייט, ווי צום ביישפּיל, אז די שטאָט באַאמאָ זאָל האָבן געגרינדעט געוואָרן פון אנוסים אָדער מאַראַנען, און אז דעם נאַמען באַאַמאָ האָבן די אידן געגעבן דער שטאָט אוים דאַנקבאַרקייט צו גאָט, וויל ער האָט זיי אַרויסגערעטעוועט פון גלות שפאַניע און זיי איבערגעפירט קיין קובא. לאָזן זיך שיין אויסטייטשן, אָבער קאַווירן פאַר זייער אבסאָלוטער ריכטיקייט קאָן מען נישט.

נאָטירלעך האָבן די אידן אין יענע שווערע טעג געהאָפט, אז אין קובא וועלן זיי געפינען די געגאַרטע פרייהייט צו דינען צו זייער אידישן גאָט. אַזוי ווי זיי האָבן אָבער מורא געהאַט ארונטער־צוואַנדרפן די מאַסקע פון שמד גלייך ווי זיי זענען אַנגעקומען אין דעם נייעם לאַנד אַריין, און כדי נישט אויפצורייצן די שפּאַנישע מאַכט־האָבער, האָבן זיי זיך באַנוצט מיט דעם געהיימניספולן נאַמען באיאמאָ, וועמענס ראשי תיבות האָט זיך געלייענט אזוי:

ב(ברוך) א(אתה) י(יי) א(אלוקינו) מ(מתיר) א(אסורים). דאָס איז די טרא־דיציאָנעלע אידישע ברכה וואָס מ׳זאָגט,

וועז מען וועלט ניצול פון א געפענגעניש אדער פון א געפאנג־לאגער.

אין דער אידישער איבערזעצונג הייסט דאס:

„געלויבט ביסטו, אונזער ג־ט, וואס דו באפרייסט געפאנגענע".

אזעלכע און ענלעכע שפורן און אנדייטונגען פון אמאליקן אידישן לעבן געפינען מיר גענוג. צום באדויערן זענען זיי, ווי שוין אנגעמערקט, נישט מער ווי ה ש ע ר ו ת און עס איז כמעט אוממעגלעך פעסטצושטעלן, צי זיי האבן וועז עס איז עקזיסטירט. עס פעלט אונז יעדער שפור פון אן ארגאניזירט, איינהייטלעך אידיש לעבן. מיר פארמאגן נישט קיין פראקטאקאלן, קיין שפור פון א שול, א מקום קדוש, וואס זאל האבן עקזיסטירט, א בית עלמין. דער אייניציקער זכר, וואס איז יא איבערגעבליבן פון יענער „אידישער" עפאכע, זענען די העברייאישע ערשטע נעמען, וואס א סך היינטיקע קריסטן טראגן, ווי, צום ביישפיל, מאיסעס (משה), עזעקיעל (יחזקאל), אסראעל (ישראל), גאבריעל (גבריאל), מיגעל (מיכאל), אראן (אהרן), אברהאם (אברהם), איסאאיאס (ישעיה) א. אנד. אויך פרויען טראגן ביים הייניטיקן טאג א סך העברייאישע פארנעמען: אסתר, רעבעקא, רחעל, סארא, א. אנד. דאס זענען זיכער די אור־אייניקלעך פון די אמאליקע אידן, וועלכע האבן זיך מיט דער צייט אויסגעמישט מיט דער קריסטלעכער באפעלקערונג און פולשטענדיק זיך אפגעריסן פונם אידישן וואלצל.

צום באדויערן פארמאגן מיר נישט אינם היגן ישוב קיין ריכטיקן שטאב פון געשיכטע־פארשער, וואס זאלן קאנען נאכגיין די אלע קלייניע, וויניק פארבלי־בענע שפורן פון אן אמאליק אידיש לעבן, האבן מיר זיך דערפאר געמוזט באנוגענען מיט די פארענענע מאטעריאלן, וואס מיר האבן געזאמלט פון פארשידענע קוואלן.

דאקעגן האבן מיר אפגעגעבן א בריי־טערן פלאץ פאר דער געשיכטע פון אונזערע טעג, וואס האט זיך אנגעהויבן בערך אין אנהויב פון איצטיקן יארהונדערט. וויל פאר דעם דאזיקן צייט־אפשניט האבן מיר שוין באוויזן אנצוזאמלען א היפש ביסל מאטעריאלן פון דאקומענטן, צייטונגען, צייט־שריפטן, פראטאקאלן פון פארזאמלונגען און צוזאמענקונפטן. פון דעם אלעם קען מען שוין מער־ווייניק אויפמאלן א בילד פון דעם אידישן געזעלשאפטלעבן לעבן פאר די לעצטע עטלעכע צענדליק יאר, ביז אונזערע טעג. א סך האט אונז מיטגעהאלפן דער נעזאמלטער מאטעריאל פון דר. באריס סאפיר, געדרוקט אין א בראשור פארם אין דער ענגלישער שפראך. מיר ווילן אויך ביי דער געלעגנהייט נישט פארגעסן אויסדריקן א דאנק די אנגעזעענע היגע אידישע פעדאגאגן, דרא. אידא גלעזער־קאסטעל און דר. דיאנים קאסטיל. דער לעצטער איז א באקאנטער אידישער אדוואקאט און געזעלשאפטלעכער טוער. זייער בייטראג פון אייניקע מאטעריאלן און איבערזעצונגען האבן אונז א סך פארלייכטערט דאס צוזאמענשטעלן אונזער ארבעט אין א כראנאלאגישער פארם.

די רעדאקציע

די ערשטע אידישע אימיגראַנטן

די געשיכטע פון די אידן אין קובא איז ענלעך צו דער געשיכטע פון די אידן אין גאַנץ לאַטיין אַמעריקע. זי האָט זיך אַנגעהויבן מיט דער ערשטער פאָזע פון דער שפּאַנישער אַרייַנדרינגונג אין לאַטיין אַמעריקע, מיט דער ערשטער פאַרכאַפונג פון אַמעריקאַנער טעריטאָריע מצד די וויסע יחסנים פון אייראָפּע.

עס איז א פאקט, וואָס האָט זיך איבערגעחזרט כמעט אין יעדן לאַנד פון לאַטיין אַמעריקאַנישן קאָנטינענט, אז צוזאַמען מיט די שפּאַנישע „קאָנקיסטאַדאָרעס״, מיט די שימערירנדיקע צלמים אויף זייערע ברוסטן, זענען מיטגעקומען אידן. טייל פון די דאָזיקע אידן זענען געווען געשמדטע, אַוועקגעאַנגענע פונם אידישן פאָלק אויף שטענדיק. טייל פון זיי, אָבער, זענען געווען טעראָר־משומדים, אַזעלכע וואָס האָבן זיך געשמדט לפנים וועגן, אוים מורא פאַר דער אינקווויזיציע. וועלכע זענען אין הארצן פאַרבליבן גע־טרייע זין פון אידישן פאָלק און פון אידישן גאָט.

די דאָזיקע אידן ווערן אין אונזער גע־שיכטע אָנגערופן מאַראַנען אָדער אַנו־סים, וויל זיי זענען געווען געצוואונגען צו לעבן מיט א שטענדיקער מאָסקע אויפן פּנים. אויבן אויף האָבן זיי געמוזט שפּילן די ראָלע פון גוטע קריסטן, פון פרומע קאַטאָליקן, אָבער אין געהיים, אין די פאַרבאָרגענע ווינקלען פון זייערע היימען, אין טיפע קעלערן, האָב זיי אָפּגעהיט די אידישע תפילות און אידישע דינים און מנהגים. וועגן דאָם שאַרפע אויג פון דער־אינקווויזיציע האָט אזא איינעם געמאַכט, האָט מען מיט אים נישט געמאַכט קיין לאַנגע צערעמאָניעס. דער קרבן האָט גע־פונען זיין תיקון אין די פלאַמען פון דער קאַטוילישער קירך.

דאָם איז פאַרגעקומען סיי אין שפּא־ניע, סיי דאָרט, וואו זי האָט פאַרפלאַנצט איר הערשאַפט. קובא איז אין דעם פּרט נישט געווען קיין אויסנאַם.

לויט געשיכטלעכע מאַטעריאַלן האָט זיך די געשיכטע פון די אידן אין קובא אָנגעהויבן מיט קאָלאָמבוסעס באַטרעטן דעם קובאנישן באָדן, דעם 27־טן אָקטאָ־בער 1492. עס זענען פאַראַן דאָקומענטן, וואָס באוויזן, אז דעם 2־טן נאָוועמבער 1492, האָט קאָלאָמבוס געשיקט איינעם פון זיינע מענטשן, וועלכער איז צוזאַמען מיט אים געקומען אין דעם לאַנד, וואָס מיר רופן היינט קובא, מיט נאָך איינעם, אויסצוגעפינען אינפאָרמאַציע וועגן די איינוואוינער פון דעם נייעם און טשי־קאַוון לאַנד. דער מאַן, לואיס דע טאַרראַם, איז געווען א געביל־דעטער מאַן. ער האָט גערעדט א סך שפּראַכן, צווישן זיי העב־רייאיש און אַראַמיש. קאָלאָמבוס האָט אים כסדר געהאַלטן לעבן זיך. ער האָט אים גערופן האָבן אלם איבערזעצער אויף זיינע לאַנגע אוואַנטוריסטישע רייזעס.

דער דאָזיקער לואיס דע טאַרראַם איז געווען א געשמדטער איד, וועלכער האָט, אויס מורא צו אויס איבערצייגונג, אָנגע־נומען דעם קאַטוילישן גלויבן.

אויב לואיס דע טאַרראַם איז געווען דער ערשטער איד אין קובא אין יענע היסטאָרישע טעג, איז ער אָבער נישט ge־ווען דער איינציקער. אזוי שנעל וויי די טעריטאָריע פון דעם שיינעם אינזל איז דערקלערט געוואָרן אלם דאָם אייגנטום פון דער שפּאַנישער קרוין, האָבן אָן א שיער אוואַנטוריסטן פון אייראָפּע זיך א לאָז געטאָן אין דעם נייעם לאַנד אריין, ווי עס איז געווען דער פאַל מיט יעדער נייַ־איינגענומענער טעריטאָריע. די סיבה איז געווען א פאַרשטענדלעכע. יעדע נייע טעריטאָריע האָט געמאַניעט די גאָלד

גיריקע אייראָפּייער מיט אירע ניט־עקספּלואָטירטע רייכטימער, דער עיקר טאָקע — מיט גאָלד! עס האָבן זיך שוין געהאַט דערטראָגן קלאַנגען, וואָס האָבן דערגרייכט אין אַלעווינקלען פון אייראָפּע, אז אין די אַיינגענומענע לענדער בלעכדט עס פּשוט פאַר די אויגן פון די זשמענעים גאָלד, וועמעס ווערט די אייניגעבראַכטע הויבן נישט אָן צו ווינען.

צווישן די אָנגעפאַרענע האָבן זיך אויך געפונען אַ צאָל אידן. אייניקע פון זיי זענען, פונקט ווי זייערע קריסטלעכע קאָמפּאַטריאָטן, געלאָפן זוכן דעם גלעטאָל. אַנדערע ווידער, האָבן אויסגענוצט די גלעגנהייט זיך ארויסצוכאַפּן פון זייער געבורן־לאַנד, כדי צו דערוועלבן רעליגיעזע פרייהייט, כדי צו קענען דינען דעם גאָט פון זייערע אבות, פריי און אומגעשטערט. אין דעם נייעם לאַנד, האָבן זיי געהאָפט, ווען זיי דאָס אויג פון דער שרעקלעכער אינקווייזיציע נישט אַזוי פיינליקן מיט דער איביקער מורא, אין זיי וועלן ווידער קאָנען ווערן דאָס, וואָס זיי זענען — אידן, אמתע אידן, וואָס דינען זייער גאָט אָפן און אומגעשטערט.

די דאָזיקע מענטשן האָבן שנעל אויסגעפונען, אז צו פריי ווערן זיי אין די נייע לענדער אויך נישט קענען זיין; אז דער צעם איז צו שטאַרק. ווייל צוזאַמען מיט די מיליטעריש אַרײַנדרינגער זענען אַלע־מאָל מיטגעקומען רעליגיעזע פאַנאַטיקער. שליחים פון דער אינקווייזיציע, כדי צו באַקערן די נייע אונטערטאַנען פון שפּאַנישן קעניג, די אינדיאַנער, צום „אמתן" גלויבן, צום קאַטאָליציזם. במילא האָבן די דאָזיקע שליחים געהאַלטן אז אויג אויך אויף זייערע אייגענע אָנגעפּאַרענע „קאָמפּאַטריאָטן", און עס איז וויידערשאַמאָל נויטיק געווען צו פאַרבאָרגן די אמונה און דינען דעם אידישן גאָט הינטער פאַרריגלטע טירן און אייזערנע שלעסער.

פונדעסטוועגן דערציילט די געשיכטע, אז ביזן יאָר 1520, דאָס הייסט קנאַפּע דרייסיק יאָר נאָך קאָלאָמבוסעס אנטדעקן קובאַ, האָבן זיך די אידן (קיינער וויסט נישט די ענעוע צאָל), דאָרט געלעבט רואיק. נאָכדעם האָט די אינקווויזיציע זיך אָנגעהויבן צו צופירן די הענט און עס האָבן אָנגעהויבן פאַלן די ערשטע קרבנות, צווישן זיי א גרופּע פרוען, וועלכע האָבן ארויסגעווייזן פעסטן ווילן צו בלייבן בייזייער אידישן אָפּשטאַם.

די „הייליקע" האָבן פו דער אינקווויזיציע האָט געבושעוועט, אַמאָל מער אזא אמאָל ווייניקער, די גאַנצע צייט, וואָס מאַדריד האָט געהאַלטן קובאַ אונטער איר יאָך. צווישן די, וואָס זענען אומגעקומען אויף די שייטערהויפנס, האָבן זיך געפונען באַהאַלטענע אידן פון אַלע געזעלשאַפטלעכע שטאַפּלען: אָרימע און רייכע, פּשוטע מענטשן פון פאָלק און אַדלעכע, וועלכע האָבן געהאַט דערגרייכט הויכע פּאָליטישע און פינאַנציעלע פּאָזיציעס. דאָס „הייליקע" פייער פון פאַנאַטיזם איז געווען „דעמאָקראַטיש" און עס האָט נישט געמאַכט קיין אונטערשייד צווישן אָרים און רייך, צווישן מאַן און פרוי און קינד. עס האָט פאַרצוקט, יעדן איינעם ביי וועמען דער צלם איז געווען טמא, אָדער וואָס האָט פאַרדעקט דעם אמתן גלויבן.

עס זענען נישט פאַראַן קיין סך ידיעות וועגן די געמשפּטע, וואָס זענען אריינגעפאַלן אין די הענט פון דער אינקווויזיציע; ווייל די קובאַנער ארכיוון זענען נאָך דערווייל ניט גענוג געשטודירט געווארן. דער ערשטער אינקווויזיטאָרישער משפּט וואָס איז באַקאַנט, איז געווען איבער פראַנציסקע גאָמעז דע לעאָן, אין האַוואַנא. מ'האָט אים הינגעריכטעט און קאָנפיסקירט זיין פאַרמעגן, וואָס איז באַשטאַנען פון 149.000 דאָלער. ארום דעם יאָר 1627 האָבן די אינקווויזיטאָרן פון האַוואַנא ארעסטירט אייניקע אייגווואוי־

נער פון דער הויפטשטאָט, פֿאַרבאַהאַלטענע אידן. צווישן זיי האָבן זיך געפונען אַנטאָניא מענדעז און לואיס ראָדריגעז, אייניקע יאָר שפּעטער זענען באשולדיקט געוואָרן אויפן זעלבן חשד עטלעכע פון די סאַמע רייכסטע איינוואוינער פון דער שטאָט, צווישן זיי בלאַם פּינטאָ, כּוואָן ראָדריגעז מעסא און פראַנציסקא ראָדריגעז דע סאָלים. מ׳האָט זיי געמשפּט און אַרויפגעלייגט א געלט שטראָף פון 150.000 דאָלער, אויסער אַנדערע שטראָפן. מער ווייניקער אין יענער צייט טרעפן מיר אויך אַנדערע נעמען צווישן די קרבנות פון דער אינקווויזיציע אין מאַדריד: לואיס מענדעז טשאַוועס, לואיס וואַסקעז בארעטא און מאַנועל אַלוואַרעז פּריעטא.

די אינקווויזיטאָרישע פאַרפֿאָלגונגען אויף אידן האָבן זיך אין די שפּעטערדיקע יאָרן לאַנד און זוכן שוץ אין די אַנטיליען, ביז די פּאָרטוגעזישע עראָבערונג פון בראַזיל האָט זיי אַראָפּגעטריבן פון דאָרט. אויך נאָך פון פריער האָבן א סך געשמדטע אידן, אַדער די פאַרשטעלטע קריסטן, זיך פאַרנומען מיט צוקער־פּלאַנטאַציעס, וואָס עס איז געווען איינע פון די וויכטיקסטע רייכטימער קוואָלן אין די אַמעריקאַנער קאָלאָניעס אין יענער צייט. די אידן זענען עס געווען די, וואָס האָבן אריינגעבראַכט דאָס קולטיווירן פון צוקער קאַניע אין מאַרטיניקע און קובא, הגם אפֿיציעל איז עס צוגעשריבן די פּאָרטוגעזן. ניט קוקנדיק אויף דעם, וואָס מ׳האָט באַפֿאַלגט די נייע קריסטן אין די קאָלאָניעס, האָט מען פונדעסטוועגן טאָלערירט די אַלע, וואָס האָבן ענטוויקלט די רייכטימער פון לאַנד.

די ערשטע אידיש פּאָרטוגעזישע איז גראַנטן, וואָס זענען געפֿאָרן קיין ניו־יאָרק אין 1654־טן יאָר, זענען צייטווי־

ליך אָפּגעשטאַנען אין קובא, נאָענט צו קאַבאָ סאַן אַנטאָניא.

פון דער זעלבער וויכטיקייט, כדי צו קאָנען די אידישע אַקטיוויטעטן אין קובא, ווי דאָס קולטיווירן פון צוקער־קאַניע, ענען אויך געווען די קאָמערציעלע פאַרבינדונגען מיט די שכנותדיקע אינזלען, ווי כאַמאַיקא, קוראַזאָאָ און אַנדערע, וואו עס האָבן דאָן עקזיסטירט געמיינדעס פון אנוסים, וואָס האָבן גאָרנישט אַלס א שטיצפונקט צו א נעץ פון קאָמערץ און עקספּאָרט, וואָס האָט זיך פאַרשפּרייט ביז לאַנדאָן, אַמסטערדאַם און האַמבורג.

א גרויסער און וויכטיקער טייל פון איראָפּייאישן האַנדל מיט די אַנטיליען האָט זיך געפונען אין די אידישע הענט. עס איז מעגלעך, אז די אַנטיליאַניש פּירַטן, וואָס האָבן געפירט א רויבער מלחמה קעגן שפּאַניע און אירע ים־ווענ, פלעגן זיך באַזאָרגן מיט פּראָוויזיעס אין די אידישע געשעפטן.

די קובאַנער אינקווויזיציע האָט גע־דויערט ביז סוף פון דעם 18־טן יאָרהונ־דערט, ווי עס באווייזן עס די גערעכטס־אַנקאַגעס, וואָס זענען געפירט געוואָרן איבער דעם פאָרטוגעזישן איד וויצענטע גאַמעז קאַעיאָ אין 1680; יאַקאָב נוניעז לאָפּעז אין 1712; דער גלח כאָסע דיעז פּימיענטא; כּוואָן ראָדריגעז מעכיא; אַנ־טאָניא סאַנטאַעיא אין 1783, און א סך אַנדערע.

צוגלייך ווי אין די מערסטע אַמעריקא־נער לענדער אונטער דער שפּאַנישער הערשאפט, האָט די מעטראָפּאָליע געהאט דעם מאַנאָפּאָל איבער דער קאָמערץ און האָט ניט דערלאַזט די עקאָנאָמישע ענט־וויקלונג פון אירע קאָלאָניעס דורך דעם פּאַרבאָט פון דעם פריין האַנדל. זיי האָבן ניט געטארט פירן קיין קאָמערציעלן פאַרקער אויסער מיט דער מעטראָפּאָליע, מיט שפּאַניע. פון דעם 16־טן יאָרהונ־דערט אָן איז באַזע פון די קובאַנער־

רייכטומער שוין מער ניט געווען דער שפּאַנישער האַנדל, נאָר הויפּטזעכלעך דער אומלעגאַלער האַנדל, דער קאָנטראַבאַנד, אין וועלכן די אידן האָבן געשפּילט אַן אָנגעזעענע ראָל. אין דעם יאָר 1762, וואָן די ענגלענדער האָבן איינגענומען האַוואַנא, האָבן זיי אויפגעוויזן די גרויסע נאַטירלעכע אוצרות פון קובא און די גרויסע קאָמערציעלע מעגלעכקייטן. אין אין יאָר 1764 האָבן די שפּאַניאָלן אליין מאַדיפיצירט דעם מאַנאָפּאָל סיסטעם.

בעת דער באַלאַגערונג פון האַוואַנא ד׳רך די ענגלענדער, האָבן אייניקע אידן אויך געשפּילט אַ ראָל. דער ענגלישע־ אַדמיראַל וואַרנאָן, אין זיין קובאַנער עקספּעדיציע, האָט אָנגעשטעלט אַ איד אלס איבערזעצער. דער איד יאַקאָב פראַנק האָט באַשפּייזט די זעלנער טרופּן פון דעם אַדמיראַל פּאָקאָק.

ריטשארד דאוויי האָט געזאָגט אין „קיבא פאָסט עגד פרעזענט 1898":

„אין קובא זענען געווען פאַר דער באַפרייאונגס קריג, מער ווי־ניקער, 500 אידן — די מערסטע פון שפּאַנישער אָפּיטאַמונג — און זיי האָבן זיך פאַ־ נירען מיט האַנדל. פינף אָדער זעקס פאַ־ מיליעס זענען געווען רייך און גע־ שעצט, אָבער זיי האָבן זיך געהאַלטן אין ואַנצן אָפּגעזונדערט".

עס איז פונדעסטוועגן שווער פעסט־ צושטעלן די צאָל אידישע פאַמיליעס, ווייל האָבן זיך געפונען אין קובא אין דער קאָלאָניאַלער עפּאָכע. זייענדיק כּסדר פאַרפאָלגט דורך דעם טעראָר פון דער אינקווויזיציע, און אויך אין א געוויסער מאָס צוליב דער סביבה אין אַלגעמיין, האָבן זיך די קובאַנער אידן אויסגעמישט מיט דער ארומיקער באַפעלקערונג און מיט דער צייט זענען אָפּגעווישט געוואָרן די שפּורן פון זייער אידישן אָפּשטאַם.

עס זענען נאָך אָבער אפילו ביזן 19־טן יאָרהונדערט פאַרבליבן אייניקע פאַמי־ליעס, וואָס האָבן אויפגעהאַלטן די טרא־ דיציעס פון זייער פאָלק, נישט קוקנדיק אויף די צרות און פאַרפאָלגונגען פון דער אינקווויזיציע, ווי עס איז צום ביישפּיל דער פאַקט מיט דער באַרימטער אָקטרי־ סע און דיכטערין דאָראָעס דע דיאָס פּאָרטאָ, וועלכע איז געווען געשעצט און געאכט אין אַלע הויך אריסטאָקראַטישע קרייזן פון דער קאָטוילישער געזעלשאַפט אין קובא. שוין דער נאָמען אירער, דאָ־ לאָרעס דע דיאָס, האָט אָנגעדייט אויף דער „רוינקייט" פון איר קאָטוילישן אָפּשטאַם. פונדעסטוועגן איז איר דאָס אלץ נמאס געוואָרן און זי האָט זיך באַ־ זעצט אין פּאַריז, וואו זי האָט געלעבט אלס אידישע און איז געשטאָרבן אין יאָר 1869 אלס גלויביקע אין אידישן גאָט.

אוודאי זענען די מאַראַנען פון קובא געקומען אין קאָנטאַקט מיט אידן פון אַנ־ דערע לענדער, דורך האַנדל, אָבער נישט אלס אידן, נאָר אלס שפּאַניער אָדער קר־ באַנער. זיי איז אויסגעקומען צו האַנדלען מיט אידן פון ענגלאַנד און האָלאַנד, און אויך מיט אידן פון נאָענטן מזרח. קיי־ נער האָט אָבער נישט געטאָרט וויסן, אז דער רעספּעקטפולער סענאָר מיט דעם אויסערלעך־שפּאַנישן פוץ און אָנשטעל, איז אין דער אמתן א באַהאַלטענער אי־ א מאַראַן, וועלכער איז זיך מוסר נפש פאַר דער רעליגיע פון זיינע עלטערן אין זיידעס. ווייל זיי האָבן דאָך קיינמאָל נישט געקאָנט וויסן וועמען צו געטרויען. האָבן זיי אלס סוחרים געלעבט א נאָמאָל ליבן, א לעבן פון פאַרדינען געלט און פאַרלירן געלט, ווי עס איז אויסגעקומען. אָבער גייסטיק און טראַדיציאָנעל זענען זיי פאַרבליבן אָפּגעשלאָסן פון דער אוי־ סערלעכער אידישער וועלט.

די ערשטע אידן פון דער נייער וועלט, וואָס זענען געקומען קיין קובא, אויסער שפּאַניע, זענען געווען — אידן פון צפון אַמעריקע. דאָס זענען געווען מערסטנ־

טייל מיליטעריש אוואנטוריסטן, וועלכע זענען מיטגעקומען מיט די פארשידענע מיליטעריש עקספעדיציעס פון די פאר־יניקטע שטאטן. די שפאניש־אמעריקאנער מלחמה, וועלכע איז אפיציעל אויס־געפאכטן געווארן אין די יארן 99-1898, האט זיך אין דער אמתן אנגעהויבן א סך פריער. עס איז, למשל, פארצייכנט, אז אזוי פרי ווי אין יאר 1850 איז אן אמע־ריקאנער איד מיטן נאמען אוגוסט באנדי אויסגעשטיגן אין קובא, צוזאמען מיט א גרויסער מיליטערישער עקספעדיציע. מיט זעקס יאר שפעטער, אין 1856, איז אן אנדערער איד, לואיס שלעזינגער, גע־ווען אין קובא מיט דעם בארימטן אמע־ריקאנער אוואנטוריסט ווילקער אין א מי־ליטערישער שליחות. אנדערע אידן פון אמעריקע זענען געקומען ווי סוחרים, און נאר אנדערע זענען געווען סאלדאטן אין דער אמעריקאנער ארמיי און זיי האבן א חלק אין דער באפרייאונג פון קובא פון דעם שפאנישן יאך.

אנדערע אידישע נעמען, וואס זענען בארימט געווען אין דער שפאניש־אמערי־קאנישער מלחמה, און וועלכע מעגן רעס־פעקטירט ווערן פון יעדן קובאנישן פאט־ריאט, זענען: דער לעגענדארער גענעראל ראלף, אדער ווי זיי אמתער נאמען איז געווען: עקיבא ראלאנד, א געבוירענער אין פוילן; קאפיטאן קאמינסקי, פון פלא־רידא; אייזנער מיטן נאמען שוואָרץ, וועל־כער איז געווען דער אדיוטאנט, אדער געהילף, פון די קובאנער פרייהייטס־קעמפער, גענעראל קאליקסטא גארסיא אין האראסיא רובענס. אויך אייניק מיט די נעמען שטיינבערג, שטיינהארט און ד. ג. עס איז אינטערעסאנט צו פאר־צייכענען, אז דער אונטער־אפיציר פראנק שמיינהארט איז שפעטער געווארן דער פרעזידענט פון דער קאמפאניע פון טראמווייען אין האוואנא.

צו די דאזיקע אידן זענען שפעטער צוגעקומען נאך אייניקע אידן פון אוס־לאנד, פאדערעטער פון דער פירמע ראט־שילד, פון דער פירמע קאפענבורג א. אנד. פון וועלכע עס האט זיך אנגעהויבן אוים־צושיילן א שטיקל אידיש לעבן, אמת — א אידיש לעבן פון דעם האלב־אסימילירטן שניט, אבער דאך איז עס געווען אן אנ־דייט פאר אידישקייט. אויב די אידישע שפראך איז זיי אין מערסטנטייל געווען פרעמד, האבן זיי אבער אפגעהיט די אידישע ימים טובים, דער עיקר די ימים נוראים. עס איז ווערט צו געדענקען, אז דאס איז שוין פארגעקומען נאך דער גע־וואונענער פרייהייט פאר קובאנער פאלק און רעליגיעזע פרייהייט פאר יערן אייר־נעם איז געווען געזיכערט.

אין יענער צייט, אין יאר 1904, איז געגרינדעט געווארן אין קובא, אין דער שטאט האוואנא, די יוניים היברו קאנ־גרעגיישאן, וואס האט געדינט אי אלס א בית הכנסת, אי אלס א שטיקל צענטער זיך צוזאמענצוקומען. מיט צוויי יאר שפעטער, אין 1906, איז געקויפט ge־וואָרן דער פלאץ פאר דעם ערשטן אידישן בית החיים אין גואנאבאקאא, וואס ווערט נאך געוצט ביזן היינטיקן טאג.

די צווייטע גרופע אידן זיך צו באזעצן אין קובא, זענען געווען די ספרדים, וועל־כע האבן אהער איינגעוואנדערט פון די באלקאנישע און אראבישע לענדער: טער־קיי, סיריע, בולגאריע א. אנד. די ערשטע שוואלבן פון זיי האבן אנגעהויבן קומען אין 1904. גרעסערע צאלן זענען געקומען אין 1907, וועו זיי האבן פארמירט זייערע ערשטע אייגנארטיקע גרופעם אידן. ערשט מיט יארן שפעטער, אין יאר 1914, האבן זיי געגרינדעט זייער ערשטע חברה אונ־טערן נאמען „שבת אחים״, וואס עקזים־טירט נאך ביזן היינטיקן טאג. די דא־זיקע גרופע אידן שטעלט דעם טראפ אויף רעליגיעזער אקטיוויטעט. זייער שפראך

איז שפּאַניש, און זיי האָבן מערסטנטייל געלעבט צווישן זיך, אָפּגעזונדערט פון די אַמעריקאַנער אירן, וועלכע האָבן זיך אויסגעלעבט אין דער ענגלישער שפּראַך. זיי האָבן געהאַט זייערע אייגענע קינדער־שולן, האָבן זיך משדך געווען צווישן זיך און בכלל זיך געהאַלטן פונדערווייטנס פון אַלע אַנדערע גלויבנס־ברידער, צו וועלכע זיי האָבן נישט געהאַט קיין צוטרוי. די דאָזיקע לאַגע האָט אָנגעהאַלטן ביז עס האָט זיך אָנגעהויבן די אימיגראַציע פון די מזרח־אייראָפּייאישע אירן אין די אָנהויב צוואַנציקער יאָרן.

די לעצטע האָבן מיט זיך פּאַרגעשטעלט אַ פּאָטעטיש בילד. געלאָפענע פון דעם צאַרס פּאָגראָמען, נאָכדעם פון די פּוילישע פּאָגראָמען, זענען זיי געקומען קיין קובאַ אָרימע און עלנטע. זיי זענען געווען געצוואונגען אָנצוהויבן פון די סאַמע עלעמענטאַרסטע מיטלען זיך צו דערנערן. אין אָנפאַנג האָט זיך די גרופּע אויך געהאַלטן אָפּגעזונדערט פון די אַנדערע צווייז גרופּעס אירן, צוליב שפּראַך־פּרעמדקייט און צוליב דעם וויל זיי זען נען געווען פּארנומען מיט אויסארבעטן אַ שטיקל חיונה. ביסלעכווייז אָבער האָט דאָס אייז זיך אָנגעהויבן ברעכן. די מזרח־אייראָפּייאישע אירן האָבן זיך אויסגעלערנט די לאַנד־שפּראַך. זיי האָבן אָנגעהויבן דערווערבן עקאָנאָמישע פאָזיציעס, און אָזוי ארום קומען אין קאָנטאַקט מיט אַנדערע סוחרים, אויך מיט זייערע ספּרדישע גלויבנס־ברידער. מען האָט ביסלעכווייז זיך אָנגעהויבן צו דערקענען, צו האָבן צו זיך צוטרוי, און ביים היינטיקן טאָג איז עס שוין נישט קיין נייעס צו זען מזרח־אייראָפּייאישע אירן מיט ספּרדישע אירן ארבעטן צוזאמען פאר טייל געזעלשאפטלעכע צוועקן, דער עיקר פאר ציון, ווי אויך פאר פילאַנטראָפּישע צוועקן. עס קומט שוין אפילו פון צייט צו צייט פאר אַ שידוך צווישן אַ ספרדישן פאמיליע און אַ פאמיליע פון מזרח־אייראָפּע.

דער אויפקום פון אידישן ישוב

עס איז ניטאָ קיין שום המשך פון יענע אירן פון קאַלאָמבוסעס צייטן און דער קאָלאָניאַלער עפאָכע ביז די איצטיקע אירן, די אירן וואָס האָבן אָנגעפאַנגען אריינדרינגען אין לאַנד אין אָנפאַנג פון דעם צוואַנציקסטן יאָרהונדערט. יענע אירן אין קובאַ פון אמאל געהערן — אזוי צו זאָגן — צום פּרע־היסטאָרישן פעריאָד. די געשיכטע פון דעם אידישן ישוב אין קובאַ, ווי די געשיכטע פון אַ באַשטימטן סאַיאַלן ארגאַניזם, הויבט זיך אָן מיטן אָנקומען פון אַ קאָמפּאַקטער גרופּע אימיגראַנטן פון מזרח אייראָפּע. און דאָס איז געשען ערשט נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה. אין די יאָרן 1923־1921, און דער עיקר אין די יאָרן 1924 ביז 1929.

אמת, ביז אָט די דאָזטעם זענען אויך געווען אין קובאַ אירן, וואָס זיי זענען שפּעטער געוואָרן אַ באַשטאַנדטייל פון ישוב. סוף 19־טן יאָרהונדערט האָבן זיך באַזעצט אין קובאַ אַ צאָל אידישע משפּחות פון די פאַרשיניקטע שטאַטן, פון פלאָרידאַ. דאָס זענען ס'רוב געווען עמיגראַנטן פון רומעניע, וואָס האָבן פריער זיך געהאַט נאַטוראַליזירט אין די שטאַטן. קיין קובאַ זענען זיי געקומען מחמת די געשעפטלעכע פאַרבינדונגען צווישן דעם אינזל און דעם דערבייאיקן דרום־ברעג פון קאַנטינענט. זכרונות און דערמאָנונגען אין דער ליטעראַטור וויזן אויף, אַז אירן אין טאַמפּא און קי־וועסט האָבן געשפּילט אַ ראָלע אין דער קובאַנער באַפרייאונגס־באַוועגונג. אירן האָבן באַזונ־

דער געהאלפן דעם פירער פון דער באַ־
פרייאונגס־באוועגונג, כאָסע מאַרטי. אין
אַנהויב 20־טן יאָרהונדערט זענען אין
האוואַנא געווען אַן ערך 30 אידישע מש־
פחות. אין 1904 האָבן זיי זיך פאַריי־
ניקט אין אַ ,,יונייטער היברו קאָנגרעגיי־
שאַן״, און אין 1906 האָבן זיי געקויפט
אין גוואַנאַבאָאָא אַ שטיק ערד פאַר אַ
בית־עולם, וואָס פונקציאָנירט נאָך איצט.

אין 1904 באוויזן זיך אין קובא די
ערשטע ספרדים. זיי שטאַמען מערסטנס
פון טערקיי. זייער צאָל איז ביז 1907
געווען זייער קליין. אין 1910 זענען שוין
געווען עטלעכע הונדערט ספרדים. אין די
יאָר 1913־1910 קומען פון מעקסיקע אַ
היפּשע צאָל ספרדים. די פּאָליטישע אומ־
אַרדענונגען האָבן זיי געבראַכט פון מעק־
סיקע קיין קובאַ. אויך ווערט גרעסער די
צאָל ספרדים, וואָס קומען דירעקט פון
טערקיי, גריכנלאַנד און סיריע. אין 1914
האָבן די ספרדים געשאַפן די אָרגאַניזאַ־
ציע ,,שבת אחים״. זי שיידט זיך אונטער
פון דער פריער געשאַפענער ,,יונייטער
היברו קאָנגרעגיישאַן״ מיט דעם, וואָס זי
האָט אויך אינזינען קעגנזייטיקע הילף,
ניט בלויז רעליגיעזע פונקציעס. די ספר־
דים זענען געווען העכער טויזנט, אַ סך
מער איידער די אַמעריקאַנער אשכנזים,
און זיי האָבן געהאַט אַ מער פאָלקישן
כאַראַקטער. ס׳רוב זענען עס געווען מא־
טעריעל ניט קיין אייגנאָרדנטע עלע־
מענטן. זיי זענען אויך געווען מער גע־
בונדן מיט דער אידישער טראַדיציע ווי
די אידן פון אַמעריקע.

וועג מען האָט אינזינען דעם איצטיקן
ישוב, זענען עס נאָר פאַר־היסטאָרישע
צייטן. אָבער שוין דעמאָלט האָבן מיר
אַזעלכע אָרויסטרעטונגען, וואָס פאַרמאָגן
אַ בולט נאַציאָנאַלן כאַראַקטער. אין נאָ־
וועמבער 1918 האָבן די אידן פון קובא
געמוען אַן אנטיי־ אין אַ זאַמלונג לטובת

די זעלנער אין די אַרמייען פון די אַלי־
ירטע; דעמאָלט זענען זיי אויך ארוים
ווי אַ באַוונדערע אָפּטיילונג אין דער אַל־
געמיינער מאַניפעסטאַציע לכבוד דעם
וואפן־שטילשטאַנד. אין 1919 האָט מען
זיך געוועגדעט צום קובאַנער סענאַט, אין
ער האָט אָנגענומען די פֿאַזיטיווע
רעזאָלוציע וועגן דער באַלפור־דעקלאַרא־
ציע. אין 1920 האָט דער ישוב באַדאַנקט
די שפּאַנישע רעגירונג, רעפּרעזענטירט
דורך אַדמיראַל קאַרנאַרא, פאַר דער הילף
לטובת די ספרדישע אידן פון פראַנקרייך
בעת דער מלחמה. די אַלע אַרויסטרעטונ־
גען האָט אָנגעפירט דוד בלים ע״ה.

ניט געקוקט אויף די קאָנטאַקטן צווישן
די ספרדים און די אידן פון אַמעריקע,
האָבן די ביידע גרופּעס דאָך געלעבט אָפּ־
געזונדערט. אַזוי ווי מען האָט געשטרעבט
צו שאַפן אַן אָרגאַניזאַציע, וואָס זאָל
פאַרבינדן ביידע גרופּעס, און אויך צו
שאַפן אַ מין היים פאַר יונגע אידן פון
די פאַרייניקטע שטאַטן, וואָס זענען צייט־
ווייליק געווען אין קובאַ, אין יאָר 1917
אויפגעקומען די ,,יאַנג מען היברו קאָנ־
גרעגיישאַן״. זי האָט עקזיסטירט ביז
סיטן 1919, זי האָט אָבער ניט דורכגע־
פירט אירע אויפגאַבן. ווידעראַמאָל איז
דאָ דער הויפּט־טויער געווען דוד בלים.
מען דאַרף אַנגענומען, אַז דאָס האָט בלים
אַריינגעטראָגן דעם נאַציאָנאַלן עלעמענט
אין די אָרויסטרעטונגען פון די האַוואַנער
אידן. אָבער דאָך זענען עס געווען ספּא־
ראַדישע אַרויסטרעטונגען, באמת אַ נא־
ציאָנאַלער אָרגאַניזם וואָס וויזט זיך אויף
דער קובאַנער געזעלשאַפטלעכער אַרענע
מיט טאָג־טעגלעכער אַרבעט, וואָס לעבט
אַן אייגן קולטור־לעבן, וואָס פאַרמאָגט אַ
מאַרווויגטן אָפּאַראַט: דערציערישע,
עקאָנאָמישע און געזעלשאַפטלעכע אָרגא־
ניזאַציעס; וואָס האָט אינסטיטוציעס פאַר
סאַציאַלער פאַרזאָרגונג — זענען אידן אין
קובא געווארן ערשט דעמאָלט, וועג עס

זענען אהגעקומען טויזנטער אימיגראַנטן פון מזרח־אייראָפּע.

זינט 1920־1921 הויבן אָן שטראָמען נייע אימיגראַנטן: דער עיקר פון פוילן, אָבער אויך פון רוסלאַנד. געפאָרן זענען זיי בעצם אין די פאַריניקטע שטאַטן, אָבער אַזוי ווי ס׳זענען זיי געשטאַנען אין וועג באַגרענעצונגען, האָבן זיי אויסגעקליבן אָן אומוועג — קובאַ. דעם רוב האָט זיך טאַקע איינגעגעבן דערנאָך זיך אריינצוקריגן וואוהין זיי האָבן געשטרעבט. מען קען אָננעמען, אַז כמעט אַלע אימיגראַנטן וואָס זענען געקומען קיין קובאַ אין די יאָרן 1921, 1922 און 1923, האָבן פאַרלאָזן דעם אינזל, דער איבערברוך קומט פאַר אין די יאָרן 1923־1924, וועלן טויזנטער אידן בלייבן דאָרטן, וועלן קובאַ ווערט זייער נייע היים. פון דעמאָלט אָן קומט אויף די פּראָבלעם קובאַ פאַר די אַמעריקאַנער אידן.

די אַמעריקאַנער הילף

עס האָבן זיך געפונען אין קובאַ הונדערטער אימיגראַנטן, וואָס האָבן ניט געוואָלט די שפּראַך פון לאַנד, האָבן ניט געוואָלט קיין מיטלען צום לעבן און קיין אַרבעט האָבן זיי אויך ניט געקענט קריגן. די „יוניטעד היברו קאַנגרעגיישאַן" האָט זיי ניט געקענט העלפן, ווייל זי האָט ניט געהאַט די נויטיקע מיטלען און ניט קיין געוועלשאפטלעכע ענינטקייט. קיין שום אַנדער קובאַנער אידישע אַרגאַניזאַציע האָט ניט געקענט אָנטקעגנקומען מיט הילף אזא גרויסער אימיגראַנטן־מאַסע. די „יוניטעד היברו קאַנגרעגישאַן" האָט פונדעסטוועגן געשאפן, פון אירע אייגענע מיטגלידער, אַן אַרגאַניזאַציע, „צענטראַ מאַקאַבעאַ", מיטן ציל צו קענען העלפן די אימיגראַנטן. כדי צו שאפן די נויטיקע מיטלען, האָט מען אַרויפגעלייגט אויף די מיטגלידער א פריוויליקן שטייער, אָבער די באַדערפענישן זענען געווען אומגעהויער גרויס, און די אַרגאַניזאַציע איז ניט בכוח געווען צו שאפן די נויטיקע הילף. האָט מען זיך דאַן, אין 1921־טן יאָר, געווענדעט קיין אַמעריקע, צום „היאס" און „דזשאינט", אַז זיי זאָלן שטיצן די אימיגראַנטן אין קובאַ.

די דערמאָנטע אַרגאַניזאַציעס האָבן געענטפערט דעם רוף נאָך הילף, און זיי האָבן געגומען שיקן שטיצע — הגם ביז דעם יאָר 1924 ניט רעגולער. די דאָזיקע שטיצע, אין היפּשע סומעס געלט, איז געווען א מיטל צו פאַרגרינגערן די לאַגע פון די אימיגראַנטן, וואָס זענען צייטווייליק געווען אין קובאַ.

אין יאָר 1924 הויבט זיך אָן א סיסטעמאַטישע און צילבאַוואוסטע השגחה מצד אַמעריקאַנער אידישע געזעלשאַפטלעכע אַרגאַניזאַציעס אין אייגנארדנען דעם אידישן ישוב אין קובאַ. עס איז אייגעזען געוואָרן, אז א גרויסער טייל אימיגראַנטן וואָס זענען דאָ געקומען בלויז אלס צייטווייליקע דורכרייזנדע, כדי צו קענען אַרײַנקומען קיין אַמעריקע, וועלן שוין דאָ פאַרבלייבן אלס תושבים; אויב ניט קיין שטענדיקע איז אלענפאלס אויף עטלעכע יאָר. פריער דער „נעשאַנעל קאונסיל אוו דזשואיש ווימען" און דער „היאס", און נאָך דעם דער „דזשאינט", האָבן זיך געשטעלט פאַר א ציל צו העלפן די אידן אין קובאַ צו קריגן באַשעפטיקונג, זיך אײַנווארצלען דאָרט און פאַרמירן א נייעם ישוב. עס האָט זיך דאָן אין ניו־יאָרק אַרגאַניזירט — דורך די פריער דערמאָנטע אינסטיטוציעס — א קאָמיטעט פּפּעציעל פאַר קובאַ: דער „דזשואיש

קאָמיטי פֿאַר קיובאַ״, מיט אַן אָפּטיילונג אין קובאַ. דער קובאַנער אָפּצוויג האָט פון דעם יאָר 1924 ביז 1926 געאַרבעט זעלבסטשטענדיק; נאָך דעם האָט ער זיך פֿאַריניקט מיטן „צענטראָ איזראָעליטא דע קובאַ״. וואָס איז דאָן אָרגאַניזירט געוואָרן (1925) דורך די מזרח אייראָפּייאישע אימיגראַנטן. דער „צענטראָ איזראָעליטא״ איז דאָן געוואָרן די רעפּרעזענטאַטיווע געזעלשאפט פון די אידן אין קובאַ. נאָך דער אַיינקערפֿרונג פון דער קובאַנער אָפּטיילונג פון דעם „דזשוינט״ איז קאָמיטי פֿאַר קיובאַ״ אין צענטראָ איזראָעליטא, האָט זי נאָך אָנגענאָמען איר אויטאָנאָמיע און האָט אויך אויף ווייטער געקראָגן אָנווייזונגען פון ניו־יאָרק. אין יאָר 1927 האָט זיך דער קובאַנער קאָמיטעט ליקווידירט. דער אידישער צענטער, אָדער צענטראָ איזראָעליטא, ווי ער האָט זיך גערופֿן, איז פון דאָן אָן געוואָרן דער אָרטיקער פֿאַרשטייער פון דעם אמעריקאַנער דזשוישׂ קאָמיטעט. דער אידישער צענטער האָט ביז 1932 באַקומען מאָטעריעלע הילף פון אמעריקע.

דער אידישער צענטער האָט אויך באַקומען געלט פון „נעשאַנאַל קאונסיל אוו דזשוניאָרס״ פֿאַר א קינדער־הויז און פֿאַר א הויז פֿאַר עלטערע פרויען. אָרום אָרום ווערט געשאַצט ביי א 300.000 דאָלער, וואָס די אמעריקאַנער אידישע געזעלשאפטן האָבן פון 1921 ביז 1932 אויסגעגעבן אויף שטיצע פֿאַר די קובאַנער אידישע אימיגראַנטן.

דער „דזשואיש קאָמיטי פֿאַר קיובאַ״ אין אמעריקע האָט געשפּילט א ווייכטיקע ראָל ביים איינוואַנדערן זיך פון דעם קובאַנער אידישן ישוב, ניט בלויז צוליב זיין מאָטעריעלער הילף ווי א צייטווייליקער מיטל, נאָר די מאָטעריעלע הילף איז הויפּטזעכלעך געווען דער מיטל, כדי צו דערגרייכן דעם ציל, וואָס די דאָזיקע געזעלשאפט האָט פֿאַר זיך אָנגעצייכנט: צו פֿאַרבעסערן דעם מצב פון די אימיגראַנטן אלס א קאָלעקטיוו; שאפן אין קובאַ א אידישן ישוב, איינעם פון די קאָנצענטריר־ערטער פֿאַר אידן אין א לאַנד.

אלץ וואָס האָט געהאָלפן דעם ישוב זיך אָרגאַניזירן און איינפעסטיקן, איז געשטיצט געוואָרן פון אמעריקאַנער קאָמיטעט פֿאַר קובאַ: העלפן די אימיגראַנטן ווערן עקאָנאָמישע בירגער; דאָס שאפן די אידישע קהילה; די אידישע שול; פֿאַרשיידענע רעליגיעזע, קולטורעלע און געזעלשאפטלעכע אָרגאַניזאַציעס; אויך אפילו די סאַניטאַרע און היגיענישע באַדינגונגען, ווי דאָס איז געווען די פֿאַר מעדיצינישע הילף; א פֿאַרטרעטערשאפט כלפי חוץ, מיט מלוכה אינסטיטוציעס, מיט קאָנסולאַטן, און ספּעציעל מיט די אמטן וואָס האָבן געהאַט די השגחה איבער די אימיגראַנטן.

וען די אמעריקאַנער שטיצע האָט זיך אפּגעשטעלט, האָט זיך דער יונגער ישוב געפילט הילפלאָז. ער איז ניט געווען צוגעוואוינט אליין צו שטעלן זיך פנים אל פנים מיט די שוועריקייטן און צופֿרידנשטעלן זיינע באַדערפענישן, ווייל עס איז געווען די געוואוינהייט זיך פֿאַרלאָזן, אין אלע ערנסטע פראַבלעמען, אויף דער אמעריקאַנער אָרגאַניזאַציע.

ביסלעכווייז אָבער, האָט זיך דער ישוב אויסגעלערנט שטעלן אויף די אייגענע פיס; איז געוואָרן זעלבסטשטענדיק, און האָט אָנגעהויבן אליין זאָרגן פֿאַר אלע הצטרכותן; האָט אָנגעהויבן אליין, מיט די אייגענע כוחות, באַפֿרידיקן אלע סאָציאל־פאָליטישע און נאַציאָנאַלע באַדערפענישן פון דעם ישוב.

די אנטשטייאונג פון די אידישע אָרגאַניזאַציעס

אין די פריערדיקע קאַפּיטלען האָבן מיר שוין געזען דעם וועג פון ערשטע אידישע אָרגאַניזאַציעס אין קובאַ: די „יוניטער היברו קאָנגרעגיישאַן", דער „שבת אחים" און דער „צענטראַ איזראַעליטא". מיר האָבן אויפגעוויזן וואו, ווי אַזוי און צוליב וועלכע צוועקן זיי זענען געגרינדעט געוואָרן. מיר האָבן אויך געזען דעם ווי אַזוי דער פֿאַרמירנדיקער אידישער ישוב אין קובאַ האָט זיך געמוטשעט אויף זיינע אייגענע פּיס, נאָך דעם ווי די אַמעריקאַנער אינסטיטוציעס האָבן אָפּגעשטעלט זייער הילף פֿאַר קובאַ, דערקלערנדיק, אַז דער ישוב דארף שוין זיין זעלבסט־גענוג רייף כדי אַליין צו באַפרידיקן זיינע הצטרכות.

די קובאַנער א י ד י ש ע תושבים האָבן גלייך געזען אָרגאַניזירן אין בויען דאָס געזעלשאַפטלעך און קולטורעל לעבן. נאָך איידער עס איז געשאַפן געוואָרן דער „צענטראַ איזראַעליטא" (1925) איז אין יאָר 1924 געשאַפן געוואָרן דער „צענטראַ העברעא". די הויפּט אויפגאַבעס און טעטיקייטן פון דער דאָזיקער אָרגאַניזאַציע זענען געווען פון קולטורעלן כאַראַקטער: לעקציעס, טעאַטער פֿאַרשטעלונגען, ליטעראַרישע געריכטן א. א. וו. דער צענטער האָט אַרומגענומען אַלע קולטורעלע און אַקטיוועַ עלעמענטן — דער דאָמינירנדיקער שטראָם פון אימיגראַנטן איז דאָן געווען א קולטורעלער; עס האָבן זיך געפונען א חיפש ביסל אידישע אינטעליגענטן. די שפּראַך אין וועלכע מ'האָט אַנטוויקלט די אַקטיוויטעטן איז פון אַנפֿאַנג געווען רוסיש, אָבער ביסלעכווייז איז מען אַריבער צו אידיש. די ספּרדישע אידן האָבן ניט באַאַנגט צום צענטער צוליב די שפּראַכן פֿאַרשיידנקייט פון די אַמעריקאַנער אידן זענען בלויז אייניקע געווען מיטגלידער אין צענטער, די מערסטע זענען געווען אָפּגעזונדערט, זיי האָבן זיך געהאַלטן הער כער פֿאַר די מזרח איראַפּייאישע אידן, און אין א געוויסער מאָס צוליב אידעאַלאַגישע סיבות: זיי איז ניט געווען גענפּעלן דער ראַדיקאַלער פּאַליטישער איינשטעלונג פון אייניקע פון די פּירערס פון דעם „צענטראַ העברעא".

קולטור פארריין

שפּעטער איז אין צענטער גופא פֿאַרגעקומען אַ שפּאַלטונג: די מעסיקע עלעמענטן האָבן אין 1925־טן יאָר גשעאפן דעם „צענטראַ איזראַעליטא דע קובאַ" און די לינקע האָבן געשאפן דעם „קולטור פארריין" אין 1926. פינף יאָר שפּעטער. אין דעם יאָר 1931, איז דער קולטור־פֿאַרריין באַשולדיקט געוואָרן אין אָנפירן קאָמוניסטישע פּראָפּאַגאַנדע, און די רעגירונג האָט אים געשלאָסן. מיט צוויי יאָר שפּעטער איז דער קולטור פֿאַרריין אונטער דעם נייעם נאָמען: „אידישער ספּאָרט־קלוב", אויך פֿאַרמאַכט געוואָרן דורך אַ פֿאַראַרדנונג פון דער רעגירונג. נאָך דער ירידה פון דעם מאַטשאָקע רעזשים האָט זיך דער קולטור־פֿאַרריין ווידער ערעפנט אונטערן נאָמען: „אידישע געזעלשאפט פֿאַר קונסט און קולטור" אין 1934־טן יאָר.

די דאָזיקע געזעלשאפט „רופירט" אַרום זיך מערסטנס דעם ארבעטער־עלעמענט. זי איז, אויסער איר אַלגעמיינער אידעאַלאַגיע, געווען אַטעאיסטיש געשטימט, און פלעגט מאַכן עפּנטלעכע אַרויסטרעטונגען קעגן אידישע טראַדיציעס און רעליגיע. אַזוי צום ביישפּיל, פלעגט זי איינארדענען לצים כּאַרן אום יום־כּפּור, און אייניקע האָבן ניט געוואָלט מל זיין זייערע נייַ געבאָרענע אינגעלעך.

זיי האָבן אויך ניט אַנערקענט די וויים־בלוּיע פּאָן אַלס די אידישע און אויך ניט די התקוה; זיי האָבן געהאַלטן, אַז דאָס זענען בלוּיז ציוניסטישע סימבאָלן. די דאָזיקע אָרגאַניזאַציע האָט פונדעסטוועגן בישלעכווייז, שפּעטער, געביטן אירע שטאַלונג: איז געווארן מער טאָלעראַנט צו די אַלגעמיינע אידישע און רעליגיעזע ענינים. דער קולטור פּאַריין איז אויך געווען איינע פון די אינסטיטוציעס, וואָס האָבן געגרינדעט דעם אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט. דער קולטור פּאַריין האָט אויך אין 1938 זיך געווענדעט צום אידישן צענטער, אַז מען זאָל אים אַריינענעמען וו' אַן אָרגאַניזאַציע אין דעם צענטער. הגם דער צענטער האָט ניט איינגעשטימט, אַז דער קולטור פּאַריין זאָל אַריינגיין אַלס אָנצער אין צענטער, האָט ער פונדעסטוועגן יאָ ערלויבט, אַז די מיטגלידער זאָלן אַריינגיין אַלס יחידים. און דאָן איז געקומען כּמעט צו אַ פאַרייניקונג פון די בוידע אָרגאַניזאַציעס. אין 1940 האָבן די אַלטע מיטגלידער פון דעם אידישן צענטער זיך דערשראָקן, אַז די נייע, די פון קולטור פּאַריין, וועלן פּאַרכאַפּן דעם צענטער, און זיי האָבן זיי אַרויסגעשטויסן פון דאָרט. אין דעם זעלבן יאָר האָט זיך פון קולטור פּאַריין און זיינע מיטגלידער געשאַפן דער „פּאָלקס צענטער", וואָס האָט עקזיסטירט ביז פּאַראַיאָרן, וועו ער איז אויפגעלייזט געוואָרן.

דער פּאָלקס צענטער האָט אָנגעפירט אַ געזעלשאַפטלעכע אַרבעט, וואָס איז ווערט צו פאַרצייכענען. אַזוי, צום ביישפּיל, האָבן זיי אנטיי־לגענומען אין דעם „צענטראַל קאָמיטעט"; האָבן ביז מיט צוויי יאָר צוריק אויסגעהאַלטן אַ אידישע שול — די שלום עליכם שול — וואו עם האָבן זיך געלערנט צענדליקער אידישע קינדער, מערסטנס פון די אַרעמע שיכטן; האָט אַרויסגעגעבן אַ צייטונג: „קובאַנער אידיש וואָרט", און האָט אויך אָנגעפירט אַ אידישע ראַדיאָ שעה. די מערסטע מיטגלידער זענען אָפּגעפאַלן און די געבליבענע זענען איבערגעשיכטעט געוואָרן.

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע איז געווען אַ סעקציע ביים אידישן צענטער. אין יאָר 1927 עמאַנציפּירט זי זיך און גייט אינגאַנצן אַוועק פון צענטער. רופט זיך פון דאָן אָן ביז היינט „ציוניסטישע פאַרייניקונג". עס זענען פאָרגעקומען קאָנפליקטן צווישן דער פארוואלטונג פון דעם אידישן צענטער און די פירער פון דער ציוניסטישער גרופּע. די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע איז געווען אַ סעקציע ביים אידישן צענטער צוליב צוויי טעמים: ערשטנס, האָט זי פאַרשפּאָרט האָבן פינאַנציעלע דאגות — דער אמעריקאַנער קאָמיטעט האָט שוין פאַר איר געזאָרגט — און צווייטנס, האָט זי געמיינט, אַז זי וועט קענען, דורכן צענטער, האָבן אַן איינפלוס אויפן גאַנצן געזעלשאַפטלעכן לעבן. די פינאַנציעלע פאַראַנטוואָרטלעכקייטן האָט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אפּנים קיינמאָל ניט געגליכן. אַלס ביישפּיל קען דינען דער דאָזיקער פאקט: דער שבת אהים מיט די ציוניסטן האָבן צוזאַמען געגרינדעט אַ קינדער שול — די טעאַדאָר הערצל שול — וואו ס'האָבן באַקומען אַ ערציאונג קנאפּע פיר הונדערט קינדער (די אונטערריכט שפּראַך פון אַלע געגנשטאַנדן איז געווען העברייאיש). איז וועו עם האָבן זיך אָנגעהויבן די פינאַנציעלע שוועריקייטן ביים אויסהאַלטן די שול, האָט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע זיך צוריקגעצויגן און אירע בערגלאָזן די שול פאר דער „שבת אהים". צוליב געלט מאנגל האָט די שול זיך אריינגעצויגן אין לאָקאַל פון צענטער. שפּעטער האָט דער אשכנזישער טייל פּאַרמירט די צענטער שול, וואָס איז שפּעטער געוואָרן די „אויטאָנאָמע שול

ביים אידישן צענטער", און די ספרדים ענען געבליבן מיט דער טעאָדאָר הערצל שול.

די ציוניסטישע פאַרייניקונג, וועלן זי האָט זיך אָפּגעטיילט פון צענטער, איז זי געווארן אן אומאָפּהענגיקע פּאָליטישע קערפערשאפט, וואָס איז די גאַנצע צייט געווען די סאַמע קאַנטיקע — ווי עס דריקט זיך אויס דר. ב. סאָפיר. די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע האָט איצט פאַרשיידענע סעקציעס: דער קק"ל קאָמיטעט, די הסתדרות און השומר הצעיר, וועלכער פירט אָן פאַרשיידענע קולטורעלע אקטיוויטעטן.

קיין גרויסן איינפלוס אויף די לאָקאַלע אידישע ענינים האָט די אָרגאַניזאַציע ניט געהאַט, אויסער אויסנאָמס פאַלן. די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע האָט אין יאָר 1944 געקויפט אן אייגענע געביידע (אויף איינער פון די שענסטע גאַסן פון האַוואַנא), דער „בית עם", וואו עס געפינט זיך דער אויספיר אָפּאַראַט פון אלע ציוניסטישע סעקציעס. דער בית עם איז די ערשטע אידישע געביידע אין האַוואַנא. אויפן נאַציאָנאַלן געביט ווייזן די ציוניסטישע אקטיוויטעטן, ספעציעל באלד נאָך אן נאָך דער ענטשטייאונג פון מדינת ישראל.

עדת ישראל, כנסת ישראל, די קהילה

א רעליגיעזע גרופּע אירן האָבן אין 1925-טן יאָר זיך פארזאַמלט און געגרינדעט א געמיינדע אונטערן נאָמען: „עדת ישראל". זייערע הויפט ציל זענען געווען: אָפּהיטן די אידישע רעליגיעזע מנהגים. דער גרעסטער טייל פון די איניגראַנטן אין קובא איז באַשטאַנען פון יונגעלייט נאָר קנאפּ וואָס רעליגיעז געשטימט. אויסער דעם די סביבה אליין האָט געווירקט, אז עס זאָל זיין כמעט אוממעגלעך אויסצופירן די אלע אידיש רעליגיעזע דינים און מנהגים; און איבערהויפט וויל קיין בישפיל פון וועמען צו נעמען איז ניט געווען; קיין מורא אדער חרפה פאָר די ארומיקע מיטן אויפפירן זיך ניט פרום, איז אויך ניט געווען; אין רבנים און בכלל גייסטיק רעליגיעזע פירער איז אין קובא געווען א מאַנגל. דאָס אלעס האָט געבראַכט, אז עס זאָלן זיך שאָפן נייע פאָרמען פון אָפּהיטן רעליגיעזע אידישקייט; מען האָט זיך באגרענעצט אויף בלויז דאָס סאַמע הייליקסטע אידישע דינים: חתונה, קבורה אויפן אידישן בית עולם; גיין אין שול ראש השנה און יום כפור און צו א יאָר צייט; אויך פּסח עסן מצה. אין דעם איז באַשטאַנען — און באַשטייט נאָך איצט אויך — ביים גרעסטן טייל פון די קובאַנער אידן. די רעליגיעזע אידן, הגם זיי זענען געווען וויניק אין צאָל, האָבן געוואלט אויסאיבן זייער השפּעה אויף די אידן אין קובא. זייער מנהיג איז געווען דער רב צבי קאָפּלאָן ז"ל. אין יאָר 1929 קומט פאָר א שפּאַלטונג צווישן די אידן פון עדת ישראל: א טייל מיטגלידער, צוליב מיינונגס פאַרשיידנהייטן איבער געוויסע ענינים, טיילן זיך אָפּ און גרינדן א צווייטע רעליגיעזע געמיינדע: דער „כנסת ישראל". די נייע אינסטיטוציע האָט מער ווייניקער די זעלבע ציל ווי דער עדת ישראל. עס זענען געווען צווייפאַראלע אינסטיטוציעס, וואָס האָבן אויסגעפירט די זעלבע פונקציעס און דאָך געגאַנגען באַזונדער. דעם 15-טן יאַנואַר 1948 פאַריניקן זיך ביידע געמיינדעס אונטערן נאָמען: „אחדות ישראל". די איניציאַטאָרן זענען געווען קלמן וואַדאַגאָם און אהרן מינדיק. די קהילה האָט געציילט 135 מיטגלידער.

אין אַפּריל 1948 וועלט דורך דער קהילה אויפגענומען אלס רב אין קובא, הרב ר' מאיר ראָזענבוים. דורך גרויסער פראַפאַגאַנדע פון די אָנפירנדע מיטגלי-

ער, הויפּטזעכלעך דעם ה׳ לייב הילפער און דעם מאַראַלן כוח פון האָבן א רב, וואָקסט די צאָל מיטגלידער ביז 500.

דעם 18־טן אקטאָבער 1949 ווערט געגרינדעט דורך דער קהילה, אונטער דער איניציאַטיוו פון הרב מאיר ראָזענבוים, די אַרטאַראָקסישע קינדער שול „תחכמוני״, וואָס ציילט היינט 65 שילער. דער מנהל פון די אידישע לימודים איז דער ה׳ יוסף אַבראַמי, און די רעליגיעזע טייל איז אונטער דער השגחה פון דעם רב.

דעם 23־שן נאָוועמבער דעם זעלבן יאָר 1949, גיט די קהילה ארויס א וועכנטלעכע צייטונג, „אונזער שטים״, רעדאַקטירט פון הרב מאיר ראָזענבוים און לייב הילפער. די צייטונג האָט אַרומגענומען די אידישע רעליגיעזע, קולטורעלע, נאַציאָנאַלע און אַלגעמיינע ענינים פון דעם אידיש געזעלשאַפטלעבן לעבן אין קובא.

די ציל, צו וועלכע די קהילה האָט גישטרעבט, זענען געווען: שאַפן א וועלטלעכע קהילה, וואָס זאָל משפיע זיין אין אַלע אַקטיוויטעטן פון דעם ישוב. אַבער דאָס האָט זיך איר ניט איינגעגעבן, און זי איז געבליבן באַגרענעצט בלויז אויף די רעליגיעזע הצטרכותן.

די הילפס־אַרבעט פאַר די אימיגראַנטן פון פאַר דער צווייטער וועלט־מלחמה און די פּליטים נאָך דער מלחמה

וועז מיר האָבן געהערט פון דער הילף, וואָס אַמעריקאַנער אינסטיטוציעס האָבן געגעבן דעם קובאַנער אידישן ישוב, האָבן מיר בלויז פאַרבייגיגיעדיק דערמאָנט דעם „דזשאָינט״. ווילן מיר זיך דעריבער אָפּשטעלן אַביסל און בריידטער באַטראַכטן די אַקטיוויטעטן און די ראָל, וואָס דער דאָזיקער קאָמיטעט האָט אויסגעפירט.

קורץ פאַרן אָנפאַנג פון דער צווייטער וועלט מלחמה, האָט א גרויסער שטראָם פון אימיגראַנטן אַריינגעקומען קיין קובא, ספּעציעל פון דייטשלאַנד, עסטרייך איז בעלגיע. דאָס זענען געווען די אַנטלאָפענע (רעפיוזשי) פון דעם היטלער נאַציזם. אייניקע זענען געקומען פון אמעריקע קיין קובא בלויז אויף א קורצער צייט, כדי צו קריגן די אימיגראַציע וויזע אַנשטאָט דער טוריסטן וויזע. און אייניקע זענען געקומען דירעקט פון אייראָפּע, כדי דאָ צו וואַרטן אויף דער אמעריקאַנער וויזע. די דאָזיקע אימיגראַנטן האָבן געמוזט בלייבן א לענגערע צייט אין לאַנד. די געזעצן פון לאַנד האָבן ניט ערלויבט די אויסלענדער צו אַרבעטן, האָט די רעגירונג פאַראַנגט 500 דאָלער פון יעדן אימיגראַנט אלס גאַראַנטיע, אז ער וועט ניט פאַלן צו לאַסט די אַרטיקע אינסטיטוציעס. ניט אַלע אימיגראַנטן האָבן באַזעסן די נויטיקע סומע געלט, און די קובאַנער אידן זענען ניט בכוח געווען צו געבן אזא גרויסע שטיצע; און דאָן איז ווידער אמעריקע געקומען צו הילף. דער „דזשאָינט״ האָט אין יאָר 1938 אָרגאַניזירט אַן אָפּטיילונג אין האַוואַנא, וועלכע האָט געהאָלפן אַלע נויטבאַדערפטיקע אימיגראַנטן מיט גאַראַנטיעס, שטיצע צום לעבן, מעריצין און דערציאונג פון די קינדער. דער ה׳ אַסקאַר גורפינקעל איז באַשטימט געוואָרן אלס דער דירעקטאָר פון דעם קובאַנער קאָמיטעט, און די זייער געבילדעטע דאָמע, מים ראָזא ראָבינאָוו, פּייאיקע „סאָשל וואָרקער״, האָט אנגעפירט, א גענויסע צייט, מיט אַלע כאַציאַלע ענינים און האָט געאָרגט פאַר וואויזיין פון די אימיגראַנטן אין קובא אויף יעדן געביט. עס זענען געקומען קיין

קובא אין דעם דאזיקן עמיגראציע שטראָם נאָענט צו צען טויזנט פּערזאָן, און דער „דזשאָינט" האָט אין דער צייט פון 1928 ביז 1943 אויסגעגעבן 750.000 דאָלער.

די עמיגראַנטן, וואָס זענען געקומען פון בעלגיע, האָבן שנעל ענטוויקלט די דימענטן אינדוסטריע, און אַ סך פון זיי זענען רייך געוואָרן. די מערסטע זענען אַוועקגעפֿאָרן נאָך די פּאַריניקטע שטאַטן. דאָס זעלבע אויך די פון דייטשלאַנד און עסטרייך; אייניקע זענען פֿאַרבליבן אַלס קופּאַנער תושבים, עקאָנאָמיש גוט צייגעוואָרדנט.

עס איז אָבער געקומען אַ נייער שטראָם אימיגראַנטן: די נאָך מלחמה לעבן געבליבענע; גייסטיק און קערפּערלעך צעבראָכענע, אַרעמע און אויסגעהונגערטע. די מערסטע זענען געקומען צו פּריינט און פּאַמיליע. אָבער אַ סך פון די אָנגעקומענע האָבן דאָ קיין נאָענטע ניט געהאַט, און די געזעלשאַפט האָט געמוזט נעמען אויף זיך דעם עול פון אויסהאַלטן און אײַנאַרדענען אָט די פּליטים. אין אקטאָבער 1948 האָט דער „דזשאָינט" אָפּגעשטעלט די שטיצע, וואָס ער האָט ביז יענעמאָלט געגעבן. דער אידישער ישוב פון קובא האָט דאָן אײַנגעזען זיין פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט פֿאַר אָט די דאָזיקע נויטבאַדערפֿטיקע, און פֿיר אינסטיטוציעס האָבן אָרגאַניזירט אַ קאָמיטעט: די קהילה, דער פּאָלקס־צענטער, די ציוניסטישע פּאַרייניקונג און דער אידישער צענטער. דער קאָמיטעט איז באַשטאַנען פון דרײַ פֿארשטייער פון יעדע איינע פון די פֿיר דערמאָנטע אינסטיטוציעס, מיט די אַקמזווע כלל טוער, ה' לייב הילפֿער אַלס פֿרעזידענט, כאָטש ראָזענסקי סעקרעטאַר, און מאָריס ראָזענפעלד, קאַסיר. די נויקיקע געלט מיטלען זענען געשאַפֿן געוואָרן אין ישוב גופא. דעם ערשטן יאָר — פון די פֿראַצענטער פון דעם „ישראל קאַמפּיין" און דעם צוויטן יאָר, אין 1950, האָט דער קאָמיטעט צוזאַמען מיטן „דזשאָינט" געמאַכט אַ קאַמפּיין פֿאַר דעם צוועק דער קאָמיטעט, וואָס האָט איבערגענומען צו לייזן די נויט פֿראַבלעמען פון די פּליטים, האָט אויסגעפֿירט זיין מיסיע מיט פֿראַפּאָלג: געגעבן קאָנסטרוקטיווע הילף; און געהאָלפֿן אויסוואַנדערן די וואָס האָבן עס געוואָלט.

דער קאָמיטעט האָט זיך אויפגעלייזט. וועגן עס איז שוין געבליבן נאָר אַ קליינע צאָל הילפּס־באַדערפֿטיקע. די דאָזיקע יענען דאָן אריבער אונטער דער השגחה פון די היגע וואוילטעטיקע אינסטיטוציעס: דעם אַנטי־טובערקולאָזע קאָמיטעט און אידישער פרויען פֿאַריין.

וואוילטעטיקע אינסטיטוציעס

אַנטי־טובערקולאָזע קאָמיטעט

אין די יאָרן 1927-1928 קומט אויף, אין דעם ישוב, וואָס האָלט זיך אין פֿאַרמירן, די נויטוועגדיקייט פון סאָציאָלער פֿאַרזאָרגונג. עס געפינען זיך שוין דעמאָלסט אין קובא טובערקולאָזע און מענטאַלע קראַנקע, וועמען מען דאַרף געבן מעדיצינישע הילף, און אין אַ סך פאַלן, אויך אויסהאַלטן. אויף דער איניציאָטיוו פון דעם אידישן צענטער וועלט דאָן געגרינדעט דער „אַנטי־טובערקולאָזע קאָמיטעט". די ציל פון דעם דאָזיקן קאָמיטעט זענען: זאָרגן פֿאַר די קראַנקע אין העלפן די נויטבאַדערפֿטיקע בכלל.

די גרינדער פון דעם אַנטי־טובערקולאָזע קאָמיטעט זענען געווען די פֿאָלגנדע אָרגאַניזאַציעס: דער צענטער — ווי שיין געזאָגט — די ציוניסטן, דער שבת אחים

און דער ווילקאָמירער לאַנדסמאַנשאַפט פאַריין און דער קולטור־פאַריין.

דער ערשטער פּרעזידענט פון דעם קאָמיטעט איז געווען אָסקאַר פּינים. דער אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט האָט זיך געפונען אין צענטער און געארבעט אַלס אַ סעקציע פון דעם דאָזיקן. שפּעטער הויבט ער אָן ארבעטן ווי אַ זעלבסטשטענדיקע אינסטיטוציע.

דער אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט האָט אויסגעהאַלטן אַ קאָבינעט, וואו די ניט פאַרמעגלעכע קראַנקע האָבן באקומען מעדיצינישע באַהאַנדלונג. די טובערקולאָזע קראַנקע, וואָס האָבן זיך געוויטיקט אין אַ קליניק, האָט זיי דער קאָמיטעט געהאַלטן אין דעם שפּיטאָל „נועסטראַ סעניאָרא דעל קארמען״; און האָט אויך געזאָרגט פאַר די גייסטיק קראַנקע, וואָס האָבן זיך געפונען אין די שטאָטישע סאַנאַטאָריעס.

דער פּרעזידענט פון דעם אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט איז א. פיש. דער קאָמיטעט ציילט מער ווי 800 מיטגלידער.

דער פּרויען פאַריין

דער פּרויען פאַריין איז אויפגעקומען, ווי כמעט אַלע עלטערע אינסטיטוציעס אין קובאַ, לויט דער איניציאַטיוו פון דעם איידישן צענטער. דער ציל פון דעם פּרויען פאַריין איז געווען: סאָציאַלע פּאַרזאָרגונג.

דער פּרויען פאַריין איז אין איניקע פונקציעס ענלעך צום אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט: העלפט דינען בעדערפטיקע. שיידט זיך אָבער אונטער אין דעם צוזאַמענשטעל פון די מיטגלידער — אין דעם פּרויען פאַריין זענען בלויז פּרויען מיטגלידער — און אין איניקע ספּעציפישע פונקציעס: דער אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט איז פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער פאַרזאָרגונג פון די טובערקולאָזע און גייסטיק קראַנקע, דאָס איז זיין הויפּט אויפגאַבע. און די הויפּט אויפגאַבע פון פּרויען פאַריין איז שטיצן אַלע נויטבאַדערפטיקע; העלפּט אויך אויסהאַלטן די פאַליעס פון די קראַנקע.

דער פּרויען פאַריין איז אין אַנפאַנג געווען אַ סעקציע ביים אידישן צענטער. אין דעם יאָר 1927 איז ער אַוועק פון צענטער און ווערט אַ זעלבסטשטענדיקע אינסטיטוציע. דער פּרויען פאַריין האָט ביז 1949 אויסגעהאַלטן אַ קינדער־הויס; געזאָרגט פאַר דער דערציאונג פון די אינטערנירטע קינדער; געשטיצט, אוו שטיצט איצט אויך, אַלטע לייט, קראַנקע אין פּרויען נויטבאַדערפטיקע. אין 1938 האָט דער פּרויען פאַריין געגרינדעט אַ לי־קאָסע, מיטן צוועק צו געבן קאָנסטרוקטיוו הילף צו די ניט פאַרמעגלעכע ארבעטער און קליין העגדלער. די איצטיקע פּרעזידענטין פון דער לויי־קאָסע איז די פרוי לייבא ראָזענבערג. די ערשטע פּרעזידענטין פון דעם פּרויען פאַריין איז געווען די פרוי העלענא גאָלדשטיין. די איצטיקע איז פרוי א. פינקוס.

דער פּרויען פאַריין ציילט מער ווי 1000 מיטגלידער.

די צוויי פאַראַלעלע וואוילטעטיקע אינסטיטוציעס זענען דערשינען — ווי מיר האָבן עס שוין געזאָגט — אַלס אַ נויטווענדיקייט אין דעם איידישן ישוב אין פאַרמירונג. האָבן דורכגעפירט די גאַנצע צייט פון זייער ענטשטייונג — און אויך איצט — הומאַניטאַרע אַקטיוויטעטן פון גרויסן וועדט.

הסד של אמת

די דאָזיקע אינסטיטוציע האָט זיך געשאפן אין יאָר 1925, אַלס אַן אָפּטיילונג פון „עדת ישראל״. אין דעם יאָר 1934 האָט זיך די חברה קדישא לענא־

לייזרט אלם א זעלבסטשטענדיקע אינסטיטוציע.

די הויפט אויפגאבע פון דער דאזיקער געזעלשאפט איז געבן א רעליגיעזע באדערדיקונג פאר אומפארמעגלעכע, אדער עלנטע אידן אן געלט. די חברה קדישה אין קובא באשטייט פון 30 מיטגלידער. זיי דערקלערן אלע נויטיקע הוצאות.

בני ברית

די לאדזשע בני ברית מאימאנידעם אין קובא האט זיך געגרינדעט אין יאר 1943, לויט דער איניציאטיוו פון מילאן סאוויטש, וועלכער איז פאר דעם צוועק געקומען פון די פארייניקטע שטאטן. די ערשטע צוזאמענקונפט איז פארגעקומען ביי דעם ה' איזידארא אברבנאל אין חיון. עס זענען דאן אנוועזנד געווען א גרופע אנגעזעענע פערזענלעכקייטן פון דער אמעריקאנער, אשכנזישער און ספרדישער קאלאניעס. צוויישן די האבן זיך געפונען, אויסער דעם ה' אברבנאל, דער ה' קאריטי, דר. דיאניסיא קאסטעל; דער דר. קאהען און אנדערע. די פארזאמלטע זענען עם געווען די גרינדער פון דער בני ברית ארגאניזאציע אין קובא. דער ה' דזשאק בראנדאן איז דערקלערט געוואָרן אלם פרעזידענט. די בני ברית האט דורכגעפירט און פירט דורך פארשיידענע אקטיוויטעטן. אין 1945 האט זיך געגרינדעט ביים בני ברית די ערשטע ה ל ל ארגאניזאציע אין לאטיין־אמעריקע, מיט דער הילף פון דער אמעריקאנער בני־ברית. וואם דעקט א העלפט פון די הוצאות. די ארגאניזירונג פון דער בני ברית הלל איז א ווערטפולער אויפטו אין קובא, וויל דורך דעם קלוב קומט א טייל פון די יוגנטלעכע, וואם זענען אביסל דערווייטערט פון אידישקייט, אין א אידישער כביכה. די בני ברית האט א ביבליאטעק און פירט אן פארשיידענע קולטורעלע ארבעטן.

„וויצא" ארגאניזאציע אין קובא

די וויצא ארגאניזאציע אין קובא האט זיך געגרינדעט אין יאר 1942, דורך א גרופע פליכטלינג פרויען, וואם זענען אנגעקומען קיין קובא מיטן צווייטן עמיגראציע שטראם.

אין 1943 קומט אין קובא די ערשטע אפיציעלע דעלעגאטן, מיס סמיילא, פון קאנאדע, און בריטערט אויס די אקטיוויטעטן פון דער וויצא. זי שאפט פארשידענע סעקציעס: סעקציע אלף, וואס נעמט ארום די אשכנזישע פרויען; די אמעריקאנער סעקציע; די סעקציע פון וועדאדא, וואם באשטייט מערסטנס פון די צוגעריזטע פרויען, און די ספרדישע סעקציע.

די וויצא אין קובא ציילט היינט בי א 1000 מיטגלידער.

די אקטיוויטעטן, וואס די וויצא פירט דורך, זענען באדייטנדע; און אויסשליסלעך גענוועדעט פאר ארץ ישראל.

די ערשטע פרעזידענטין איז געווען פרוי נינא סענאל.

די איצטיקע פרעזידענטינס:

פרוי בענעם — פון סעקציע „אלף".

פרוי מינא הילפער — פון סעקציע וועדאדא.

פרוי וויקטאריא אדוט — פון דער ספרדישער סעקציע; זי איז אויך די פרעזידענטין פון דער „מעסא צענטראל" וויצא".

פרוי פאני פרעסמאן — פון „יאנג

אגוד חרות הצהר

געגרינדעט אין יאר 1948 דורך די בוגרי בית"ר און א ריי פרוינט פון דער רעוויזיאניסטישער באוועגונג אין קובא.

דער ציל און צוועק פון דער ארגאניזאציע איז זיך צוזאמענצוהאלטן מיט דער פאליטישער און ארגאניזאציאנעלער טעטיקייט פון דער חרות באוועגונג אין מדינת ישראל.

אין יאָר 1950 האָט די היגע חרות גרופּע אויפגענומען דעם פּירער פון ארגון, מנחם בייגין.

פּרעזידענט איז דער באַקאַנטער אינטעלעקטואַל נחמן סאַלאָוויטשיק.

אידישער צענטער פון מאריאַנאַ

דער אידישער צענטער פון מאריאַנאַ איז געגרינדעט געוואָרן אין 1946, מיט דעם צוועק צו שאַפן אַן אייגענעם געזעלשאַפטלעכן קריז פאַר די דאָרטיקע אידישע איינוואוינער. ביים אידישן צענטער עקזיסטירט אויך א יוגנט־קלוב, וואָס אַרדנט אַיין פון צייט צו צייט פּארשידענע אונטערנעמונגען. דער אידישער צענטער פון מאריאַנאַ פארמאַגט אויך אַן אייגענעם מנין פאַר שבתים און ימים טובים.

פּרעזידענט איז ה׳ לוּאיס בריל.

האַנדלם קאַמער

די אידישע האַנדלם קאַמער האָט זיך געגרינדעט אין 1936, מיטן צוועק צו פארטיידיקן די קאַמערציעלע אינטערעסן פון די אידן אין קובא. די האַנדלם־קאַמער איז א מיטגליד אין די עקאַנאָמישע קערפערשאַפטן אין לאַנד.

דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען ה׳ סאַמועל גאַלפּאַנד.

„אָרט״ קאַמיטעט אין קובא

דער „אָרט״ קאַמיטעט דאָ־הי, איז אַן אָפּטיילונג פון דער אַלוועלטלעכער אָרט־אָרגאַניזאַציע. האָט זיך געגרינדעט אין יאָר 1943, לויט דער איניציאַטיוו פון ד״ר ב. סוראָוויטש. דער ד״ר. סוראָוויטש, צוזאַמען מיט די היגע „אָרט״ טוער, האָט געעפנט א פאַך־שול אין האַוואַנא. וואָס באַשטייט פון פאַרשיידענע קורסן: ביוטל־מאַכעריי; זייגערמאַכעריי; עלעק־טראָטעכניק; שנייידעריי און אויסאַרבע־מונגען פון פאַרשיידענע לעדער אָרטיק־לען. דער פּרעזידענט פון דעם קובאַנער „אָרט״ אָפּטיילונג איז דער ה׳ ג. קריגער. דער לייטער פון דער פאַך שול איז דער באַקאַנטער שרייבער און געזעלשאַפטלע־כער טוער, ה׳ לייזער ראָן.

אינסטיטוציעס פון דער פּראָווינץ

צענטראַ איזראַעליטא דע קאַמאַגועי

געגרינדעט אין 1942, צולויב רעליגיע־זע און קולטורעלע צוועקן. באַשטייט פון 40 מיטגלידער, ספּרדים און אשכנזים. דער צענטער האָט דורך א קורצער צייט אויסגעהאַלטן א אידישע קינדער־שול.

עם עקזיסטירט אויך ביים צענטער א קליין גרופּע פון השומר הצעיר.

דער צענטער פירט דורך פאַרשיידענע קולטורעלע און נאַציאָנאַלע אקטיוויטעטן.

דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען איסאַק טוניק.

אוניאַן איזראַעליטא דע אַריענטע

געגרינדעט דורך ספּרדים אין סאַנטיא־גא דע קובא. עם געהערן אויך אשכנזישע אידן צו דעם דאָזיקן צענטער. די געזעל־שאפט האָט אַן אייגענע געביידע און א „הויליקן אָרט״. דער צענטער איז א גע־זעלשאַפטלעכער קלוב און דינט גלייכצייי־טיק אויך אלס שול צום דאָוונען שבת (זייער ווינציק) און אין די יום־טובים.

אידישער צענטער פון גואנטאנאמא

געגרינדעט אין יאָר 1929, דורך אש־

כנזים און ספרדים. האָט 30 מיטגלידער. דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען: כאקאבא סאפּאיא.

אוניאַן העברעא דע ארטעמיסא

כפּרדישע געזעלשאפט. טראָגט א רעליגיזן כאראקטער. פּירט אויך דורך גענעלשאפטלעכע און וואוילטעטיקע אקטיוויטעטן.

אינסטיטוציעס וואָס האָבן עקזיסטירט

פּעדלער פּאריין

עס האָט עקזיסטירט א פּעדלער־פּאריין, געגרינדעט אין יאָר 1929 דורך דער איניציאטיוו פון אידישן צענטער. עס איז געווען א צייטווייליקע ארגאניזאציע, כדי צו פּארטיידיקן די אינטערעסן פון די פּעדלער, ווייל זיי האָבן דעמאָלסט געהאט געוויסע שטערונגען.

בארבער פּאריין

געגרינדעט אין 1930, דורך דער אינייאטיוו פון אידישן צענטער. האָט פונקט ווי דער פּעדלער־פּאריין, געהאט א קורצע עקזיסטענץ.

וואַרשעווער לאנדסמאנשאפט פּאריין

געגרינדעט אין יאָר 1933. דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען: ג. סענדער בענדער. די ציל זענען געווען: געזעלשאפטלעך זיך צוזאמענקומען אין א היימישער סביבה, און אויך העלפן די לאנדסלייט מעבר לים.

דער אידישער צענטער פון סאנטא־קלארא

געגרינדעט אין יאָר 1929. דער הויפּט ציל איז געווען א רעליגיעזער. דער צענטער האָט אן אייגענעם לאקאל, א ספרי־תורה און א בית־עולם. באשטייט פון 75 מיטגלידער, אין גרעסטן טייל ספרדים.

דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען משה מיטראני.

אידישער צענטער פון מאטאנזאס

אין מאטאנזאס איז דא א אידישער צענטער, געגרינדעט אין יאָר 1942. האָט 36 מיטגלידער. דער ערשטער פּרעזידענט: יעקב טשירינסקי.

אוניאַן דע רעפוכיאדאס

געגרינדעט אין 1943 פון א גרופּע פּליכטלינגן פון פוילן און בעלגיע. דער פּרעזידענט איז געווען דער ה' חיים קאץ. די מערסטע זענען געווען אין דער דיסענטן אינדוסטריע. ציל: געזעלשאפטלעך זיך אויסלעבן אין אייגענער סביבה. דער קלוב איז באשטאנען פון 150 מיטגלידער. כמעט אלע זענען זיך צופאָרן.

מחזיקי תורה

א רעליגיעזע געזעלשאפט, באשטאנען פון פּליכטלינגן. געגרינדעט אין 1942. האָט אויסגעהאלטן א קליינע שול, וואו אלע שבת פּלענן פּארקומען גאָטעסדינסטן. האָבן אויך אויסגעהאלטן א תלמוד תורה, וואו ס'האָבן זיך געלערנט 30 שילער. די מערסטע זענען זיך צופאָרן פון קובא. זייער א קליינע צאָל זענען איבערגעבליבן.

ליטווישער לאנדסמאנשאפט פּאריין

געגרינדעט אין 1942. דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען דער ה' סענדער וואלפסאן.

אַנטי־נאַצי קאָמיטעט

געגרינדעט אין יאָר 1941, ביים אי־דישן פּאָלקס־צענטער. די אַקטיוויטעטן יענעס באשטאַנען אין דאָקומענטן דעם נאַציזם, און העלפן די אַליִרטע.

געזעלשאפט עין חיים

די געזעלשאפט האָט זיך געגרינדעט אין 1942 דורך אַ גרופּע אידיש־דייטשע פּליכטלינגן. די ציל זענען געווען קולטורעלע און רעליגיעזע.

דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען מאַרטין קסינסקי.

דער אידישער זשורנאַליסטן און שרייבער פּאַריין

עם האָט אויך עקזיסטירט אַ אידישער שרייבער פּאַריין, וואָס האָט זיך געגרינדעט אין 1936. דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען אליעזר אַראָנאָווסקי. דער ציל פון שרייבער פּאַריין איז געווען העלפן די אידישע שרייבער אין קובאַ ארויסגעבן זייערע ווערק; אויך אָנפירן קולטורעלע אַקטיוויטעטן.

די אַקטיוויטעטן, ווי אויך די רעזולטאַטן פון דעם שרייבער קרייז, זענען געווען אומאָנזיכטבאַרע. עס איז כמעט ווי נאָריט אויפגעטאָן געווארן.

יוגנט־אָרגאַניזאַציעס אין קובאַ

אידישער סטודענטן־קרייז

אין דעם יאָר 1929, אין האוואַנאַ, האָבן אַ גרופּע אידישע אוניווערזיטעט־סטודענטן, זייער אַ קליינע אין צאָל, די ערשטע סטודענטן אין קובאַ, געגרינדעט אַ קרייז, וואו זיי זאָלן זיך קענען צוזאַמענקומען און קולטורעל זיך אויסלעבן אין אַ צוגעפאַסטער, פאַר זיי, אידישער סביבה. דער הויפּט־ציל אַבער פון דעם דאָזיקן קרייז איז געווען: העלפן די ניט פאַרמעגלעבע אידישע סטודענטן מאַטעריעל.

די גרינדער זענען געווען: דיאַניסיאַ קאַסטיעל, דוד קאַטאַרוואָס, קראַנשטיין, משה מיטראַני, בירמאַן, די שוועסטער מערי און שרה נעמצאָוו, משה רייגאַראַסקי (רייגאַר) ע"ה, וויקטאָר מיטראַני און וויטאַלי מיטראַני.

די דאָזיקע יוגנטלעבע אָרגאַניזאַציע האָט אָנגעפירט אַ ווערטפולע קולטורעלע ארבעט: לעקציעס פון קובאַנער אינטעלעקטואַלן, דראַמאַטישע פאָרשטעלונגען א. א. וו. האָט ארויסגעגעבן אַ מאַנאַט־לעבן זשורנאַל: „על עסטודיאַנטע העבראָ", אַ גאַנצן יאָר, אָן איבערריס. די אויסגאַבע איז געווען רעדאַגירט דורך ה' פּיאַדאָר וואַלבע, מיט דער נאָענטער מיטארבעט פון אַ גרופּע סטודענטן.

אין 1930, ווען עס קומען פאָר די אומרואָן אין אוניווערזיטעט קעגן דעם מאַטשאַדאָ רעזשים, און די רעגירונג שליסט די אוניווערזיטעט, שטעלט אָפּ — סייטווייליק — דער אידישער סטודענטן־קרייז זיינע אַקטיוויטעטן. ווערט ווידער דערעפנט אין דעם יאָר 1934. דאָן געפינען זיך שוין אַ גרעסערע צאָל סטודענטן אין קובאַ, הויפּטזעכלעך פון מיטל־שולן; אויך פון קונסט: מאָלערי און מוזיק שולן. און די צאָל מיטגלידער אין דעם קרייז איז אַ גרעסערע. עס געפינען זיך צווישן זיי: כּאָסע שניידער, שמחה גלעזער, אידא גלעזער, טאַמאַראַ ליפשיץ, חוה דוואָרין, איסאַ שקלאַרעווסקי און מאַריאָ סטאַן. אַבער בלויז איינער מאַנאַטן האָט דאָן פונקציאָנירט דער קרייז, ווען ער האָט זיך געמוזט שליסן. צוליב דער אַלגעמיינער פּאָליטישער לאַגע

אין לאַנד, זענען געשלאָסן געוואָרן אַלע העכערע און מיטלע דערציאונגס אַנ־ שטאַלטן, אויך אַלע קולטורלע אינסטי־ טוציעס.

אידישער יוגנט פאַריין אין קובאַ

געגרינדעט אין יאָר 1941, ביים אי־ דישן פאָלקס־צענטער, מיטן ציל צו פּראָקטיצירן ספּאָרט און אָנפירן אויך קולטורלע אקטיוויטעטן צווישן דער אי־ דישער יוגנט.

דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען מאַריאָ צווייג.

ה ת ק ו ה

יוגנט־קלוב מיט ציוניסטישע טענ־ דענצן, געגרינדעט אין 1942. דער ערש־ טער פּרעזידענט איז געווען דזשאק בעלזער.

דער קלוב איז באַשטאַנען פון 50 מיטגלידער.

מ כ ב י

יוגנט־קלוב, געגרינדעט דורך די מיט־ גלידער פון שבת־אחים אין יאָר 1938. דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען רפאל בעהאַר. דער קלוב האָט אָנגעפירט דפּאָרט און קולטורלע אקטיוויטעטן.

ה ש ו מ ר ה צ ע י ר

יוגנטלעבע, חלוצישע אָרגאַניזאַציע, געגרינדעט אין 1933 אלס א סעקציע פון „דער ציוניסטישער פאַרייניקונג. באַשטייט פון אַרום 100 מיטגלידער אין עלטער צווישן 12 און 19 יאָר.

דער השומר הצעיר פירט דורך פאַר־ שיידענע נאַציאָנאַל קולטורלע אקטיוי־ טעטן צווישן זיינע מיטגלידער. פירט דורך זומער מושבות, אויספלוגן, שמועסן, ארץ ישראל געזאַנג און טענץ; העלפט אָרוים אין אייניקע אקטיוויטעטן דעם קרן קיומת; נעמט אנטייל אין די שקלים אקציעס. און אין די ערשטע יאָרן פון זיין עקזיסטענץ האָט ער צוגעגרייט און אָפּ־ געשיקט א פּאָר צענדליק חלוצים קיין ארץ ישראל. דער השומר הצעיר איז אויך גע־ וען איינער פון די הויפּט איניציאַטאָרן ביי עפענען די אידישע בלוט באַנק אין קובא בעת דער באַפריאונגס מלחמה אין ישראל.

יוגנט־קלוב ביי דער ציוניסטישער פאַרייניקונג

געגרינדעט אין 1940. געווען די ערש־ טע צייט זייער אקטיוו אויפן קולטורלן נאַציאָנאַלן געביט. ציילט איצט ביי א 80 מיטגלידער. פירט דורך געזעלשאפט־ לעכע אקטיוויטעטן צווישן זיינע מיט־ גלידער.

ב י ת ר

יוגנט־גרופּע פון ברית טרומפּעלדאָר, געגרינדעט אין יאָר 1940. דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען דוד שינדערמאַן.

דער „ביתר" פירט דורך אקטיוויטעטן למובת ארץ ישראל. איז אָבער צוליב אי־ דעאָלאָגישער פאַרשיידנקייט אינגאַנצן אָפּגעזונדערט פון דער ציוניסטישער פאַרייניקונג. ציילט ביי א 65 מיטגלידער און א גרעסערע צאָל סימפּאַטיקער.

וועגן דער גאַנצער צייט פון קאַמף פון אונטערגרונט האָט דער בית"ר אויפ־ געהאַלטן אין דער שפּאַנישער שפּראַך א טעגליכע ראַדיא שטונדע.

א גרופּע פון 32 יוגנטלעבע מיטגלידער פון בית"ר און מכבי זענען געפּאָרן קיין ארץ ישראל קעמפן בעת דער באַפרייאונגס מלחמה פון דעם לאַנד. צווויי פון דער גרופּע, דניאל לעווי ע"ה און דוד מיט־ ראַני ע"ה זענען העלדיש אומגעקומען אויף דער „אלטאלענא".

אסאסיאסיאן דע קאמבאטיענטעס העברעאס

דער דאזיקער פאריין באשטייט פון די יונגטלעבע, וועטעראנען פון דער לעצטער באפרייאונגס מלחמה פון ישראל. באשטייט פון ארום 20 מיטגלידער, ספרדים און אשכנזים. פארזיצער פון פאריין דער קובאנער „גר״ פרימיטיוו ראמירעז (אברהם בן אברהם), וועלכער איז אויך געפארן קיין ישראל קעמפן פאר דער אידישער פאטערלאנד.

סטודענטן קלוב

גרופירט ארום זיך די אידישע שטודירנדע יוגנט. איז ניט קיין המשך פון דעם אמאליקן סטודענטן־קרייז. באזיצט אויך ניט דעם אימפולס פון יענעם קרייז.

די אקטיוויטעטן פון דעם קלוב זענען געוועלשאפטלעך קולטורעלע. האבן ניט קיין שום השפעה אויף דער אלגעמיינער יוגנט אין קובא.

יוגנט־קלוב פאר „יו־אי־טי״

האט זיך לעצטנס געשאפן אלס אן אפטיילונג פון דער יו־אי־טי געוועלשאפט אין קובא, געגרינדעט לויט דער איניציאטיוו פון דר. טאקער, וועלכער איז נעקומען אין קובא אלס דעלעגאט פון די דריי וויינשאפטלעכע אנשטאלטן (אוניווערסיטעט, „טעכנאלאגישער אינסטיטוט״ און „אינסטיטוט ווייצמאן).

דער ציל פון דער יו־אי־טי איז: העלפן כאראקטעריש און מאטעריעל די דאזיקע דריי הויכשולן און אנפירן אן אויפקלערעריש ארבעט וועגן ישראל בכלל.

יוגנט־קלוב „התקוה״

האט זיך לעצטנס געגרינדעט אין קאל פון אידישן צענטער, דורך א טייל געוועזענע מיטגלידער פון בני ברית הלל. אלם רעזולטאט פון דעם קריזיס וואס איז דארט ענטשטאנען, צוליב מיינונגס־פארשיידנהייטן צווישן א טייל מיטגלידער און דעם רבי מילטאן וויסבערג. די געשאפענע לאגע האט גורם געווען דאס צעפאלן זיך פון דעם קלוב הלל.

יוגנט־קלוב „ישראל״ פון סאנטאם־סוארעז

נעמט ארום א צאל יונגטלעבע פון סאנטאם סוארעז און האוואנא. די ציל פון דעם קלוב זענען: געזעלשאפטלעך זיך אויסלעבן אין א אידישער סביבה.

די אקטיוויטעטן זענען געזעלשאפטלעכע, קולטורעלע און פארווייערישע. דער גייסט פון קלוב איז א אידיש נאציאנאלער.

יוגנגט־קלוב פון מאריאנאא

דער יוגנט־קלוב פון מאריאנאא איז געגרינדעט געווארן אלס סעקציע ביים צענטער. דער גרינדער און געזעלשאפטלעכער דערציער פון דער מאריאנאאער יוגנט איז געווען דער דינאמישער געזעלשאפטלעכער טוער און אנגעזעענער שריבער, א. געד ע״ה. ער האט גייסטיק געפורמט די דאזיקע יוגנט, וועלכע פירן היינט אן א ווערטפולע אידיש געזעלשאפטלעכע ארבעט פארן וואוילזיין פון דער יוגנט און שטאלץ פון די מאריאנאאער אידישע איינוואוינער און אויך פארן אידישן ישוב אין קובא.

אידיש שול־וועזן אין קובא

זאָרגן פאַר דער דערציאונג פון די קינדער איז ביים אידישן פאָלק גאָר אַן אַלטע טראַדיציע, וואָס ווערט אָפּגעהיט אין אַלע צייטן, אין אַלע לענדער און ביי אַלע באַדינגונגען, ביי וועלכע עס זאָל זיך ניט געפינען.

אויך דאָ אין קובא, כמעט גלייך ביים אָנקומען פון דער איינוואַנדערונג אין לאַנד, ווען עס זענען געקומען עלטערן (הגם ווייניקע אין צאָל), וואָס האָבן גע־האַט קינדער אין שול־עלטער, האָבן אָנ־געהויבן צו זוכן מיטלען, ווי אַזוי צו געבן זייערע קינדער א אידישע דערציי־אונג. און אין 1924־טן יאָר גרינדן די ספרדישע אידן א קינדער־שול, וואָס האָט געהייסן „תלמוד תורה טאַראָר הערצל". עס שטייען שפּעטער צו אויך די אש־כנזישע אידן. עס איז געווען אַן עלע־מענטאַר שול. די אונטערריכט שפּראַך איז געווען העברייאיש און דער אַלגע־מיינער גייסט איז רעליגיעז און ציונים־טיש.

די ערשטע צייט האָט דער שבת־אחים אויסגעהאַלטן די שול; דערנאָך האָבן גע־האַלפן דעקן די אויסגאָבן די ציוניסטיישע א גאַניזאַציע. שפּעטער, ווען עס האָבן זיך אָנגעהויבן די פינאַנציעלע שווערי־קייטן, איז די ציוניסטישע פאַריניקונג אַוועק פון דער שול, איבערלאָזנדיק זי פאַר דער שבת אחים. די ספרדים האָבן ניט געהאַט קיין מעגלעכקייטן אַליין אויסהאַלטן א שול, און כדי צו פאַרגיניג־גערן די עקאָנאָמישע לאַסט האָט מען די שיל אַריינגעצויגן אין לאָקאַל פון דעם אידישן צענטער. שוין דאָרט קומט פאָר א שפּאַלטונג צווישן דעם ספרדישן עלע־מענט און דעם אשכנזישן. די ספרדים ציען זיך אַרויס פון צענטער, בלייבן ב י דער טאַראָר הערצל שול, פאַרקלענערט זי אויך די אין צאָל שילער, פאַרקלענערט זי אויך די אויסגאָבן. און דער צענטער גרינדעט דאָן א שול מיט די אשכנזישע שילער פון דער טאַראָר הערצל שול, אונטערן נאָמען: „אידישע שול ביים צענטער". די שול האָט די גאַנצע צייט געלטן פון געלט מאַנגל און דער דעפיציט האָט כסדר גע־שטיגן. ביז אין דעם יאָר 1939, ווען דער צענטער האָט מער ניט געקענט אויס־האַלטן די שול (הגם בלויז ביי א 30 שילער האָבן ניט געצאָלט קיין שכר־לימוד; די שול האָט געציילט מער ווי 200 שילער), איז צוזאַמענגערופן געוואָרן אַן עלטערן פאַרזאַמלונג, און דער צענ־טער האָט דאָן איבערגעגעבן די שול צו די עלטערן, אַז זיי זאָלן איר פאַרוואַלטן און אויסהאַלטן. עס איז אויסגעוויילט געוואָרן א שול־קאָמיסיע, וועלכע האָט געזומען ארבעטן זעלבסטשטענדיק, זאָר־גנדיק פאַר דער שול. די נייע שול־קאָמי־סיע האָט געביטן דעם נאָמען פון דער שול, זי האָט פון דאָן אָן זיך גערופן: „אויטאָנאָמע שול ביים אידישן צענטער". דער צענטער האָט פונדעסטוועגן אויף וויייטער אויך זיך געפילט מאַראַליש פאַר־אַנטוואָרטלעך פאַר דער שול, און ער האָט זי געשטיצט, געבנדיק איר פריי פון אַפּ־צאָל דעם לאָקאַל, און אויספירנדיק אַלע אַדמיניסטראַטיווע אָפּיס ארבעטן די גאַנ־צע צייט. אויסער דעם פירט דער צענטער אָן מיט דעם גאַנצן פראַפאַגאַנדע אַפּא־ראַט, און מאַראַליש אונטערשטיצונג פאַר דער גוטער ענטוויקלונג פון דער שול.

די שול, ווען זי איז געוואָרן אויטא־נאָם, איז זי אַוועקגעשטעלט געוואָרן אויף א געזונטערער עקאָנאָמישער באַזע, וויל די עלטערן האָבן גענומען אויף זיך די כאַראַקטוואָרטלעכקייט פון אויסהאַלטן זי. דער דירעקטאָר איז דאָן געווען כּוּאַן דעל וואַיע, אַן ענערגישער יונגערמאַן, וואָס האָט פאַרמאָגט פאַכמענישע קענטענישן

און פּיאָניִיטן צו אָנפירן אַ דערציאונגס אַנשטאַלט. די פּריערדיקע דירעקטאָרן פּאַר אים האָבן געהאַט איינגעשטעלט די לימודים אין שול, ער אָבער האָט רעפּאָרמירט די אָרגאַניזירונג.

מ׳לערנט אין דער צענטער שול אַלע לימודים לויטן פּראָגראַם פון די אָנהויב שולן אין לאַנד, אויף שפּאַניש. פון די אידישע לימודים האָט מען געלערנט: אידישע שפּראַך, געשיכטע, טראַדיציעס און אַביסל העבריאיש.

דער דירעקטאָר פון דער שול ביי דער גרונדונג, איז געווען דער ה׳ פּנחס בערניקער. די שול איז געווען אָרגאַניזירט לויט דעם מוסטער פון די אייראָפּיאישע העבריאישע שולן. אַלע געגנשטאַנדן האָט מען געלערנט אויף העבריאיש און די שול האָט געהאַט אַן אויסגעשפּראָכענעם העבריאישן כאַראַקטער. אַ קורצע צייט האָט געדויערט, און עס איז געבליבן געווארן ׳ער כאַראַקטער און אייגנארדנונג פון דער שול. מעגלעך אַז די אומשטענדן האָבן עבראָכט דערצו, אַדער די פירער האָבן עס פאַרלאַנגט, מ׳איז בילכלעכווייז אַריבער צו אידיש, העבריאיש איז געבליבן בלויז אַלס דער לימוד פון נאָך אַ שפּראַך. די אַלגעמיינע געגנשטאַנדן האָט מען ענומען לערנען אויף דער לאַנדס־שפּראַך, אויף שפּאַניש.

עס האָבן זיך פון דער צייט וואָס די שול עקזיסטירט, געביטן די שול טיצער, די מנהלים, די לערער, ווי אויך די שול אייגנארדנונג בכלל. עס האָט זיך אויך דורך דער צייט געביטן דער גייסט פון דער שול, פון די אידישע לימודים, אבער־גייענדיק אַלע שאַטירונגען פון אַ ציונים־טישער טענדענץ, ווי זי איז עס געווען ביים אָנפאַנג — ביז אידישיסטיש, ווי זי איז עס היינט צו טאָג, לויט ווי עס זענען געווען די אידיאַלאָגישע אבערציגונגען פון די שול טוער און דירעקטאָרן פון די אידישע לימוים.

דער אידישער דירעקטאָר איז פאַראַנט־וואָרטלעך פאַר די אידישע לימודים, אָן דער שפּאַנישער דירעקטאָר איז פאַראַנט־וואָרטלעך, אויסער די אידישע, פאַר אַלע לימודים, פאַר דער אָרגאַניזירונג פון די קלאַסן, לערן צייט, דיסציפּלין א. א. וו. און פאַר דער שול בכלל לגבי דער רעגירונג.

ביז דעם יאָר 1928 איז געווען דירעקטאָר פון דער צענטער שול דער ה׳ א. גאַרסיא. פון דעם יאָר 1928 ביז דעם יאָר 1940 האָט אָנגעפירט מיט דער שול כּוחן דעל וואַיע.

פאַר דער צייט, וען וואַיע איז געווען דירעקטאָר, האָט ער רעפאָרמירט די אַיינשטעלונג פאַר די אידישע און שפּאַניש־שע לימודים באַשטימטע לערן שעהן; האָט איינגעשטעלט דיסציפּלין סיי פאַר די לערער, סיי פאַר די שילער. וואַיע האָט געמאַכט פון דער שול אַ גוט גייענדיקן אפּפאראַט. דער מנהל פון די אידישע לימים איז דאַן געווען דורך א געוויסער צייט דער ה׳ יוסף אבראמי. ער איז אַוועק פון צענטער און עגערינדעט די ,,יבנה״ שול. נעמט דאַן איבער זיין אמט דער ה׳ עליאָם עליאָוויטש. דער ה׳ וואַיע אַרבעט צוויי יאָר צייט נאָך דעם ווי עליאָוויטש איז אנגעקומען. די גאַנצע צייט אבער קומען פאַר רייבונגען צווישן זיי. וואַיע פאַר־לאָזט דעם צענטער און גרינדעט די ,,פּראָגרעסאַ״ שול, וואוהין עס גייען אַריבער מיי וואַיען 120 שילער פון דער צענטער שול.

די שול האָט אין לויף פון די לעצטע יאָרן זיך גוט ענטוויקלט און שטייט היינט פינאַנציעל אויף אַ פעסטן פונדאַמענט. די שילער צאָל האָט זיך פאַרגרעסערט אויף 330 תלמידים. לעצטנס האָט די אויטאָנאָמע שול געקויפט אַן אייגענע מאַדערנע געביידע אין סאַנטאַם־סוראַרעז, און זיך אַהין אַריבערגעצויגן. די אידישע לימודים ווערן אויך היינט צו טאָג געפירט

אין אַ מער נאַציאָנאַלן גייסט, וואָס דאָס טוט אויך בעסער באַפרידיקן די אינטערעסן פון אידישן ישוב. די שול געפינט זיך וויייטער אונטער דער איבערגעגעבענער לייטונג פון דירעקטאָר ה' עליאָוויטש. ריעס פון פסיכאָלאָגיע און דערציאונג.

קינדער-שול „יבנה"

נאָך אַ אידישע שול איז געווען געגרינדעט דורך פריוואַטער איניציאַטיוו, די „יבנה" קינדער שול פון דעם ה' יוסף אברָאמי. די שול האָט עקזיסטירט עטלעכע יאָר, אין וועלכע זי האָט כסדר דורכגעמאַכט עקאָנאָמישע שווערישקייטן. און הגם די שול איז געפירט געוואָרן אין ציוניסטישן גייסט האָט זי פונדעסטוועגן פון דער ציוניסטישער פאַריינקונג אין קובא קיין סובסידיעס אָדער מאַראַלע הילף, ניט באַקומען. און צום סוף האָט זי זיך געמוזט פאַרמאַכן.

„תרבות" שול

עם האָט אויך אַ פּאָר יאָר צוריק עקזיסטירט אַ פריוואַט שול פון דער פרוי אידא קאָהאַן, קוואַליפיצירטע אידיש-העבריאישע לערערין און אָנגעזעענע ציוניסטישע טוערין.

די שול איז באַשטאַנען פון אַ קינדער גאַרטן, ערשטער און צווייטער גראַד. די „תרבות" שול, ווי זי האָט גהייסן, האָט אויך דורכגעמאַכט גרויסע שווערישקייטן, און לסוף איז די לייטערין און אייגנטימערין, פרוי אידא קאָהאַן, געמוזט אויפגעבן די שול. דער צענטער האָט די תרבות-שול אָפּגעקויפט און געלאָזט אויפן זעלבן פּלאַץ אלס אַן אָפּטיילונג פון דער צענטער שול אין אַלט האוואַנא. דער האָזיקער פּרואוו האָט אָבער ניט געהאָט קיין שום דערפאָלג; אין אַ פּאָר מאָנאַטן אַרום האָט זי זיך געשלאָסן, אוועקגייענדיק די מערסטע שילער אין אָנדערע שולן.

שלום עליכם קינדער שול

אין דעם יאָר 1940 האָט דער פאָלקס צענטער געגרינדעט אַ קינדער-שול: די „שלום עליכם שול". עס איז געווען אַן עלעמענטאַר שול פון פולע זעקס גראדן. די אלגעמיינע געגנשטאַנדן זענען געגעבן געוואָרן לויט די פאַרשריפטן פון די אפּיציעלע פראָגראַמען פון בילדונגס מיניסטעריום. דורך די אידישע לימודים האָבן פאַרמירט די שילער אין אידישיסטיש לינקן גייסט, לויט דער ליניע פון פאָלקס-צענטער. האָט געהאַט ביז אַ 80 שילער; די גרעסטע מערהייט פון זיי קינדער פון דעם ארבעטער קלאַס, אָדער ניט קיין פארמעגלעכע קליין-העגדלער. די שול האָט עקזיסטירט 9 יאָר, ראַנגלענדיק זיך שטענדיק מיט די עקאָנאָמישע און אַנדערע שווערקייטן. אין 1949-טן יאָר האָט זי זיך געשלאָסן.

דריי פאַקטאָרן האָבן געווירקט, אַז די שול זאָל זיך שליסן:

1) די אַקטיוויטעטן אין פאָלקס צענטער זענען אָפּגעשוואַכט געוואָרן. דאָס האָט געווירקט אויף דער שול סיי מאַטעריעל, סיי מאָראַליש.

2) די עלטערן פון די שילער זענען באַשטאַנען מערסטנס פון דעם אָרעמסטן שיכט און זיי האָבן אַליין ניט געקענט אויסהאַלטן די שול. אַ סך שילער האָבן געלערנט אינגאַנצן פריי אָן שכר לימוד, און אַנדערע האָבן יאָ געצאָלט, אָבער דער אָפּצאָל איז געווען אַ נידעריקער.

3) עס זענען זיך צעגאַנגען די אידישע לערער פון שול. אַ טייל האָט די צענטער שול צוגענומען, זייענדיק אומשטאַנד צו צאָלן גרעסערע שכירות האָט זי געקענט אייניקע לערער אריבערציען צו זיך; און אַנדערע זענען זיך צופאָרן קיין אויסלאַנד.

אין אַזעלכע באַדינגונגען ווי די שול האָט זיך געפונען, האָט זי ניט געקענט וויייטער עקזיסטירן.

„די מאַדערנע אידישע שול״

אין 1944 גרינדעט זיך אויף פּריוואַטער איניציאַטיוו, אַ נייער אידישער לערן אַנשטאַלט אין קובאַ, די „מאַדערנע אידישע שול״. די גרינדערין איז דרא. אידא גלעזער־קאַסטיע, גראַדואירטע אויף דעם פּעדאַגאַגישן פאַקולטעט אין דער היגער נאַציאָנאַלער אוניווערזיטעט.

מיט דער גרינדונג פון דער מאַדערנער אידישער שול האָט געשטרעבט די דרא. גלעזער לייגן דעם פונדאַמענט פאַר אַ מאַדערנעם אידישן שול וועזן אין קובאַ. זי איז פריער געווען אַ לערערין אין אַ היגער אידישער שול און זי האָט גוט געקענט דעם אופן פון דעם לערנען און דערציען די אידישע קינדער אין קובאַ. זי האָט איינגעזען, אַז עס איז נויטיק געווען אַ רעפאָרם אויף דעם דאָזיקן געביט. זי האָט געהאָפט אַוועקשטעלן די אידישע דערציאונג אין קובאַ אויף מאַדערנע באַזעס, לויט מאַדערנע טעאָריעס פון פּריקאַגיע און דערציאונג.

דער אידעאַל פון דער דרא. גלעזער איז געווען, שאַפן אַ עלעמענטאַרע און מיטל־שול. זי האָט אָבער אָנגעהויבן בלויז מיט קינדערגארטן און 1־טן גראַד. דער מאַטעריאל איז געווען אָנווענדן אַ נייעם דערציאונגס סיסטעם אויף קינדער, וואָס האָבן נאָך ניט באַקומען קיין אייַנפלוס פון אַנדערע לערן אַנשטאַלטן, און מיט די דאָזיקע שילער אַלס הויפט עלעמענט פאַרמירן די שול. דער פּראָוו האָט זיך איר איינגעגעבן. פון דעם יאָר 1944, ווען זי האָט זיך געגרינדעט, ביז דעם איצטיקן קורס, איז געלונגען צו פאַרמירן — צוקומענדיק יעדן יאָר אַ נייעם גראַד — אַ קאַמפּלעטע עלעמענטאַר שול (זעקס גראַדן) און אויך דעם ערשטן יאָר מיטל־שול.

די דרא. גלעזער האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי דעם צוויטן יאָר מיטל־שול, ווייל עקאָנאָמיש איז עס אוממעגלעך פאַר אַ פּריוואַטער אונטערנעמונג, מעג די שול לייטערין זיין אַזאַ אידעאַליסטן ווי עס איז די דרא. גלעזער, וועלכע האָט אויסגענוצט איר גייסט און ענערגיע, אַז די שול זאָל ווערט זיין דער נאָמען, וואָס זי טראָגט: „מאַדערנע אידישע שול״.

צו ענטוויקלען די מאַדערנע אידישע שול האָבן אַ סך געהאָלפן די הערן סימאָן מאַטראָן, וועלכער איז געווען דער פּרעזידענט פון דער שול־קאָמיסיע, דער ה׳ סימאָן ביגעלמאַן, דער ה׳ לעאָן גילפּאַרב און אַנדערע. זיי האָבן דעריבער האָבן אַ מאָראַלישע באַפּריידיקונג מיט זייער בי טראָג צו דער מאַדערנער אידישער דערציאונג אין קובאַ.

די „מאַדערנע אידישע שול״ האָט זיך דאָס יאָר פאַרייניקט מיט דער ספרדישער „טעאַדאָר הערצל״ שול, און פונקציאָנירט אונטער אַ נייעם נאָמען: „מאַדערנע אידיש־העברעאישע שול טעאָדאָר הערצל״. באַזויצט אַ גרויסע צאָל שילער צווישן אשכנזישע קינדער (די מערסטע פון דעם רייכערן שיכט אידן אין קובאַ) און ספּרדישע.

„תחכמוני שול״

הגם מיר האָבן שוין געזאָגט אייניקע ווערטער וועגן דער דאָזיקער שול אין דעם באַריכט וועגן די אקטיוויטעטן פון דער אידישער קהילה אין קובאַ, ווילן מיר נאָך כאָמערקן, אַז די שול איז געשאַפן געוואָרן אויף דער אויסשליסלעכער איניציאַטיוו פון הרב ר׳ מאיר ראָזענבוים, מיט דעם געדאַנק צו שאַפן אַ מאַדערנע שול מיט אַ רעליגיעזער דערציאונג. נישט לייכט איז די אַרבעט אָנגעקומען, נעמיטדיק אין אַכט די פינאַנציעלע שוועריקייטן

ווי אויך ביים צוזאמענשטעלן דעם לערער־פערסאנאל, און די אלגעמיינע שול־אייניריכטונג.

די פינאנציעלע שוועריקייטן האבן געשטערט ביים אנפאנג די ריכטיקע ענטוויקלונג פון דעם נייעם תחכמוני אינסטיטוט, דאך האט די שול באווייזן אין די קנאפע צוויי יאר פון איר עקזיסטענץ צו באקומען א גוטן נאמען אין די רעליגיעזע קרייזן פון ישוב.

היינט צו טאג ציילט די שול 65 שילער, און האט שטארק צו קעמפן פינאנציעל פאר איר וווייטערדיקער עקזיסטענץ, און איז געלייטעט דורך דעם גוט פארדינטן פיאנער אויפן געביט פון אידישן שול־וועזן אין קובא, ה' יוסף אבראמי.

דוד בלים (בליזניאנסקי־האלפערן) ע"ה

וועז מיר שרייבן איצט די געשיכטע פון דעם אידישן ישוב אין קובא, וועז מיר האלטן ביים מאכן א דין וחשבון איבער דעם פארגעקומענעם אין דעם אידישן ישוב, מוזן מיר זיך אפשטעלן אויף דער פערזענלעכקייט פון דוד בלים ע"ה, וועלכע האט אליין מיט זיך פארגעשטעלט א שטיק אידישע געשיכטע אין קובא.

וועז מען מאכט א שטודיום איבער דער געשיכטע פון דעם אידישן ישוב אין קובא; וועז מען באטראכט דעם געדאנק, וויאזוי עס האט זיך געפורמט דער קיבוץ אויף דעם וויניק באקאנטן — ביז דאן — אנטיליען אינזל קובא; וועז מען שטודירט דעם אופן, ווי אזוי, צוליב וואס און אין וועלכע באדינגונגען עס זענען ענטשטאנען אלע געזעלשאפטלעכע ארגאניזאציעס, טרעפן מיר זיך כסדר אן מיטן נאמען: דוד בלים. מיר טרעפן אים שוין אין 1919 פארן קובאנער סענאט אין אזא וויכטיקער מיסיע ווי עס איז געווען זיך וועגן צו דער קובאנער רעגירונג. אז זי זאל אנערקענען די באלפור דעקלאראציע. מיר טרעפן אים וויידער ביי א וויכטיקער איניציאטיוו אין א יאר ארום, וועז אין נאמען פון די אידן אין קובא דריקט מען אויס דאנקבארקייט דער שפאניישער רעגירונג פאר דער השגחה וואס זי האט געהאט איבער די ספרדישע אידן בעת דער וועלט־מלחמה. מיר טרעפן אים אומעטום, וועז נאר עס האנדלט זיך ביי א וויכטיקער איניציאטיוו פון דעם יאר 1913, וועז ער איז געקומען קיין קובא, ביז 1942, וועז ער איז נפטר געווארן.

כדי מ'זאל בעסער קענען אפשאצן די אויפטאונגען און פארדינסטן פון דעם ה' דוד בלים, ווילן מיר אנווארפן אייניקע שטריכן פון זיין פערזענלעכקייט, זיין קולטורעלע אויסבילדונג, זיין נאציאנאלן געפיל און זיינע עקאנאמישע דערגרייכונגען.

דער ה' דוד בלים איז געווען א איד א תלמיד חכם. האט באזעסן אן אייניגעבארענעם שכל און א בריייטע אידיש טראדיציאנעלע און מאדערנע וועלטלעכע קולטור.

האט פארמאגט א שטארקן כארעקטער און א דינאמישן טעמפעראמענט. האט פארמאגט ארגאניזאטארישן טאלאנט, איז געווען דורכגענומען פון א טיפן נאציאנאלן סענטימענט און א בריייט אידיש וועלט־האנט.

קיטן אין עקאָנאָמישע אונטערנעמונגען, און אַ געזונטן חוש פֿאַר דער רעאַליטעט פון דעם לעבן.

דוד בלַיִם איז געבוירן געוואָרן אין זאבעלין, אַ קלײַן שטעטל אין גראָדנער גובערניע. ער האָט געלערנט אין דער וואָלאָזשינער ישיבה און האָט דאָרט גע־שמט אַלס עלוי. זיין פֿאָטער איז געווען אַן אַלטמאָדישער, פֿאַנאַטישער למדן, און ער האָט געוואָלט, אַז זיין זון זאָל ווערן אַ רב. דער יונגער דוד איז אָבער ניט געווען מיט דער זעלבער מיינונג ווי זיין פֿאָטער. ער איז געווען באַפֿײַנפֿלוסט פון דער השכלה. אים האָט אינטערעסירט די מאָדערנע רבנות. אויך האָט ער געהאָט אַ דראַנג צו דער וועלטלעכער ליטעראַטור און פֿאָעזיע. עס האָט אים געצויגן צו בריסטערע האָריזאָנטן. האָט ער פֿאַרלאָזן די וואָלאָזשינער ישיבה און איז אַוועק — אָן דעם טאַטנס ווִיסן — קיין דוִיטש־לאנד, וואו איז אַרײַנגעטראָטן איז דעם ברעסלאָווער ראַבינער סעמינאַר. זיין פֿא־טער האָט זיך וועגן דעם דערוואוסט, איז ער גלַייך געקומען קיין ברעסלאָוו און אים אַרויסגענומען פון דעם — פֿאַר אים אפֿיקורסישן — לערן אַנשטאַלט, און אים אומגעקערט צוריק אין דער ישיבה. דוד איז דאָרט אָבער לאַנג ניט פֿאַרבליבן. ער איז ווידער אַוועק; אָבער דאָס מאָל קיין אַמעריקע. קיין עקאָנאָמישע מעגלעכקייטן האָט ער ניט געהאַט, איז ער אַריין אַר־בעטן אין אַ העמדער־פֿאַבריק ביי זיינעם אַ לאַנדסמאַן. מ׳גיט גלַייך צו ווִיסן וועגן דעם זיין פֿאָטער קיין זאבעלין. דער פֿא־טער קומט צופֿאַרן קיין אַמעריקע, ווִיל נעמען דעם זון אַהיים — דער פֿאָטער איז נאָך כסדר געווען איינגעשפֿאַרט, אַז דוד דאַרף ווערן אַ רב — אָבער עס גיט זיך אים ניט איין. דוד ענטזאָגט זיך ער־פֿילן דעם פֿאָטערס פֿאַרלאַנג, און דאָן באשלִיסט זיין פֿאָטער, אַז די גאַנצע פֿא־מיליע זאָל אויסוואַנדערן קיין אַרגענטינע.

וואו ס׳האָט זיך געהאַט אָנגעפֿאַנגען די אידישע קאָלאָניזאַציע פון באַראָן הירש. די משפּחה באַזעצט זיך אין דער ערישטער קאָלאָניע, אין „ווִיא מאַיסעס״.

די פֿאַמיליע פֿאַסט זיך ביסלַעכווײַז צו צו די נייע באַדינגונגען. דער פֿאָטער — הגם ניט אָפּיציעל — פֿירט אויס די רעליגיעזע פונקציעס פון אַ רב אין יענער און די שכנותדיקע קאָלאָניעס. ער האַלט אויף אידישקייט צווישן די אידן פון דעם גאַנצן געגנט. די איבעריקע מיטגלידער פון דער משפּחה פֿארנעמען זיך מיט אַגריקולטור. די אינגערע מיטגלידער, די געבוירענע אין אַרגענטינע, גיינען איבער אין שטאָט, בלויז אייניקע בלַייבן אין דער קאָלאָניע. די פון שטאָט לערנען זיך לי־בעראַלע פּראָפֿעסיעס.

דוד אָבער קען זיך ניט אַיינלעבן אין דער נייער סביבה, ניט בלויז אין דער קאָלאָניע, נאָר אין שטאָט אויך ניט. און ער פֿאָרט אַרויס. ער הויבט אָן וואַנדערן איבער לאַטיין אַמעריקע. ער באַזוכט און וואוינט אַ געווִיסע צייט אין יעדן לאַנד. חוץ אין אַרגענטינע, וואו ס׳האָט זיך דאָן אָנגעהויבן בילדן אַ אידישע קבוץ, זע־נען נאָך קיין אידישע ישובים ניט גע־וועזן. ס׳(האָבן זיך געפונען צוויִיט, דאָ און דאָרט, איינצלנע משפּחות און יחידים. בלַיִם, וואו נאָר ער קומט, באַמיט ער זיך וועקן דעם אידישן באַוואוסטזיין און כּענטימענט. אָן אַרגאַניזירט אידיש לעבן איז נאָך דעמאָלסט ניט מעגלעך געווען צו פֿאַרמירן.

אומעטום וואו בלַיִם באַזעצט זיך, ענטוויקלט ער מיט גרויס ענערגיע זיינע עקאָנאָמישע ענינים. אין טשילע, צ. ב. פֿאַנגט ער אָן — קען מען זאָגן — די מעבל אינדוסטריע. בכלל איז זיין בי־טראָג צו דער אינדוסטריאַליזאַציע פון די לאַטיין־אַמעריקאַנער לענדער אַ באַדייטנ־דער. ער האָט אַ סך בייגעטראָגן אויך צו דער ענטוויקלונג פון דעם אינטער־

אמעריקאנער האנדל. מ'קען זאגן, אז ער איז געווען איינער פון דעם ערשטע אונטערנעמער. אין קובא האט ער זיך הויפטזעכלעך אויסגעצייכנט אלס פאר־שפרייטער פון די היגע פאבריצירטע אר־טיקלען צוויישן די אנדערע רעפובליקן אויך איז וויכטיק דעם איינפלוס, וואס עס האט געהאט פארן לאנד דאס ארויינ־טירן און אויסלערנען א סך פון די היגע אינדוסטריעלע פירמעס וויי אזוי צו אנ־פירן דעם אינטערנאציאנאלן האנדל.

דור בלים האט פארנומען הויכע עקא־נאמישע פאזיציעס, און זיין פארמעגן האט געשטיגן. איידער ער איז געקומען קיין קובא האט ער א צייט געוואוינט אין מעקסיקע. דארט האט ער געהאט א פריוואטע באנק. אין 1911, צוליב די פאליטישע אומרוען וואס עס קומען דאן פאר אין יענעם לאנד, פארלירט בלים זיין באנק און דעם גאנצן פארמעגן. ער אנט־לויפט קוים מיטן לעבן — צוזאמען מיט זיין פאמיליע — א דאנק דער הילף פון דעם אמעריקאנער קאנסול. ער קומט אן קיין אמעריקע. אבער ער פילט זיך דא פרעמד. ער איז אפ א קורצע צייט און פארט אוועק קיין קובא. דאס איז געווען אין 1913. ער פארנעמט זיך דא מיט מסחר. ער פארטרעט א גרויסע צאל צפון אמעריקאנער פאבריקן פון לוקסוס אר־טיקלען און גאלד. ער ווערט שנעל צוריק רייך.

וואו נאר בלים קומט, נעמט ער זיך גליך בויען און ענטוויקלען דעם אידיש געזעלשאפטלעכן לעבן (וואו נאר עס איז פאראן א מינימאלסטע מעגלעכקייט). מיר האבן שוין פריער געזאגט, אז ער האט זיך משתדל געווען אין דעם קובא־נער קאנגרעס פאר דער באלפור דעקלא־ראציע און אנדערע אפיציעלע וויכטיקע ענינים. אין יאר 1917 גרינדעט ער — מיט גרויסע שוועריקייטן מצד די אידן דא — די „יאנג מענס היברו אסאסיישאן".

איז א פארמיטלער צווישן די ספרדים און די אמעריקאנער אידן, ווען די ווילן ניט מקבר זיין די ספרדישע מתים. שאפט דורך דער „י. מ. ה. א." הערנענטערונג צווישן די אשכנזים און די ספרדים. דער ה' בן סעניאר ארבעט מיט אין דער דא־זיקער זאך. העלפט בויען דעם אידישן צענטער; גרינדעט די ציוניסטישע ארגא־ניזאציע; העלפט ענטוויקלען די קינדער־שול ביים צענטער, און האט כסדר השגחה איבער דער אידישער דערציאונג אין קובא ביז א סך יארן שפעטער. העלפט די אי־מיגראנטן פון זיין אייגענעם פארמעגן, און זעט אויך אז אנדערע זאלן געבן. צו בלימן פלעגט מען זיך ווענדן נאך הילף, נאך אן עצה און נאך א טרייסט־ווארט. און בלים האט געגעבן מיט פולן הארץ און בריייטער האנט. בלים איז געווען רייך און געהאט א שם פאר א וואוילטעטיקן, גוטהארציקן און קלוגן מענטש. עס איז אויך געווען באקאנט, אז ער האט געהאט פארבינדונגען דא אין לאנד סיי מיט די אידישע סעקטארן, סיי מיט די קובאנער קאמערציעלע און אפיציעלע קרייזן. בלים האט אויך געהאט פארבינדונגען מיט די פארייניקטע שטאטן, און זיינע אייגענע אפיסן אין ניו־יארק פרעגט ער אויסנוצן — האבנדיק דערבייי היפש אויסגאבן — פאר דעם צוועק צו אויסזוכן קרובים אין אמעריקע, אדער איבערשיקן געלט פאר די אימיגראנטן אין קובא.

בלים איז געווען דער ערשטער איד אין קובא, וואס האט פארמאגט א ביבליאטעק — און א רייכע — פון אלערלייי ביכער: אידישע, העבריאישע, רוסישע, שפאנישע און רעליגיעזע ספרים. בלים איז געווען דער, וואס האט געמאכט א התחלה פון שאפן א אידישע ביבליאטעק אין קובא. ער האט זיינע אייגענע פארשיידענע און ווערטפולע ביכער געשיינקט דעם אידישן צענטער, וואס האט זיך דאן געגרינדעט.

בלים איז אויך געווען דער ערשטער איד אין קובא, וואס האט געשריבן אין דער האוואנער פרעסע אין דער שפאניש שפראך. בלים האט אויך געשריבן אין דער היגער אידישער פרעסע: אין „האוואנער לעבן", און אנדערע פרעסע־ארגאנען.

אין די לעצטע יארן פון זיין לעבן האט בלים נאך געארבעט פאר געזעלשאפטלע־כע צוועקן, הגם ער איז געווען אלט און קראנק און עקאנאמיש געפאלן. אויך האט ער איבערגעלעבט א פאמיליען טראגעדיע. די אויפגעקומענע פירער פון דעם געזעל־שאפטלעכן לעבן האבן ניט שטענדיק אפגעשאצט זיין אויפטו פאר דעם היגן אידישן ישוב און מ׳האט אים באטראכט מיט ביטל און אפילו מאנכעם מאל אים באלויידיקט.

נאך זיין טויט האט מען אים ערשט גענומען אפגעבן כבוד — ווי עס געשעט אפט. מען האט זיך ערשט דאן ארומ־געזען, ווער עס איז געווען דוד בלים און וואס ער איז געווען פאר דעם אידישן ישוב אין קובא. מ׳האט גענומען פאר־הערלעכן זיין ליכטיקע געווענענע פער־זענלעכקייט. מ׳האט גענומען אויסרעכע־נען זיינע אלע מעלות, אלע זיינע פאר־דינסטן פארן היגן ישוב: די גרויסקייט פון זיין גייסט, די גוטסקייט פון זיין אידישן הארץ. מ׳האט ערקלערט א דרייי טאגיקן טרויער אין דער אידישער געזעל־שאפט, און מ׳האט אלע ווי איינער גע־זאגט:

דער זיידע פון ישוב איז געשטארבן.
ת. נ. צ. ב. ה.

צענטראל־קאמיטעט פון די אידישע אינסטיטוציעס

דעם 29־טן יוני 1939, האט זיך גע־גרינדעט א רעפרעזענטאטיווע קערפער־שאפט פון די אידן אין קובא, דער „צענטראל קאמיטעט". אין יענער צייט האבן זיך אנגעהויבן אנטיסעמיטישע אריסטרעטונגען אין קובא דורך פאמפ־לעטן, דורך די בארימטע ראדיא טראנס־מיסיעס פון פראהיאם און אנדערע מיט־לען. די דאזיקע אנטיסעמיטישע העצעם זענען געווען פראווא׳צירט און געשטיצט ורך דער שפאנישער פאלאנקע, וואס האט געהאט אנהענגער אין קובא. עס האט זיי געדינט אלס מאטיוו די דעמאלסט נייע אימיגראציע, די אנטלאפענע פון דעם נאצי היטלעריזם, און שפעטער — ספע־ציעל — די אנגעקומענע מיט דער שיף „סאן לואים". דער צענטראל־קאמיטע־ט איז דעריבער ענטשטאנען, כדי צו באק־עמפן דעם אנטיסעמיטיזם אין קובא. שפעטער, לויט ווי די אומשטענדן האבן עם געפאדערט, האבן זיך זיינע ציל־ן גע־ביטן און אויסגעבריטערט געוואקסן, ווי מיר וועלן דאס ברענגען אין דער דאזיקער ארבעט.

ווי אזוי איז געווען צוזאמענגעשטעלט דער צענטראל־קאמיטעט?

דער צענטראל־קאמיטעט איז געווען כארמירט דורך אלע אידישע אינסטיטו־ציע־ס אין קובא, אייניש־לסנדיק אויך די פון פראווינץ. אלע אינסטיטוציעס האבן געהאט דאס רעכט שיקן צוויי פער־שטייער. דער צוזאמענשטעל פון די דע־לעגירטע האט פארמירט די „אלגעמיינע פארזאמלונג", וואס איז געווען די, וועל־כע האט אויסגעוויילט דעם עקזעקוטיוו.

דער ערשטער עקזעקוטיוו:

פרעזידענט — הערמאן בעלער.
1־טער וויצע־פרעזידענט — י. קאו־שאנסקי.
2־טער וויצע־פרעזידענט — י. גאר־לעם.

סעקרעטאר — דר. דיאניסיא קאס־
טיעל.
וויצע־סעקרעטאר — ס. מ. קאפלאן.
קאסיר — טשארלעס שאפירא.
וויצע־קאסיר — ע. שטראוס.
וואקאלן: דוד כיימאוויטש, מארקאס
פיטשאן, דר. משה מיטראני, א. גייפמאן.
העלא פיגלער, משה שלעזינגער און מאר־
קוס עפשטיין.

אויפטואונגען

דער צענטראל־קאמיטעט האט ארויס־
געגעבן פארשיידענע פלוג בלעטלעך, כד־
צו באקעמפן דעם אנטיסעמיטיזם; האט
ארויסגעגעבן א בראשור וועגן די איד־
בכלל און ספעציעל די פון קובא, געשריבן
דורך דעם קובאנער אנגעזעענעם אינטע־
לעקטואל, דר. פערנאנדא ארטיז; אזי
אייניקע מאנאטן צייט אויסגעהאלטן א
ראדיא טראנסמיסיע, אנגעפירט דורך דר.
איסאק אלוואראז דעל ראשל. דער צענט־
ראל־קאמיטעט האט זיך אויך משתדל
געווען פאר די פליכטלינגען פון דער שיף
„סאן לואיס", אבער אן קיין שום רע־
זולטאט. די אמעריקאנער אידישע געזעל־
שאפטן האבן דאן געשיקט פון דארט אן
אדוואקאט. אויך ער האט נארניט געקענט
אויפטאן אין דעם דאזיקן פאל, און די
שיף מיט די נאענט צו 500 פליכטלינגען
— הגם זיי האבן געהאט ערלויבענישן
צו לאנדן אין קובא אלס טוריסטן — איז
צוריקגעשיקט געווארן קיין אייראפע.

צוויטער עטאפ פון דעם צענטראל קאמיטעט

דער אויסברוך פון אנטיסעמיטיזם אין
קובא איז געווען א צייטווייליקע דערשיי־
נונג, וואס האט נעדויערט בלויז אייניקע
מאנאטן. דער צענטראל קאמיטעט האט
אנגעפאנגען זיין צווייטן עטאפ; האט
דורכגעפירט אנדערע אקטיוויטעטן; חאט
געזאמלט שטיצע פאר די אליאירטע
פעלקער און פארן אנטי פאשיסטישן קא־
מיטעט; דורכגעפירט קאמפיינען פאר ארץ
ישראל; אויך זיך באטייליקט אין דער
אלגעמיין קובאנער זאמלונג פארן רויטן
קרייץ, און האט ביי יענער געלעגנהייט
געשענקט אן אמבולאנס אויפן נאמען פון
די אידן אין קובא. אין דער דאזיקער
עטאפ איז אין דער שפיץ פון צענטראל
קאמיטעט געשטאנען דער ה' הערמאן
הייזלער. די אקטיוויטעטן אין דעם
פעריאד זענען געווען פון גרויסער בא־
דייטונג, נעמענדיק אין אכט די אלגע־
מיינע לאגע פון דער וועלט. צווישן די
אקטיוויטעטן זענען געווען אזעלכע, וואס
האבן פארשאפט כבוד די אידן פון קובא.
ווי עס איז געווען צום ביישפיל דער פאל
מיט א קאמפיין, וואס דער גובערנאטאר
פון דער האוואנער פראווינץ, דר. ראפאעל
גואם אינקלאן, האט פראקלאמירט פאר
דעם אנטי־פאשיסטישן קאמיטעט צווישן
פארשיידענע אינסטיטוציעס. עס האט זיך
דאן באקומען, אז די אידישע געזעלשאפט
האט געזאמלט א גרעסע סומע געלט ווי
די שפאנישע אינסטיטוציעס. און ווען
דער פרעזידענט פון צענטראל קאמיטעט,
ה' הערמאן הייזלער, האט איבערגעגעבן
דעם טשעק פון דער זאמלונג ($5.000)
בעת א פייערלעכן אקט אין „גאביערנא־
פראווינציאל", האט זיך דער גובערנא־
טאר אויפגעהויבן און עפנטלעך אויסגע־
דריקט זיין אנערקענונג פאר דער אידי־
שער קאלאניע אין קובא.

דריטער עטאפ, אדער רעפארם, פון צענטראל־קאמיטעט

אין דעם יאר 1943 קומט פאר א קרי־
זים אין דעם צענטראל־קאמיטעט, וועל־
כער — מ'קען זאגן — האט זיך אנגע־
פאנגען שוין גלייך ביים געבורט פון דער

דאָזיקער קערפערשאַפֿט. די וויכטיקערע געזעלשאַפֿטן: אידישער צענטער, די ציוניסטישע פאַרייניקונג און די האַנדלס־קאַמער, זענען געווען קיגן דער סיסטעמ פון די וואַלן, וואָס עס איז אָנגעוועגדעט געוואָרן לויט די סטאַטוטן פון דעם צענטראַל קאַמיטעט. לויט די דאָזיקע סטאַטוטן האָט יעדער געזעלשאַפט געהאַט גלייכע רעכט צו זיין פאַרטרעטן אין דער „אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג״ און אין עקזעקוטיוו. אַלס פּועל יוצא פון אָט דער אומצופרידנהייט זענען אין יאָר 1945 רעפּאַרמירט געוואָרן די סטאַטוטן און געביטן געוואָרן דער נאַמען. ער האָט פון דאַן אָן געהייסן „צענטראַל ראַט״, אין שפּאַניש „קאָנסעכא צענטראַל״. די נייע סטאַטוטן האָט אויסגעאַרבעט דער דר. דיאַניסיא קאַסטיעל און זענען איינשטימיק אָנגענומען געוואָרן פון דער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג.

די וויכטיקייט פון די נייע סטאַטוטן איז באַשטאַנען: 1 — אין די נייע צילן, וואָס די קערפערשאַפט האָט אָנגענייכנט; און 2 — די פאַרם פון צוזאַמענשטעלן דעם עקזעקוטיוו. עס זענען געגעבן געווארן גרעסערע רעכט די דאָזיקע געזעלשאַפטן: אידישער צענטער, שבת אחים, ציוניסטישע פאַרייניקונג, האַנדלס־קאַמער, פאַלקס צענטער, יונייטער היברו קאָנגרעגיישאָן און אסאָסיאַציאַן דעמאָקראַטיקע דע רעפּובליאַדאָס.

צווישן די נייע צילן, וואָס די קערפערשאַפט האָט פאַר זיך אָנגענייכנט, זענען די וויכטיקסטע (מאַראַלע): א) מיט־ארבעטן מיט די קובאַנער אַרגאַניזאַציעס פאַר די פרינציפן פון דעמאָקראַטיע, פרייהייט און בריידערלעכע באציאונגען צווישן אַלע מענטשן אָן דיסקרימינאַציעס צוליב ראַסע, רעליגיע אדער נאַציאָנאַליטעט.

ב) רעאַגירן אויף אַלע ארויסטרעטונגען קעגן דעמאָקראַטישע אדער עקאָנאָמישע אינטערעסן פון די איבן אין קובא, ווי אויך קעגן רעליגיעזער אדער ראַסיסקרימינאַציע.

ג) הערהויבן דעם קולטורעלן מצב פון די איבן אין קובא און סטימולירן און העלפן אַלע אינטעלעקטועלע אָנשטרענגונגען, וואָס עס וועלן געמאַכט ווערן סיי פון קאָלעקטיוון, סיי פון יחידים, כדי צו דינען די מאַראַלע און מאַטעריעלע אינטערעסן פון די איבן אין האַוואַנא און די פראָווינצן.

ד) העלפן ענטוויקלען די אידישע לערנאַנשטאַלטן, ביבליאָטעקן, יוגנט קלובן און יעדע קולטורעלע אדער קונסט גרופּירונג, פאַרן וואויל־זיין פון די גייסטיקע אינטערעסן פון די איבן אין קובא.

ה) נעמע אנטיי אין די קאמפּיינען פאַר די לעבן־געבליבענע איבן פון דער נאַצי פאַשיסטישער מלחמה; ווי אויך העלפן אַלע נויטבאַדערפטיקע איבן, וואו זיי זאָלן זיך ניט געפינען.

ו) העלפן די לאָקאַלע פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס.

ז) מיטארבעטן מיט אַלע אידישע אוניווערסאַלע געזעלשאַפטן, הויפּטזעלעך מיטן אידישן וועלט־קאָנגרעס, וואָס קעמפן פאַר פרייהייט און גלייכהייט פאַר די איבן פון אומעטום.

ח) מיטארבעטן מיט אַלע דעמאָקראַטישע קרעפטן פון קובא, ווי אויך מיט אַלע אידישע געמיינדעס פון דער וועלט, וואָס פאַדערן, אַז דער אַנטיסעמיטיזם זאָל דערקלערט ווערן אַלס אומגעזעצלעך און באַשטראָפט אין יעדן לאַנד פון דער וועלט.

ט) מיטארבעטן מיט אַלע אידישע געמיינדעס פון דער וועלט פאַר דער אָפּשאַפונג פון דעם „וויים בוך״ פון דער ענגלישער רעגירונג, און קעמפן פאַר א פרייער אימיגראַציע אין ארץ ישראל, און העלפן אַרט בויען א אידישע היים.

די ציל פון די נייע סטאטוטן זענען געווען זייער הומאניטארע, זייער דער־הויבענע, אין איינקלאנג מיט די אידישע נאציאנאלע נויטן און מיט די פון דעם אידישן ישוב אין קובא. דאס זעלבע איז אויך געווען דער ארבעטס־פלאן פון דר. דיאניסיא קאסטיעל (וואס איז געווען גערופט אין „האוואנער לעבן").

די מאדיפיצירונג פון די סטאטוטן האט פונדעסטוועגן ניט געלייזט דעם עק־זיסטירנדיקן קריזיס. די סיבות זענען גע־וען צופיל אינגעווארצלט און קאמפלי־צירט, האבן געהאט זייער שורש שוין אין דער ענטשטייאונג פון דעם צענטראל־קאמיטעט.

סיבות פון דער אויפלייזונג פון דעם צענטראל קאמיטעט

1 — קאנקורענץ צווישן די געוועל־שאפטן, וועלנדיק יעדע איינע איבער־שטייגן די אנדערע (הויפטזעכלעך די, וואס האבן זיך געהאלטן פאר די וויכטי־קערע). דאס האט געגעבן אלס רעזולטאט דאס פעלן פון אייניקייט און קאאפע־ראציע.

2 — די אנדערע אינסטיטוציעס האבן ניט געוואלט צוזאמען ארבעטן מיטן פאלקס־צענטער.

3 — דער סאמע וויכטיקסטער מאטיוו איז געווען: וויל דער צענטראל־קאמיטעט האט ניט געהאט קיין עקאנאמישע באזע. די מערסטע אינסטיטוציעס, וואס האבן אים צוזאמענגעשטעלט, האבן ניט גע־וואלט געבן זייער ביישטייערונג, און הגם די ברייטע ציל־ן און אויפגאבן, וויי אויך דער גוטער וויל־ן און אנגעשטרענגטע אר־בעט פון די פירער, האט דער צענטראל־קאמיטעט ניט געקענט דערגרייכן די צענטראליזאציע פון די אידן אין קובא.

אין יאר 1946 האט דער צענטראל־קאמי־טעט אפגעשטעלט זיינע אקטיוויטעטן.

די וויכטיקסטע פירער פון דעם צענטראל קאמיטעט

די פירער פון צענטראל קאמיטעט פאר דער גאנצער צייט פון זיין עקזיס־טענץ, זענען געווען — לויט דער כרא־נאלאגישער אנרדענונג — די פאלגנדע:

1) הערמאן בעלער — פרעזידענט.
דר. דיאניסיא קאסטיעל — סעקרע־טאר.

2) הערמאן הייזלער — פרעזידענט.
פיאדאר וואלבע — סעקרעטאר.

3) מארקאס פישמאן — פרעזידענט.
דר. דיאניסיא קאסטיעל — סעקרע־טאר.

4) ראול מיטראני — פרעזידענט.
מארקאס עפשטיין — סעקרעטאר.

5) רפאל זילבער — פרעזידענט.
דר. דיאניסיא קאסטיעל — סעקרע־טאר.

די סטאטוטן זענען געענדערט געווארן אין דער צייט, ווען דער ה' רפאל זילבער איז געווען דער פירער פון דעם צענטראל קאמיטעט. אבער, ביי זיין בעסטן ווילן, און פארדינסטפולער ארבעט, האט ער — צוליב דער אלגעמיינער לאגע צווישן די נעוועלשאפטן, און אויך די עקאנאמישע לאגע פון קאמיטעט גופא — ניט געקענט פארווירקלעכן די אלע אנגעצייכנטע אר־בעטס פלענער.

צווישן די פערזענלעקייטן, וואס האבן געשטאנען ביים רודער פון צענטראל־קאמיטעט, ווילן מיר ספעציעל דערמאנען דעם דר. דיאניסיא קאסטיעל, וועלכער איז דרייי מאל געווען סעקרעטאר פון דעם צענטראל־קאמיטעט און האט טיכטיק

אנטיילגענומען אין אלע אקטיוויטעטן: האט אויסגעארבעט סטאטוטן און ארבעטס פלענער; האט געמאכט לייסטונגען אין די אפיציעלע און רעגירונגס־קרייזן, און האט זיין פראפעסיאנעלע קאפאציטעט אלס ארוואקאט אנגעוואנדעט פאר גונסטן פון דעם צענטראל קאמיטעט, און במילא פאר דער אידישער געזעלשאפטלעכקייט.

דער צענטראל־קאמיטעט האט אויסגעפירט זייער וויכטיקע פונקציעס, האבער ניט געקענט בלייבן אלס פערמאנענטע צענטראלזיורטע קערפערשאפט. ער דארף פונדעסטוועגן פארצייכנט ווערן אלס די ערשטע עטאפּ אויפן וועג פון פארייניקונג, אויף אלע געביטן, פון אלע אידן אין קובא.

די געשיכטע פון פּאַטראָנאַט

— פון —

ליוב היללער

אין א הייסן שבת פּאַרנאַכט פון חודש אויגוסט 1947, איז א קליין הייפּעלע אידן זיך צוזאַמענגעקומען אין א צימער פון בית־עם פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, אויף פּראַדאָ 260. דאָס צימער האָט דעמאָלסט נעדינט פּאַר א מנין צום דאַוונען פּאַר א קליינע גרופּע צוגעריזטע אידן, די מערסטע פון זיי פּליטים פון בעלגיע און דייטשלאַנד.

מען איז זיך צוזאַמענגעקומען צו א ספּעציעל־צוגעגרייטן שלום סעודות צו פּייערן דעם אָפּשייד דעם פּליט פון דייטשלאַנד, דר. ישראל קאָרן, א וואַרימער איד און ציוניסטישער עסקן, און אים ווינטשן א צאתך לשלום.

די דעמאָלסטדיקע גרופּע איז שוין געווען רעדוצירט און איינגעשרומפּן צו־ליב אויסוואַנדערונג. האָבן זיך דעריבער די צוויי מנינים פּליטים פון בעלגיע און דייטשלאַנד צוזאַמענגעשמאָלצן אין איין מנין. דערוויסנדיק זיך, אז דער באַליבטער דר. קאָרן גייט אויך אויסוואַנדערן, זענען דעמאָלסט כמעט אַלע זיינע פרייַנט און באַקאַנטע געקומען זיך מיט אים געזעגענען. דער שרייבער פון די שורות געדענקט ווי עס וואָלט געווען היינט די פּאַרשידענע אָפּשייד־וועטער, וואָס מען האָט דאָרט געהאַלטן. טיפער פון אַלץ האָט זיך איינגעקריצט אין זכרון די כמעט אַלגעמיינע קאַלמוטנע שטימונג, וואָס האָט געהערשט ביי דער קליינער באַשיידענער שמחה. מען האָט געפּילט, אַז עס גייט צו נעילה מיט די צוגעריזטע. מען צעפּאָרט זיך און דער קליינער קרייז פון פרייַנט ווערט אַלץ ענגער און קלענער. די לעצטע שוואָכע בין השמשות שטראָלן פון דער שקיעה פון דער זון האָט געמאַכט אַן אומהיימלעכן איינדרוק אויף אַלעמען. מ׳האָט געוואַרט א סך, און מיט ביטערקייט, וועגן דעם שלעכטן מצב פון קובאַנער אידישן ישוב בכלל און פון דער פירערלאָזער אידישער יוגנט בפרט. מען

האָט אונטערגעצויגן אַ סך הכל פון אַלע אַקטיוויטעטן פון די צוגעריייטע מזרח־אייראָפּעישע אידן און מען איז געקומען צום שלום, אַז עס איז באַגאַנגען געווארן אַ גרויסער פעלער, וואָס מען האָט ביז איצט געטאָן אַזוי ווייניק צו העלפן ארגאַניזירן דעם ישוב.

דער פּועל יוצא פון דעם לעצטן געזעגנונגס־שמועס איז געווען, אַז דרייַ מענטשן, ה' טשארלי שיינפעלד, ה' מאָרטין קושינסקי ואני הקטן בתוכם, האָבן אויף זיך געמומען די ריזיקאַלישע איניציאַטיוו צו גיין שאַפן אַ צענטראַלע וועלטלעכע קהילה, אַדער אַ צענטראַלע קערפערשאפט אין ישוב. מען האָט זיך גלייך אויפן אָרט איינגעטיילט מיט די ראָלן. ה' טשארלי שיינפעלד, וועלכער איז שוין דעמאָלסט געווען פּאָפּולער אין קובאַנישן אידישן ישוב, זאָל נעמען אויף זיך די ראָלע פון אַ פּרעזידענט פון איניציאַטיוו־קאָמיטעט; דער שרייבער פון די שורות, אָלם סעקרעטאַר פונם דערמאָנטן קאָמיטעט, זאָל אויסארבעטן אַ קאָנקרעטן פּלאַן פון אַרבעט; און ה' קושינסקי זאָל זיין דער קאַסירער.

מען האָט גלייך אויפן שטאָל געשאַפן אַ ביסל געלט פאַר פּראָפּאַגאַנדע מאַטעריאַל, און מען האָט תיכף ומיד אָנגעהויבן צוזאַמענטרעפן מיט די קובאַנער אידישע געזעלשאַפטלעכע טוער.

אויב מיר רעדן איצטער וועגן דעוו געשיכטע פון פאַטראָנאַט, קען מען מיט זיכערקייט פעסטשטעלן, אַז דער דער־מאָלסדיקער שלוש סעודות מיט קנאַפּע פּיר יאָר צוריק, איז געווען דער ערשטער פונק, וועלכער האָט מיט דער צייט צעגליט און צעווארימט דעם ישוב און געבראַכט צו דער היינטיקער מדרגה, וועו מיר האַלטן שוין ביים אָנפאַנג פון פאר־ווירקלעכן דעם פּלאַן, וואָס האָט ערשט נישט לאַנג צוריק געקלונגען ווי א חלום, אַן אילוזיע.

די ערשטע זיצונג מיט די היגע געזעלשאַפטלעכע טוער

דעם 13־טן אָקטאָבער 1947, איז פאָר־געקומען די ערשטע זיצונג אין באַנק־אָפּיס פון ה' טשארלי שיינפעלד, אויף זולועטא 464. פון 20 אָרויסגעשיקטע איינלאַדונגען זענען געקומען פאַלגנדע:

די ה"ה ס. מ. קאַפּלאַן, קלמן וואַדא־נאַם, אשר אייכענבוים, אַראָן יוקעל, סאַל וואַדאָר מיטשעל, אהרן גייצהאַלץ און דער „איניציאַטיוו קאָמיטעט", וואָס איז באַ־שטאַנען פון ה' טשארלי שיינפעלד, ה' מאָרטין קושינסקי און לייב הילפער.

ה' שיינפעלד האָט דערעפנט די זיצונג און ה' ס. מ. קאַפּלאַן האָט אַקטואירט אלם סעקרעטאַר. דער שרייבער פון די שורות האָט דאַן גענומען אַ וואָרט און געזאָגט אַן איבערבליק איבער די פאָר־שידענע פּראָוואָוו, וואָס זענען שוין פריער גיטאַט געמאַכט געווארן צו קאַארדינירן דאָס אידישע געזעלשאַפטלעכע לעבן פריער דורכן צענטראַל־קאָמיטעט און שפעטער דורכן צענטראַל־ראַט, וואָס האָט זיך ליידער נישט איינגעגעבן. נאָכן מא־טיווירן די סיבות פון דעם כאַטישן צו־שטאַנד, וואָס הערשט אויף דער אידישער גאַס צוליב די אַן א שיער אויטאָנאָמע אינסטיטוציעס, וועלכע רעפּרעזענטירן אין סך הכל קיינעם נישט, שלאָגט דער איניציאַטיוו קאָמיטעט פאָר צו זוכן אַ וועג פאר אַ פאַריניקונג און אַ צוזאַמען־שמעלצונג פון אידישן צענטער און די צווויי עקזיסטירנדיקע רעליגיעזע געמיינ־דעם „עדת ישראל" און „כנסת ישראל", צוזאַמען מיט די פילאַנטראָפּישע אינס־

טיטוציעס און „חסד של אמת" און „בית החיים". די אלע אנגעשלאסענע אינסטיטוציעס זאלן גלייך איינרופן וואלן פון אלע זייערע מיטגלידער (נאטירלעך נישט קיין דובלירטע), און אויסוויילן איין דירעקטיוות פונם גאנצן ישוב. דער נאמען פון דער פאראייניקטער קערפער־שאפט זאל זיין „די אידישע צענטראלע (אדער וועלטלעכע) קהילה", און זי זאל פאנאנדערגעטיילט ווערן אין סעקציעס: רעליגיעזע, קולטורעלע, געזעלשאפטלעכע, פילאנטראפישע און דערציערישע. די ערשטע פראקטישע אויפגאבן דארפן זיין, ערשטנס, אויפצונעמען א רב פאר ישוב; צווייטנס: בויען א בית הכנסת און א גע־ביידע פאר אלע הצטרכותן פון ישוב; דריטנס, זען צו פארהיטן די סכנה, וואס דראט דעם המשך פון ישוב, דורך אר־גאניזירן די יוגנט.

כמעט אלע אנוועזנדע, אחוץ ה' קאפ־לאן, האבן זיך באצויגן סימפאטיש צום גאנצן ענין, כאטש קיינער האט נישט געהאט וואס אויסצוזעצן קעגן פארגעלייג־טן פלאן, האט מען אבער געקענט ארויס־לייענען פון יערנם פנים דעם געדאנק, אז די „דריי גרינע" קענען נישט דעם ישוב, דערפאר חלומען זיי פאנטאסטישע פלענער. דאקטער, ה' ס. מ. קאפלאן האט גאנץ אפן געזאגט, אז דער גאנצער פלאן איז אן אוטאפיע און אז אמעריקע איז נישט יוראפ. „דא — האט ער געזאגט — איז רעליגיע מיט א רב א פריוואטער ענין פאר רעליגיעזע אידן". ווייטער האט ער געזאגט, אז אויך די אנדערע אינסטי־טוציעס מוזן ארבעטן פאר זיך, אויסט־נאם, ווייל דאס איז דער אלגעמיינער מא־דערנער ענטוויקלונגס־פראצעס אויף דעם אמעריקאנער קאנטינענט. ה' קאפלאן האט דאן פארגעשלאגן צו פאראייניקן בלויז די רעליגיעזע אינסטיטוציעס. דער רעזול־טאט פון דעם ערשטן צוזאמענטרעף איז געווען, אז מען דארף רופן א צווייטע און ברייטערע אסיפה.

די פאראייניקונג פון „עדת ישראל"

מיט „כנסת ישראל"

נאך צווי ווייטערע אסיפות זענען מיר, די „דריי גרינע", געקומען צום בא־שלום, אז דער שיינער פלאן אונזערער וועט קיינמאל ניט דורכגעפירט ווערן, אויב מען וועט נישט ארבעטן בהדרגה, ד. ה. — שטופנווייז.

האבן מיר דערפאר געמאכט א פארזוך צו שאפן, קודם כל, א פאראייניקונג צווישן „עדת ישראל" און „כנסת יש־ראל". אזוי ווי ה' קלמן וואדאנאם פון „עדת ישראל" איז געווען גינסטיק גע־נוגט פאר א פאראייניקונג, האבן מיר געזוכט אנצוועוענדן יעדן מעגלעכן אייני־פלום ביי דער שוואכערער „כנסת יש־ראל". און ווירקלעך, אין א שיינעם, מזל־דיקן דאנערשטיק, אנהויב פעברואר 1948, איז אין לאקאל פון „כנסת יש־ראל" פארגעקומען די אפיציעלע פאראיי־ניקונג פון ביידע געמיינדעם אונטערן נאמען „קהילה אחדות ישראל". ה' קלמן וואדאנאם איז אויסגעקליבן געווארן אלס פרעזידענט, און ה' אהרן מינדיק, פרע־זידענט פון דער פריערדיקער „כנסת יש־ראל", איז געווארן וויצע־פרעזידענט פון דער פאראייניקטער קהילה. מען האט גלייך אויפן ארט צוזאמענגעשטעלט א פאראייניקטע דירעקטיוות, אין וועלכער עם איז אויך ארײן דער שרייבער פון די שורות. די אנדערע צווי מיטגלידער פון איניציאטיוו קאמיטעט ה' טשארלי שיינ־פעלד און ה' מארטין קזשינסקי, האבן איבער דער ציט אויסגעוואנדערט קיין אמעריקע.

דער ערשטער באשלום פון דער „קהי־לה אחדות ישראל" איז געווען תיכף

אַרונטערצוברענגען א רב פון די פאַ־ראייניקטע שטאַטן, שאַפן נייע מיט־גלידער און אָרגאַניזירן דאָס אידישע לעבן פון ישוב. מיט א בליק שנעלקייט און באַנייטן מוט האָבן זיך די „אחדות ישראל" מנהיגים אַרייַנגעוואָרפן אין דער אַרבעט, און שוין דעם ערשטן אַפּריל 1948, האָט מען אויפגענומען הרב מאיר ראָזענבאום אַלס רב פון האַוואַנא. דעם 16־טן יוני פון זעלבן יאָר איז פאַרגע־קומען דער פייערלעכער אינסטאַלירונגס־אַקט פון אויפנעמען הרב ראָזענבאום פאַרן מרא דאתרא פון ישוב.

מיר האָבן דאָן אַנגעהויבן האָפן, אַז לאַנגזאַם, לאַנגזאַם, און האַוואַנא וועט באַקומען א צורה פון א אידישן ישוב. אַנפאַנג יולי 1948, האָט דער שרייבער פון די שורות אויפדאָסניי פאַרגעלייגט פֿלענער פון שאַפן א צענטראַלע קערפער־שאַפט אין ישוב, א רעפּרעזענטאַנץ, וואָס זאָל אַנפירן מיט אַלע הצטרכתן פון אי־דישן לעבן. אַלס ערשטע אויפגאַבע האָבן מיר ווידער פאַרגעשלאָגן א פאַראייניקונג און א צוזאַמענשמעלצונג מיטן „אידישן צענטער". דער פֿלאַן איז אַנגענומען גע־ווארן אויף א זיצונג פון דער דירעקטיוועס פון דער „קהילה אחדות ישראל" און עס איז אויפן אָרט אויסגעקליבן געווארן א קאָאַרדיניר קאָמיטעט פון דריי פערזאָנען, מיט דעם שרייבער פון די שורות אַלס פֿרעזידענט, צוזאַמען מיט ה' קלמן וואָ־דאָנאָם און הרב ראָזענצווייג. דער קאָמי־טעט איז באַפֿולמעכטיקט געווארן צו פאַרהאַנדלען מיט דעם „אידישן צענטער" וועגן שאפן א שטאַרקן פאַראייניקטן פראָנט, וואָס זאָל זיין בכוח דורכצופירן דעם גראַנדיעזן פֿלאַן פון בויען א בית הכנסת און א אידישע היים פאַר דעם גאַנצן ישוב. אָבער נישט קוקנדיק אויף אַלע אַנשטרענגונגען וואָס מיר האָבן געמאַכט, און נישט קוקנדיק אויף דעם, וואָס מיר האָבן פריער פערזענלעך פאַר־האַנדלט מיט דעם דעמאָלסטדיקן פערזי־דענט פון אידישן צענטער, ה' ענריקע בייקאָוויטש, איז פון דעם ענין גאָרנישט געווארן. עס האָט גהיימען, אז דער „צענ־טער" מוז פאַרבלייבן „אפאָליטיש" און קען זיך דערפאַר מיט דער קהילה נישט פאַראיניקן.

„אחדות ישראל" נעמט די איניציאַטיוו

אַליין צו שאפן די צענטראַלע

קערפערשאפט

באין ברירה האָט די קהילה, איינ־זעענדיק, אז דורך פאַרהאַנדלונגען וועט גאָרנישט דערגרייכט ווערן, און האָבנדיק פאַר זיך א גרויסן, אויסגעוואקסענעם בוזשעט, נישט לאַנג געטראַכט און באַ־שלאָסן אַליין אָנצוהויבן מיט גרויסער פֿראַפּאַגאַנדע צו עפענען די אויגן דעם גאַנצן אידישן ישוב וועגן דעם כאַאָטישן לעבן, וואָס הערשט בכלל אויף דער אידי־שער גאַס, און די דראַענדיקע סכנה פאַר אַלע עקזיסטירנדיקע אידישע אינסטיטו־ציעס. די נייע קהילה האָט אויף אָנגעווויזן די געפאַר, וואָס קומט פון אַן אַנדערער ריכטונג: דער פֿראַבלעם פון אונזער אונ־טערוואקסנדיקער יוגנט, וואָס נעמט אַן קאַטאַסטראָפאַלע פאַרמען דורך מאַסן־דעזערציעס פון אידישן לאַגער.

דער רעזולטאט איז געווען, אז נישט קוקנדיק אויף דעם, וואָס די לאָקאַלע אי־דישע פֿרעסע האָט געהאַלטן אין איין קרי־טיזירן די קהילה פידער פאַר אירע צו־גרויסע אַפּעטיטן, און מען האָט אויך גע־ראָטן דער קהילה, אז זי זאָל זיך נישט מישן אין פראַגן, וואָס האָבן נישט צו טאָן מיט קיין רעליגיע, פונדעסטוועגן האָט די קהילה געהאַלטן אין איין וואקסן, אין כמות און אין איכות, ביז וואָגען זי האָט אָנפאַנג דעצעמבער 1948 דערגרייכט א מיטגלידערשאַפט פון דריי

הונדערט און זיבעציק (370), אנשטאט דער פריערדיקער צאל פון 135.

דאס איז געווען דער בעסטער באוויז, אז דער ישוב, אלס גאנצער, האט יא אן אינטערעס אויפצופירן די אנגעצייכנטע פלענער פון דער קהילה.

אנפאנג 1949 נעמט שוין הרב מאיר ראזענבאום אויך אן אקטיוון אנטייל אין פראפאגאנדירן די אידיש פון א צענטראלער קער־פערשאפט. ער איז בכבודו ובעצמו אליין מיטגעגאנגן מיט דעם שרייבער פון די שורות און אויך מיט אנדערע באלעבאטים, באזוכן דעם רייכערן עלטמנט פון ישוב, כדי פערזענלעך אויפצוקלערן די נויטוועגדיקייט פון א פאריי־ניקטן אידישן ישוב. אנצאליקע זיצונגען זענען געהרופן און אפגעהאלט געווארן אין זיין פריוואטער וואוינונג, בכדי צו שאפן די מיטלען אויפצובויען א שיינעם בית הכנסת און א צענטראלע דירה פאר דעם ישוב. די זיצונגען האבן זיך פארצויגן דעם גאנצן זומער פון 1949. די צאל מיטגלידער פון דער קהילה איז אויסגע־וואקסן ביז איבער פינף הונדערט. נאך א לאנגן ישוב הדעת איז סוף חודש אוי־גוסט 1949, באשלאסן געווארן אנצוהויבן א גרויסע געלט־אקציע פאר דעם נייעם בנין. פארשידענע פלענער זענען דע־מאלסט געמאכט געווארן. טייל האבן גע־וואלט, אז די געלט־אקציע זאל פראקלא־מירט ווערן פון דער קהילה. אנדערע האבן געמיינט, אז די אקציע זאל געפירט ווערן דורך א פאטראנאט, וואס זאל אויסקויפן אקציעס און בלייבן באלעבאטים איבער דעם בנין.

ביידע פלענער האבן זיך אנגעשטויסן אן גרויסע שוועריקייטן. ווייל עס איז נאך דאן נישט געווען די געוונדע אויטאריי־טעט אויף צו קענען אנפירן אזא גיגאנ־טישע אקציע. אויסער דער קהילה האבן די אנדערע אינסטיטוציעס, און דער עיקר דער אידישער צענטער, זיך באצויגן כמעט פיינטלעך צום גאנצן ענין. די פלע־נער זענען דערווייל געבליבן אויפן פאפיר.

די קהילה פרובירט איבערצונעמען דעם „אידישן צענטער״

איינזענדיק, אז אן א ענוגנדיקער אויטאריטעט וועט די קהילה אליין נישט זיין בכוח צו קענען דורכפירן אט די אלע פלענער, און נעמענדיק אין באטראכט אז א פארשטענדיקונג מיט דעם אידישן צענ־טער איז אויך דערווייל נישט מעגלעך, האט די קהילה באשלאסן צו גיין צו די וואלן פון אידישן צענטער מיט אן אויי־ענער ליסטע. די דאזיקע וואלן זענען פארגעקומען דעם 4־טן דעצעמבער־ 1949.

מען האט בכיוון אויסגעזוכט קאנדי־דאטן, וואס האבן נישט געהאט קיין ספעציפישע קהילה־פארב (אזעלכע, וואס כראגן נישט קיין יארמלקעס), ווי צום ביישפיל, די ה׳ה הערמאן הייזלער, כוליא קאריטי, ענריקע בייקאוויטש, נחום ראי־זענצווייג און אנדערע. מען האט גע־גלויבט, אז ווען די קאנדידאטן וועלן דורכגיין וועט דער „צענטער״ זיך קענען פאראייניקן מיט דער קהילה, און אזוי ארום האבן א ענוגנדע אויטאריטעט צו שאפן די געהעריקע מיטלען פאר דעם בניז און אויך דורכפירן דעם צענטראליזאציע־פלאן פון דעם ישוב.

די וואלן האבן געטראגן א שטורמישן כאראקטער. א גוואלטיקע פראפאגאנדע איז געווארן געפירט פון ביידע צדדים. די „צענטעריסטן״ האבן געטענהט אין זייערע פראפאגאנדע ליפלעטן, אז די קהילה וויל אנטאן א יארמלקע דעם גאנצן ישוב. די קהילה פראפאגאנדע האט אויפ־געוויזן מיט אותות ומופתים, אז דאס איז דער איינציקער וועג צו שאפן שלום

און אחדות אין ישוב. דער רעזולטאַט איז געווען, אז מער ווי אייניקע קאַנדידאַטן האָט די קהילה נישט דורכגעפירט. דער נייער פּלאַן איז אַזוי אַרום געפאַלן אין וואַסער. דערפאַר איז אָבער אין אַ פּאָר טעג שפּעטער, דאָנערשטיק דעם 8-טן דעצעמבער, אין דער וואוינונג פון הרב ראָזענבאום, פּאַרגעקומען אַן אַנטשיידענע זיצונג, ביי דער אַנוועזנהייט פון צוועלף מיט וואַרימע און איבערצייגנדע ווערטער, האָט דער חשובער רב דעמאָלסט אויפגעפאָדערט די אַנוועזנדע אַיינצוצאָלן דאָס האַנט-געלט פון צען טויזנט דאָלער, בכדי צו זיכערן דעם קויף פונם הויז. דער ה' כולא קאַריטי האָט זיך אַלס דער ערשטער אויפגעשטעלט און געזאָגט, אז אויב מען וועט חס ושלום פאַרלירן די גאַנצע איינגעצאָלטע סומע, וויל ער זיין

א בילד געזומען ביים אונטערשרייבן דעם קאַנטראַקט פון דעם געקויפטן בנין פון לינקס צו רעכטס, זיצנדיק: ה'ה מאַקס שווארץ, הערמאַן בערעזינסקי, הרבנית ראָזענבוים, דער נאָטאַר אַדאָלפּ דעלגאַדא, הרב ראָזענבוים, יוסף ראַבינאָוויטש, הערמאַן הייזלער, אליעזר ברינבערג, לייב הילדער; שטייענדיק, פון לינקס צו רעכטס: וואָלף שאַפּטאַל, מאָרים בערעזדיוון, יוסף אבראמי, זישע שאַפּטאַל, פאביאַן וויים. עס פעלן פון די איניציאַטאָרן די ה'ה: כולא קאַריטי, שמעון אטראן, נחום ראָזענצוויג, משה קאַלער.

פערזאָן, וועלכע האָבן באַשלאָסן דעם גורל פון אידישן ישוב אליין צו נעמען איז האַנט אריין און דורכפירן דעם קויף פון דעם בנין אויף קאָיע „אי" און 13, אין וועראַדאָ, פאַר 145.000 דאָלער, דאָרטן, וואו עס בויט זיך איצטער די אידישע היים.

דער ערשטער צו פאַרלירן זיינע טויזנט דאָלער. ה' הערמאַן הייזלער האָט דערקלערט, אַז אויב מען וועט איצטער מיט מסירת נפש נישט דורכפירן די קויף-אפעראַציע, וועט מען אוודאי קיינמאָל נישט מער קענען בויען א ריכטיק אידיש לעבן אין קובא. אלע אַנדערע אַנוועזנדע

האָבן זיך גלייך בייגעשטייערט, און אויפן אָרט געשאפן די סומע פון צען טויזנט דאָלער. עס איז גלייכצייטיק באשלאָסן געוואָרן צו קויפן דעם בנין אויפן נאָמען פון א פּאַטראָנאַט. יענער דאָנערשטיק אָוונט פון 8-טן דעצעמבער 1949, דאַרף אַרייגעשריבן ווערן אין דער געשיכטע פון קובאַנער אידנטום אלס א היסטאָרישע דאַטע פון גרעסטן באַדייט. און דערפאַר ווילן מיר אויך פאַרצייכענען די ערשטע צוועלף פּאַטראָנאַט-מיטגלידער מיט זייער נעמען:

כולי קאריטי, הערמאן הייזלער, סי־מאן סאטראן, נחום ראזענצווייג, פאביאן ווייס, כאסע ראבינאוויטש, אליעזר ברינ־בערג, הערמאן בערזינסקי, משה בערזי־דיוון, משה קאלער, וואלף שאפטאל און לייב הילכער. פון דעם אָוונט זיך אַנגעהויבן א נייע תקופה אין אידישן ישוב פון קובא.

די ערשטע טריט פון פּאַטראַנאַט

אין א מזלדיקער שעה איז מאַנטיק דעם 19־טן דעצעמבער 1950, אין אפיס פון דעם נאָטאר, אדאלפּא דעלגאדא, דורגעפירט געוואָרן די אָפיציעלע קיוק־אפּעראציע..

אין דעם מאניפעסט צום אידישן ישוב, וואָס איז דערשינען אין דער צייטונג „אונזער שטים״, פון מיטוואָך דעם 21־טן דעצעמבער, זאָגט זיך, צווישן אנדערן, אז

„מאַנטיק, דעם 19־טן דעצעמבער, וועט בלייבן א היסטאָרישע דאַטע אין דער געשיכטע פון אידישן ישוב פון קובא, ווייל אין דעם טאָג איז פאַרווירקלעכט געוואָרן איינע פון די אויסגעבענקטע האָפענונגן פון דעם ישוב: צו האָבן אן אייגענעם בנין, וואָס זאל באַנוצט ווערן פאר א בית הכנסת, זאלן פאר אידישע שמחות און פאראנשטאלטונגען און קלובן פאר דער יוגנט, און אויך א פלאץ פאר אלע געזעלשאפטלעכע טעטיקייטן״.

דעם 28־טן יאנואר 1950, ווערט גע־ויילט די ערשטע פראָוויזאָרישע דירעק־טוע פונם נייעם געשאפענעם בוי־קאָמי־טעט. ה׳ הערמאן הייזלער ווערט אייג־נטימיק אויסגעוויילט אלס פּרעזידענט.

די ווייטערע אַנטוויקלונג האָט פּראָ־גרעסירט מיט א שנעלן טעמפּא. עס זענען באלד צוגעקומען נייע מיטגלידער פון גרויסן געזעלשאפטלעכן פּאַרנעם, וועלכע האָבן אויסגעאיבט א גרויסן איינפלוס אויפן גאַנג פון דער ווייטערדיקער אר־בעט, צווישן זיי דער אָנגעזעענער סוחר און געזעלשאפטלעכער טוער, ה׳ אסאף גורוויטש, און די ה׳ה בען דיזיק, ענריקע בייקאָוויטש, מאקס שוואַרץ, כאָסע פער־קאָף, ענריקע קאַלושין א. אַנד. יעדן זונ־טיק זענען פאָרגעקומען זיצונגען אין דער נייער געבויידע, ביי וועלכע עס זענען ארומגערעדט געוואָרן די מיטלען אריין־צוקריגן נייע מיטגלידער אונטער דעם סלאָגאַן, אז מען וועט ענלעך פראוון צו דעאָרגאניזירן דאָס גאַנצע אידישע געזעל־שאפטלעכע לעבן אין ישוב.

די ארבעט איז נישט אָנגעקומען לייכט. ווייל אינצווישן האָט אָנגעהויבן אויפפלאקערן א קאמף מצד פאַרשידענע אינסטיטוציעס קעגן דער נייער קערפער־שאפט. מען האָט פאלש פאַרשטאַנען די ציל פון דער נייער באַוועגונג, גלויבנדיק, אז די נייע קערפערשאפט, וועלכע האָט נאָך דעמאלסט געטראָגן דעם נאָמען „בוי־קאָמיטעט פאר דעם נייעם בנין״, ווייל מיט כוח דאָמיניזירן דעם אידישן ישוב.

דער שרייבער פון די שורות איז דע־מאלסט ארויסגעקומען מיט א גאַנצע סע־ריע ארטיקלען, וועגן דער נויטוועגדיקייט

צו צענטראַליזירן דעם געזעלשאַפטלעכן לעבן פון ישוב. אונטער דעם קעפל „די יסודות פון א צענטראַלער קערפּער־שאַפט", דערשינען אין דער וואָכנצייטונג „אונזער שטים", פון 4־טן יאַנואַר 1950, האָבן מיר קלאָר און דייטלעך אָנגעוויזן, אַז די איניציאַטאָרן פון דעם צענטראַליזירונגס־געדאַנק האָבן זיך אָפּגעגעבן א דין וחשבון, אַז איבערבויען דעם גאַנצן פונדאַמענט פון געזעלשאַפטלעכן לעבן אויף א צענטראַליזירטער באזיס, הייסט מאַכן א „רעוואָלוציע" פון דעם גאַנצן סיסטעם פון געזעלשאַפטלעכע ארבעט פאַר די לעצטע זיבן און צוואַנציק יאָר, וואָס דער ישוב עקזיסטירט אין קובאַ. מיר האָבן אָנגעוויזן, אַז עס מוז פאַר דעם ישוב קלאָר ווערן, צו מאַכן ענדלעך אַן אומבייט אין דעם איינגעוואָרצלטן געדאַנק פון פולשטענדיקער אויטאַנאָמיע, וואָס האָט געהערשט ביז היינט צו טאָג ביי די געזעלשאַפטלעכע טויער פון די פאַרשידענע אינסטיטוציעס. דער אַלטער סיסטעם האָט דערפירט צו א טיילווייזער פאַראַליזירונג אין פראַצעס פון אַנטוויקלונג. אַלס פּועל יוצא דערפון זענען מיר געקומען צום באַשלוס, אַז די צענטראַלע הערפּערשאַפט קען ניט זיין באַזירט אויף פאַרטרעטער פון די פאַרשידענע אינסטיטוציעס, נאָר מוז ווערן געוויילט דירעקט פון ישוב.

מיר האָבן ניט געהאַט קיין טעות, ווען מיר האָבן די נייע אָריענטאַציע באַצייכנט מיט דעם וואָרט „רעוואָלוציע", ווייל א שטורם מיט אַטאַקעס, באַגלייט מיט פּער־זענלעכע זלזולים און בלבולים האָט דער בעל מחבר באַקומען אַלס ענטפער פון דער לאָקאַלער פּרעסע. מ'האָט זאָגאָר גע־זוכט מיט אַלע מיטלען דעם נייעם „משיח" (אַזוי האָט מען מיך באַטיטלט) איינאַנצן צו באַזייטיקן פון געזעלשאַפט־לעכן לעבן. דער ישוב האָט אָבער פאַרי־טיוו זיך באַצויגן, און יעדע וואָך זענען צוגעקומען פרישע אָנהענגער פאַר דער נייער אידייע. דעמאָלסט האָט אויך דער „בוי קאָמיטעט" ארויסגעלאָזט אַן אויפ־רוף, וואָס איז געווען פאַרעפנטלעכט אין „אונזער שטים" מיטוואָך דעם 15־טן פעברואַר 1950, צו דער אידישער עפנט־לעכקייט, וואו עס ווערט, צווישן אַנדערן, געזאָגט:

„מיר ווילן דערפאַר פעסטשטעלן עפנטלעך, אַז דער בוי־קאָמיטעט און די „קהילה אחדות ישראל" איז נישט דאָס זעלבע. דער בוי־קאָמיטעט איז פולשטענדיק א ו י ־ ט א נ א ם און האָט אַלס אַזעל־כער א רעכט צו ווען פרובירן מיט דער צייט צו פאַראייניקן אַלע אינסטיטוציעס אין איין שטאַר־קער צענטראַלער קערפּערשאַפט פאַר דעם גאַנצן ישוב".

ביים היינטיקן טאָג איז נישט זייער וויכטיק אויסצוזוכן אַלטע אומאַנגענעמע זכרונות. מיר האַלטן אָבער פאַר נויטיק צו פאַרציכענען אייניקע עפיזאָדן, וויייל מיר גלויבן, אַז געשיכטע דארף נישט גע־פעלשט ווערן.

די סטאַטוטן־קאָמיסיע ביי דער ארבעטער

דעם גאַנצן חודש פעברואַר פון 1950 האָט די סטאַטוטן־קאָמיסיע פון פאַטרא־נאַט, אונטערן פאָרזיץ פון ה' ענריקע קא־לושן, געארבעט אָן אונטערברעכונג. א זייער וויכטיקן אנטייל ביים אויסארבעטן די סטאַטוטן פאַרנעמען די ה"ה איסאַק גורוויטש, בן ציון דיזיק, פאַביאַן וויים, לעאָן גילפאַרב און דער שרייבער פון די שורות.

נאָך מערערע זיצונגען האָט די סטא־טוטן־קאָמיסיע אָנגענומען די פאַרשלאָגן פון ה' איסאַק גורוויטש, וועלכער האָט די גאַנצע אידעאָלאָגיע פון פאַטראַנאַט פאַרמולירט אין די סטאַטוטן.

דעם 17־טן מערץ 1950 ווערן די סטא־
טוטן איינשטימיק אָנגענומען. דער „בונ־
קאָמיטעט“ קריגט דאָן אָפּיציעל דעם נאָ־
מען „פאָטראָנאַט פון דער געבוירענער פאָר
דעם אידישן ישוב פון קובאַ“. צוליב דעם
ישראל קאָמפּיין, וואָס גייט דאָן אָן, גייט
די אָרבעט פון וועריבן נייע מיטגלידער
פּאָרן פּאָטראָנאַט צו זייער לאַנגזאַם. דעם
5־טן מאי 1950 האָט דער פּאָטראָנאַט
נישט באַיזענדיק די פּוּלע סומע פון 145
טויזנט דאָלער, וואָס די געבוירענע בא־
טרעפט, אויפגענומען א היפּאָטעק פון 70
טויזנט דאָלער, און דעם זעלבן טאָג אייג־
געצאָלט דעם גאַנצן חוב. אזוי איז דער
פּאָטראָנאַט אין יענעם טאָג געוואָרן דער
פּולשטענדיקער באַלעבאָס איבער דער גע־
בויעד.

דעם 15־טן יוני 1950, קומט פּאָר די
ערשטע אַלגעמיינע פּאַרזאַמלונג פון פּאַט
ראָנאַט, און עס ווערט אויסגעוויילט א
דירעקטויוום פון 26 פערזאָן. די פּאַרזאַמ־
לונג קומט פּאָר אין א געהויבענער שטי־
מונג. מען פילט, אז אויך די אַלגעמיינע
שטימונג אויף דער אידישער גאַס ווערט
כסדר בעסער און סימפּאַטישער. מען
הויבט לאַנגזאַם אָן צו באַגרייפן, אז דאָס
מאָל ווען עס נישט זיין בלויז אַן עקס־
פּערימענט, ווייל עס איז געלונגען צוזאַ־
מענצונעמען א שטאַרקע גרופּע געזעל־
שאַפטלעכע טוער, וועלכע באַזיצן א גע־
נוגנדע מאַס ענערגיע און עקשנות דורכ־
צופירן דעם אָנגעזייכנטן פּלאַן.

דעם 21־טן יוני 1950, קומט פּאָר די
פּאָנסטיטואירונג פון דער עקזעקוטיווע.
עס גייען אריין: ה' הערמאַן
הירזלער אלס פּרעזידענט; די ה"ה
ענרי קע בייקאַוויטש און
כאָסע ראָבינאָוויטש אלס
וויצע־פּרעזידענטן; ה' אי סאַק
גורוויטש אלס סעקרעטאַר; ה'
לייב הילער וויצע־סעקרעטאַר; ה'
כוליא קארי טי אלס קאסי־
רער; ה' הערמאַן בערע־
זינסקי אלס וויצע־קאסירער; ה'
בען דיזיק אלס אדמיניסטרא־
טאָר, און ה' מאַקס שוואַרץ
אלס וויצע־אדמיניסטראטאָר.

עס ווערן אויך אויסגעוויילט
פּאַרשידענע קאָמיסיעס, צווישן זיי א
קאָרדיניר־קאָמיסיע, אין וועלכער עה
גייען אַריין די ה"ה נחום סמאל אלס פּרע־
זידענט, און ענריקע בייקאָוויטש, איסאַק
גורוויטש, נחום ראָזענצווייג, יצחק יאָווין,
כשאַלעם בלאַך און לייב הילער אלס
ווייסגלידער. די נעמלעכע קאָמיסיע האָט
די אויפגאַבע צו אַרגאַניזירן דאָס אידישע
געזעלשאַפטלעכע לעבן אין ישוב.

דעם 28טן יוני 1950, קומט פּאָר די
ערשטע זיצונג פון דער קאָרדיניר־קאָמי־
סיע. נאָך א לענגערער דעבאַטע, ווערן
אָנגענומען פּאָלגנדע פּונקטן:

1) שאַפן א צענטראַלע רעפּרעזענ־
טאַטיווע קערפּערשאפט פּאָר דער
אידישער קאָלאָניע פון קובא. די אויפ־
גאַבע פון דער צענטראַלער קערפּער־
שאפט דארף זיין, צו שטיין אויף דער
וואַך און זאָרגן פּאָר אלע פּראָבלעמען,
וואָס זענען נוגע דעם גאנצן ישוב. דאָס
זענען פּראָבלעמען נאַציאָנאַלע, רעלי־
גיעזע, קולטורעלע, סאָציאל־פילאַנ־
טראָפּישע און דערציערישע. אויך
פּאר די אינטערעסן פון מדינת ישראל;
יעדער איד, אומאָפּהענגיק פון זיין
געזעלשאפטלעכער אָנגעהעריקייט,
דארף זיין א מיטגליד פון דער צענט־
ראַלער קערפּערשאפט; זוכן, קודם כל,
א וועג צו פּאראייניקן און צוזאמענ־
שטעלצן די אידישע קהילה מיט דעם
„אידישן צענטער“; די צענטראלע
קערפּערשאפט וועט אויסארבעטן א

בודזשעט פאר אלע הצטרכותן פון ישוב, וואס וועט ווערן געדעקט פון מיטגלידאפצאל; דער נאמען פון דער צענטראלער קערפערשאפט זאל שפע־טער באשטימט ווערן.

דער פאטראנאט גופא וועט ווערן גרעסער און שטארקער. ווען דער מאמענט וועט קומען, וועלן במילא די אינסטיטוציעס איינזען און רעספעקטירן דעם כוח פונם פאטראנאט.

דער בוי־קאמיטעט ביי דער ארבעט

זיצנדיק, פון רעכטס צו לינקס: ה' ענריקע בייקאוויטש, ארכיטעקט סעניאר קאפא־בלאנקא, ה' מאקס פינקוס (פרעזידענט פון בוי־קאמיטעט), ה' כאם פערקאל און ה' איסאק גורוויטש (נענעראל־סעקרעטאר פון פאטראנאט).

די בוי־קאמיסיע ביי דער ארבעט

די ערשטע ארבעט פון דער קאארדי־נירקאמיסיע איז געווען צו פארהאנדלען מיט דעם אידישן צענטער. נאך מערערע זיצונגען מיט דער עקזעקוטיוע פון אי־דישן צענטער, האט זיך ארויסגעשטעלט דער פאקט, אז דער „צענטער" וויל וויי־טער בלייבן אויטאנאם און זעלבסטשטענ־דיק. די פארהאנדלונגען זענען איבערגע־רישן געווארן.

דעם 3־טן אויגוסט 1950, האט דער פאטראנאט באשלאסן דערווייל אויפצו־געבן די ארבעט פון ארגאניזירן דאס אי־דישע געזעלשאפטלעבן לעבן ביז וואנען

נאך א קורצן איבערריים פון די זומער וואקאציעס, זענען אויף דער זיצונג פון 27־טן סעפטעמבער 1950, פארגעלייגט געווארן פון דעם ה' כאסע פערקאל די פלענער פון דער בוי־קאמיסיע, אויסגעאר־בעט פון פארשידענע ארכיטעקטן. עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דאס אי־בערבויען דעם געקויפטן בנין און אים אויפאסן צו די באדערפענישן פון ישוב, ווי צום ביישפיל, אויפבויען א בית־הכנסת, א גרויסן זאל, קלובן און אפיסעס,

וועט קאָסטן א סך געלט און עס וועט נישט ארויסקומען אזוי באקוועם אוז מאָדערנע ווי די היינטיקע צייט פאָדערט. די בוי־קאָמיסיע האָט דעריבער פאָרגעשלאָגן אינגאַנצן פאָנאַנדערצואוואַרפן דעם אַלטן בנין און אויף דעם פּלאַץ אויפבויען א שיינעם, מאָדערנעם בית־הכנסת און א געביידע, וואָס זאָל האָבן א זאָל פאַר 1.300 פּערזאָן, א קלענערן זאָל פאַר נאָך 300 פערזאָן, קלובן און אָפיסעס פאַר אַלע באַדערפענישן פון ישוב, אַלץ מיט „עיר קאָנדישאנד״.

די באַראָטונגען וועגן דעם ענין קומען פאָר אויף מערערע זיצונגען פון פאָטראָנאַט, און אין דער צווישנצייט גייט אָן א פיבערהאפטע טעטיקייט פון וועלבירן נייע מיטגלידער. עס וועלן פאָרטייל א סך פּראָפאַגאַנדע מאַטעריאַל אויף דער אידישער גאס. עס גייען ארוים מערערע בולעטינען פון פאָטראָנאַט, און ענדלעך וועלן דאָס אייז געבראָכן דורך דעם צוטראָם פון א גרויסער גרופּע נייע מיטגלידער, צווישן זיי אייניקע חשובע געזעלשאפטלעכע טוער, וועלכע זענען ביז איצט געשטאַנען פונדערווייטנס.

אויף דער זיצונג פון 16־טן אקטאָבער 1950, וועלן אין פאָטראָנאַט איינגעגליעדערט א נייע גרופּע פון 14 מיטגלידער, צווישן זיי ה׳ אַראָן יוקעל, פּרעזידענט פון אידישן צענטער; ה׳ יורי אפרין, קאָסירער פון צענטער; ה׳ ישראל לוסקי, ה׳ מאָריס ראָזענפעלד, ה׳ ברוך בענעס א. אנד. דעם 20־טן אקטאָבער קומט פאָר אן אלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון אַלע מיטגלידער פון פאָטראָנאַט. ה׳ כאָסע פערקאל לייגט פאָר דעם בוי־פּראָיעקט פון דער נייער געביידע. עס וועלן דאָן איינשטימיק באשלאָסן ארונטערצואוואַרפן די אלטע געביידע, און אויף איר פּלאַץ אויפשטעלן א פּרעכטיקן בנין, וואָס זאָל זיין א שכאָלץ פאַרן אידישן ישוב. די באַגייסטערונג פון די אָנוועזנדע איז געווען אזוי גרויס, אז אויפן אָרט האָבן כמעט אלע פאָטראָנאַט־מיטגלידער פריוויליק פאַרטאָפּלט און פאַרדריפאַכט זייערע ביישטייערונגען.

דער פאָטראָנאַט וועלט א פאקטאָר אין ישוב

דער אָנגענומענער גראַנדיעזער בויפּלאַן פון פאָטראָנאַט וועלט אויפגענומען מיט באַגייסטערונג פונם, גאַנצן ישוב. עס האָלטן אין איין צושטראָמען נייע מיטגלידער. וויי וועלט דער אינטערעס פון דעם עולם צו דעם ענין איז געוואקסן, קאָן מען נעמען דער פאקט, וואָס אויף דער ערשטער אָפיציעלער וואל־פאַרזאַמלונג פאַר א דירעקטיוון, וואָס איז פאָרגעקומען דאָנערשטיק אָוונט, דעם 14טן דעצעמבער 1950, זענען פון א מיטגלידערשאפט פון 135 פערזאָן, געקומען נישט וויניקער וויי הונדערט. און דאָס, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס א היפּשע צאָל מיטגלידער איז יענעם טאָג נישט געווען אין האוואנא. דאָס האָט געמיינט, אז כמעט אכציק פּראָצענט פון אַלע מיטגלידער דאָבן זיך באַטייליקט אין די וואלן. אן אמתער „רעקארד״, וויי מ׳זאָגט אין די פאַראייניקטע שטאַטן, וואָס האָט אָן שום צווייפל אָנגעווינן וויי וועלט דער עולם איז געוואָרן פאַרכאַפּט פון דער אידייע פאר א פאַראייניקט אידיש לעבן אין קובא.

אין א פייערלעכער באַגייסטערטער שטימונג איז דעמאָלסט — אין געהיימע וואלן — אויסגעוויילט געוואָרן א דירעקטיווע פון 24 פערזאָן, אויף דער קאָנסטיטוירנדיקער זיצונג, וואָס איז פאָרגעקומען דעם 17־טן דעצעמבער 1950, זענען וויי־דער אויסגעוויילט געוואָרן:

הערמאָן הייזלער — פּרעזידענט.

איסאק גורוויטש — סעקרעטאַר.

כוליא קאריטי — קאסירער.

בען דיזיק, יוסף ראבינאוויטש, מאקס שוואַרץ, ענריקע בייקאוויטש, הערמאַן בערעזינסקי, כולא ליפשיץ און פאביאן ווייס — אלס דירעקטאָרן מיט פארשידענע אמטן.

עס ווערט דאן אויך אויסגעווייזלט ציילט דער פאטראנאט איבער 200 מיטגלידער. עס זענען אין דער נייער קערפערשאפט פאטראטן די שטאהקסטע כוחות פון אידישן ישוב, אלע אנפירנהיקע טויער פון אידישן צענטער, פון דער קהילה, פון דער ציוניסטישע ארגאניזאציע

די פינאנץ קאמיסיע ביי דער ארבעט

פון רעכטס צו לינקס: ה' לעאן גילפאַרב, ה' סימאן בערמאן (פרעזידענט), ה' נחום ראזענצוויג און ה' כולא קאריטי (קאסיר פון פאטראנאט).

מאקס פינקום אלס פרעזידענט פון בויקאמיטעט און כאסע פערקאל אלס אדמיניסטראטאר; סימאן בערמאן אלס פרעזידענט פון דער פינאנץ קאמיסיע, און דער שרייבער פון די שורות אלס פרעזידענט פון דער קאארדיניר און פראפאגאנדע קאמיסיע.

צולייב דעם נייעם ישראל קאמפיין ווערט די ווערבירונגס־אקציע פאר נייע מיטגלידער פארן פאטראנאט כמעט ווי אפגעשטעלט אויף א קורצער צייט. פונדעסטוועגן קומען יעדע וואך צו אייניקע מיטגלידער, און ביים היינטיקן טאג און דער האנדלס־קאמער. אלע האבן זיך דערלאנגט די חענט אויפצובויען א צענטראלע היים פאר דעם אידישן ישוב פון קובא.

א גרויסע און וויכטיקע ראלע ביי דעם שווערן אנהויב האט געשפילט אונזער חשובער רב ר' מאיר ראזענבוים שליט"א. עס איז זיך היינט שווער פארצושטעלן, אז אן דער מיטארבעט און מיטווירקונג פון הרב ראזענבאום וואלט מעגלעך געווען דורכצופירן אט דעם גאנצן גרויסן פלאן. אבער דער פיאנער פון דער פראקטישער ארבעט איז געווען — און

פון לינקס צו רעכטס, זיצנדיק: כולא קאריטי, כאסע ראבינאוויטש, איסאק גורוויטש, הרב מאיר ראזענבוים, הערמאן היזלער און בען דיזיק; שטייענדיק ביים טיש, לעבן ה' דיזיק, איז לייב הילפער; ערשטע רייע, שטייענדיק, פון לינקס צו רעכטס: נחום ראזענצוויג, פאביאן ווייס, הלל טענען, דוד ווייס, הערמאן בערעזינסקי, איסאק יאוויץ, סימאן בער־מאן, כולא ליפשיץ, סימאן אטראן, הערי קופער, טשארלז בלאך, כאסע אייבעשיץ, נחמיה קוביליון און כאסע פערקאל; צווייטע רייע, שטייענדיק, פון לינקס צו רעכטס: נחום סמאל, מיגעל צימבלער, כאסע ראווינסקי, עליאס גוריאן, מאריס ראזענפעלד, לעאן גילפארב און כאסע זאבעלינסקי; עס פעלן: מאקס פינקוס, מאקס שוואַרץ, ענריקע בייקאוויטש, נחמן סאלאוויטשיק, חערי בלאך, אהרן יוקעל, יורי אפרין, ענריקע קאלושין, כאסע וולאדאווסקי, בנימין סטערנער, מאריס בערעזדיווין אוו חערמאן ווייגבערג.

איז עס היינט — ה' הערמאן היזלער, דער פרעזידענט פון פאטראנאט. כמעט די גאנצע אנדערטהאלבן יאר, זינט דער אנטשטייאונג פון דעם פראיעקט, האט ה' היזלער פארנאכלעסיקט זיינע פרי־וואטע געשעפטן און זיין פאמיליע און ער ארבעט מיט א פאנאטישער עקשנות פאר דעם גאנצן ישוב פון קובא.

איינע פון די וויכטיקסטע ראלן אין פאטראנאט שפילט אן צווייפל דער ה' איסאק גורוויטש, וועלכער וווינט ארויס וואס אמאל מער זיינע פייאיקייטן אלס מנהיג פון אידישן כלל.

גאר גרויסע ראלן האבן אויך גע־שפילט — א ו ן ש פ י ל ן — כולינ קארטי און בען דיזיק. עס איז כמעט אוממעגלעך צו מערקן אן אפגעטוענע ארבעט פון פאטראנאט אן זייער חותם די ה'ה מאקס פינקוס און כאסע פערקאל ארבעטן אומדערמידלעך ביים בוי־פראגראם. מיר ווילן ביי דער געלעגנהייט נישט פארגעסן צו דערמאנען די וויטיקע דיסקטארן ענריקע בייקאוויטש, לעאן גילפארב, כולינ ליפשיץ, סימאן בערמאן, כאסע ראבינאוויטש, מארים ראזענפעלד, נחמן סאלאוויטשיק, כאסע ראוונסקי, נחום ראזענצווייג, מאקס שווארץ, איסאק יאוויץ, נחום סמאל, פאביאן וויים, דוד וויים, הערי בלאך, מיגעל צימבלער, עלי אם גוריאן, הערמאן בערעזינסקי, הערי קופער און אלע אנדערע, פאר זייער גו־טער און איבערגעגעבענער ארבעט אויף אלע געביטן פון פאטראנאט, און באזונ־דערס אויפן געביט פון וועלבירן נייע מיטגלידער.

דער שרייבער פון די שורות איז גליק־לעך און צופרידן אליין צו האבן צוגע־טראגן — אין א באשיידענער פארם — זיין בייטראג צו דעם גרויסן אויפבוי־פראגראם.

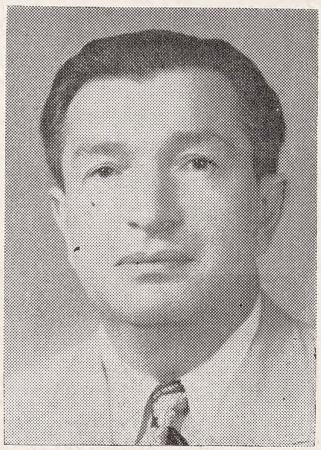
דאס איז די געשיכטע פון דער איננס־טער קערפערשאפט פון ישוב.

נאך 27 יאר עקזיסטענץ, מיט שווערע שטורעם און דראנג פעריאדן, איז דאס איננסטע קינד, דאס בן זקוניזל, געבוירן געווארן נאך שווערער חבלי לידה. נאך בלויז אנדערטהאלבן יאר עקזיסטענץ איז היינט צו טאג דער פאטראנאט דער וויכ־טיקסטער פאקטאר אין ישוב. דער וועג איז נאך א שווערער צו קאנען דערגרייכן דעם שפיץ פון א פולשטענדיק פאראיי־ניקט אידיש לעבן אין ישוב, אבער דער געפערלעכער דערנער־וועג איז שוין ארי־בערגעשפאנט געווארן. נאך לאנגע וואנ־דערונגען און שטרויכלונגען געפינט זיך איצט דער פאטראנאט אויף דעם שביל הזהב (דעם גאלדענעם מיטלוועג), און ער גייט מיט פעסטע און זיכערע טריט צום ציל, צו דערגרייכן פולע הארמאניע און אחדית פאר דעם גאנצן ישוב.

אויף דעם וועג צו א צענטראלער קערפערשאפט

— פון —

הערמאן הייזלער

מיט דער צערעמאניע פון לייגן דעם גרונטשטיין פאר דער צענטראלער דירה פון אידישן ישוב אין קובא, פארענדיקן מיר דעם ערשטן עטאפ פון דעם בויאונג־פראצעס פון פאטראנאט. דער פראצעס פון צענטראליזאציע פונם היגן אידישן געזעלשאפטלעבן לעבן וועט זיך אנהויבן מיט אט דעם אקט. דער קומענדיקער אי־גאניזירטער געזעלשאפט - אפאראט וועט דארפן אויספילן די וועגט פון דער־גרויסער געבוידע. ביז איצט האבן מיר באוואוסטזיניק געשוויגן אדער אויסגע־מיטן צו נעמען א שטעלונג וועגן דעם ענין ארגאניזאציע פון געזעלשאפטלעבן ארגאניזם, וואם דאס אייגנטלעך דארף דאך זיין דער ענד־ציל פאר אונזער גאנ־צער שוועדער „האראוואניע״. וויל מיר האבן געגלויבט, אז פאלעמיקם וועגן דעם אנגעוויזיקטן פראבלעם קענען, אין א גרויסער מאס, ברענגען שאדן דעם גאנצן שאפונג־פלאן פון פאטראנאט. די צייט און אויפקלארונגם־ארבעט האבן שוין אבער רייף געמאכט דאס פעלד פאר אן אפענער דעבאטע. עס וועט דערפאר קודם כל אוודאי כדאי זיין צו קאנען ציען א פארלעל צווישן דעם אמאליקן פראווו פונם צענטראל־קאמיטעט צו וועלן דער נערוו־צענטער פון היגן געזעלשאפטלעבן אידישן לעבן און די אספיראציעס פון פאטראנאט.

שוין דאס צווייטע מאל ווי עס איז אויף מיר אויסגעפאלן די גרויסע אחריות צו שטיין אן דער שפיץ פון אנפירער־ישאפט איבער די סאמע וויכטיקסטע אק־טיוויטעטן פון אידישן ישוב. דער גורל האט אוודאי אזוי געוואלט האבן, אז איך זאל אוועקגעבן א טייל פון מיינע בעסטע יארן לטובת הכלל. פון 1940 ביז 1943. יוען מיר איז אויסגעקומען צו שטיין אן

דער שפּיץ פונם צענטראַל־קאָמיטעט פון אַלע אידישע אינסטיטוציעס, האָבּ איך געהאַט אַ געלעגנהייט אָנצוואַמלען אַ שפּאָר ביסל דערפֿאַרונג. בעת מיר האָבּן איבערגענומען די ירושה פונם ערשטן פּרעזידענט פון צענטראַל־קאָמיטעט, ה' העומאַן בעלער, האָבּן מיר זיך אַריינגעזאַרפן אין דער ארבעט מיט אַזא התלהבות און באַגייסטערונג, אַז מיר האָבּן נאָר גהאלומט און געטראַכט פון שאַפן, בויע, אין אַרגאַניזירן דאָס אידישע געזעלשאַפטלעבן לעבן פון ישוב.

מיר האָבּן אין אָנפאַנג נאַאיוו גגלויבט, אַז די אייניציקע זאַך, אין וואָס עס נויטיקט זיך אַ יונגער, זיך בויענדיקער ישוב, איז קודם כל שאַפן אחדות און האַרמאָניע צווישן פאַרשידענע אַרגאַניזאַציעס און אינסטיטוציעס. צום באַדויערן האָט אונז די פראַקטיק אַנדערש געלערנט. נאָך דריי יאָר שווערער אָפּגעטוענער ארבעט, האָבּ איך געמוזט פאַרלאָזן דעם פּאָסטן, אָנגעפילט מיט ענטוישונג, ביטערקייט און רעזיגנאַציע. אין פאַרלויף פון די דריי יאָר האָבּן מיר לידער געמוזט פעסטשטעלן, אַז עס איז פאַראן אַ גאַנץ קליינער אינטערעס פאַר האַרמאָניזירן צווישן פאַרשידענע ארגאַניזאַציעס, נאָר אין קעגנטייל: אַז עס הערשט נאָר אַ שטאַרקער אַנטאַגאניזם פון איין געזעלשאפטלעכער אינסטיטוציע צו דער אַנדערער. די אידיין פון איין אינסטיטוציע זענען אין אַ סך פאַלן גקומען אין אָפּענעם צווישן מיט די אידיין פון אַ אַנדערער אינסטיטוציע. די ציל פון איין ארגאַניזאַציע זענען געווען אַנדערש ווי די ציל פון אַן אַנערער ארגאַניזאַציע. צוליב די דאָזיקע ריסערייַן צווישן זיך האָט דעריבער קיין רייד נישט געקאָנט זיין וועגן שאפן אַ רעפּרעזענטאַטיוו קערפערשאפט, וואָס זאָל קענען רעדן אין נאָמען פונם גאַנצן ישוב.

דאָס עפּיזאָדיש קאָמיטעט, דער צענטראַל קאָמיטעט האָט אונז אַ סך געלערנט. ערשטנס, אַז אַ צענטראַלע קערפערשאפט קאָן קיינמאָל נישט פונקציאָנירן פראָדוקטיוו, ווען יעדע אינסטיטוציע און כלומרשט אינסטיטוציע האָבּן אַ גלייבע צאָל שטימען. צווייטנס, קאָן אַן אמתע רעפּרעזענטאַציע פון ישוב נאָר אַרבעטן מיט דערפאַלג, וען זי וועלט אויסגעווייַט אויף אַ דעמאקראַטישן אופן, דירעקט פון ישוב.

אונזער אויפגאַבע דאַרף דעריבער זיין, אַז אַלע כלל־ענינים, וואָס זענען נוגע דעם גאַנצן ישוב, מוזן אָנגעפירט ווערן פון אייז צענטראַלער ארגאַניזאַציע, וואָס דאַרף גענוי, ווי דאָס האַרץ פון אַ מענטש, אַדאַלטן די צירקולאַציע פון בלוט און ענערגיע פון אַלע טיילן פון ישוב. די אויפגעווייַטע צענטראַלע קערפערשאפט דאַרף פון זיך אויסטיילן פאַרשידענע סעקטאָרן. נאַציאָנאַלע און רעליגיעזע ענינים זענען חל כמעט פאַר אַלעמען. אַ סך פון אונז זענען אפשר נישט אזוי פרום, ווי עס האָבּן פאַרשטאַנען פרומקייט אונזערע פאָטערס און זייערע. עס לעבט אָבער ביי כמעט יעדן פון אונז די טראַדיציע פון דורות אָנצוהאַלטן אט־דעם רעליגיעזן פאַדעם, וואָס האָט געהאַלטן צוזאַמענגעשמידט דאָס אידישע פאָלק אין פאַרלויף פון אַלע טויזנטער יאָרן פון פאַרפאַלגונג און נע ונד זיין.

דערפאַר בויען מיר איצטער דעם שיינער און פראַכטפולן בית הכנסת. דאָס זעבע איז אויך מיט אַנדערע הצטרכתן פון ישוב, ווי, צום ביישפיל, געזעלשאפטלעכע, פילאַנטראָפישע, קולטורעלע און דערציערישע פּראָבלעמען. אַלע ענינים וואָס זענען נוגע דעם גאַנצן ישוב, מוזן אויפהערן צו זיין אַ פריוואַט־זאַך פון בלויז איין אינסטיטוציע. דער גאַנצער ישיב וועט זיין פאַראַנטוואָרטלעך פאַר אַלע הצטרכתן צו דעקן די געהעריקע

בודזשעטן. אויב די דאָזיקע קלייַנע „קאָל־
טע רעוואָלוציע" וועט באַלד קענען דורכ־
געפירט ווערן, וועט דאָס געוועלשאַפט־
לעבע לעבן אין ישוב פֿשוט אויפבליען
און אָנהויבן צו פונקציאָנירן מיט אַ בא־
נייטער קראַפט.

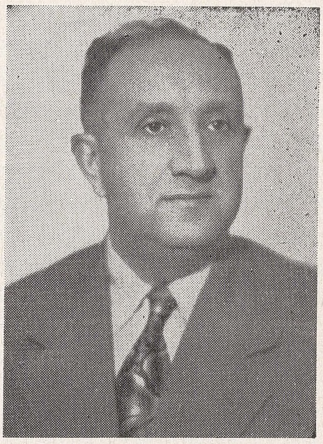
מיט העכער אָנדערטהאַלבן יאָר צוריק
האָבן דער גורל אויפֿסניי געוואָלט אויף
מיר אַרויפֿוואַרפן דעם כבוד און דעם עול
צו שטיין אָן דער שפּיץ פון פֿאַטראַנאַט.
שוואַר און ביטער האָבן מיר, אַ גרופּע
פֿרייַנט, געמוזט אָפּקערן אויף אַ שטייַנער־
נעם באָדן, צו קאָנען אָפּשפּרייַזן דעם
וויַיטן מהלך, וואו מיר שטייַען איצטער.
היינט הויבן מיר שוין אָן צו זען די
פֿירות פון אונזער שוויים און ענערגיע.
מיר שטייַען שוין מיט דעם פּנים צום
גרויסן היסטאָרישן יום־טוב פון דעם
גאַנצן ישוב. דער היינטיקער 17־טער יוני
איז אפשר דער גליקלעכסטער טאָג פון
מיין לעבן, צו האָבן זוכה געווען צו זיין
פון די ערשטע בויער, פון די ערשטע
פֿונדאַמענט־לייגער פֿאַר אַ נייעם שוואַנג
אין פאַר אַ נייער וועלטונג אינם היגן
ישוב.

אָבער נישט קוקנדיק אויף דעם אַלעם,
און אינמיטן דער שמחה פון אונזער
גרו סן יום־טוב, עגבערט אַ גרויסע זאָרג
אין האַרצן וועגן דער וווייטערדיקער אַר־
בעט, וואָס שטייט אונז פֿאָר, ווי אַזוי צו
אָרגאַניזירן די געזעלשאַפֿט פונם ישוב.
מיר זענען ביי זיך נישט געוואָרט. מיר
וויסן, אז דאָס שווערסטע קומט ערשט.
די מחיצה צווישן די פֿארשידענע ריכ־
טונגען אין אונזער געזעלשאַפֿטלעך לעבן
זענען נאָך דערווייל גרוים געמוג. דער
„גנט־פֿראַבלעם איז גוואַלטיק גרוים. עס
ליגט נאָך אַ טיפער תהום צווישן אונז
און אונזערע קינדער. אוודאי קלינגט שיין
די פֿראַזאָלאָגיע, אז מיר וועלן וווייטער
ציען די גאָלדענע קייט. דורך פֿארנאַכ־
לעסיקטער ערציאונג פון אַזוי יאָרן
האבן מיר אונזערע אייגענע קינדער פון
דעם אידישן שורש אַ סך דערווייטערט.
עס פעלן שוין לויידער אַ סך רינגען אין
דער אייביקער קייט. מיר האָבן צו לאַנג
געוואַרט און מיר מוזן זיך איצט צוזאַמלן
מיט אונזער ארבעט. מיט געאייניקטע
טעפערישע כוחות וועלן מיר אַלע דערנע־
אָפֿראַמען און אָנהויבן שרייבן אַ ניי
נאַט אין דער געשיכטע פון אידישן ישוב
פון קובאַ.

די אידעאַלאָגיע און ציל פון פּאַטראָנאַט

— פון —

איסאַק גורוויטש

א נייער נאָמען, א נייַ וואָרט, א נייע ר׳ עלשאפטלעכע אָריענטאַציע איז אַרויפ־געשוואומען מיטן געבוירן וועלן פון דער אינטיטוציע, וואָס הייסט פּאַטראָנאַט. „פּאַטראָנאַט אויפצוויען אַן אייגענע געב ידע פּאַר דעם גאַנצן אידישן ישוב".

נישט ווייניק קאָמענטאַרן, תרעומות און פּאָלעמיקס האָט זיך א גאָס געטאָן אויפן חשבון פון פּאַטראָנאַט. די פּרעסע, כלל־טוער און סתם מענטשן, יעדער אי־נער אויף זיין שטייגער האָט געהאַט עפעס אויסצוזעצן, זאָגן און קאָמענטירן. דהיינו, דער פּאַטראָנאַט איז אַן ענין פּאַר די גבירים. דער פּאַטראָנאַט, ד. ה. די גבירים, מאַכן א קלוב פּאַר זיך. דער פּאַטראָנאַט וויל ווערן דער שטאָט בעל־הבית אויפן שטייגער פון די אַלטע קהי־לות, דעם בעל־פּרנם און דער קאראבקע.

אָט די און נאָך אַנדערע סברות זענען אַרויסגעבראַכט געוואָרן, וואָס דער גע־דאַנק פון זיי איז געווען, אַז דער פּאַט־ראָנאַט וועט זיך פּאַנאַנדערפאַלן, ווייל די פּירערשאפט וועט מיד ווערן, אזוי ווי עס איז געשען ביז היינט מיט אַלע אונ־זערע געזעלשאפטן און אינסטיטוציעס.

ווי ווינציק פּאַרשטענדניש און וויזיע די דאָזיקע כלל־טוערס, וועלכע האָבן גע־דרשנט, האָבן געהאַט! ווי ווינציק די מענטשן האָבן פּאַרשטאַנען און אויפגע־כאפט דעם טרוים און פּאַרלאַנג, וואָס דער ישוב חלומט, לעבעט און בענקט נאָך א געזעלשאפט, וואָס זאָל זיין די רעפּרע־זענטאַנץ פונם גאַנצן אידישן ישוב; א גייַעלשאפט, וואָס זאָל ארומנעמען אַלע הצטרכותן אויף אַלע געביטן.

מיר איז שוין געוואָרן דער ישוב פון די באַזונדערע אָרגאַניזאַציעס און אינס־טיטוציעס, וואו יעדער איינער מאַכט

שבת פאר זיך און אונזערע אריבע כוחות ווערן אזוי ארום צעטיילט און צעשפליטערט.

דער ישוב איז פון סאמע אנפאנג אן געבויט געווארן ווי א פרואוו, ווי א צייט־ווייליקער אפשטעל אינם לאנד, כדי שפעטער אריינצוקומען אין די פאראיניקטע שטאטן.

די אנפירערשאפט האט געפירט אין גייסט און אין באגריף פון די אלטע הייטען. ארים איז געווען אונזער אינטעלעקטועלער און געזעלשאפטלעכער כוח צו קאנען גלייך שאפן און בויען א גוטן, געזונטן געזעלשאפטלעכן לעבן אן עקאנאמישע מיטלען. דער גרעסטער טייל פון ישוב האט זיך געמוזט אפגעבן צו דער טאג־טעגלעכער פרנסה, צו א שווערן, פארהארטעוועטן, ארימן לעבן.

דאם האט געפירט צו אפגעזונדערטקייט, אומצוטרוי און אומפארשטענדעניש פון איינעם צום אנדערן. פונדעסטוועגן, נישט ענקוקט אויף די אלע שווערע, אומגינסטיקע באדינגונגען, איז דאך, א דאנק דער איבערגעבענקייט פון אייניקע פיאנערן, געלונגען צו שאפן און בויען אויף אלע געזעלשאפטלעכע געביטן: פילאנטראפיע (פרויען פארריין, אנטי־טובערקולאז קאמיטעט, ליי־קאסע); שולעם (די שולע ביים אידישן צענטער, „יבנה“, „טעאדאר הערצל“, „מאדערנע שולע“, „תהכמוני“).

עס איז געשאפן געווארן א פרעסע און עס זענען דערשינען אויסגאבעם פון אונזערע פאעטן, דיכטער און זשורנאליסטן („אויפגאנג“, „קובאנער אידיש וואכרט“, „האוואנער לעבן“, „אונזער שטים“), און אנדערע וועבנטלעכע און מאנאטלעכע אויסגאבעם.

ניט איינמאל איז געפרואווט געווארן צו שאפן אייניקייט אין ישוב, ווי צום ביישפיל, דער „צענטראל קאמיטעט“, דער צוזאמענקום פון די פילאנטראפישע אויסטיטוציעס, פאראייניקטער קאמפיין, דאך לדאבון לבנו איז ניט מעגלעך געווען אנצוהאלטן די אייניקייט.

עם זענען געמאכט געווארן פרואוון צו קויפן געבוידעם אויף צו קענען צופריעדנשטעלן די נויטן פון ישוב. אבער אויך דאם איז ניט מעגלעך געווען צוזאמענצוצען און צוזאמענצוברענגען — ניט געווען דער גערעכטע דערביי און ניט דער ווילן. אזוי איז אגעגאנגען די גאנצע צייט פון דעם אידישן לעבן אין קובא, ביז דער ישוב האט א טרייסל און א ציטער געטאן. מיטן אומקום פון אונזערע אלע אלטע קהילות, וואו ס'איז געווען און געפירט געווארן א שיין אידיש לעבן, ווען דער באדים פון דער קייט, וועלכע האט זיך געצויגן פאר דורות און דורות, איז פלוצלונג איבערגעריסן געווארן — דאן האט אונזער ישוב א ציטער און א טרייסל געטאן, און עס איז קלאר געווארן, אז קיין זאך גייט ניט לאיבוד. דער גייסט פון די מיליאנען פארפייניקטע אומגעקומענע נשמות איז פארוואנדלט געווארן פון אומקום צום אויפלעבנדיגן מדינת ישראל איז געבוירן געווארן. אט די קוואלן און טייכן טרערן פונעם אומקום האבן אויפגעכאפט אינזערע בריידער און שוועסטער — קינדער פון ישראל. אויף זיי איז אויסגעפאלן דער גורל און די זכיה אפצוואווישן דעם פלעק, די שאנד, וועלכע אונזערע שונאים פון אלע יארן, האבן אויסער דעם גאז, דעם סאם, וואס זיי האבן אריינגעגעבן צו פארגאזן די קערפערס, האבן אויך פארסמט דעם איבערגעבליבענעם טייל פון דעם אידנטום מיט דעם סלאנ־

גאָן: „זאָג 10 מאָל דעם זעלבן לויגן, און דעם עלפטן מאָל וועט מען דיר גלויבן".

די יוגנט, ווי דער גאַנצער ישראל ישוב, האָבן באַווייזן דער וועלט, אַז „עם ישראל חי".

ישראל האָט אויפגעבויבן די באַפרייאונגס פאָן און אריינגעגעבן מוט, שטאָלץ און האָפנונג אין אַלע אידישע יובים פון דער וועלט.

אונזער ישוב האָט זיך אויפגעבאַפט פון זיין לעטאַרגישן חוני המעגל שלאָף. דער ישוב האָט זיך ארומגעקוקט און דערזען, וואָס אַזוינס עס איז פאַרנאָכלעסיקט געוואָרן פאַר אונז און אונזערע קינדער, אין משך פון די 27 יאָר, וואָס מיר וואוינען דאָ. עס איז ניט געווען אויף אַזוי פיל דער פאַרלוסט פון דעם עלטערן דור, וועלכער האָט נאָך ווי עס איז געבראַכט א שטיקל גייסטיק באַגאַוש פון דער אלטער היים מיט דעם אייגנעזאָפטן, אייגנעבוירענעם, אַנגערעגטן אידישן טראַדיציאָנעלן לעבן, ווי דעם פאַרלוסט פון אונזערע קינדער, וועלכע זענען שוין געבוירן געוואָרן אין דעם שיינעם, ליכטיקן, טראָפישן אינזל קובא, און האָבן ניט קיין אַנבונד און צובונד צו אונזערע אַלטע אידישע יסודות און די אַלטע אידישע אוצרות און טראַדיציעס.

דאָס האָט געמאַכט צו פאַרטראַכטן דעם ישוב. דער דור הפלגה האָט ענלעך געמוזט געפינען די שפראַך; געמוזט זיך און דעם שכן צו פאַרשטיין, אַז עס מוז עפעס געטאָן ווערן צו קענען צוריקגעווינען די פאַרלוירענע צייט.

אויף אונז, אַלע ישובים פון דער וועלט, איז אויסגעפאַלן דער גורל און די זכיה צו פאַרבינדן דעם עבר מיטן עתיד, אָנצוהאַלטן דעם המשך, ציען ווייטער די גאָלדענע קייט, וואָס איז כמעט איבערגעריסן געוואָרן, און ווייזן דער וועלט, אַז „נצח ישראל לא ישקר".

דאָ איז געבוירן געוואָרן דער פאַטראָנאַט מיטן געדאַנק אויפצובויען א געבייטע, א היים, וואָס זאָל געבן א דאַך אַלע אידישע געזעלשאַפטן, אַלע הצטרכותן פון דעם גאַנצן אידישן ישוב, און דורכפירן דעם פּלאַן:

א) דער פאַטראָנאַט אַלס אומפאַרטיישער קערפערשאַפט וועט העלפן שאַפן די צענטראַלע קערפערשאַפט.

ב) די געזעלשאַפט וועט ווערן געוויילט דירעקט פון ישוב אויף א דעמאָקראַטישן אופן און וועט זיך פאַרטיילן אויף סעקציעס: נאַציאָנאַלע, רעליגיעזע, סאָציאַלע, פילאַנטראָפישע, קולטורעלע און דערציערישע; ספּאָרט, פאַרווילונגען און אַנדערע.

ג) דער גרעסטער געוויכט וועט מוזן געלייגט ווערן אויף דעם צוקונפטיקן צענטראַלן יוגנט־קלוב.

זאָרגן צו שאַפן א מיטל־שול (באַטשיער) מיט א אידישער דערציאונג. די יוגנט וועט מוזן באַקומען ספּעציעלע קורסן אין עבֿרית, כדי צו קענען אָנהאַלטן דעם בריידערלעכן קאָנטאַקט מיט מדינת ישראל, וויל מציון תצא תורה. מען וועט דאַרפן דערפאַר זאָרגן פאַר די ריכטיקע אַנפירער, לערער און אינסטרוקטאָרן. עס וועט מוזן געזאָרגט ווערן אויף י אַלע אַנדערע געביטן, אַז די יוגנט זאָל זיך קענען גוט אַנטוויקלען אויף דעם געביט פון קולטור, ספּאָרט און אונטערנעמונגען.

ד) דער פאַטראָנאַט בויט א בית־הכנסת.

דער בית הכנסת זאל זיין דער ריכ־
טיקער מאיעסטעטישער הויליקער פלאץ,
ווי עם ווערט געזאגט: „ש ל
נ ע ל י ך מ ע ל ר ג ל י ך כ י
ב מ ק ו ם ק ד ו ש א ת ה
ע ו מ ד".

ה) אויפן סאציאלן געביט וועט מוזן
געזארגט ווערן צו שאפן פארשידענע
פארווייזונגען, אונטערנעמונגען, כדי צו
מענען צוזאמענברענגען דעם גאנצן ישוב
אין די גרויסע, שיינע, לופטיקע סאלאנעז
אין א שיינעם, ריינעם אידישן גייסט.

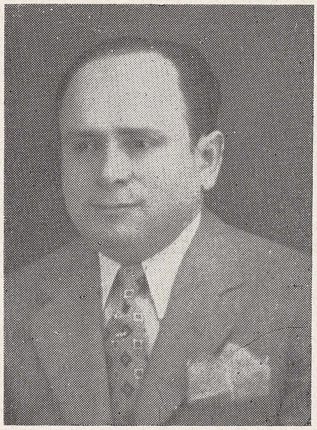
דאס אלץ וועט דערמעגלעכט ווערן
דורך א בריטער, איבערגעגעבענער
קאפּעראציע פון אלע אונזערע מיטגלי־
דער פון פאטראנאט. אז מיר גייען אויפן
ריכטיקן וועג באוויזט דער היינטיקער־
גרויסער יום־טוב פון גאנצן אידישן ישוב.

מיר לייגן דעם גרונט־
שטיין פאר א גרויסן
און שטארקן אידישן
ישוב אין קובא.

דער כוח פון א ישוב

— פון —

כוליא קאריטי

די אלגעמיינע מיטגלידער־פארזאמלונג פון פאטראנאט, וואס איז פארגעקומען דעם 20־טן אקטאבער פון פארגאנגענעם יאר, האט אנגענומען דעם כמעט אייניקן באשלום ארונטערצוואוארפן די אלטע געבוידע, און אויף דעם פלאץ אויפבויען א פראכטפולן בית הכנסת און א גרויסן בנין פאר אלע באדערפענישן פון ישוב. בשעת מיר האבן אנגענומען דעם וויכטיקן באשלום, האבן מיר זיך אפגעגעבן א דין וחשבון, אז עס האנדלט זיך וועגן א גיגאנטישער אונטערנעמונג פון ריזיקע פראפארציעס. מיר האבן בשעת מעשה געוווינט און געמאסטן דעם פינאנציעלן כוח פון אונזער ישוב און זענען דאך געקומען צום באשלוס, אז אויפצובויען א שיינע, צענט־ראלע היים פאר דעם אן אן עין הערדיק; ישוב פון קובא וועט נישט זיין איבער־טריבן, ווען מיר וועלן אינוועסטירן די סומע פון א האלבן מיליאן דאלער. מיר האבן אויסגערעכנט, אז נאך 27 יאר דארף א גאנצער קאלעקטיוו זיך קאנען פארגינען אט דעם לוקסוס — צו האבן אן אנשטענדיקע און בכבודיקע היים פאר אירע באדערפענישן.

ווער פון אונז געדענקט דען נישט די אמאליקע צייטן פון דער אלטער היים, אין די קלענסטע פארוואנדלונגען שטעט־לעך? דארטן, וואו עס איז נאר געווען קוים א מנין אידן, האט מען נישט לאנג געטראכט און געבויט, צום אלעם ערשטן, א בית־מדרש, אדער א בית הכנסת. שפעטער, ווען דער קליינער ישוב האט זיך נאר אביסל פארגרעסערט, האט מען וווייטער געבויט שולן, גימנאזיעס, ביב־ליאטעקן א. אנד. די ישובים האבן מיט דער צייט אויפגעבליט. פון די דאזיקע אלע ישובים זענען ארויסגעקומען גוטע אידן און גוטע מנהיגים, וועלכע האבן וווייטער געוועבט און געשפינט דעם אי־דישן המשך פאר די צוקונפטיקע דורות. מ'קען בשום אופן נישט זאגן, אז די אמא־ליקע קליינע ישובים פון פוילן, רוסלאנד, גאליציע, רומעניע און אנדערע לענדער

זענען געווען פינאַנציעל גוט אייַנגע־ שטעלט. אין קעגנטייל, נויט, דחקות און דאגות פֿרנסה זענען אייביק געלעגן שוועך אויף די פּלייצעס פון אונזערע טאַטעס און זיידעס. נישט קוקנדיק אָבער אויף דעם אַלעם האָט מען געבויט און געפּעס־ טיקט דאָס אידישקייט מיט מסירת נפש. מ'האָט ממש אָפּגעשפּאָרט דעם ביסן פון מויל, כדי צו קאָנען בויען א קהילה־לעבן ווי עס באַדאַרף צו זיין. דאָ זענען מיר געקומען אויפן קובאַנער אינזל און האָבן ארונטערגעוואָרפן דעם גאַנצן עול פון אידישקייט. דער הור־הא פון אַל־ טעגלעכן לעבן האָט אונז אינגאַנצן פאַר־ שלונגען. מיר האָבן בלויז געטראַכט ווי אַזוי צו פאַרגרעסערן אונזערע מאַטעריע־ לע פֿראַפּיטן. מ'האָט נישט געבויט און נישט ערנסט געטראַכט וואוהין עס וועט דערפירן.

כ'באַטראַכט דערפאַר אַלס א גם, וואָס מיר האָבן זיך אין דער לעצטער מינוט געכאַפּט. איצטער, ווען מיר, די אמאָליקע יונגע אייַנוואַנדערער, שטייַען שוין מיט באַזיכערטע קעפּ, איז צייט צו גיין און פאַרריכטן און פאַרבעסערן דאָס, וואָס מיר האָבן אין לויף פון 27 יאָר פאַרנאַכ־ לעסיקט.

היינט, ווען דער ישוב האָט זיך שוין מער אָדער ווייניקער גוט אייַנגעאָרדנט, ווען מיר פאַרמאָגן שוין אויך א היפּש צאָל גבירים, דאַרף מען זיך אַבסאָלוט נישט שרעקן פאַר דעם אויבנדערמאָנטן ציפער, וואָס די געבוירענע וועט דאַרפן קאָסטן. ביי א קליינעם גוטן ווילן וועלן מיר דעם פינאַנציעלן גוט אייַנגע־ שטעלט. אין קעגנטייל, נויט, דחקות און דאגות פֿרנסה זענען אייביק געלעגן שוועך אויף די פּלייצעס פון אונזערע טאַטעס און זיידעס. נישט קוקנדיק אָבער אויף דעם אַלעם האָט מען געבויט און געפּעס־ טיקט דאָס אידישקייט מיט מסירת נפש. מ'האָט ממש אָפּגעשפּאָרט דעם ביסן פון מויל, כדי צו קאָנען בויען א קהילה־לעבן ווי עס באַדאַרף צו זיין. דאָ זענען מיר געקומען אויפן קובאַנער אינזל און האָבן ארונטערגעוואָרפן דעם גאַנצן עול פון אידישקייט. דער הור־הא פון אַל־ טעגלעכן לעבן האָט אונז אינגאַנצן פאַר־ שלונגען. מיר האָבן בלויז געטראַכט ווי אַזוי צו פאַרגרעסערן אונזערע מאַטעריע־ לע פֿראַפּיטן. מ'האָט נישט געבויט און נישט ערנסט געטראַכט וואוהין עס וועט דערפירן.

כ'באַטראַכט דערפאַר אַלס א גם, וואָס מיר האָבן זיך אין דער לעצטער מינוט געכאַפּט. איצטער, ווען מיר, די אמאָליקע יונגע אייַנוואַנדערער, שטייַען שוין מיט באַזיכערטע קעפּ, איז צייט צו גיין און פאַרריכטן און פאַרבעסערן דאָס, וואָס מיר האָבן אין לויף פון 27 יאָר פאַרנאַכ־ לעסיקט.

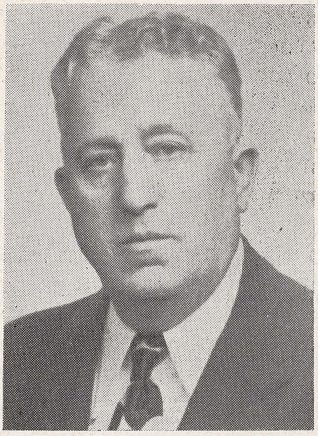
היינט, ווען דער ישוב האָט זיך שוין מער אָדער ווייניקער גוט אייַנגעאָרדנט, ווען מיר פאַרמאָגן שוין אויך א היפּש צאָל גבירים, דאַרף מען זיך אַבסאָלוט נישט שרעקן פאַר דעם אויבנדערמאָנטן ציפער, וואָס די געבוירענע וועט דאַרפן קאָסטן. ביי א קליינעם גוטן ווילן וועלן מיר דעם פינאַנציעלן פֿראַבלעם לייזן אין א קורצער צייט. אמת, מיר האָבן זיך אַביסל געשראָקן אין אָנפאַנג, נישט דער־ פאַר ווייל מיר האָבן געצוויפלט אינם כוח פונם ישוב, נאָר מיר האָבן פּשוט מורא געהאַט, אז דער ישוב זאָל אמאָל אפשר נאָך נישט זיין גענוג רייף פאַר אזא גרויסער אונטערנעמונג. איצטער זענען מיר, אז מיר האָבן זיך נישט אַנטוישט. מיר פאַרמאָגן שוין ביים היינטיקן טאָג איבער צוויי הונדערט פֿאַטראַנאַט מיט־ גלידער מיט א קאַפּיטאַל פון קאַרגע צוויי הונדערט טויזנט דאָלער. דאָס טוט אונז דערמוטיקן אין דער ווייטערער ארבעט. איך צווייפל נישט אויף קיין איין מאָ־ מענט, אז נישט נאָר וועלן מיר בקרוב אויסבויען די נייע פֿראַכטפולע געביידע. נאָר מיר וועלן נאָך שפּעטער בויען ווייטערע בנינים פאַר די נויטן פונם ישוב.

און פֿאַרוואָס טאָקע נישט בויען א בית הכנסת אין אַלט האַוואַנא? און פֿאַרוואָס אויך נישט בויען א גימנאַזיע פאַר אונ־ זערע קינדער? מיר ווייסן, אז פינאַנ־ ציעלע פֿראַבלעמען זענען נישט פון די לייכטע זאכן. די וועלט זאָגט א שפּריך־ וואָרט, אז „עס באַשטייט נ י ט קיין אָרים קהל". א רבים גיט זיך אַלעמאָל אן עצה מיט געלט־ענינים. האַוואַנא איז נאָט צו דאַנקען היינט צו טאָג נישט קיין אָרים קהל און וועט זיך אוודאי אן עצה געבן. לאָמיר אָבער היינט אוועקוואַרפן די אַלע וואַבעדיקע געלט־דאגות און זיך בע־ טער פרייען מיט דעם יום טוב, וואָס מיר בויען און שאַפן.

זכרונות פון 29 יאר צוריק

— פון —

בן ציון דיזיק

זייער א סך איז שוין געשריבן געוואָרן וועגן די ערשטע אימיגראַנטישע יאָרן, וועל עס האָט זיך אָנגעהויבן צו אַנטוויקלען דער נייער אשכנזישער ישוב. מיר ווייסן זייער ווייניק וועגן דעם לעבן און שאַפן פון די גאָר־ערשטע אימיגראַנטן, איידער עס האָט זיך געמוטשעט אַנטוויקלען א שטיקל אָרגאַניזירט אידיש לעבן. פון יאָר 1921 ביז יאָר 1924 זענען ארײַנגעקומען א היפש ביסל אידישע אימיגראַנטן קיין קובא, אָבער די מערסטע פון זיי האָבן דאָן פאַרלאָזט דאָס לאַנד און איינגעוואַנדערט אין דער „גליקלעכער מדינת אַמעריקע". איך בין אויך פון יענע ערשטע אימיגראַנטן, וועלכער איז נעמאָך פאַרבליבן א „געשטראָפטער", וויל איך בין איצטער א קובאַנער תושב און איך האָב מיך, גאָט צו דאַנקען, נישט צו באַקלאָגן אויף מיין גורל, וואָס איך בין פאַרבליבן אין קובא.

א סך מאַמענטן און עפיזאָדן פון דעמאָלסטדיקן לעבן זענען אינגאַנצן אָפּגעוויש געוואָרן פון זכרון. די שווערע האַרעוואָניע, וואָס מען האָט דעמאָלסט געהאַט אויסצושטיין צו פאַרדינען די פּאָר סענט טעגלעך, און די עלנטקייט פון די דעמאָלסטדיקע אימיגראַנטן, וואָס האָבן נישט געהאַט די ריכטיקע סביבה, האָט גמאַכט דאָס לעבן פון די אימיגראַנטן אינהאַלטלאָז. מען האָט נאָר געהאַלטן אין איין טראַכטן: אפשר וועט זיך דער אמעריקאַנער פעטער דאָך מרחם זיין און אריבערנעמען דעם פאַרוואָגלטן קרובֿ! דאָך זענען טייל זכרונות געבליבן אייניגעקריצט אין מוח, פונקט ווי עס וואָלט געווען נעכטן.

וועג איך בין אָנגעקומען קיין קובא אין א דאַנערשטיק אינדערפרי, דעם 11־טן יאַנואַר 1922, האָב איך געגלויבט, אז איך בין שוין כמעט אין אמעריקע, אין סאַמע גאָלדענעם לאַנד. אַזוי, ווינציקס־טנס, האָט מען זיך איינגערעדט אין אייראָפּע — ס'הויסט די, וואָס זענען ווייניק באַקאַנט מיט געאָגראַפּיע. מ'האָט געמיינט, אַז קובא איז בלויז א תחום שבת

פון גליקלעכן לאנד; אז אין קובא קען מען שוין אריבערקוקן און זען דעם צווייטן ברעג, וואס איז נישט ווייט פון ניו־יארק. וועו איך בין אנגעקומען אהער מיט מיין פאמיליע, איז מיין גאנצע פאר־מעגן באשטאנען פון 20 אמעריקאנער סענט. דא האט זיך אנגעהויבן מיין ערשטער שוועכער פראבלעם: וואו נעמט מען די ערשטע דרייסיק דאלער צו וויזן דעם קובאנער אימיגראציע־באאמטן, ער זאל אונז לאזן לאנדן?

שטייענדיק שוין אין אימיגראציע־אפיס, אין דער „טיסקארניע״, אין א פארצווייפלטער לאגע, האט איינער פון אונזערע אחינו בני ישראל מיר פון הינטן־ארומער אריינגעלייגט אין קעשענע די 30 דאלער, און ער זאגט צו מיר אין מאמע־לשון:

— הער אויס, גוטער ברודער, אזוי שנעל ווי דו וועסט ארונטער אויף דער־יבשה, זאלסטו דאס מעות צוריקגעבן, ווייל אן אנדערער איד מוז אויך האבן די פאר דאלער צו קענען וויזן דער קו־באנער רעגירונג, אז ער איז ניט קיין קבצן..

מ׳האט מיך געהאלטן אויפן אויג, און גלייך ווי איך בין נאר ארונטער אויפן מאלעקאן, האט מען ביי מיר צוריקגענו־מען די פאר דאלער, כדי איך זאל חלילה אויף גיך ניט מאכן א „ויברה״. די דרייי־סיקער דאלארס זענען געווען די ערשטע קורץ־טערמיניקע הלואות, וואס די איינ־געזעסענע אמעריקאנער אידן האבן גע־געבן די נייע אימיגראנטן. סוף כל סוף בין איך ווייטער פארבליבן ביי מיינע 20 סענט, וואס איך האב פארמאגט, און דא שטיי איך מיט מיין פרוי און קינד און קוק אין הימל אריין און פרעג זיך:

— וואס טוט מען איצטער?

מיין לאגע איז דעמאלסט באמת געווען א פארצווייפלטע. אן א וואוינונג, אן געלט און אן לשון אין א ווייט, פרעמד לאנד, שטיי איך דא הפקרדיק אויסגע־זעצט אויף נויט, דחקות און הונגער, ר׳ל, אין דעם זעלבן אויגנבליק דערזע איך א איד אראפגיין פון א שיפל, ווי עם ווייזט אוים א פארטרעטער פון די היגע אמע־ריקאנער איד, ווייל ער האט געהערט מער ענגליש ווי אידיש. איך וועגד זיך גלייך צו אים מיט די ווערטער:

— ר׳ איד, וואס טוט מען? ווי גיט מען זיך אן עצה?

דער איד רעדט ניט קיין סך, נעמט ארויס א שטיקל פאפיר און שרייבט מיר אויף עפעס אן אדרעס, און זאגט צו מיר בזה הלשון:

— גייט גלייך אהין, ווען איר קריגן עסן, טרינקען און שלאפן.

אין מיינע אויגן האט דער איד דאן אויסגעזען ווי עפעס א משיח. איין קליי־ניקיט! עסן, טרינקען און שלאפן! וואס דארף מען דערווייל מער? איך האב ניט לאנג געטראכט און געגאנגען צופוס מיט מיין פאמיליע צו דעם דערמאנטן אדרעס. איך קום אהין (דאס איז געווען אויף קאלסאדא דעל סערא, לעבן דער „קינטא קאוואדאנגא״, עס שטייט א דריי שטא־קיק הויז, פול מיט אונזערע אימיגראנטן. א טומל און א גערומל, ממש פארטוויבט צו ווערן. קינדערלעך לויפן פון איין פלאץ צום אנדערן. טיל מענטשן זיצן אויף די טשעמאדאנעס, גרייט אוועקצופארן. נאך א קורצער ווייל ברענגט מען מיר די ידיעה, אז עס איז נישטא קיין פלאץ פאר מיר און מיין פאמיליע; אלץ איז בא־זעצט; מ׳קען מיר לויידער מיט גארניט העלפן; איך מוז אפוואנדערן אויף מיין ריי, ווען עס וועט עפעס פרוי ווערן. דערווייל האט מען מיר געגעבן אן אנדער שטיקל פאפיר אין האנט אריין מיט א נייעם אד־רעס פון „סענטראל מאקאבעא״, א הילפס קאמיטעט פון אמעריקאנער אידן, וואס האט זיך געפונען אין פריוואטן אפיס פון

מר. לואיס דושוריק ע"ה, אויף דער גאס אבראַפּיא.

מיד און אויסגעמאַטערט פון דער גרויסער אָנשטרענגונג, וואָס איך האָב דורכגעמאַכט, ביז וואַנען איך האָב זיך דערשלאָגן צום נייעם אָדרעס, האָט מען מיר דאָרטן ווידער געגעבן אַ פּאַפּירל מיט אַ נייעם אָדרעס, דאָס מאָל צו מר. מאָריסיאָ שעכטער. אַן אימיגראַנטישער איד מיטן נאָמען באַווע האָט מיך אַהינגעפירט, כדי איך זאָל ניט פּאַרלירן קיין צייט. מר. שעכטער האָט מיך באמת זייער וואַרים אויפגענומען, און הערנדיק, אַז אין דעם הכנסת אורחים אויף סערקא איז ניט פּאַראַן קיין פּלאַץ, האָט ער מיר געגעבן 10 דאָלער. ארויסגייענדיק פון אָפיס און אָנקומענדיק דאָס צענערל, איז מיר אַביסל לייכטער געוואָרן אויפן האַרצן. איך האָב געזען, אַז מען איז נאָך ניט אינגאַנצן הפקר. איך האָב גלייך געדונגען אַ קליינע וואוינונג בשותפות מיט נאָך אַ פאַמיליע פון 11 מענטשן, און אַזוי האָב איך פאַרענדיקט דעם ערשטן טאָג אויף דעם קובאַנער אינזל.

די אייניקע הילפּס־אינסטיטוציע, וואָס האָט דעמאָלסט אמתדיק אַרויסגעהאָלפן די נייע אימיגראַנטן, איז געווען דער אויבן־דערמאָנטער „סענטראַל מאַקאַבעאָ". עס איז באמת געווען צו באַוואונדערן, וויַ טיפֿ אידן פון דעם דאָזיקן קאָמיטעט האָבן געאַרבעט מיט מסירת נפש צו העלפן ווי וויַיט עס איז נאָר געווען כּעגלעך. מען דאַרף היינט ניט פאַרגעסן, אַז דער צופלוס פון נייע אימיגראַנטן איז דאָן געווען שטאַרקער פון טאָג צו טאָג, דאָקענען, די כוחות פון די פּאָר אמעריקאַנער אידן זענען געווען זייער באַגרענעצט. די פּאָר געציילטע עסקנים האָבן געאַרבעט בייטאָג און בייאַכט. באַזונדערס האָבן זיך אויסגעצייכנט דושאַשטיינבערג, מאוריסיאָ שעכטער, פרוי טעלמא שעכטער, בען סעניאָר, העלער, עדעלשטיין, דוד בלים ע"ה און מר. לואיס דושוריק ע"ה. גאַנץ באַזונדערס איז וויכטיק צו דערמאָנען דעם מר. שעכטער. ניט נאָר האָט ער זיך געלאָזט קאָסטן שוועָרע טויזענטערס פון זיין קעשענע, נאָר ער האָט אויך ברייט געעפנט די טירן פון זיין פריוואַטער וואוינונג פאַר־יי ניי־צוגעקומענע אימיגראַנטן. גאַנץ אָפט האָט מען אין זייער וואוינונג אָנגעטראַפן ביי 60-70 מענטשן אויף א טיי און צוביים. דאָס האָט אַ סך מענטשן דערמוטיקט אין זייער פאַרצווייפלטער לאָגע.

די ספרדים, אָדער ווי מען האָט זיי גערופן: די טערקישע אידן, האָבן דעמאָלסט זייער וויניק געהאָלפן דעם נייעם אימיגראַנט. אַלץ וואָס זיי האָבן געטאָן איז געווען איינצולאָדן דעם ניי־אָנגעקומענעם אין זייער שול „שבת אחים" דאָווענען און בעטן דעם רבונו של עולם, אַז ער זאָל העלפן...

שפּעטער, אין 1923, האָט אַ ליטווישער איד פון פאַנעוועזש, ר' בן ציון סופר, איינגעאָרדנט אַ מנין אויף קאַיע פּאָולאָ נומער 17. אויפן ערשטן שטאָק פון יענעם הויז, אין אַ קליין, פינצטער, ענג ציימערל, האָט מען געדאָווענט שבת, יום טוב און טיילמאָל אינדערוואָכן אויך. דער דערמאָנטער פרומער איד איז געווען אַ כל ולך, בעל תפילה, בעל קורא, רב און גבאי. פון דעם דאָזיקן מנין איז שפּעטער געבוירן געוואָרן דער „עדת ישראל" און דערנאָך — דער „כנסת ישראל".

אַזוי ווי די נייע אימיגראַנטן האָבן קיין אייגענעם לאָקאַל ניט פאַרמאָגט, איז מען זיך צוזאַמענגעקומען אין די אידישע רעסטאָראַנען. דאָ האָט מען זיך געטראָפן נאָך דעם שווערן אַרבעטס־טאָג פון פּערלען אָדער אַנדערע שווערצע אַרבעטן. דאָ איז מען זיך געקומען צו דערכאַפן דאָס האַרץ מיט א „מעניו", וואָס האָט

געקאָסט פון 10 ביז 20 סענט. די רעס־
טאָראַנען זענען דעמאָלסט געווען אַ ניישר
פֿרנסה־קוואָל פון פֿאַרשידענע אימי־
גראַנטן. עס האָבן זיך צוזאַמענגענומען
זעקס אָדער אַכט שותפים און זיי האָבן
צוזאַמען אויפגעעפנט אַ רעסטאָראַן און
געשלעפט קונים. אַזוי איז דעמאָלסט גע־
ווען אַ רעסטאָראַן אויף קאַיע קובּא 116
און אויף קאַיע קובּא 126. אַ שם דבר
איז געווען דער רעסטאָראַן פון קאַיע קובּא
נומער 116, וואָס האָט געהאַט גאַנצע אַכט
שותפים, און וואו ה' סענדער וואָלסאָן
איז געווען דער הויפּט מענעדזשער.
דאָרטן האָט מען באַקומען אַ גאַנצן ,,מע־
ניו'' פון ברויט, קאַרטאָפֿל מיט באַרשט
און אַ ביין, וואָס האָט געדאַרפט דינען
במקום פלייש, פאַר 10 סענט. שפּעטער
האָט דער אַנדערער רעסטאָראַן, פון קובּא
נומער 126 אָנגעפֿאַנגען שטאַרק קאָנקו־
רירן דעם פֿרייז. איינער פון די הויפּט־
מענעדזשערס פון יענעם רעסטאָראַן, וואָס
האָט אויך געהאַט זעקס שותפים, איז ניט
געווען קיין אַנדערער ווי ה' א. אַראָנאָוס־
קי, אונזער היינטיקער באַליבטער דיכ־
טער. שוין דעמאָלסט האָט ה' אַראָנאָווסק
אין רעסטאָראַן מסחר אַרויסגעוויזן זיינע
דיכטערישע פֿייאיקייטן; ער האָט ,,אויס־
געדיכטעט'' אַ ,,מעניו'' פון ברויט, קאַר־
טאָפֿל מיט אַ קרויט באַרשט און דערצו
אַ מאַרך ביין, פאַר זעקס סענט. פון
דעם אַלעם קען מען שוין האָבן אַ קלאָרן
באַגריף איבער דעם שוידערלעכן מצב פון
יענע עמיגראַנטן.

אין די רעסטאָראַנען האָט מען דעמא־
טירט פֿאַרשידענע זאַכן, דער עיקר טאַקע
ווי אַזוי צו אַרגאַניזירן אַליין, מיט אי־
גענע כוחות, אַ גמילת חסד פאַר אַן אימי־
גראַנט, ווען ער נויטיקט זיך אין דעם,
אדער קרעדיט, כדי ער זאָל קענען אָנהויבן
צ' שטיין אויף די אייגענע פֿיס.. אַזוי ווי
עס איז דאָ געווען ערשט אַ קורצע צייט
נאָך דער קאָמוניסטישער רעוואָלוציע אין
רוסלאַנד, איז געווען אין דער מאָדע זיך
אַביסל צו פאַרבן ,,רויט''. ווער עס האָט
געוואָלט גילטן אַלס אינטעליגענט, דער
האָט געדאַרפֿט לינקע פֿראַזן

סוף כל סוף איז געבוירן געווארן דער
געדאַנק זיך אַליין צו אַרגאַניזירן. דוד
בלים ע''ה, האָט אַרויסגעגעבן נשמה און
וואַרימקייט אין דעם נייעם אימיגראַנ־
טישן עלעמענט. ער אַליין האָט געהאַלפן
ווי ווייט ער האָט נאָר געקענט. מ'האָט
אין אים געפילט אַן אייגענעם טאַטן,
וועלכער וויל אויפריכיק העלפן אויפבויען
אַ שטיקל היים פאַר די נע ונדניקעס.

וועגן די פאַרדינסטן פון דוד בלים
פאַר אונזער ישוב, וואָלט געווען זייער אַ
סך צו שרייבן. דער נאָבעלעער און טייערער
איד האָט אַוועקגעגעבן כמעט זיין גאַנץ
פאַרמעגן און זיין נשמה פאַר די נייע
עמיגראַנטן. נאָך אויידער דער ,,האיאם''
און ,,דזשאָינט'' האָבן אָנגעהויבן צו געבן
הילף די נייע עמיגראַנטן, האָט דער ליב־
האַרציקער איד פון זיין אייגענער קעשענע
געגעבן גמילת חסדים (וואָס מען האָט
קיינמאָל נישט צוריקגעצאָלט). אַ סך אידן
האָט ער אויסגעהאָלטן אינגאַנצן, מיט
עסן, דירה־געלט און מלבושים. דער זעל־
בער דוד בלים איז שפּעטער געווען דער
גייסטיקער פאָטער פון אידישן צענטער,
ציוניסטישע אַרגאַניזאַציע, שולע און
בכלל פון אַלע אַקטיוויטעטן, וואָס האָט
דעמאָלסט אַרומגענומען דעם אידישן
לעבן. נישט בחינם האָט דוד בלים בא־
קומען דעם צונאָמען ,,זיידע'' פון קובּא־
נער אידישן ישוב.

לאָמיר גראָר היינט, וועט מיר זענען
זיך משמח איבער דער גרויסער געשעע־
ניש פון לייגן דעם גרונטשטיין און פונ־
דאָמענט פאַר אַ שטאַרקער אידישער צו־
קונפט, נישט פֿאַרגעסן אין דעם גרויסן
איד דוד בלים ע''ה, וואָס איז געווען דער
ערשטער פּיאָנער פון אונזער היינטיקן
ישוב.

די קויט

— פון —

יצחק למדן

איבערזעצט פון העברייאיש — מרדכי יאפע

נישט צעריסן איז די קויט נאָך,
ס׳ציט זיך אַלץ די קויט און ציט זיך
פון די עלטערן צו קינדער,
פון אַ שייטער צו אַ שייטער
ציט זיך אַלץ די קויט און ציט זיך.

נישט צעריסן איז די קויט נאָך,
ס׳ציט זיך אַלץ די קויט און ציט זיך
פון די נעכט פון שמחת־תורה
ציט זיך אַלץ די קויט און ציט זיך.

ס׳האָבן עלטערן געטאָנצט דאָרט:
איין האָנט אויף דעם צווייטנס פלייצע,
צווייטע האָלט אַ ספר־תורה —
מיט דעם פאָלקס־יאָך, פול מיט ליבשאפט,
האָבן עלטערן געטאָנצט דאָרט.

אַט אַזוי אויך טאָנצן מיר דאָ:
איין האָנט שטאַרקט דעם קרייז — די צווייטע
גלעט דעם ווייַ פון דורות־דויער
— איין גרוים בוך פון פיין און טרויער —
אַט אַזוי אויך טאָנצן מיר דאָ.

אונזערע עלטערן אין טאָנצן
האָבן צוגעמאַכט די אויגן —
און ס׳האָט פרייד־קוואַל זיך צעעפנט.
לייכט די פים אַזוי און מונטער,
און מיט צוגעמאַכטע אויגן
אונזערע עלטערן אין טאָנצן.

ס׳האָבן עלטערן געוואוסט דאָך,
אַז זיי טאָנצן איבער תהומען;
וועָן זיי עפענען די אויגן —
ווערט פאַרשטאָפּט דער קוואַל פון שמחה,
ווערט די קייט אין תהום צעשפּליטערט.
האָבן עלטערן געוואוסט דאָך.

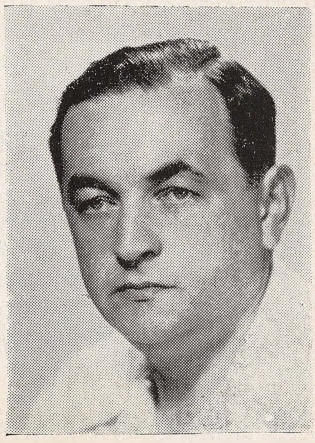
אַט אַזוי אויך טאָנצן מיר דאָ,
אויך אַזוי פאַרמאַכט די אויגן,
אַזוי ציען מיר די קייט איצט
מיט פאַרמאַכטע אויגן, טאָמער
רייסט זי אָפּ זיך און צעשיט זיך —
אַט אַזוי אויך טאָנצן מיר דאָ.

אַזוי ציען מיר די קייט נאָך,
ס׳איז די קייט נאָך ניט צעריסן.
וואו זי פירט? וואוהין זי גייט נאָך?
ווייטער, ווייטער, ווייטער, ווייטער,
אַן שום שאלה, אַן שום מענה —
אַזוי ציען מיר די קייט נאָך.

א גיסטיקע בריק
צווישן ישוב קובא און ארץ ישראל

— פון —

נחמן סאָלאָוויטשיק

א לעגענדע איז אפגעשטאָרבן. מיר דערציילן זי נישט מער אונזערע קינדער — א לעגענדע, וואָס אונזער מאמע האָט זי אונז דערציילט, אדער בעסער, אדער דער מלמד אין חדר. דאָס איז די לעגענדע, אז וועגן משיח וועט קומען וועלן אידן שפרייזן, שטאָלץ און זיגרייך, אויבער א פאַרירעטע בריק, קיין ארץ ישראל. די דאָזיקע לעגענדע האָט געריצט די פאַנטאזיע אין אונזערע קינדערשע מוחות און געווארימט אונזערע הערצער.

און אפשר האָט זי, ווי א סך אַנדערע לעגענדעס, געהאָלפן אויפהאלטן אין אונזער אונטערבאוואוסטזיין דעם אידישן שטאָלץ, דעם אידישן פונק און דעם אידישן בטחון אין לעבן...

איז טאקע א שאד, וואָס די לעגענדע שטאַרבט אפ. ווייל, ווייל מען, איז זי נישט מער ווי א נאַיווע און באַהנטע שאָפונג פון דער פאַנטאזיע פון א פאַרבענקט פאָלק צו זיין אייביקער היים; ווייל מען אָבער, איז זי אויך א סימבאָלישער אויסדרוק פון א היסטאָרישן אמת. וואו דער גורל האָט אונז נישט פארוואָרפן, וואו די שוואַרצע גלות־נאכט האָט אונז נישט געוואָלט פארטרינקען, אויבערהאָט אייביק עקזיסטירט די פאַפירענע בריק פון בענקשאפט קיין ציון — מגילות, ספרים, דיכטונגען און תפילות, וויג־לידער און קינות — פאַפיר געגוג צו בויען בריקן פון יעדןווינקל פון דער וועלט ביז קיין ציון האבלה.

און ווייל מען זיך באַנוצן מיט סימבאָלישע טערמינען, איז טאקע אלץ, וואָס איז דערגרייכט געוואָרן אויפן וועג פון דער אידישער גאולה, געשען שפאַנענדיק אויף דער דאָזיקער לעגענדארער משיחישער בריק. און אויך אויף להבא, וואו נאָר מיר וועלן אָנהאָלטן א אידישן ישוב,

מוז מען זאָרגן, אַז אָט די בריק זאָל וויי־טער שטיין.

דער גורל אונזערער האָט אונז אויס דערווויזט צו לעבן אין א דור, וואו די בריק דאַרף דינען נישט נאָר פאַר אבם־טראַקטע באַגריפן, ציון און ארץ ישראל, נאָר א בישר ודמדיקן ארץ ישראל, פון רעאַליטעט, ברויזנדיקע שאַפונגען און גאולה־פראַצעס, וואָס איז אַצינד אויפן וועג פון פאַרווירקלעכונג.

איז טאַקע היינט, וען מיר, קובאַנער יידן, שטייען ביי דער שוועל פון אַרגא־ניזירן און אַרדענען אונזער קיום אלס איידן דאָ אין קובא, מוז מיר זיך, קודם כל, עקשענען צו פאַרזיכערן די עקזיסטענץ פון דער קולטור און גייסט בריק צווישן אונז און ארץ ישראל. איבערגעזעצט אין שפראַך פון טאָג־טעגלעכן לעבן היסט עס, אז מיר האָבן פאר זיך א גאַנצע רייע אקטיוויטעטן אויפגאבן, וועלכע מיר מוזן רעאַליזירן און אויספילן. וויבל טאַמער נישט, דראָט אונז די סכנה פאַרוואַנדלט צו ווערן אין א טויטן אבר, אין א דעקא־דענטישן שבט.

די ראָלע אונזערע איז א טאָפלטע: פון נעמער און געבער. מיר מוזן כסדר זאָרגן, אז מיר און אונזערע קינדער זאָלן זיין דורכגעדרונגען מיט אונזער טראַדיציע־נעלער אהבת ציון. מיר מוזן זאָרגן, אז אונזער ישוב זאָל תמיד זיין גרייט מיט הלוצים אין צייט פון שלום און מיט לעמפער אין צייט פון מלחמה. מיר מוזן זאָרגן, אז א כסדרדיקער שטראָם פון יוגנטלעבע זאָל פלוסן קיין ארץ ישראל — אדער שטודירן, אדער סתם וואוינען דאָרט א שטיקל צייט. מיר מוזן זאָרגן, אז אפילו די, וועלע האָבן ביי זיך אפגע־מאכט דאָ אויסצולעבן זייערע יאָרן, זאָלן כאטש איינמאל אין לעבן עולה רגל זיין קיין ארץ ישראל, כדי זיך אנצוזאפן מיט אידישן אינהאַלט פאר זיך גופא און פאר זייערע קינדער. מיר מוזן זאָרגן, אז אין אונזערע היימען, אין אונזערע אינסטי־טוציעס, אין אונזערע קינדער־שולן, טעמפלען און בתי־כנסת; אין אונזער פרעסע אין די פארשידענע שפראַכן, אין אונזער לעבעדיק געדרעט וואָרט, ווי טאַ־טער א. אַנד. — אומעטום זאָל דער בונד און די בריק מיט ארץ ישראל אנגעהאַלטן ווערן. מיר מוזן מאַכן אלע מעגלעכע אנ־שטרענגונגען, אז אונזערע קינדער זאָלן זיך אויסלערנען באַהערשן אונזער אייביקן שפראַך־אינסטרומענט, העבריאיש, כדי אזוי אויסצומיידן, אז עס זאָל זיך נישט שאַפן קיין תהום צווישן דער יונגט אין ארץ ישראל און אונזער אייגענער יונגט דאָ אויפן פלאַץ. מיר מוזן זאָרגן צו האָבן דערציער, לערער און אינסטרוקטאָרן פון ארץ ישראל.

מיר וואָלטן געקענט אזוי אנוואַרפן נאָך א סך פלענער, וואָס זאָלן העלפן אנהאַלטן דעם בונד צווישן דעם אידישן ישוב פון קובא און ארץ ישראל, וו., צום ריישפיל שאַפן יערלעכע סטיפענדיעס פאר סטודענטן, וואָס פאָרן שטודירן קיין ארץ ישראל, לאַמיר זאָגן, פאר צווי אידן און פאר צוויי קריסטן (די צוועקמעסיקייט פון אזא סטיפענדיע פאר קריסטן איז פון אומגעהויערער וויכטיקייט. עס איז בא־א שאָה, וואָס צוליב דער באַגרעניצטקייט פון פלאַץ איז נישט מעגלעך זיך אפצו־שטעלן אביסל בריטער וועגן דעם ענין): העלפן שאַפן אין קובא א מארק פאר ארץ ישראל פראַדוקציע (אין העבריאיש איז עס באַקאַנט אונטערן נאָמען תוצרת הארץ); זען איינצואַרדענען פון צייט צו צייט עקספאַזיציעס פון ארץ ישראלדיקער קונסט און קולטור. עס דארפן אויך פאר־קומען אויסשטעלונגען פון דארטיקע קינסטלער. זאָלן מיר זיך גוט ארייגלעבן אין זייערע מאלעריין, סקולפטור און פילמען. מיר דארפן סטימולירן טעאַטער פארשטעלונגען פון דארטיקע קינסטלער

און ספּאָרט־אויפטריטן פון אונזערע ארץ ישׂראל ברידער.

מיר וואָלטן אויך געדאַרפט האָבן א פּאַרלאָג, וואָס זאָל פּעריאָדיש אַרויסגעבן די פּערל פון דער העברייאישער ליטעראַטור, פון עבר און פון דער מאָדערנער צייט, אין שפּאַניש; אָנהאַלטן א שטענדיקן דעפּארטמענט, וואָס זאָל כסדר און סיסטעמאַטיש פירן אן אויפקלערונג־טעטיקייט אין ישוב וועגן דער וויכטיקייט פון כאָטש טיילווייזער אינוועסטירונג פון אידישן קאַפּיטאַל אין ארץ ישׂראל (אויך דאָס איז אן ענין וועגן וועלכן מען וואָלט געדאַרפט רעדן א סך ברייטער).

די אַלע אויבן־אָנגעוואָרפענע פּלענער, וואָס שעפּן וויט נישט אוים אַלע פעדים, וואָס דאַרפן אונז פאַרבינדן מיט ארץ ישׂראל, און וואָס זענען דאָ כאָטש אָנגעוואָרפן, וואָלטן געדאַרפט כיסטעמאַטיזירט ווערט ווערן און ווי געהעריק באַטראַכט ווערן פון דער קומענדיקער אידישער צענטראַלער רעפּרעזענטאַנץ אין קובא. עס וועט דאַרפן געשאַפן ווערן א פּערמאַנענטער ארץ ישׂראל־ראַט, וועלכער זאָל זיך ספּעציעל אָפּגעבן דערמיט און די ארבעט פּלאַנירן און דורכפירן. אין דעם דאָזיקן ראַט זאָלן אריין אונזערע פאַראַנטוואָרטלעכסטע געזעלשאַפטלעכע און אינטעלעקטועלע כוחות. דאָס וועט אפשר אויך זיין א מיטל צו העלפן לייזן דעם אָרגאַניזאַציאָנעלן און אידיאישן קריזיס, וואָס דאָס גלות־אידנטום מאַכט דורך זינט דער אַנטשטייאונג פון מדינת ישׂראל אין פּרט פון רעגולירן די באַציאונגען צווישן גלות און ארץ ישׂראל.

וועלן מיר ריכטיק באַנוצן צוויישן דעם קורבאַנער אידנטום און ארץ ישׂראל, האָבן מיר אַלע אויסזיכטן צו בלייבן א גרופּע מיט פולן זעלבסטרעספּעקט, און די מרייב־קראַפט צו צענטראַליזאַציע פון היגן אידישן לעבן וועט דאָן באַשטיין ניט נאָר אין דעם, וואָס מען וועט א איר נישט צוליבן אין יאַכט־קלובן, וכדומה, און דאָן וועט דאָס קול פון קובאַנער אידנטום געהערט ווערן אין אַקאַרד טענער צוזאַמען מיט די שטימעס פון די אידן פון אַנדערע לענדער אין דער גרויסער סימפאָניע פון אידישן רענעסאַנס און אויפלעבונג.

או דאָן וועלן אפשר אויפהערן אָפּצושטאַרבן די וואונדערלעכע לעגענדעס וואָס דאָס אידישן פאָלק האָט אויסגעהלומט, און עס וועט זיין פלאַץ אויף דער וועלט פאַר א רעספּעקטירט אידנטום. וויל ווער עס וויל רעספּעקט גענינן, מוז קודם־כל זעלבסטרעספּעקט פאַרמאַגן. און צו דעם קאָן מען קומען בלויז דאָן, וועו מען פאַרשטייט ווי אזוי אָפּצושאַצן אזעלכע לעגענדעס ווי די לעגענדע וועגן משיחס פאַפּירענער בריף.

נישט־אַנגעצינדענע ליכט

— פון —

יוסף קליינער

זעקס זענען זיי געזעסן — פיר אַלט־באַקאַנטע, און צוויי צוגעקומענע — אַרום אַ טישל, אין סאַמע אויבן־אָן, אַרומגע־שטעלט מיט כל טוב, אויף איינעם פון די — לעצטנס זייער שטאַרק אין מאָדע — יוביליי־באַנקעטן פון דער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ.

זעקס זענען זיי געזעסן און — זיי אַלעמאָל, אַזוי אויך היינט — זיך ניט וויכנדיק געמאַכט פון דער פייערלעכ־ער־עפענונג, פון די לאַנגע סעקרעטאַריאַט באַריכטן, וואָס זענען אַרויסגעלייענט ג־ע־ווארן פון פאַפּירן און פאַפּירלעך און וואָס האָבן אַרומגערעדט און באַריכטעט וועגן באַלאַנסן, וואָס באַלאַנסירן זיך ניט; וועגן מיטגלידער־קאַמפּיינען, וואָס ענדיקן זיך קיינמאָל ניט; וועגן אַקטי־וויטעטן, וואָס בלייבן תמיד אין פּראָיעקט און אויף פאַפּיר; וועגן פּראָקלאַמירטע עמערגענץ־קאַמפּיינען, וואָס גיבן זיך קיינמאָל ניט אַיין, און וועגן בודזשעטן, וואָס זענען ווי די קורצע קאָלדרע: דעקט איר צו דעם קאָפּ, שטעקן אַרויס די פּיס, און דעקט איר צו די פּיס, בלייבט אייך דער רעשט גוף אינדרויסן...

זעקס זענען זיי געזעסן, ווירדיק און מיט חשיבות, און ניט געלייגט די מינדס־טע אויפמערקזאַמקייט צו די צעהיצטע רעדנער, וועלכע האָבן שוין — אויפגע־רעגטע און אגרעסיוע — מיט די באַ־ריכטן אין די הענט געדראָט צו שלינסן די אָדער יענע שטיצע־טעטיקייט; די אָדער יענע אינסטיטוציע; דעם אָדער יענעם אָפּיס. אָן ענדלעך אַנאַנסירט בקולי־קולות, אַז זיי קאָנען שוין מער ניט, זיי רעזיגנירן אויף שטענדיק און אייביק, און זאָל זיין וואָס ס'וועט זיין, זיי אַרט גאַרניט. מער ניט, וועמען גיט מען איבער דעם שלינסל, די באַריכטן און דעם כראַ־נישן דעפיציט?...

זיי, די זעקס אַרום טיש — פיר אַלט־באַקאַנטע און צוויי צוגעקומענע — זע־נען געבליבן רואיק און געלאַסן. שוין באַלד דרייסיק יאָר ווי זיי הערן דאָס אויף יעדער פאַרזאַמלונג. זיי זענען דערצו

שוין צוגעוואוינט געוואָרן. זיי זענען געזעסן און פריינטלעך געשמועסט צווישן זיך און העפלעך אויסגעהערט איינעם דעם אַנדערן.

איך האָב זיך פון אַ זייטיקן פלאַץ צוגעהערט מיט אינטערעס. ערשטנס, זענען דאָ, ארום דעם טיש, די פּיאָנערן פון אידישן ישוב אין קובא. יעדער פון זיי האָלט נאָך איצט אַן אַ האַלבן דאָזן ערן־דזשאבס, רעפּרעזענטירן דעם ישוב, אויף זייערע אייגענע הוצאות, ווען און ווּאו מ'דאַרף, העלפן כסדר ארוים מיט אַ גוט ווּאָרט, מיט אַן עצה און מיט.. אַ קרעכץ.

מ'האָט געהערט ווען דעם, ווּאָס שוין באַלד דרייסיק יאָר אידישער י ש ו ב אין קובא שטייען מיר נאָך אלץ ביים אָנפאַנג; עם פעלן אונז די עלעמענטאַרסטע אינסטיטוציעס פון אַ נארמאַלן אידישן ישוב; מיר האָבן בשום אופן ניט געקאָנט שאַפן קיין באַשטימטע אינסטיטוציעס, נויטיקע פאַר אַ גוט־פונקציאָנירנדיקן און גוט־איינגעאָרדנטן ישוב; מיר האָבן ניט באַווּיזן צו דעקן די עלעמענטאַרסטע באַדערפענישן פון דער אידישער קאָלאָניע אין קובא און עם פעלן אונז געשולטע טויער, ווּאָס זענען אזוי מערקבאַר אין אַנדערע אידישע ישובים אויפן אמעריקאַנער קאָנטינענט.

— ווער איז שולדיק? — האָט געזומען דאָס ווּאָרט איינער פון די צוגעקומענע. — ווער איז שולדיק אין דעם, ווּאָס אלעמאל פאַרמאַכן מיר אַן אַנדער אינסטיטוציע פון ישוב, און די טענדענץ ביי אונז איז כסדר מאַכן פון דריי — צוויי, און פון צווּיי — איינס? ווער איז שולדיק, ווּאָס אַנשטאָט זיך צו אַנטוויקלען אין דער לענג און אין דער ברייט, דאַרן מיר נאָר אין, ר'ל, און ווערן פון טאָג צו טאָג אַיינגעשרומפּענער און ניט נאָר האָבן מיר ניט צוגעשאַפן קיין נייעס, נאָר מיר ווערן אלץ רעדוצירט און רעדוצירט? ווער איז שולדיק אין דעם, פרעגט איר? מיר דאָכט זיך, אז שולדיק אין דעם איז אונזער אויסדרייקלעכער פאַרלאַנג צו האָבן מיט זיך נאָר א קליינעם האַנט־באַגאַזש, א מין טאַשן־גרעזלשאַפטלעכן באַגאַזש, ווּאָס זאל זיין קליין, אומבאַמערקבאַר און באַשיידן און אונז דערלויבן צו זיין פרייע פויגל פאַר אונזעריגענעם געגנט. דעם טאָג מיז מען דאָך האָבן פאַר זיך, די נאַכט איז פאַר, מ'שטייגט געזאָגט, אַביסל תענוג: דאָמינאָ, קאָרטן, קאַבאַרעט און רומבא. מ'איז דאָך נאָר א מענטש! ווען־זשע, איך בעט אייך, קאָן מען זיך פאַרגינען ניט רעדוצירטע טעטיקייטן? און מהאי טעמא, אויב א מענטש האָט שוין באַווּיזן די פּיאָניקייט צו קענען זיין א פּרעזידענט, אָדער א סעקרעטאַר, אָדער טאָן וועלכע עם איז געזעלשאַפטלעכע ארבעט און דערביי ניט אָנווערן דאָס ביסל עולם הזה, טאָר מען אזא מענטשן ניט אוועקלאָזן. נישקשה, אויב ער קען די קונץ, איז ער דאָס מחויב צו טאָן עד סוף כל הדורות.

דער־אַ פאַרלאַנג פון טאַשן־גרעזלשאַפטלעכקייט האָט אונז געברענגט צו דעם, אז מיר זאָלן פאַרלירן אויפן וועג פון אונזער „אַנטוויקלונג" דעם מעדיצינישן דעפּארטמענט, ביבליאָטעק, שול־און־קולטור קאָמיסיע, לויי־קאַסע און טראַנסמישאָן אַפּעראַציעס, יורידישע אפּטיילונג, עמיגראַציע דעפּארטמענט און פּארטיידיקונגס־קאָמיטעט, ווּאָס האָבן געדארפט אין פּראָצעס פון זייער אַנטוויקלונג פאַרמירן די פּ ל ק ס - ב א נ ק, דעם א י ד י ש פ י ט ל, די א י ד י ש ע מ י ט ל - ש ו ל און פּ ל ק ס - א ו נ י ו ע ר ז י ט ע ט, די ש ט א ט י ש ע פּ ל ק ס - ב י ב ל י א ט ע ק און צענטראַל־קאָמיטעט.

דאָס דערמאָנט מיך אַ מעשה שהיה מיט מיינעם אַ פריינט. ער האָט זיך גע־קאָזט מאָכן אַ פראָק־אַנצוג צוליב דער מגפה פון באַנקעטן אין ישוב. אַזוי ווי ער איז אָבער כסדר פֿאַרנומען, האָט ער דעם פראָק ניט אָנגעמאָסטן, ווען דער שניידער האָט עס אים אָפּגעבראַכט. און מעשה שטן, ערב אַ ווייטיקן עזעלשאַפט־לעכן באַנקעט געפינט ער אויס, אַז זיינע באַנקעט־חוזן זענען צו־לאַנג, שלעפּן זיך ממש אויף דער ערד. צובייזערט ער זיך אויף זיינע בני בית, לכאי זיי האָבן אים ניט אין זינען, און צו אַזא קלייענער אָפּע־ראַציע, ווי קירצער מאָכן די חוזן, וועט מען מוזן גיין אויסזוכן דעם שניידער. דאָ ווייסט ער ניט זיין טעלעפֿאָן, פֿאַר־לוירן דעם אַדרעס און... מאָרגן איז דער באַנקעט! ער איז מיט פֿאַרדרום און רוגזה אַרויס פון שטוב, ווייל היינט האָט ער אַ פֿאָקערל ביי אַ נאַענטן פריינט.

נאָך זיין אַוועקגיין האָט זיין אַלטע מוטער שטיל־ערהייט אַרויסגענומען די באַנקעט־חוזן, און קרעכצנדיק, וואָס איר שנור און אייניקל האָבן טאָקע גאָר ניט אין זינען איר בן יחיד, האָט זי ווייניק־דיק אָפּגעשניטן אַ בכבודיקן שטיק פון די חוזן און זי צוריקגעלייגט אויפן זעלבן פּלאַץ.

וועלן די מאַמע איז, נאָך האַלבער נאַכט, געקומען פון דער „פֿאַרי", האָט זי זיך באַדאַנקט, אַז אפשר איז איר מאַן גערעכט, דעם שניידער קאָן מען שוין ניט קריגן, און די חוזן מוזן מען צוריק מאַכן מיט אַ ווייל אַ מוז דאָך מאָרגן גיין אויפן באַנקעט. גערעדט און געטאָן: זי האָט אַרויס־גענומען די חוזן און אָפּשניידנדיק אַ ריכטיקע שטיק פון זיי איז זי אַ צופרי־דענע געגאַנגען שלאָפן.

פֿאַרטאָג, וועלן די טאָכטער איז געקו־מען פון טאַנץ־באַל, האָט זי זיך מיישב געווען און צוליב געטאָן דעם „דערי לאַנג לעגם": זי האָט געשמאַק קירצער גמאַכט די חוזן.

וועלן מיין פריינט איז מיטן וווייטן טאָג געקומען פון „פֿאָקערל" און געטראָפֿן אַלע שלאָפֿן וווי געהרגעטע, האָט ער מיט האַרצווויטיק אַרויסגענומען די חוזן און גמאַכט די ריכטיקע אָפּעראַציע...

ס'איז איבערויק צו זאָגן, אז אויפן באַנקעט איז ער געקומען כמעט אָן חוזן...

איר פֿאַרשטייט? וואָס איז דאָ דער חידוש? מיר האָבן אמאָל געהאַט א פֿאָ־לאַגע חוזן. איז אונזער אייניקע באַ־שעפטיקונג ביז היינט צו קירצן און קירצן, צו רעדוצירן און רעדוצירן — האָט ער, מעשה זיגער, פֿאַרענדיקט זיין אַרגומענט.

— ניין, ניין! — האָט מיט האַרץ זיך אָפּגערופן דער עלטערער צווישן זיי. — די פֿאַקטעזעלשאַפטלעכקייט איז אַ רעזולטאַט, אָבער ניט קיין סיבה. די ריב־טיקע סיבות זענען געווען די אילוזיעס און חלומות פון דער ערשטער אידישער אייני־וואַנדערונג קיין קובאַ. זיי, די ערשטע עמיגראַנטן, זענען אממערסטן שולדיק אין דער אומנאַרמאַלער אַנטוויקלונג פון דעם איידישן ישוב אין קובאַ. איבערהויפּט האָט פון אונז אַ תל געמאַכט די ערשטע אינם־טיטוציע פון ישוב — די אָפּשייד־באַנ־קעטן! עס האָט אונז אויך אומגליקלעך גמאַכט די ערשטע לויפנשאַפטלעכע בא־שעפטיקונג פון די ערשטע איינוואַנדע־רער: שרייבערייַ ... מ'האָט געשריבן בריוו צו וועמען מען האָט נאָר געהאַט אַן אַדרעס: צו אַלע קרובים, באַקאַנטע און שני שבשלישי'ס אין די שטאַטן; מ'האָט דערנאָך אונטערגעשריבן די באַקומענע טשעקן און געשריבן ביטעם צום אמע־ריקאַנער קאָנסולאַט און אונטערגעשריבן פּעטיציעס צו באַקומען די אמעריקאַנער וויזע און... מען האָט גלייך געפֿייערט אַ

שטילן אָפּשייד־באַנקעט און שטיל פֿאָר־לאָזן קובֿא, נאָך אַיידער מ'איז אַהין ריכ־טיק אָנגעקומען!

דערווייל? דערווייל, צווישן אַיין אָפּ־שייד־באַנקעט און אַ צווייטן, האָט מען געשאַפֿן ספּאָרט־קלובן און אַ פֿאַרוויילונג־צענטער אויף דערווייל, צייטווייליק אַוועקצוהרגענען די צייט, ביז מען וועט באַקומען די וויזע. קובֿא האָט דעמאָלסט אויסגעזען ווי אַיין גרויסער, ריזיקער וואקזאל, אין וועלכנס וואַרט־צימער עס איז געזעסן אויף געפּאַקטע טשעמאָדאַנעס די גאַנצע אידישע קאָלאָניע און געוואַרט אויף איר צוג... און אַז מ'איז אויף אַ וואקזאל איז דאָך נאַריש צו זאָרגן פֿאַר דער צוקונפֿט, בויען נאַרמאָלע, זיכערע אינסטיטוציעס, וואָס זאָלן זיך אַליין אויסהאַלטן ווי אַ חי נושא את עצמו, אַז מ'איז אויף אַ וואקזאל צייטווייליק, באַ־דאַרף מען דאָך ניט טראַכטן וועגן דויער־האַפּטיק, וועגן זעלבסט־ דערציאונג, אַדער גאָר וועגן דערציאונג פֿון אונטער־וואַסנדיקן דור. צו וואָס? פֿאַר וועמען? צוליב וועמען און צוליב וואָס?

די אָפּשייד־באַנקעטן זענען דעריבער געוואָרן דער אייניקער ליכטיקער שטראָל פֿרייד אין דער אַרומיקער צייטווייליקער פּינסטערער צעטומלטקייט און דאָס איינ־ציקע שטאַנדהאַפֿטיקע אין דער כסדרדי־קער צייטווייליקייט. אויף די אָפּשייד־באַנקעטן האָט מען זיך פֿרום און האַרציק געוואונטשן: איה"ש גיך און גרינג ביי אייך. אכן! אכן! און מען האָט שטיל און מיט קנאה געקרעכצט. איר פֿאָר־שטייט, מיינע פֿריינט? — האָט ער מיט אַ זויערער מינע פֿאַרענדיקט — אַ קאָלאָ־ניע מיט אַ רייזע־טיקעט אין קעשענע זיצט אויף טשעמאָדאַנעס און פֿאַרוויילט זיך צייטווייליק אויפֿן חשבון פֿון אַן אמע־ריקאַנער סובסידיע. וואָס, מ'שטיינט גע־זאָגט, האָבן מיר געקענט שאַפֿן דויער־האַפּטיקס, מיטן בליק אויף דער צוקונפֿט? פֿאַר וועמען? וואַר האָט זיך אין דעם גע־נויטיקט? עס פֿלעגט טרעפֿן, אַז פֿון אַ פֿאַרוואַלטונג פֿון 32 מענטשן פֿלעגן בייַם סוף יאָר בלייבן די צווויי סופֿלענטעס!...

— אַנטשולדיקט' — האָט אים העפ־לעך איבערגעשלאָגן דער אינגערער — עס איז טאַקע זיכער און קלאָר, אַז די ערשטע עמיגראַנטן האָבן פֿיל גאָזינדיקס, באַטראַכטנדיק קובֿא אַלס אַ צייטווייליקן מקום, אַלס שפּרינג־ברעט צו די שטאַטן, אָבער אַזוי זענען אויסגעבויט געוואָרן אַלע אידישע ישובים אין גאָר דער וועלט: ציערשט צייטווייליק, כלומרשט אויף אַ קאַטאָווקס, אויף דער וויל (פּוילן: פּה־לין, אָט־דאָ נעכטיק איבער') — אָבער פּונם „דערווייל", ביז מען האָט זיך גוט אָרומגעקוקט, איז מען מיט לייב און לעבן געוואָרן אייגענוואָרצלט אויף לאַנגע, לאַנגע יאָרן. דאָס איז געווען דער באַל מיט קובֿא, צוערשט אויף דערווייל. קאַטאָוועסדיק: פֿעדלער, שניידער, שוסטער און סאָדע־וואַסער פֿאַרקויפֿער, און מיטאַמאָל זענען פֿון אָט די פֿעדלער געוואָרן סטאַרקיפֿערס, פֿון די שניידער — אינדוסטריאַליסטן; פֿון די שוסטער — פֿאַבריקאַנטן און אַל־מאַסעניסטן, און אַזוי אַרום האָבן זיך געשאַפֿן וויכטיקע עקאָנאָמישע פֿאַזיציעס. אַזוי איז דאָס געווען א ו ט ו מ ע ט ו ם און עס וואָלט זיכער געווען אויך אין קובֿא, וועלן ניט... וועלן ניט... די ג י ט־א פּ ג ע ר י ס ע נ ע ק א ָל ע נ ד א ר ן!

— זייט רואיק, מיינע הערשאַפֿטן — האָט ער געלאַסן אָבער ענערגיש באַרו־איקט די אַנדערע. — ס'איז אַ פּעסטגע־שטעלטער, אומבאַשטרייטבאַרער פֿאַקט. איך אַליין האָב דאָס אַנטדעקט צופֿעליק, און דאָס — אַ דאַנק אַ אידישן שרייבער, וואָס איז געקומען אויף אַ באַזוך קיין קובֿא און אויף מיין גורל איז אויסגע־פֿאַלן אים צו וויזן אונזערע קאַמערציעלע

און אינדוסטריעלע דערגרייכונגען אויף דעם קראַפֿטיל־שטאַלטיקן אינזל קובא.

איך האָב אים אַרומגעפירט פון סטאַר צו סטאַר און פון ווערקשטאַט צו ווערק־שטאַט, און דער „טאָג"־שרייבער האָט אַלץ, מעשה מבין, באַטראַכט, זיך נאָכגעפרעגט ווענן איינצלהייטן אוו זיך מיט אינטערעס אַרומגעקוקט אין אַלע ווינקעלעך און דערנאָך... דערנאָך האָט ער האַרציק־פאָטערלעך געלאַכט. צוערשט האָב איך זיך געוואונדערט פון זיין לאַכן נאָך יעדן באַזוך, נאָכדעם בין איך געוואָרן דערשטוינט פון זיין אויפפירונג, צום לעצט... צום לעצט האָב איך זיך אפילו געשראָקן פאר אים. ביז ענדלעך האָב איך אים צוגעקוועטשט צו דער וואַנט: וואָם לאַכט אירָ? וואָם טוט זיך דאָ? ער האָט זיך אפילו אין אַנהויב גע־קוועלקלט, אבער נאָכדעם האָט ער מיך אַוועקגעפירט אין פּאַרק, און מעשה גו־טער ברודער, געקלאַפּט מיר אין פּלייצע און מיט באַדויערן זיך פאַרטרויט:

— היינט איז דער 10־טער מאי. אבער ווען איר האָט מיך אַריינגעפירט צו מר. עקים אין סטאַר איז אויף זיין קאַלענדאַר געווען דער 10־טער יאַנואַר! לכתחילה האָב איך געמיינט, אַז ס׳איז א צופאַל, אבער ווען ביי מר. זעטא איז געווען דער 5־טער יאַנואַר און ביי מר. איגרעק — דער 2־טער יאַנואַר, און ביי מר. איפסעלאַן, ווי אין אַלע אנדערע סטאַרס, איז דער קאַלענדאַר מיט דער שיינער, פֿאַרשייטער בתולה געהאַנגען פונקט ווי ער האָט אים באַקומען, אפילו ניט אַפּגעריסן דאָם שער־בלעטל, האָב איך פאַרשטאַנען און זיך צום באַדויערן איבערצייגט, אַז ס׳איז ניט קיין צופאַל, נאָר ס ׳ א י ז א ס י ס ט ע ם ! ס׳איז א וועלט־אנשוי־אונג, ס׳איז א לעבנס־אינהאַלט, ס׳איז א געוואלשאפטלעכע מכה! זיי לאַזן וואויל־גיין די טעג און רייסן זיי ניט אפּ! צו וואָם? יעדער טאָג איז פאר זיי א מאַנאַטאַנע, איבערהזרנדיקע אידענטיש־קייט אויף מאכן געלט, שפּילן פּאָקער, גיין אויף פאַרטיס מיט א היפש אָנגעגעסן בייכל און.. גאַרניט! היינט, מאָרגן, נעכטן און איבערמאָרגן, ווי צוויי טראָפּן וואַסער.

— ערשט דעמאָלסט, מיינע פריינט — איז פאַר מיר אַנטפּלעקט געוואָרן דער־נאָכעטער אמתער אמת — זיי האָבן איין גרויכן חי־געלעבט־היינט אָן א נעכטן און אָן א מאָרגן. ערשט דעמאָלסט האָב איך באַשיינפערלעך באַגריפן, אז אַלע אונזערע אבנאַרמאַליטעטן, אַלע אונזערע צרות, אונזער געזעלשאפטלעכע אימפּאָטענץ, איז א דירעקטער און קאָנסעקווענטער פּועל יוצא פֿון די־א ניט אָפּגעריסענע קאַלענדאַרן, איר פאַרשטייט?

— שייך צו מיר פאַרשטיין? — האָט מיט פאַרדרום זיך אָפּגערופן דער פערטער — מיר פאַרשטיין שוין זייער און זייער גוט, וואָם איר מיינט. איר מיינט, מיר־ניט דיר־ניט, אַרויפּלייגן די גאַנצע שולד אויף די פּלייצעס פון אונזערע „פּוערע וויוואָס", אז דאָס האָבן זיי ניט דער־לאָזט, אז די קאַלאָניע זאָל זיך נאָרמאַל אַנטוויקלען, אבער דאָס איז א פּרט און ניט קיין כלל. וואו זענען די אַנדערע טיילן פון ישוב? די עסקנים, רבנים, לומדים, לערערס, געזעלשאפטלעכע טוער, וואו זע־נען די... די אינטעלעקטואלן? וואו זענען די אינטעלעקטואלן? — האָט ער שוין פאַרביטערט פאַרגעזעצט — איר האָט בכיוון זיי פאַרשוויגן, און דאָס וואָם איר האָט געוואָלט מיט א באַשטימטער כוונה פאַרשוויגן — האָט ער געבעטן. — דער־לויבט מיר דאָס אויסצושרייבן בקול רם: אייערע אינטעלעקטואלן זענען געוואָרן קאַך־לעפל, הינטערקולים טוער מיט פּלאַנטערנישן און פאַרדרייענישן, אז גאָט זאָל שומר ומציל זיין.

— איר פאַרשטייט? — האָט ער זיך שוין בראויקט און העפלעך פאַרגעזעצט

— אָלע זײַ, די אינטעלעקטואַלן, זענען געווען פון שבט שמעון ולוי, פון די יע־ניקע, וואָס זייער הויפּט־אַרבעט און באַ־שעפטיקונג איז געווען: שטיין אויף אַ שטאַנדפונקט, נעמען אין אַכט, ציען די אויפמערקזאַמקייט און ציילן פּויזעס. און ווער זענען זיי געווען? בחורימלעך פון אַ פּינף־און־צוואַנציק ביז דרייסיק יאָר, און אַז איר וועט זיך מטריח זיין און מאַכן דעם חשבון, וועט אויסקומען, אַז זיי האָבן זייער בילדונג באַקומען אין די רעכטע, צעדרייטע און הפקרדיקע מלחמה־יאָרן, ווען איר שוין אַליין פֿאַרשטיין, וואָס פֿאַר אַ וואָגיקן גייסטיקן באַגאַזש זיי האָבן געבראַכט קיין קובא און וואָס פֿאַרא סאָרט אינטעלעקטואַלן זיי זענען געווען. און דאָס זענען עס געווען די יעניקע, וועלכע פֿלעגן פון ׳יענעמס אַ וואָרט מאַכן אַ קוואָרט״, אָפּגעשפּאָט און אויסגעלאַכט יערן און אַלעמען. און זייענדיק אַליין פֿאַרזונקען אין טומאה, האָט מען געזוכט כשרות ביי אַנדערע.

— וואָלטן זיי געהאַט מוט און ענער־גיע צו ווערן פֿאַראַנטוואָרטלעכע פּירער, וואָלט נאָך געווען אַ האַלבע צרה, ווייל וואָס־וואָס — פּייאיקייטן האָבן זיי פֿאַר־מאָגט. איז אָבער געווען די צרה, וואָס זיי האָבן זיך אָנגעהויבן אַרומרייען אונ־טער די פֿליִיצעס, דיריגירן הינטערן פֿאָר־האַנג, ציען פֿאַדעם אין דער האַלב־פּינצ־טערניש און באַפֿן פּיש אין מוטנע וואַ־סער, און אָלם קוריאָז, ווען איך אייך דערצייל, אַז ווען מען האָט אַמאָל, אין אַן עת־צרה, צוזאַמענגערופן די היסטא־רישע פֿאַרזאַמלונג פון די עקס־פֿרעזי־דענטן, האָט איינער פון זיי זיך גלייך צוגעשטעלט צו דער פֿאַרזאַמלונג און אויסגעדריקט זיין ענערגישן פּראָטעסט, וואָס מ׳האָט אים נישט איינגעלאָדן אויף דער פֿאַרזאַמלונג.

— גייט שוין גייט! — האָט ער בתמי־מות געענטפֿערט אויף דער באַהויפּטונג פון די עקס־פֿרעזידענטן, אַז זיי געדענקען נישט, אַז ער איז אַמאָל געווען ערגעץ אַ פֿרעזידענט — מאַכט זיך נישט נאַריש! איר וויסט דען נישט, אַז פּאָקטיש בין איך געווען פֿרעזידענט אין אייניקע אינסטי־טוציעס פֿאַר די לעצטע יאָרן!

און ווירקלעך דערמאָן איך זיך, אַז אויף אייניע פון די פֿאַרזאַמלונגען האָט זיך אויפגעשטעלט דער פֿרעזידענט און האָט אָנגעהויבן שוויצן ווי אַ ביבער און אַוועקגעלייגט אַן איינגעחזרטע דרשה בזה הלשון:

„די גרונטלאַגן פון אונזער אויפ־פֿאַסונג, וואָס אָנבאַלאַנגט דער פֿאַר־ווָאַרצונג פון אידישע זידלונגען אין די לאַטיין־אַמעריקאַנער לענדער, זענען אין פֿראָגרעסיוו פֿראָפֿאַרציאָנעלער קעגנערשאַפֿט צו דער קעגנוואָרטס־פֿראָגראַם־טעטיקייט פון אונזער אינס־טיטוציע, ווייל קאָרעקט וויל איך זאָגן, אַז די דירעקטאָרן מוזן קאָנקרעט... מיין איך קאָרעקט... נאָ! מיין איך קאָ־רעקט... נאָ! נאָ! מיין איך קאָנקרעט... נייַן! קאָרעקט...״

דערביי האָט ער זיך פֿאַרהאַקט און זיך משונה׳דיק פֿאַרהוסט. בלײַך־שנעל ארויסגעכאַפּט א שטיקל פּאַפּיר פון בוזים־קעשענע, א מינוט געקוקט מיט א ביטערן פֿאַרדרוס אין פּאַפּירל און א געשריי גע־טאָן צום עולם:

— סעניאָרעס, איך מיין קאָנקרעט!

און ווען ער האָט ענדלעך געענדיקט, האָט ער זיך שווער אַוועקגעזעצט אויף דער פֿרעזידענטן־שטול און שטיל מיך א פּויזע געטאָן:

— ווי גלויבט איר, איך בעט אייך, דער עולם האָט כאָטש עפּעס פֿאַרשטאַנען, ויאָס איך האָב געזאָגט? ווייל איך אַליין, א ס ו ר א ו י ב א י ך פּ א ר ־ ש ט י י א ו א ר ט !

— איר פֿאַרשטייט? — האָט דער פֿערטער צופֿריִדן געשמייכלט — די־א

ענען עם געווען די לערער! די פירער, מ'שטיינם געזאגט! זיי האבן דאם אוועק־געלייגט די רעלסן און די געוועלשאפט־לעכקייט איז געפארן צו חוזק, אפאטיע, גלייכגילטיקייט און הפקרות. עפעס אנ־דערש האט געקאנט פון דעם ארויסקו־מען?

— איר פארשטייט? — האט דער פערטער געוואלט פארענדיקן זיין געדאנק, אבער דא איז ער אויבערגעשלאגן געוואָרן פון פינפטן:

— זייט מוחל, ציט נישט קיין שלוסן, וועלכע זענען געבויט אויף קוריאזן, וואס עקזיסטירן אומעטום, אין יעדער געזעל־שאפט, אבער זענען ניט מאסגעבנד אלם א כלל און נישט איבערצייגנד אלם מא־טיוו. מיר שיינט, אז מיר לאזן אדורך און מיר פארזעהן דעם פונקט, וואס מיר זענען א ישוב אן א יוגנט. דער ישוב ווערט עלטער און עלטער, מיושבדיקער, לאנג־זאמער, אפאטישער — ווי עס איז כא־ראקטעריסטיש ביים אלט ווערן — און קיין יורש איז ניטא! ניטא קיין יוגנט אמביציע צו בויען און שאפן, ניטא קיין ברויזנד געפיל פון דערבארן און געווי־נען! קען א ישוב אן א יורש האבן א צו־קונפט? קען א ישוב א א יוגנט זיך בויען נארמאל? דערצו זענען מיר א ישוב אן א זכרון. דאם איז אויך א סימן פון אלטקייט. און קען א ישוב אן א זכרון זיין א נארמאלער ישוב?

קומענדיק קיין קובא, האבן גלייך די קובאנער אידן פארגעסן אין דער דיסציפ־לין און דעת הקהל פון דעה אלטער היים. געווייסע טיפן אידן האבן זיך פשוט נאר מחיה געווען ארבפצוא־ווארפן דעם עול, וואס איז געלעגן אויף יעדן אידישן קבוץ. זייער קובאניזאציע האט גלייך אויסגעשלאסן אלע אידישע אינטע־רעסן.

„מיר זענען ניט רעליגיעז!“ — איז געזאגן זייער צינישער ענטפער, גלייך ווי ניט זיין רעליגיעז האט זיי געקאסט מי יודע וויפל אנשטרענגונג. ס'איז אבער געווען א באקוועמע „איבערציגונג“, וואס האט זיי באפרייט פון א קהילה, א רב, כשרות און סתם א אידישע ענינים און דיסציפלין. ס'איז יענע באַ־רימטע איבערצייגונג פון פראפעסאר כוואלסאן, ווען ער האט געזאגט, אז ער האט זיך געשמדט צוליב איבערצייגונג... ווייל ער איז געווען טיף איבערצייגט, אז עס איז בעסער צו זיין א פראפעסאר אין מאסקווער אוניווערזיטעט איידער צו זיין א מלמד אין שניפעשאק.

האבן קובאנער אידן, אין משך פון לאנגע הפקר־יארן, זיך געלאזט אנוואקסן א דיקע הויט פון זכרון־לאזע באגריפן און זיי האבן שוין אבטונג געגעבן, אז דורך דער פעל זאל ניט דורכרינגען קיין איין שטראל פון ליבע, בענקשאפט און הארציקער באציאונג צו דער אידישער געזעלשאפטלעכקייט, אידישע אינטערעסן, אידישע פרעסע, שול־ווען, א. אז. וו. וואס האט געקאנט דערפון ארויסקומען? דאם וואס עס קומט ארוים, ווען מען פאר־זייט ווינט, אדער ווען מען כופלט א נול, שניידט מען שטורעם און דער רעזולטאט איז נול.

אונזערע קינדער זענען פולשטענדיק אפגעפרעמדט פון אונז. זיי באציען זיך צו ריין־אידישע זאכן ווי צו זאכן, וואס קומען פון אונטער די הרי חושך און קוקן מיט א וואולגאַרן, עם־הארצותדיקן, פון אויבן־אראפ בליק אויפן אידישן לעבן אין קובא. איך האב אליין געזען אונזער יוגנט — קינדער פון אונזערע בעסטע עסקנים — אויף אן אוונט, ווען הערמאן זיין „פאיאץ“, אויסדרינקדיק דעם צער און ווייטיק פון מילי אזענ־

אידישע שוערע הערצער, כאָנענדיק יושר און געראָטענקייט פון א וועלט פון לויטער רשעות. וואָס, מיינט איר, איז געווען דער רעזולטאַט? אָנשטאָט מיטגעפיל און מיטלייד, האָט יאָבלאָקאָוו'ס צער־אויסדרוק און זיין מיקס, זיינע וויי־אויסברוכן און העויות אַרויסגערופן ביי אונזער יוגנט א הילכיקן געלעכטער... זיינע אויסברוכן פון צאָרן און פּראָטעסט — אויף א שפּראָך, וואָס איז פּאָר זיי לחלוטין געווען אומקלאָר — האָט ביי זיי אַרויסגערופן שפּאָטישע באַמערקונגען: קע קאָא דע וואָווּ! עס האָט זיי נאָר פּאַרדראָסן, וואָס זייערע „וויעכאָס" שטייען עפּעס צו־ערנסט און מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ.

און זיי דאַרפן עס זיין די צוקונפטיקע פירער! וואָס האָבן זיי געזען פון אידישקייט? וואָס וויסן זיי? קאָנען מיר עפּעס דערוואַרטן פון זיי? האָבן מיר א צוקונפט, אַדער קענען מיר האָבן א מאָרגן, ווען מיר געדענקען אַפילו ניט אונזער נאָענטן נעכטן! געדענקען מיר דעם יאָרצייט פון הרב צבי קאַפּלאָן ז"ל (ערשטער רב פון קובא)? ר' דוד בלים ז"ל (זיידע פון אונזער ישוב און פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער פאַרייניקונג)? מר' לואיס דזשורוק ז"ל (לאָנגיאָריקער ענערגעל־סעקרעטאַר און שרשטער קאַמפּיינער פון צענטער)? פרופ' סאָניא שנייידער ז"ל (לאָנגיאָריקע פּרעזידענטין און טוערין פון אידישן פרויען פאַריין)? חבר מ. הערליכמאָן ז"ל (פון ערשטן מנין ציוניסטן אין קובא)? מר' מאָקס סטאָן ז"ל (לאָנגיאָריקער אַלזוייטיקער און פּאַרדינסטפולער געזעלשאַפטלער טוער)? און האָט איר אמאל בייגעוואוינט א פּאַרזאַמלונג, וואָס האָט סומירט זייערע מעשים. אַדער האָט איר זיך אָנגעשטויסן אויף א טאוול, וואָס זאָל ערגעץ פאַראייביקן זייער אָנדענק? היינט, צוליב וואָס זאָלן מענטשן אָפּגעבן זייער צייט דער געזעלשאַפטלעכקייט? צוליב וועמען? פאַר וועמען? און כ'איז נאָרניט קיין חידוש, אַז ווען איר לייענט א באריכט פון דעם, וואָס איז אָפּגעטאָן געוואָרן און איר ווייסט באַשיינפערלעך, אַז מען קאָן שרייבן צען מאָל מערער וועגן דעם, וואָס איז פאַרנאכלעסיקט געוואָרן און איז ניט געטאָן געוואָרן, אַז איר זאָלט זיך ניט דערמאָנען אין אפּרים גרעידינגער, ווען אַז איז אריין אין א רעסטאָראַן עסן מיטאָג אין דער קעלנער האָט אים דערלאַנגט פלייש־בראָטן, האָט ער זיך ביטער און יאָמערלעך צעווויינט.

— צוליב אַזאַ קליין שטיקעלע פלייש האָט מען געקויפט אַזאַ גרויסן אָקס?

איר פּאַרשטייט? עס איז קלאָר, בולבע און פּאַרשמענדלעך! און דערלויבט מיר אייך ציטירן א שטיקל פּרוּ — ס'איז דאָך פּאָרט א פּרוּ, אַדער ערב פּרוּ־יאָר אויף דער וועלט. אין זיין „חסידישן מאַנאָג" זאָגט פּרוּ אזוי:

„א מצוה שלא בכוונה איז א טובה מצוה, א בר־מנן. די מצוה איז א ליכט, נאָר א ליכט לייכט ניט כל זמן מען צינדט עס ניט אָן... א מענטש קאָן זיין א ליכט־ציער, האָבן א פּוד ליכט אין שטוב און דאָך ארומגיין אין דער פינצטער און טאָפּן אין דיווינקעלעך. הענט האָבן געליגט תפילין, ס'מויל האָט געזאָגט ברכה, די פּיס זענען געגאַנגען אין מקום קדוש אריין, די נאָז האָט געשמעקט בשמים בשעת הבדלה — אָבער די נשמה איז דערבי ניט געווען... די כוונה האָט געפעלט! מען האָט ניט אָנגעצונדן די ליכט!..."

— ס'איז פינצטער ביי אונז, מיינע פריינט — האָט ער פאַרענדיקט מיט פּאָטאָם — וואָס מיר האָבן געמאָכן האָבן

מיר געטאָן אָן כוונה. מיר זענען נישט אָנגעצונדענע לִיכט! אָט וואָס מיר זענען!

— איך בין מסכים מיט אייך אַלע צוזאַמען — האָט זיך שטיל און האַרציק אָפּגערופן דער זעקסטער — באַוונדער איז קיינער פון אייך ניט געוועכט. אָבער אַלע צוזאַמען האָבן רעכט. מיר דאַכט זיך, אַז די סובסידיעס מיט די אָפּשייד־באַנקעטן, די וואקזאל־אַטמאָספערע מיט די ניט־אָפּגעריסענע קאַלענדאַרן, די אָפּ־געפּרעמדטע קינדער, מיט די סופּליאַרן אין פּאַקעט - געזעלשאַפטלעכקייט און זכרון־דיסציפּלינלאָזיקייט, האָבן צו־זאַמען געשטאַלטיקט און געשאַפן דעם קאָמפּלעקס פון א פּירערלאָזער גע־זעלשאַפט, א געזעלשאַפט אָן דיסציפּלין, אָן אויטאָריטעט, אָן פּירער; א געזעלשאַפט, וואָס אַנערקענט קיינעם ניט, הערט קיינעם ניט, פּאַלגט קיינעם ניט און געדענקט קיינעם ניט. א פּירערלאָזע געזעלשאַפט, ניט־אַנגעצונדענע לִיכט — אָט וואָס מיר זענען!

— איצט? איצט מוזן מיר און דאַרפן אָנצינדן די לִיכט! זאָל זיין לִיכטיק אין ישוב! זאָל זיין לִיהודים היתה אורה ושמחה וששון, איר פּאַרשטייט?

— יע, מיר פּאַרשטייען — האָבן די אַנדערע אַיינשטימיק מסכים געווען, זיך אויפגעהויבן און פּאַרלאָזן די פּאַראַמ־לונג.

די נייע ציל
פון דער אידישער דערציאונג

— פון —

דר. אידא גלעזער - קאסטיעל

מיט קנאפע צוויי יאר צוריק, קורז נאך דער ענטשטייאונג פון מדינת ישראל, האב איך זיך געוועדעט צו דער היגער ציוניסטישער פאראיניקונג, דורכן „האוועגר לעבן", אנווייזנדיק די ניי געשאפענע לאגע פאר דער אידישער דערציאונג, און די נויטיקייט אז זי, די ציוניסטישע ארגאניזאציע אין קובא — צוריב דעם וויל דא האט ניט עקזיסטירט קיין צענטראלע קערפערשאפט — זאל העראָרגאניזירן און קאָארדינירן די היגע אידישע דערציאונג. און זאל האבן די השגחה, אז די היגע אידישע קינדער שולן זאלן ענטשפרעכן די נייע באדערפענישן פון דעם אידישן פאלק, און וויל די היגע ציוניסטישע ארגאניזאציע האט נאך ביז היינט, וועו מיר „דערנענטערן זיך צום דריטן אניוועדסאר פון מדינת ישראל, אויף דעם געביט פון קינדער דערציאונג אראנית געטאן, וועגן איך זיך מיט דעם זעלבן פראבלעם צו דער צענטראליזירטער קערפערשאפט, וואס איר ענטשטייאונג, גלויב איך, איז שוין א נאענטע רעאליטעט, און איך האף, אז איצט וועט מיין אידייע, וואס איך האב ארויסגעברענגט מיט צוויי יאר צוריק, קריגן דעם געהעריקן אפקלאנג. איך גלויב, אז עס איז געקומען די צייט, וועו אויך דא אין קובא וועט דעם קינדער דערציאונגס פראבלעם עשטיינקט ווערן די געהעריקע אויפמערקזאמקייט. די ניי געשאפענע סיטואציע פון דעם אידישן פאלק, מיטן אנטשטיין פון מדינת ישראל, לייגט ארויף נייע פליכטן אויף דער אידישער דערציאונג סך הארפן דערביבער געשטעלט ווערן נייע אויפגאבן און צילן, וואס זאלן הערגרייכט ווערן אין שול אין משך פון דעם דערציאונגס-פעריאד פון דעם קינד און יוגנטלעכן, סיי אין ישראל און סיי אין די לענדער מחוץ פון ישראל.

די דערציאונג איז, אין אלע צייטן און ביי אלע פעלקער, א מעכטיקער אינסטרומענט פון אויפהאלטן געווייסע לעבנס פארמען, אדער צוגרייטן פאר נייע. עס איז אויך א אינסטרומענט פון דערהויבונג און פראגרעס, פון אויפהאלטן די גאנצקייט פון א פאלק, דורך איינפלאנצן אין די יונגע דורות פאטריאטיזם און נאציאנאלע אייניקייט.

ביים אויפקומען פון מדינת ישראל האט די רעגירונג, קענענדיק די מעכטיקייט פון דער דערציאונג פון דער יוגנט און קינדער, תיכף געווענדעט איר אויפמערקזאמקייט אויף דעם דאזיקן געביט, און גלייך זיך ענטמען אויספארשן און דעווידירן די שול פראגראמען אין ישראל.

די דאזיקע אויפגאבע דארף אבער ניט איבערגעלאזט ווערן בלויז פאר דער ישראל רעגירונג און די ישראל דערציער, נאר עס איז דער חוב פון אלע אידישע דערציאונגס אנשטאלטן, ווי זיי זאלן זיך ניט געפינען, צו קאפערירן מיט דער ישראל רעגירונג אין דער דאזיקער אויפגאבע.

די הויפט־צילן פון מדינת ישראל זענען איצט:

1 — בויען און אנטוויקלען דאס לאנד.

2 — קאנסאלידירן עם אין איין נאציאנאלער איינהייט.

3 — אויפהאלטן די איינהייטלעכקייט און גאנצקייט פון דעם אידישן פאלק בכלל: פארהיטן, אז עם זאל ניט קומען, מיט דער צייט, צו א גייסטיקער אפגעזונדערטקייט צווישן די אידן פון ישראל און די אידן פון גאר דער וועלט.

אונזערע צילן דארפן זיין:

1 — העלפן דער ישראל רעגירונג אין די אויבן־אנגעוויזענע אויפגאבן.

2 — פארמירן און צוגרייטן אונזערע קינדער און יוגנטלעכע פאר צוקונפטיקע בירגער פון דער אידישער מדינה.

כדי די דאזיקע צילן צו דערגרייכן איז נויטיק, קודם כל, אז אלע אידישע שולן זאלן רעפארמירן זייערע לערן־מעטאדן מען; בייטן דעם אינהאלט פון די לערן־ביכער, ווי אויך צופאסן געהעריקע געהילפס מיטלען.

מדינת ישראל איז איצטער דער צענטער פון דעם אידנטום (כ'מיין דא ניט אין סכום); ישראל איז די זון אהום וועלכער עס קאנצענטרירן זיך די אידישע נאציאנאלע געפילן און שטאלץ; עס איז די זון, וואס גיט ליכט און ווארימקייט דער נשמה פון דעם אידישן פאלק.

י ש ר א ל דארף דעריבער זיין „דער צענטער פון אינטערעס״ — ווי עס הייסט אויפן פעדאגאגישן לשון — אלע שול אקטיוויטעטן דארפן זיך קאנצענטרירן אהום דעם געראנק וועגן ישראל.

איך ווייל דערקלערן, אז צוגלייך מיט דער נייער ריכטונג, וואס עס דארף אנגענעמען די אידישע דערציאונג, דארף מען פונדעסטוועגן אויך ניט פארנאכלעסיקן די יעניקע צילן, וואס דארפן מאכן די אידישע קינדער פאר „בירגער פאר דער אידישער געזעלשאפטלעכקייט״ פון דעם לענדער אין וועלכע זיי לעבן — ווי עס האט זיך אויסגעדריקט פראפעסאר האכשטיין אין „האוואנער לעבן״ — מיר דארפן שטרעבן צו פארבינדן דאס לעבן פון אונזער יוגנט מיט דער אידישער אומגעבונג אין וועלכער זי וועפינט זיך, און גלייכצייטיק איר דערנענטערן צו ישראל, גייסטיק זי פארבינדן מיטן לעבן פון די אידן פון ישראל.

מיר דארפן לערנען די קינדער און יוגנטלעכע ניט בלויז ליב האבן מדינת ישראל, אזוי, אבסטראקט; מיר דארפן פאר זיי שאפן א סביבה, אן אטמאספער, וואס זאל זיי דערנענטערן צו ישראל; זיי דארפן זיך ארגאניש איינפאסן אין דער

טפּעציעל געשאַפענער סביבה דורך דער הילף פון זייער פּאַרשטעלונגס קראַפט. אָבער, קומט די פּראָבלעם, ווי אַזוי זאָל מען שאַפן די דאָזיקע סביבה, די סיטואַציעס, וואָס זאָלן זיין בכוח צו שאַפן אָט די גייסטיקע דערנענטערונג צווישן דעם לעבן פון ישׂראל און דעם לעבן פון די אידישע קינדער מחוץ פון ישׂראל.

איך וועל דאָ ברענגען אייניקע אָנווייזונגען:

וואָס מיר גייען צונויפשטעלן די לעקציעס פּראָגראַמען (דעם קוריקולום), דאַרפן מיר אין זינען האָבן דאָס פאָלגנדע:

א — עס דאַרפן זאָרגפעלטיק אָנגענייכנט ווערן די אַלגעמיינע צילן, דאָס הייסט, די דערציערישע ענד צילן פון אונזער אידעאַל.

ב — באַזירט אויף די אַלגעמיינע צילן — דאַרפן אָנגענייכנט ווערן די ספּעציפישע אויפגאַבן פאַר יעדן דערציאונגס־פּעריאָד און גראַד.

ג — עס דאַרף אויסגעקלויבן און צונויפגעזאַמלט אָדער געשאַפן ווערן דער נויטיקער מאַטעריאַל, וואָס זאָל ענטשפּרעכן די אָנגעוויזענע אויפגאַבן; וואָס זאָל בכוח זיין צו ברענגען די ענדצילן.

אויסער דעם, וויל איך קאָנקרעט אָנווייזן אייניקע מיטלען:

1 — אינטענסיפיצירן דאָס לערנען פון העברייאיש.

2 — לערנען אידיש געשיכטע אין פאַרבינדונג מיטן היינט.

3 — לערנען וועגן דעם לעבן פון ישׂראל דורך טעקסט ביכער, מעשות, עפּיזאָדן און א. וו.

4 — שמועסן.

5 — דעקלאַמאַציעס.

6 — געזאַנג.

7 — מוזיקאַלישע אויפֿיציעס.

8 — שפּילעריין און טענץ.

9 — קינאָמאַטאָגראַפישע פּאַרשטעלונגען.

10 — סאָציאַלע אַקטיוויטעטן און לימאַטור: קלוב, ביבליאָטעק, אויספלוגן.

11 — מוזיי פון ישׂראל שאַפונגען.

12 — דראַמאַטיזאַציעס — הויפּטזעכלעך — (פּאַר קינדער דראַמאַטיזאַציעס; פּאַר יוגנטלעכע טעאַטער־פּאַרשטעלונגען).

איך וויל דערקלערן, פּאַרוואָס איך האָב אונטערגעשטראָכן דראַמאַטיזאַציעס (אָדער אינסצענירונגען). וויל די דראַמאַטיזירונג איז אייניער פון די ווירקזאַמסטע מיטלען אין דערציאונג. דורך דער דראַמאַטיזירונג ווערט מען לערער צו שאַפן אין שול אַזעלכע סיטואַציעס, וועלכע דער לערער וויל, דורך דעם דאָזיקן מיטל ווערט דאָס קינד דורכגעדרונגען און באַאיינפלוסט פון דער אַטמאָספּער, וואָס דער לערער פּאַרשאַפֿט. אויף אַזא אופן ווערט די שול־אַרבעט באַלעבט, דעם קינדס פּאַרשטעלונגס קראַפט ווערט אַקטיוון, דאָס קינד ווערט אַליין אַ טייל פון דער דאָזיקער סיטואַציע, עס לעבט זיך אַריין אין דער דאָזיקער סביבה.

עס איז ניט אַזוי לייכט אַיינפּירן די רעפּאַרם אין דער דערציאונג. עס פּאַרט זיך די מאָביליזירונג פון אַלע דערציערישע קרעפטן. עס איז נויטיק צוגרייטן צוגעפּאַסטע לערער, וואָס זאָלן זיין פּייאיק צו דורכפּירן זייער מיסיע.

עס איז די פּליכט פון די רעפּרעזענטאַטיוועּ אידישע געזעלשאַפטן אין אַלע לענדער — און עס איז אויך די פּליכט פון דער ישׂראל רעגירונג — אונז העלפן, צו אונטערנעמען און קאָארדינירן די דאָזיקע גרויסע און נאָבעלע אַרבעט פאַר דער

פֿאַרווירקלעכונג פון אונזער דערציערישן אידעאַל, פֿאַרן וואוילזיין פון ישׂראל און דעם אידישן פֿאָלק.

דאָ אין קובאַ, פֿאַלט דער חוב אויף דער צענטראַלזיצער קערפּערשאַפֿט, וואָס שאַפֿט זיך איצט, צו אונטערנעמען די דאָזיקע הויליקע זאַך. ביי די איצטיקע אומשטענדן דאַרף די צענטראַלזיצער קערפּערשאַפֿט האָבן די השגחה איבער דער היגער אידישער דערציאונג. עס דאַרף זיין איינע פֿון די וויכטיקסטע אוז פֿאַראַנטוואָרטלעכסטע טעטיקייטן.

דער ציאונגספראבלעמען אין חוץ־לאנד

— פון —

יעקב לעשטשינסקי

איינע פון די פאטאלסטע נעגאטיוועס דערשיינונגען פון לעצטן יאהרהונדערט אין לעבן פון אידישן פאלק, איז בלתי טפק די צעשפרייטונג און צעוואנדרונג פו אידן איבער דער גאנצער וועלט, איבער צעגענ־ליקער לענדער און צווישן צעגענליקער שפראך און קולטור ספערעס.

נאך אנהויב 19־טן יאהרהונדערט האבן אריבער 80 פראצענט פונם אשכנז־שן אידנטום, פון דאזיקן אקטיווסטן און שע־פערישסטן צווייג פון אידישן פאלק, גע־לעבט אין מזרח אייראפע אין געדיכטע מאסן און כמעט אינגאנצן אין צווי אימ־פעריעס — רוסלאנד און עסטרייך־אונגארן. די אידן פון דער דאזיקער דורכאויסיקער טעריטאריע זענען געווען צווישן זיך געקניפט און געבונדן עקא־נאמיש, אבער נאך מער שפראכלעך און רעליגיעז, קולטורעל און אפט אויך מש־פחהדיק. די דיפערענציאציע אויף חסי־דים און מתנגדים און שפעטער אויף ארטאדאקסן און משכילים, אלס אן אי־נערלעכע, האט נאר באריכערט און באי־פרוכטפערט גייסטיק דאס אידישן לעבן. דער כמות־צענטער איז צוזאמענגעפאלן מיטן איכות־צענטער, וויל דאס מזרח־אייראפעישע אידנטום איז געווען און געווארן נאך מער אין משך פון 19־טן יאהרהונדערט, ניט נאר דער רעליגיעזער פירער פונם וועלט־אידנטום, נאר אויך דער קולטור־גייסטיקער שאפער פון ווערטן פאר די אידן פון דער גאנצער וועלט. די שפעטערדיקע גייסטיקע דיפע־רענציאציע אויף ריכטונגען און שטרעמונ־גען, אויף וויפל זיי זענען געווען אינער־לעכע און ניט אויסערלעכע, ניט פון אסי־מילאטארישן כאראקטער, איז ווידער גע־וען א נאטירלעכע און ארגאנישע דער־שיינונג פון דער אינטענסיווער פאליטי־שער און קולטורעלער אנטוויקלונג פון די אידישע מאסן.

מיט דער גרויסער וואנדערונג פון אי־דישע מאסן, וועלכע האט זיך אנגעהויבן נאך אין דער ערשטער העלפט פון 19־טן יאהרהונדערט און האט זיך באזונדערם שטארק צעוואקסן און צעגאסן סוף 19־טן און אנהויב 20־טן יאהרהונדערט, האט זיך אנגעהויבן די געגראפישע צע־שפרייטונג און צעוואנדרונג פון גרויסע טיילן פון אידישן פאלק — א צעשפרייי־טונג, וועלכע האט געמומען דראן אויך מיט א צעפערמדונג צוליב דעם העכערן אסימילירפאטענציאל אין די איינוואנדע־רונגס לענדער, באזונדערם אין די אנגלא־אמעריקאנישע איינוואנערונגס־לענדער.

אין די גרעניצן פון אייראפע גופא איז אויך פארגעקומען א בריטערע צע־שפרייטונג פון אידישן מאסן און אין דער ריכטונג פון לענדער מיט א העכערן אסימילירפאטענציאל, ווי קיין ענגלאנד און פראנקרייך, בעלגיע און האלאנד און אין די גאר נאענטע דייטשלאנד און ני־

דער־עסטרייך. דערצו איז דער אסימילי־
פאַטענציאַל פון פיל פעלקער, צווישן
וועלכע אידן האָבן געלעבט הונדערטער
יאָרן איזאָלירט און פאַר זיך, געזונטן
שטאַרק שטייגן, ווי למשל, די אונגאַרישע
שפראַך, די רומענישע, די טשעכישע און
סלאָוויזע אויך די אוקראַינישע, די ליט־
ווישע, די לעטישע און אַנדערע. דער
פראָצעס פון צעריסן און צעפרעמדן די
קיבוץ־גלידער פון דעם מזרח־אייראָפּי־
אישן אידנטום, פון דעם דאָזיקן נאַציא־
נאַלן מאסיוו, וואָס איז געווען יאָרהונ־
דערטער דער טרעגער פון אידישער
נאַנקציעט און שעפערישקייט, האָט אָנגע־
נומען דראַענדיקע פאַרמען און מאַס־
שטאַבן.

אמת, פאַראַלעל מיט דער דאָזיקער
געפֿאַרפֿישער צעוואָרפונג פון די אידישע
מאַסן און שפּראַכלעכער און קולטורעלער
צעפרעמדונג פֿון די טיילן פון אידישן
פֿאָלק איז פאַרגעקומען אַ גרויסע קאָ־
צענטראַציע — אָבער דאָס מאַל אַ צע־
שפּאָלטענע, אַ טאָפּלטע: אַ כמותדיקע אין
די פאַרייניקטע שטאַטן און, לוידער, מיט
אַ הויכן אסימילי־פאַטענציאַל, און אַן
איכותדיקע אין ארץ ישראל. מיר לעבן
אין אַן עפּאָכע, וועו דער איכות־צענטער
שמייגט און וואָקסט און זאָגט צו צו ווערן
אויך אַ באַדייטנדיקער כמות־צענטער.
פון אַנהויב 19־טן יאָרהונדערט ביז 1914
האָט אַמעריקע צוגענומען 90 פּראָצענט
פון אַלע אידישע וואַנדערער. אין די
לעצטע 25 יאָר איז אַלץ מער און מער
געוואקסן די אויפנאַם־פּראָפּאָרציע פון
ארץ ישראל אויפן חשבון פונם אַמערי־
קאַנער צענטער, און פון דער גרינדונג פון
מדינת ישראל אָן, נעמט די לעצטע צו
אַרום 80 פּראָצענט פון אַלע אידישע
וואַנדערער אין דער גאַרער וועלט. ווי אינ־
טענסיוו אָבער דער דאָזיקער קליטה־
פּראָצעס פון ישראל זאָל ניט זיין, וועלן
בלייבן פאַר לאַנגע תקופות גרויסע מאַסן
אידן צעזייט און צעשפּרייט איבער דער
גאַרער וועלט. און די העכער כאַראַקטע־
ריזירטע פּראָצענט פון צעפרעמדונג און
צעשפּאַלטונג דראָען וויייטער דער גרויסער
מערהייט פון אידישן פאָלק.

איינע פון די וויכטיקסטע און ברע־
נענדיקסטע אויפגאַבן פון אונזער עפּאָכע
איז דעריבער צו שטעלן אַ ווידערשטאַנד
אָט די נעגאַטיווע פּראָצעסן, זיי בא־
קעמפן און דערפירן זייער נעגאַטיוע
השפּעה צום מעגלעכן מינימום. צום טייל
האָט אויף זיך גענומען די דאָזיקע הויכע
נאַציאָנאַלע מיסיע מדינת ישראל. שוין
מיט איר עקזיסטענץ גופא פאַרייניקט זי
די צעשאַטענע גלידער פון אידישן פאָלק,
וואַרפט זי בריקן איבער ימים און קאָנ־
טינענטן און מאַכט שלאָגן אידישע הער־
צער און מאַכט אויפציטערן אידישע נש־
מות ביי אַלגעמיינע סכנות און נאָך מער
ביי געמיינזאַמע שמחות. שוין איצט
פילט מען אין אַלע תפוצות פון גלות די
נאַציאָנאַל באַלעבנדיקע און נאַציאָנאַל
באַפרוכפּערנדיקע השפּעה פון ישראל.

דער צעפאַל־פּראָצעס איז, טייל־וויי
פאַראַלטן געוואָרן. דער אָנטייל פון דער
אידישער יוגנט פון פיל גלות־לענדער אין
דער העפּלה, אין דער „אומלעגאַלער״
איינוואַנדערונג און שפּעטער אין דער
מלחמה מיט די אַראַבער; דער זיג איבער
די פיינטלעכע אַראַבישע חיילות; דער
אַריינטריט פֿון מדינת ישראל אין די
פאַרייניקטע נאַציעס; די קאָאַפּאַלע קלי־
טה פון הונדערטער טויזנטער אידן, וועל־
כע וואָלטן אַזוי געווען פאַראורטיילט
אויף פיזישער און מאָראַלישער דעגענע־
ראַציע, אַדער אויף פיזישער פאַרניכטונג
— אָט די אַלע דערשיינונגען האָבן גע־
שפּילט אַ גרויסע ראָלע אין פרט פון דער־
נענטערן און צוואַמענהעפטן די צעריסענע
און אויך שוין שטאַרק צעפרעמדטע גלי־
דער פון אידיש פאָלק. אָבער דאָס זענען
אַלץ וויייטע און איבערגייענדיקע פאַק־

טאָרן, וועלכע קאָנען מיט איינמאָל אַרויס־רופן אַ גרויסע אויפֿלעבונג און אַ טיפֿע באַגייסטערונג, אָבער זיי זענען ניט געניג אויף דורכצופירן די פונקציע פון טיפֿער צוזאַמענהעפטונג און טיפֿערער וועלטפֿוֹלער נאַציאָנאַל־גייסטיקער פֿאַר־אייניקייטלעכונג פון די קיבוצים פון אידישן פֿאָלק, וועלכע זענען צעוואָרפן אין בער 5 קאָנטינענטן און צענדליקער לענ־דער.

די אויפגאָבע באַשטייט לכן אין שאַפֿן אַ פֿערמאָנענטע און סטאַביל־ע נעץ פון חינוך־אינסטיטוציעס אָדער פון פֿאַרמען פון חינוך אין די שוין עקזיסטירנדיקע חינוך־אינסטיטוציעס, וועלכע זאָל דער־ציען דעם אויפוואַקסנדיקן דור אין אַלע צענדליקער לענדער פון אידישער צע־שפֿרייטונג אין די נאַציאָנאַלע גרונט־שטריכן אין איין גייסט אוֹן מיט איין פֿאָלקס־אידעאַל. ווי צו אַ פֿאָקוס, ווי צו אַ נאַטירלעכן פֿאָלקס־צענטער, גראַוויטירן שוין איצט קליינע טיילן פון די אידיש־ע קיבוצים אין דער גאַרער וועלט צו ישׂראל, צו זיין שפֿראַך און צו זיין קולטור. מאַכן דעם דאָזיקן פֿראָצעס טיפער און אינטענ־סיווער, גרינדלעכער און אַלגעמיינער איז איינע פון די אויפגאָבעס פון געגעבענעם מאָמענט.

קאָנען מיר דאָ ניט, און ס'איז נאָך צו פרי שוין צוזאַמענשטעלן אַ דעטא־לירטן איינהייטלעכן חינוך־פֿראָגראַם, וואָס זאָל שאַפֿן אַן איינקלאַנג מיטן חינוך־סיסטעם פון ישׂראל, אַזוי, אַז דער אויפ־וואַקסנדיקער דור אין אַלע תפוצות ישׂראל זאָל זיך געפינען אין אַ נשמה־באַהעפטונג מיט די קינדער פון דער זעלבסטשטענ־דיקער אידישער מדינה. מיר וויסן דאָ נאָר אַנווייזן אויף אַ פּאָר מאָמענטן, וועלכע קאָנען פֿיל מיטווירקן צו דער פֿאַרטיפונג און פֿאַרבריייטערונג פון דעם פֿראָצעס פון גראַוויטירן צו ישׂראל.

די העברייאישע שפּראַך איז געווים איינע פון די וויכטיקסטע און ווירקנ־דיקסטע פאַקטאָרן אין פּרט פון איבער־ווּאַרפן גייסטיקע בריקן צווישן ישׂראל אוֹן די תפוצות אוֹן ממילא צווישן די תפוצות גופא. ס'גייט אָבער ניט נאָר אין כמות, נאָר אויך אין איכות — קליינע גרופּעס העברייאיש־קענער, וואָס זאָלן אין זיך אַינזאַפֿן די קאָלאָסאַלע ווערטן פון דער העברייאישער קולטור אין איר גאַנצן גרויסן היסטאָרישן פֿאַרנעם און באַזונ־דערס אין איר לעצטן יונגן און פרישן, כּיט ערד־ריה דורכגעאַפּטן צוויוג, קאָנען ווערן אַיינער פון די וויכטיקסטע פאַק־טאָרן אין זין פון ווּעבן בינד־פֿאַדים צווישן ישׂראל און די גלות־תפוצות.

מיר האָבן דערמאָנט נאָר שפּראַך, וויל מיר ווילן זיך באַזונדערס אָפּשטעלן אויף דער העברייאישער ליטעראַטור — די נייע יונגע ישׂראל־ליטעראַטור איז נאָך אָרים אין פֿאַרגלייך ניט נאָר מיט ליטע־ראַטורן פון גרויסע פעלקער, נאָר אָפּיל־מיט אונזער אייגענער ליטעראַטור אין אַ־דיש, שוין אָפּגערעדט אין פֿאַרגלייך מיט אונזער אייגענער רייכער עלטערער העברייאישער ליטעראַטור; אָבער זי פֿאַר־מאָגט עפּעס אַזוינס אין זיך, וואָס אָפּיל: אין אַן איבערגעזעצטער פֿאָרם, אין אידיש אָדער אין פֿרעמדע שפּראַכן, קאָן זי שפּיל־לן אַ באַדייטנדיקע ראָלע אין פּרט פון דער־ציאונג פון יונגן דור אין יענער נאַציא־נאַלער פֿאַראייניהייטלעכער ריכטונג, וועגן וועלכער מיר האָבן פריער גערעדט. זי אַנטהאַלט צוויי נייע מאָמענטן, וועלכע קאָנען זייער אימפּאָנירן די יונגע נשמות פון אידישע קינדער אין גלות; ראשית, גבורה, תרתי משמע: ראשית, אין די־רעקטן זין פון ווּאָרט, אין קאָמוּ קענן אַראָבער. און שנית, גבורה — אידעא־ליזם, וועָן מען איז מקריב אייגענע אינ־טערעסן יאָרן לאַנג און מען נעמט זיך פאָר אַ חויכן נאַציאָנאַלן און סאָציאַלן

אידעאל און מען ווידמעט אים די בעסטע פיזישע און גייסטיקע כוחות און מען דערגרייכט רעזולטאטן. גבורה איבער זיך, איבער דעם עגאאיסטישן עולם־הזה יצר הרע, וועלן מען שטעלט פאלקס־אינטערעסן העבער און חיליקער פון פערזענלעכע ציל־ן. די ביאגראפיעס פון די שאפער פון די דגניהס און עין־חרוד'ס און די קונסט־ווערק, וואס גיבן בילדער פון די דאזיקע וואונדער־שאפונגען און פון זייערע נאך מער וואונדערבארע שאפערס, איז איינעו' פון די וויכטיקסטע דערציאונגס־מיטלען פאר יונגן דור, באזונדערס אין די גלות־תפוצות.

דער צווייטער מאמענט באשטייט אין דעם, וואס ס'וענען שוין פאראן וועדק, וויניקע, אבער זיי זענען פאראן, וואס טראגן אויף זיך דעם שטעמפל פון אייגענער ערד, פון אייגענעם באדן, פון אייגענעם וואונדערבארן ישראל־הימל; וואס טראגן אין זיך די זאפט פון ערד און באדן, די תפארת פון דער ישראל־נאטור און דעם זין פון הרי ציון או עמק הירדן, אלץ נשמה־השפעות, וואס שפארן זיך אן אין די התחלות פון אידישן געשיכטלעכן קיום און וועבן דעם צוויבעל־המשך פון אידישן גורל.

קאן מען דאס ניט געבן אין אריגינאל אין העבריאיש, מוז מען דאס געבן אין תרגום, און דער אינהאלט וועט ווירקן און משפיע זיין און וועט פארבינדן מיט איינעם און דעם זעלביקן לאנד און קיום־בענקשאפט דאס אידישע קינד פון ניו־יארק און פון בוענאס־איירעס, פון מאנט־רעאל, מעקסיקע און קובא און אזוי ווייטער.

אַלְבּוֹם

פּוּן דִי
מִיטגלִידעֶר = גרִינדעֶר
פּוּן פּאַטראָנאַט
פּאַר א בּנין
פּאַר א בּית=הכּנסת אוּן א הַיים
פּאַר דעם אידישן ישוּב
אין קוּבּא.

אײנלײטונגס־וואָרט

די רעדאַקציע פּוּן דער דאָזיקער ספּע־
ציעלער אויסגאַבע האָט געהאַלטן פּאַר
מער ווי נערעכט צו פּאַראייביקן אין
פּאַרם פּוּן אַלבּום, אַלע נעמען פּוּן די
אידישע תּושבים פּוּן קובּא, וואָס האָבן
זיך די ערשטע אָפּגערופּן צום אנטיילנע־
מען אין דעם גרויסן פּלאַן פּוּן פּאַטראָנאַט.
זאָל דער אַלבּום דינען אַלס אויסצייכנונג
אוּן באוויזן פּאַר די קומענדע דורות פּאַר
די אַלע, וואָס האָבן אויפריכטיק אוּן
ספּאָנטאַן דערלאַנגט א האַנט צו דער־
מעגלעכן דעם אויפבּוי פּוּן אידישן גע־
געזעלשאַפטלעכן לעבן.

הערמאן הייזלער

פרעזידענט פון פאטראנאט

געבוירן אין קורסאן (ליטע); דעם 23־טן דעצעמבער 1923 איז ער אנגעקומען קיין קובא, זייענדיק אזוי ארום איינער פון די ערשטע עמיגראנטן פון מזרח אייראפע. הה׳ הייזלער האט די ערשטע יארן גע־ווואוינט אין באיאמא, און אין יאר 1934 קומט ער קיין האוואנא, וואו ער הויבט אן חלומען וועגן א געזעלשאפטלעכן אי־דישן לעבן. אן אמביציעס צו ווערן א פירער און ווארט־זאגער, ווערט ער אבער צוליב זיינע אייגנעבוירענע פייאיקייטן דורך זיינע פרייַנט ארויסגעשטופט צו לייטנדע פאסטנס אין אידישן געזעל־שאפטלעכן לעבן. אין אנפאנג ווערט ער אין די יארן 1936־1937 דערוויילט אלס פרעזידענט פון דער אידישער האנדלס־קאמער; נעקסטע צוויי יאר, 38־1939 ווערט ער אלס דירעקטאר פון אידישן צענטער נאמינירט צום אמט פון קאסי־רער. אין אנפאנג וועלט־קריג, באקלויבט ער דעם אמט פון וויצע־פרעזידענט און שפעטער אויך פון פרעזידענט פון צענט־ראל־קאמיטעט פון אלע אידישע אינסטי־טוציעס אין קובא. צום זעניט פון זיין געזעלשאפטלעכער טעטיקייט האט ער דערגרייכט מיט זיין איניציאטיוו אין שאפן און אויך שפעטער פארגטוואורט־לעך באקלויבן דעם אמט פון פרעזידענט פון פאטראנאט פאר א אידישע געבויידע. דעם אמט ערפילט ער ביז היינט מיט א ביישפילאזער איבערגעבנהייט, אפגע־בנדיק צייט און מי און פראצע און אויך דמים פאר דער גרויסער אויפגאבע. עס איז צו פארדאנקען זיין אויסנאמסווייזן כאראקטער, אז עס איז ענטדלעך געלונגען אזוי ארום צו ברענגען צו איין טיש פאר צואמענארבעט אידן פון די פארשידענע פאליטישע שאטירונגען, כדי געמיינזאם צו זארגן פאר דעם מארגן פון אידישן ישוב אין קובא.

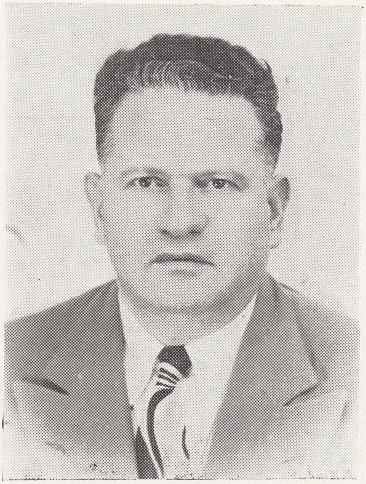
בן ציון דיזיק

געבוירן אין בוקי, רומלאנד; אנגעקומען קיין קובא דעם 11-טן יאנואר 1922. ה' בען דיזיק איז אזוי ארום ניט נאר פון די ערשטע אידישע אימיגראנטן אין קובא, נאר אויך פון די ערשטע בויער. אויף דעם געביט איז ער אן אמתער פיאָנער. זיין געזעלשאפטלעכע טעטיקייט אין דעם ישוב פון קובא איז געווען אזוי פיל און פארצווייגט, אז בלויז אויסצורעכענען א טייל פון זיי וועט זיין געניג אים אוועק־צושטעלן אין די ריען פון די וויכטיקסטע בויער פונם ישוב. אזוי זעען מיר אים אין יאר 1928 אקטיוו אין דעם אנטי־טובער־קולאז קאמיטעט (קאסירער); אין 1931 איז ער שוין דער פרעזידענט פון אידישן צענטער; אין די יארן 1949-1950 איז ער דער פרעזידענט פון „אפדות ישראל"; אין דער זעלבער צייט איז ער א דירעק־טאר פון דער אידישער האנדלס־קאמער, און, צום שלום, ווען די שורות וועלן געשריבן איז ער וויצע־פרעזידענט פון פאטראנאט און איינער פון זיינע גרינדער.

מאַקס שוואַרץ

געבוירן אין זאמבראָוו, פוילן; אָנגעקומען קיין קובאַ דעם 7־טן אַפּריל 1924. ה׳ מאַקס שוואַרץ איז אַינער פון די דעו־פאַלגרייכסטע אידישע סוחרים אין קובאַ, זייענדיק דער אייגנטימער פון אַ גרויס מעבל־געשעפט, „לָא אוניקאַ״. דאָס, קאָן מען זאָגן, האָט ער געבויט מיט די הילף הענט. בלויז זיין ענערגיע און פייאיקייט האָט אים אין דעם אַרויסגעהאָלפן. ה׳ שוואַרץ האָט דעם כבוד צו זיין אַינער פון די סאַמע ערשטע בויער פון פאַט־ראָנאַט און דער 3־טער וויצע־פרעזידענט פון דער אינסטיטוציע. ער איז אויך פון אירע גרעסטע ביישטייערער. ה׳ שוואַרץ איז נאָך אַ יונגער מענטש, אין די מיטעלע פערציקער. דער אידישער ישוב אין קובאַ האָט אין אים אַ גוט ביישפיל, וואָס מען קאָן אויפטאָן מיט שטאַרקן ווילן און אייניגעבוירענער פייאיקייט.

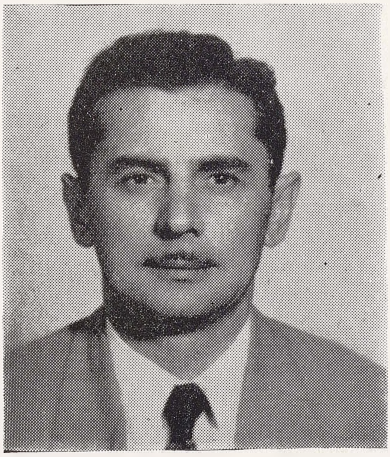
כאָסע ראַבינאָוויטש

געבוירן אין לעכאוויטש, רוסלאַנד; גע־קומען קיין קובאַ אין דעצעמבער 1923. ה' ראַבינאָוויטש איז ביים היינטיקן טאָג אייניער פון די דערפאָלגרייכסטע סוחרים אין אידישן ישוב. פונדעסטוועגן געפינט ער צייט צו טאָן אַרבעט לטובת הכלל. ער האָט שוין פאַרנומען א רייַ הויכע אַמטן אין געזעלשאַפטלעכע אינסטיטו־ציעס, צווישן זיי דעם אַמט פון פּרעזי־דענט פון קרן היסוד קאַמפּיין; וויצע־פּרעזידענט פון „אידישן צענטער"; קא־סירער פון דער אידישער האַנדלס־קאַמער; ערן־פּרעזידענט פון „בית החיים", און צום סוף — 2־טער וויצע־פּרעזידענט פון פּאַטראָנאַט.

איסאק גורוויטש

געבוירן אין דאמבראווא (פוילן); אנגעקומען קיין קובא אין סעפטעמבער 1924; פאר דעם אין פוילן געווען פרעזידענט פון העבריאישן יוגנט־קלוב „קדימה״, און אויך סעקרעטאר פון קרן קימת לישראל; אין קובא אין 1936 מיטגרינדער פון אידישן סוחרים פאריין און דאן ערשטער קאסירער; אין 1948 דירעקטאר פון פאריניקטן ישראל קאמפיין; איינער פון דדי ערשטע מיטגרינדער פון דעם פאטראנאט, וואו ער באקליידט די גאנצע צייט דעם אמט פון געניראל־סעקרעטאר; אויסער דעם אויך מיטגליד פון דעם בויקאמיטעט, פארנעמענדיק אזוי ארום די פארשידענע וויכטיקסטע און שווערסטע פאסטנס אין דער דירעקטיווע פון פאטראנאט.

ענריקע ביקאָוויטש

געבוירן אין קאָוונע, ליטען; אָנגעקומען קיין קובא דעם 3־טן יולי 1926; ה' ענריקע ביקאָוויטש האָט פֿאַרשטאַנען מיט זיין אייגנעבוירענער דינאַמישער קראַפֿט זיך פֿאַרהעלטנismaßig שנעל אַרויפֿצוארבעטן, און איז היינט צו טאָג איינער פון די אָנגעזעענסטע אידישע אינדוסטריאַלישטן פון ישוב. ער איז דער פֿרעזידענט פון דער באַקאַנטער פירמע „קאָנפֿעקציאָנאַ אי סאָסיעדאַד אנאָנימאַ", וואָס איז איינע פון די גרעסטע פֿאַבריקאַציעס פֿון קליידונג־סחורה אין לאַנד. ער איז אויך דער פֿרעזידענט פון דער „יידישער קהילה" אין האַוואַנע, וואָס איז איינע פון די גרעסטע יידישע קהילות אין לאַטײַנישן אמעריקע. ער איז אויך דער פֿרעזידענט פון דער „יידישער פֿילאַנטראָפּישער אַסאָציאַציע", וואָס איז איינע פון די גרעסטע יידישע פֿילאַנטראָפּישע אָרגאַניזאַציעס אין לאַנד. ער איז אויך דער פֿרעזידענט פון דער „יידישער ציוניסטישער פֿעדעראַציע", וואָס איז איינע פון די גרעסטע יידישע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס אין לאַנד. ער איז אויך דער פֿרעזידענט פון דער „יידישער קולטורעלער פֿעדעראַציע", וואָס איז איינע פון די גרעסטע יידישע קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס אין לאַנד. ער איז אויך דער פֿרעזידענט פון דער „יידישער סאָציאַלער פֿעדעראַציע", וואָס איז איינע פון די גרעסטע יידישע סאָציאַלע אָרגאַניזאַציעס אין לאַנד. ער איז אויך דער פֿרעזידענט פון דער „יידישער פֿאָלקסבאַנק", וואָס איז איינע פון די גרעסטע יידישע בענקען אין לאַנד. ער איז אויך דער פֿרעזידענט פון דער „יידישער פֿאָלקסבאַנק", וואָס איז איינע פון די גרעסטע יידישע בענקען אין לאַנד.

הערמאַן בערעזינסקי

געבוירן אין ביאַליסטאָק, פוילן; אָנגעקומען קיין קובאַ דעם 26־טן סעפּטעמבער 1926. ה׳ בערעזינסקי קאָן פאַרעכנט ווערן פאַר איינעם פון די וויכטיקסטע בויער פון אי־דיש לעבן אין קובאַ אין עקאָנאָמישן זין. אָנהויבנדיק, ווי דער שטייגער איז געווען, פון גאָרנישט, איז ער היינט צו טאָג איינער פון די אָנגעזעענסטע סוחרים אין ישוב, זייענדיק דער אייגנטימער פון צוויי גרויסע געשעפטן פון קלײדער פאַר פרויען און פרעזענטן־אַרטיקלען פאַר דער היים. אויסער דעם איז ער איינער פון די גרעסטע ביישטייערער פאַר אידישע צוועקן. ער איז פון די סאַמע ערשטע גרינדער פון פּאַטראָנאַט און מיטגליד פון דער דירעקטיווע.

כ ו ל י א קאַ ר י ט י

געבוירן אין נאַוואַגראַד, וואַלינסק, רוס־לאַנד; אָנגעקומען קיין קובאַ דעם 4־טן אַפּריל 1923; ה' כולי קאַריטי איז איצ־טער איינער פון די זיילן פונם פּאַטראָ־נאַט; ער פֿארנעמט דעם אָמט פון קאַסי־רער. ער האָט אויך דעם כבוד צו זיין דער ע ר ש ט ע ר מיטגלידער פון אָט־דער אינסטיטוציע, וואָס שפּאַנט מיט פעסטע טריט פֿאַראויס צו ווערן די אַלץ אַרום־נעמענדיקע צענטראַלע קערפֿערשאפט פון קובאַ; אויסערן פּאַטראָנאַט, איז ה' כולי קאַריטי געווען פֿרעזידענט פונם ערשטן בויקאָמיטעט פון דער שול „בית־יעקב" (1944־5); דירעקטאָר און קאַסירער פון „אידישן צענטער" (1948 און 1951); ה' כולי קאַריטי איז אַ מיטגלידער, לויבער מענטש פֿערזענלעך, און אַלע, וועלכע עם קומט אויס מיט אים צו אַרבעטן, שטרייכן דאָס אונטער ביי יעדער געלעגנהייט.

כוליא ליפשיץ

געבוירן אין אוטיאן, ליטע; געקומען קיין קובא אין חודש סעפטעמבער 1923. ה׳ ליפשיץ, וועלכער האָט אַ צייט געוואוינט אויף דער פּראָווינץ, וויט פון אַ אידישן צענטער, האָט פונדעסטוועגן באַוויזן אַנצוהאַלטן אַ כסדרדיקן קאָנטאַקט מיט דער אידישער וועלט דורך דער פּרעסע און ליטעראַטור. אויך זיינע קינדערס דערציאונג אויף דעם געביט האָט ער ניט פאַרנאַכלעסיקט און ער שניידט טאַקע איצטער די פרוכט פון דעם. זיינע קינדער זענען אידיש באַוואוסטזיניק אויסער זייער וועלטלעכער בילדונג. ה׳ כוליא ליפשיץ איז אַן אָנגעזעענער מיטגליד פון דער דירעקטיוון פון פּאָטראָנאַט. אין יאָר 1937 האָט ער פאַרנומען דעם אָמט פון קאָמיסירער פון דעם „אָרט״ קאָמיטעט.

פאביאן ווייס

געבוירן אין פעלסע פילד, אונגארן; גע־קומען קיין קובא דעם 7־טן יוני 1924. ה׳ פאביאן ווייס איז איצטער איינער פון די אנגעזעענסטע אידן אין ישוב און אייר־נער פון די ערשטראנגיקע אינדוסטריעלער בויער. געוועשאפטלעך מאכט ער זיך ניצלעך מיט זיין שטילער און בריוטהאר־ציקער שטיצע די אינסטיטוציעס, וואס זענען אים ליב. די שטיצע דריקט זיך אויס סיי אין געלט, סיי אין ארבעט. ה׳ פאביאן ווייס איז איינער פון די ערש־טע צוועלף פערזאנען, וועלכע האבן גע־גרינדעט דעם פאטראנאט, און ער איז איינער פון זיינע דירעקטארן. אלס מענטש איז ער געשעצט פאר זיין עכטן באשיי־דענעם כאראקטער און שיינער באציאונג, וואס ער האט צו אנדערע.

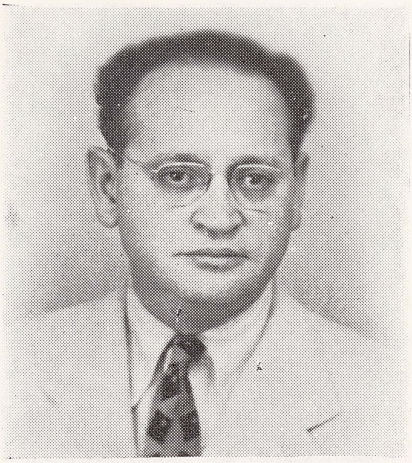
מאקס פינקוס

געבוירן אין פרוזשאנע, פוילן, נאכדעם אויסגעוואנדערט קיין פאלטאווע, אוקראינע. ער האט געוואוינט אין פאלטאווא פון 1917 ביז 1924. קיין קובא איז ה׳ פינקוס אנגעקומען דעם 10־טן אקטאבער 1924, און ווי כמעט אלע אידישע אימיגראנטן האט ער געמוזט דורכמאכן דעם אומפארמיידלעכן וועג פון קאמף צו דערגרייכן אן עקאנאמישע פאזיציע. ביים היינטיקן טאג איז ה׳ פינקוס פון די וויכטיקסטע אינדוסטריאליסטן אין ישוב. א לאנגע צייט האט זיך ה׳ מאקס פינקוס געהאלטן געזעלשאפטלעך אפגעזונדערט פון אידישן לעבן אין קובא, ביז וואנען עס האט אים פארכאפט די אידייע פון פאטראנאט, די אידייע פון א פאראיניקט אידיש לעבן אין דער נייעם היים. היינט צו טאג איז ער פון די טיכטיקסטע בויער פון אט דער אינסטיטוציע, פארנעמענדיק די וויכטיקע אמטן פון פרעזידענט פון בויקאמיטעט און וויצע־אדמיניסטראטאר פון פאטראנאט.

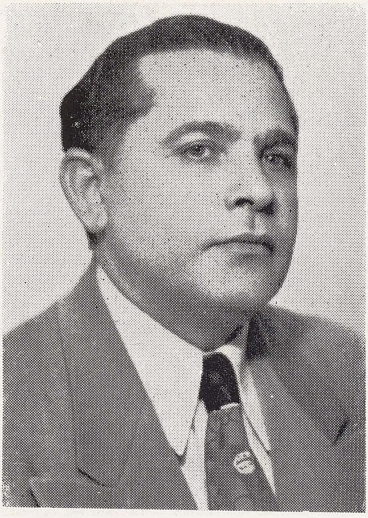
כאָסע פּערקאָל

געבוירן אין פּרוזשאַנע, פּוילן; געקומען קיין קובא דעם 28-טן יולי 1926; ה' פּערקאָל, וועלער פּאַרנעמט אָפּיציעל די אַמטן פון וויצע־פּרעזידענט פון בוי־קאָמיטעט און אַדמיניסטראַטאָר פון פּאַט־ראַנאַט, איז אייגער פון די סאַמע וויכ־טיקסטע בויער פון אָט דער אינסטיטוציע און אייגער פון די גאָר־ערשטע מיטגלי־דער. דינאַמיש אין כּאַראַקטער, ברענגט ער אָפט אַריין לעבן אין די דיסקוסיעס אוי די זיצונגען. ער באַזיצט אַ גרויסע מאַס פון געזונטער לאָגיק, וואָס קומט שטאַרק צוניץ אַ יונגער, זיך בויענדיקער אינסטיטוציע, ווי עס איז דער פּאַטראַנאַט. ה' כאָסע פּערקאָל איז אויך אייגער פון די גרינדער פון אַנטי־טובערקולאָז קאַמי־טעט אין האַוואַנא — אַן אינסטיטוציע פון גרוים וויכטיקייט אין יישוב, און אַ סוחר און אינדוסטריעלער פון גרויסן פּאַרנעם.

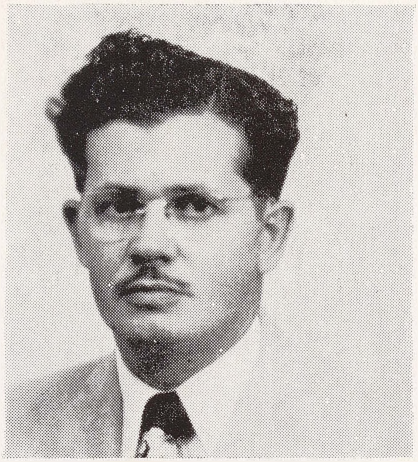
סימאן בערמאן

געבוירן אין קאוונע. הויפט־שטאט פון ליטע; געקומען קיין קובא דעם 7־טן פעב־רואר 1923. ה׳ בערמאן האט די גאנצע צייט פון זיין וואוינען אין קובא געפירט א שטיל לעבן. ער האט זיך מערסטנטייל אפגעגעבן מיט בויען זיין היים און די פרנסה. ערשט וועז עס איז אויפגעשטאן־מען די אידייע פון דעם פאטראנאט, איז ער אינגאנצן פארכאפט געווארן פון דעם געדאנק און ער האט זיך ארויסגעוואלפן אין דער ארבעט פון בויען די אינסטיטוציע. ער איז אויסגעקליבן געווארן אין דער דירעקטיוו און ער פארנעמט איצט דעם אמט פון פרעזידענט פונם פינאנץ קאמיטעט. אין פאראיאריקן ישראל־קאמפיין האט ה׳ בערמאן פארנומען דעם אמט פון וויצע־קאסירער.

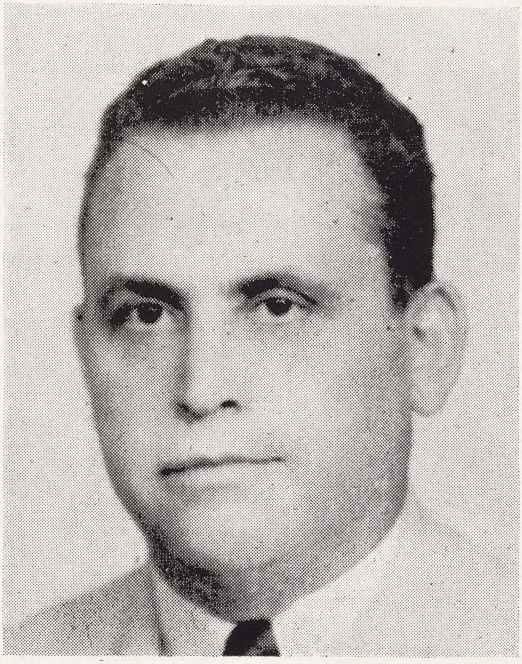
נחום דאָזענצווייג

געבוירן אין ראבל (פוילן); אָנגעקומען קיין קובאַ דעם 23־טן יולי 1926. גע־וואוינט די ערשטע יאָרן אין סאַן־קריס־טאָבאַל, און שפעטער אין קאַלאָן. וווערנד דער מלחמה געקומען לעבן אין האוואַנאַ, וואו ער איז היינט אַן אָנגעזעענער סוחר אונטער דער פירמע „דאָזען טעקסטיל". אין די לעצטע יאָרן איז ער באַקאַנט אין די בריטסטע געזעלשאַפטלעכע קרייזן צוליב זיין סאָציאַלער טעטיקייט. אין יאָר 1949 ווערט ער צוליב זיין פאָפולאַריטעט נאָמינירט אלס פרעזידענט פון ארץ ישׂ־ראל קאַמפיין, וועלכן ער פירט דורך מיט גרויס דערפאָלג. איינער פון די ערשטע צוועלף מיטגלידער פון פאַטראָנאַט, איז ער ביז היינט מיטגליד פון דער דירעק־טיוון און וויצע־פרעזידענט פון דער פינאַנץ־קאָמיסיע.

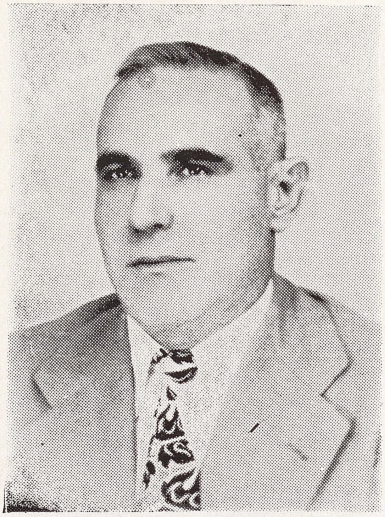
לעאָן גילפאַרב

געבוירן אין אנדראשאווקע, רוסלאַנד, געקומען קיין קובא דעם 6־טן פעברואר 1924. ה' גילפאַרב איז אייניער פון די סימפאַטישסטע מענטשן אין ישוב. אזוי וועלן אייך זאָגן אַלע, וועמען עס קומט אויס מיט אים צו אַרבעטן פאַר עפּעס א געזעלשאפטלעכן צוועק. ער איז פריינט־לעך און גוטמוטיק, כאָטש עס פעלט אים נישט קיין טעמפּעראַמענט, וועו מען דאַרף. ער איז ערנסט און איבערגעגעבן זיין אַרבעט, באַזונדערס וועו עס האַנדלט זיך וועגן כלל. ער האָט ליב מענטשן און ער האָט א פאַרגעניגן מיטצואַרבעטן מיט אַנדערע. אין יאָר 1933 איז ער שוין גע־וועו אין דער דירעקטיוועע פון ,,אידישן צענטער'', און אין 1936 — וויצע־פּרע־זידענט פון אַנטי־טובערקולאָזע קאַמיטעט. היינט איז ער פון די טיכטיקסטע דירעק־טאָרן פון פּאַטראַנאַט און אייניער פון זיינע סאַמע ערשטע מיטגלידער.

סימאן אטראן

געבוירן אין ראדאלין, רומעניע; געקומען קיין קובא דעם 8-טן אויגוסט 1924. ה' אטראן האט צו פארצייכענען א רייך גע־זעלשאפטלעך לעבן אין זיין נייער היים, קובא. שוין אין די יארן 2-1931 זענען מיר אים אלס דירעקטאר פונם אנטי־טובער־קולאז קאמיטעט. אין די יארן 34-1933 איז ער וויצע־פרעזידענט פון „אידישן צענטער". אין 45-1944 איז ער דער פרעזידענט פון דער „כנסת ישראל". ער איז אויך, אין דער צווישן־צייט, דירעק־טאר פון דער אידישער קהילה, פון „בית החיים", פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע פון קובא. ער באקליידט אויך די אמטן פון קאסירער פון הויז „בית עם"; פון וויצע־פרעזידענט פון „או־אי־טי" און דירעקטאר פון „בני ברית". ווי מ'זעט — א רייך און נוצלעך לעבן פאר אונזער ישוב. ביים איצטיקן מאמענט איז ה' אטראן א דירעקטאר פון פאטראנאט און אייגער פון די ערשטע 12 גרינדער פון דער אינסטיטוציע.

טשאַרלעס בלאָך

געבוירן אין לידע, פוילן; אָנגעקומען קיין קובאַ אין חודש דעצעמבער 1923; ח' בלאָך געהערט צו רעליגיעזן פליגל פון קו־באַנער אידנטום. ניט קיין פאַנאַטיקער, איז ער אָבער טיף פאַרוואָרצלט אין דער אידישער טראַדיציע און ער האַלט, אַז אידישקייט אָן דעם רעליגיעזן פאַרים האַט ניט קיין גרויסן האַפּט. איז ער טאַקע איינער פון די זיילן, אויף ווועלכע עס האַלט זיך די ניט צו־שטאַרקע רעליגיעזע באַוועגונג אין קובאַ. ביים איצטיקן מאָ־מענט איז ח' טשאַרלז בלאָך דער פּרעזי־דענט פון דער „אידישער קהילה" אין האַוואַנאַ. אין 1942 איז ער געווען אַ טיכטיקער מיטגליד פון דער דירעקטיווע פון „אידישן צענטער". ער איז איינער פון די סאַמע ערשטע מיטגלידער פון פּאַטראַנאַט און אַ מיטגליד פון דער דירעקטיווע.

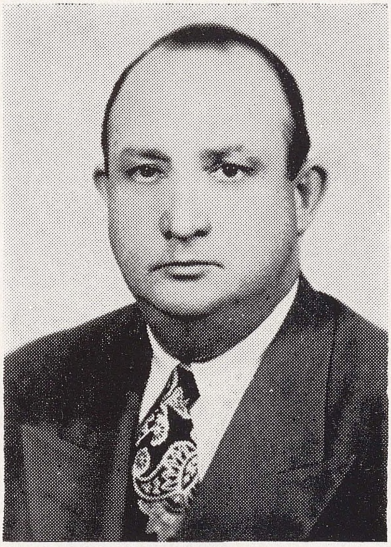
מאָרים בערעזדיווין

געבוירן אין האָראָדאָק, פּוילן; געקומען קיין קובא דעם 12־טן יאַנואַר 1924. אין דעם טערמין 1937־1938 און ווידער אין די יאָרן 1944־1945 איז ער געווען אין דער דירעקטיוועוו פון אידישן צענטער. אי די יאָרן 1945 און 1946 האָט ער פאַרנומען דעם אמט פון פּרעזידענט פון דער אידישער האַנדלס־קאַמער. אין די יאָרן 1941 און 1942 איז ער געווען פּרעזידענט פון קרן היסוד אין קובא. אויך סער דעם — קאַסירער פון „בני ברית", און אייניער פון די ערשטע מיטגלידער פון פּאַטראָנאַט און א מיטגליד פון דער דירעקטיוועוו.

עליאס גוריאן

געבוירן אין וואלמא (פוילן); געקומען קיין קובא דעם 14־טן מאי 1924. א באשיי־דענער, שטילער און צוריקגעהאלטענער מענטש. צוליב זיין גוטן כאראקטער גע־אכטעט און באליבט אין דער אידישער קאלאניע, האט ער דורך די לאנגע יארן, וועלכע זענען אויך זייער אפט שוועדע יארן געווען, דורכגעגאנגען דורך די אלע שטאפלען פון דעם מזרח אייראפייאישן עמיגראנט אין קובא. אנגעהויבן אלם 17 יעריקער בחור אין א קאמפ־שטעטל, כא־וועאנאס, האט ער זיך דערארבעט און געקומען צום שטאנד פון זיין דער אייגנ־טימער פון דער אנגעזעענער פירמע „טארזאן" און „דיוואָ" (טאשן־פאבריי־קאנט). ה' עליאס גוריאן צייכנט זיך שטענדיק אוים מיט א ברייטער האנט פאר אלע אידישע נויטן און איז איינער פון די ערשטע בויער פון פאטראנאט און באקלויבט ביז היינט צו טאג דעם אמט פון דירעקטאר פון פאטראנאט.

הערמאן ווײנבערג

געבוירן אין מינסק, ווײס־רוסלאַנד; גע־קומען קײן קובאַ דעם 12־טן אַפּריל 1924, פון דעם אינטעליגענטערן עלעמענט אי־דישע אײנוואַנדערער אין קובאַ, האָט זיך ה' ווײנבערג געהאַלטן ווײט פון געזעל־שאַפטלעכן לעבן. כאָטש ער האָט מסתמא געהאַט זײנע אורזאַכן, איז פונדעסטוועגן

א שאָד און א פאַרלוסט פאַרן ישוב. ווײל ער האָט אָן צוויפל געקאָנט א סך בײ־שטײערן צום אידישן לעבן. אויסער דעם, איז אָבער ה' הערמאַן ווײנבערג א מיט־גליד אין אַלע וואוילטעטיקע אינסטיטו־ציעס פון ישוב, און ער ווערט דערפאַר געאַכטעט פון אַלעמען.

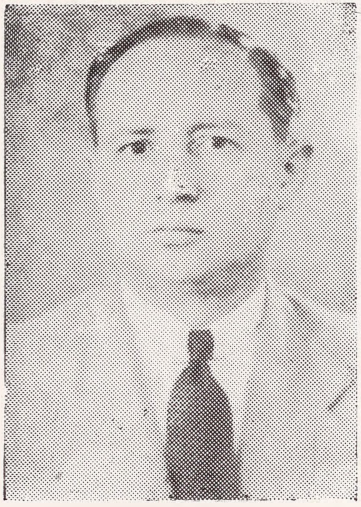
דוד וויים

געבוירן אין פּעלסע־פּולד, אונגאַרן; געקומען קיין קובאַ אין חודש יוני 1924. ה' דוד וויים' וועג אין דעם נייעם לאַנד איז געווען אַביסל אַנדערש ווי דער וועג פונם דורכשניטלעכן אידישן אימיגראַנט. שבת איז ער געקומען קיין קובאַ און מאַנטיק האָט ער שוין געאַרבעט ביי זיין פּאַך: זייגערמאַכערייַ. ה' דוד וויים איז אַ שטילער, מילדער מענטש, איז דעריבער זיין לעבן אינם נייעם לאַנד געפלאָסן רואיק און אָן שטורעמס. זיין אייניציקע געוועל־שאפטלעכע טעטיקייט אין קובאַ איז דער פּאַטראָנאַט, פון וועלכן ער איז פון די ערשטע מיטגלידער און אַ דירעקטאָר. ער איז מיט לייב־און־לעבן פּאַר אַ פּראָדוק־טיוו, געאייניקט אידיש לעבן אין דעם לאַנד קובאַ.

מיגעל צימבלער

געבוירן אין אלקינק, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 4-טן אקטאבער 1925. ה' צימבלער איז ביים היינטיקן טאג פון די אנגעזעענסטע געשעפטסלייט אין דעם אידישן ישוב פון קובא. א מענטש אן פרעטענציעז און אן כבוד־זוכעריי האט זיך דערוואַרבן רעספעקט ביי פריינט און באקאנט סיי אין דער סוחרישער וועלט, סיי לעצטנס, אויפן געזעלשאפטלעכן געביט. זיין הויפט־שטריך איז — ערלעכקייט. דאס איז אן אייגנשאפט, וואס ווערט, ווייזט אויס, אפגעשאצט אוי מעטום און פון יעדן איינעם. ה' מיגעל צימבלער איז נאך פריער געווען אקטיוו אין אידישן געזעלשאפטלעכן לעבן פון קובא. אין 1940 איז ער געווען א מיטגליד פון דער דירעקטיווע פון „אידישן צענטער" און פון דער אידישער האנדלס־קאמער. ביים היינטיקן טאג איז ער פון די טיכטיקסטע טוער פון פאטראנאט און א מיטגליד פון דער דירעקטיווע.

ענריקע קאַלושין

געוועזענער פֿרעזידענט פון אידישן צענטער; אייגנער פון די ערשטע מיטגלידער פון פֿאַטראַנאַט; באַקאַנטער סיחר אינדוסטריאַליסט; אייגנטימער פון ״קאַסא קאַלושין״.

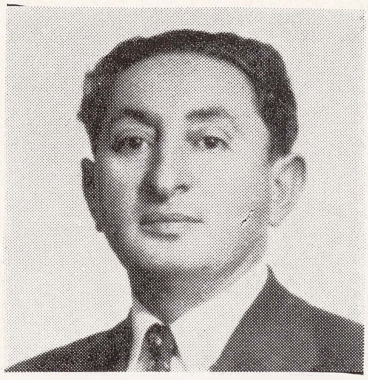
באַסע אייבעשיץ

געבוירן אין וואַרשע, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 24־טן פעברואר 1924. ה' אייבעשיץ האָט אָנגעהויבן זיין געזעלשאַפטלעכע אַרבעט לטובת הכלל נאָך אין דער אַלטער היים, וואו ער איז געווען אַקטיוו אין „הזמיר", „לינת הצדק" און „גמילת חסדים". דאָ, אין קובאַ, איז ער געווען אין דער דירעקטיוווע פון דער קהילה (1948); ער איז וויצע־פרעזידענט פון אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט און אין דער דירעקטיוווע פון פּאַטראָנאַט.

הערי בלאָך

געבוירן אין לידע, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 7־טן אויגוסט 1931. ה' בלאָך איז אייגנער פון די אינגסטע דירעקטאָרן פון פּאַטראָנאַט און אויך אייגנער פון זיינע ערשטע מיטגלידער. ער וויזט אַרויס גרויס אינטערעס צו דער דאָזיקער אָרגאַניזאַציע מיט זיין ווילן צו אַרבעטן פאַר אירע ציל, וואָס זי האָט זיך געשטעלט. ה' הערי בלאָך איז אויך געווען אין דער דירעקטיוווע פון „אידישן צענטער".

כאַסע וולאַדאַווסקי

געבוירן אין דראָגיטשין, ווייס־רוסלאַנד; געקומען קיין קובא דעם 14־טן יולי 1922; געווען טעטיק אין דער אידישער האַנדלס־קאַמער און אין 1939 געווען סעקרעטאַר פון דער אינסטיטוציע; געווען אין דער רירעקטיוועט פונם אידישן צענטער (1933), און אין 1934 געווען אייגער, פון די גרינ־דער פונם אַנטי־טובערקולאָז קאַמיטעט; ה׳ וולאַדאַווסקי איז פון די ערשטע מיט־גלידער פון פּאַטראָנאַט.

בנימין טערנער

געבוירן אין אוסטילוג, פוילן; געקומען קיין קובא אין מאַנאַט יוני 1928. באַ־קאַנטער געזעלשאַפטלעכער טוער, פּרעזי־דענט פון תחכמוני אינסטיטוט; דירעק־טאָר פון אידישן צענטער און אייגער פון די אָנפירנדע דירעקטאָרן אין דער אידי־שער קהילה. ה׳ טערנער איז דער אייגג־טימער פון דער האַנד־טאַשן פאַבריק אונטער דעם נאָמען ,,טערנער׳ס״.

אייסאק יאווין

געבוירן אין סווענציאן, רוסלאנד, אבער געלעבט א סך יארן אין ווילנע. קיין קובא איז ער אנגעקומען דעם 14-טן מערץ 1924. אין א געוויסן זין איז דער וועג פון ה' יאוויץ געווען אן אנדערער ווי דער וועג פון אנדערע אימיגראנטן אין קובא. ער האט דא שטודירט אינם היגן נאציאנאלן אוניווערזיטעט, זייענדיק אין דעם פרט אפשר דער איינציקער פון דעם ערשטן דור אידישע אימיגראנטן אין קובא. אין 1939-טן יאר האט ער געענדיקט אלס אפטאמעטריסט — א פראפעסיע, וואס ער פראקטיצירט ביזן היינטיקן טאג אין האוואנא. ה' יאוויץ איז געזעלשאפטלעך אקטיוו שוין א היפיש פאר יאר. אין 1931 איז ער געווען וויצע-סעקרעטאר פונם „אידישן צענטער" און היינט איז ער א דירעקטאר פון פאטראנאט און איינער פון זיינע ערשטע מיטגלידער.

נחמיה קוביליון

געבוירן אין סאלאט, ליטע; געקומען קיין קובא דעם 29-טן סעפטעמבער 1925. ה' קוביליון איז פון די שטילע בויער, וועמעס ארבעט און מי זעט זיך אן אויף א שטילן אופן, וואס ווערט אבער ריכטיק אפגעשאצט פון די, וואס קענען אים. אין 1939-טן יאר איז ער געווען פרעזידענט פון אנטי-טובערקולאז קאמיטעט, און אין 1941 — קאסירער פון אידישן צענטער. היינט צו טאג איז ער אן אנגעזעענער מיטגליד פון דער דירעקטיווע פון פאטראנאט.

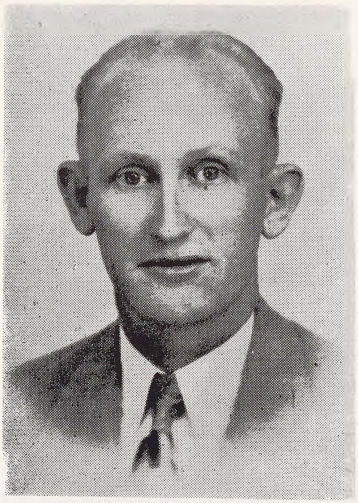
הערי קופער

געבוירן אין קישינעוו, בעסאַראַביע; גע־קומען קיין קובא דעם 29־טן אָקטאָבער 1929. ה' קופער'ס געזעלשאַפטלעכע פאַרדינסטן דריקן זיך אוים אין זיין שטי־לער מיטאַרבעט מיט אַנדערע. אָבער צו שטופן זיך אין פראָנט איז נישט אין זיין טבע. פונדעסטוועגן ווערט זיין אַרבעט אָפּגעשאַצט. ער האָט מיטגעאַרבעט אין סוחרים פאַריין, אין אידישן צענטער, אין איצט אָבער דירעקטאָר פון פּאַטראָנאַט.

מאָריס ראָזענפעלד

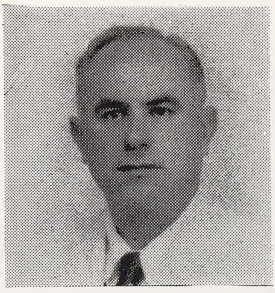

געבוירן אין יאַנאָווע, ליטע; אייגנגעוואַנ־דערט קיין קובא דעם 9־טן יאַנואַר 1924. ה' מאָריס ראָזענפעלד איז, וואָס מ'רופט אָן, א קעמפער פאַר דעם, וואָס ער האָלט פאַר ריכטיק. דאָס איז א געווינם פאַר יעדער אָרגאַניזאַציע, צו וועלכער ער גע־הערט, וויל ער טראָגט אָהין אַריין, אוי־סער זיין איניציאַטיוו און פּייאָקייט, אויך זיין איבערגעבנקייט. אין 1938 איז ה' ראָזענפעלד געווען אין דער דירעקטיוועע פון ,,אידישן צענטער''; אין 1948 דער קאַסירער פון ,,הילפס־קאָמיטעט פאַר פּליטים''; איצט איז ער אַן אָנגעזעענער מיטגליד פון דער דירעקטיוועע פון פּאַט־ראָנאַט און אייגער פון זיינע ערשטע אָנהענגער.

יוסף ראָזוינסקי

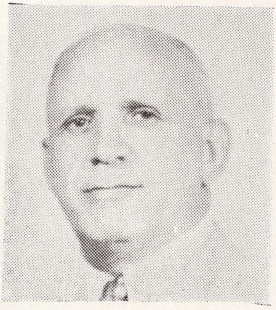
געבוירן אין קאָברין, פוילן; אָנגעקומען קיין קובאַ דעם 2־טן יאַנואַר 1931. נאָך אין דער אַלטער היים איז ער געווען טעטיק אין „בונד", פֿאַרנעמענדיק די שטעלע פון סעקרעטאַר פונם ראַיאָנעם קאָמיטעט. דאָ, אין קובאַ, איז ער געווען דירעקטאָר פון „אָרט" קאָמיטעט (1937); סעקרעטאַר פון „הילפֿס קאָמיטעט פֿאַר פֿליטים" (1950), און איצט איז ער אַ טיכטיקער מיטגליד פון דער דירעקטיווע פון פֿאַטראָנאַט און אַ געטרייער און אי־בערגעבענער קעמפֿער פֿאַר אַ פֿאַראיי־ניקטער אידישער קערפֿערשאַפֿט אין קובאַ.

אַראָן יוקעלן

געבוירן אין אסאווע, פוילן; געקומען קיין קובאַ דעם 3־טן אַפּריל 1924; ה' יוקעלן איז געווען פֿרעזידענט פון „אידישן צענ־טער" אין 1941 און איצטער; וויצע־פֿרע־זידענט פונם געוועזענעם צענטראַל־קאָמיטעט און אַ וואַקאַל אין דער אידי־שער האַנדלס־קאַמער; ער איז אויך אין דער דירעקטיווע פון פֿאַטראָנאַט.

יורי אפרין

געבוירן אין מעליטאפאל, רוסלאנד; געקומען קיין קובא דעם 2-טן מאי 1928. ה' אפרין איז געווען קאסירער פון דער אידישער האנדלס-קאמער אין 1945; אדמיניסטראטאר פון „אידישן צענטער" אין 1947; קאסירער פון „אידישן צענטער" אין 1951; ער איז אויך אין דער דירעקטיווע פון פאטראנאט.

נחום סמאל

געבוירן אין ראקיטנע, אוקראינע; געקומען קיין קובא דעם 22-טן יוני 1927. ה' סמאל איז איינער פון די געזעלשאפט-לעבע טורער פון אידישן ישוב אין האוואנא; ער איז געווען פרעזידענט פון אידישן סוחרים פאריין אין האוואנא און אויך דער סעקרעטאר פון דער זעלבער אינסטיטוציע; קאסירער פון געווען צענטראל-קאמיטעט אן אויך אין דער דירעקטיווע פון פאטראנאט.

איסאק בערעזדיווין

געבוירן אין דאוויד־האראדאק, פוילן גע־קומען קיין קובא דעם 7־טן פעברואר 1927. ה' איסאק בערעזדיווין, ווי א סך אנדערע אידישע אימיגראנטן, איז די ערשטע יארן געווען פארנומען מיט אייג־ארדענען זיין עקאנאמיש לעבן, און ערשט נאכדעם, וועו ער איז שוין געשטאנ־דען אויף די פיס, האט ער אנגעהויבן נעמען אן אינטערעס אין געזעלשאפטלעכן לעבן. דער עיקר איז היינטיקס יאר פאר־אים א פרוכטבארס אין זין פון געזעל־שאפטלעכער איניציאטיוו. ער איז דער פרעזידענט פונם פאראיניקטן נאציאנאלן ישראל קאמפיין אין קובא און פרעזידענט פון „קלוב ישראל" פון וויבארא. ער איז אויך איינער פון די פריסטע מיטגלידער פון פאטראנאט.

מאקס בערעזדיווין

געבוירן אין האראדאק, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 12־טן יאנואר 1924. אלס איינער פון די ערשטע עמיגראנטן, האט ה׳ מרדכי בערעזדיווין פארשטאנען מיט זיין אינטעליגענטן חוש זיך ארויפצוארבעטן און צו קריגן א זייער אנגעזעענעם נאמען אין דער געשעפטס־וועלט. ער איז מיט־אייגנטימער פון דעם באקאנטן געשעפט „על פראנצעס״, און איינער פון די ערשטע 12 גרינדער פון פאטראנאט. ה׳ בערעזדיווין איז א מיטגליד אין אלע אידישע אינסטיטוציעס, וועלכע ער שטיצט תמיד מיט א בריייטער האנט.

סאמועל גאסאוו

געבוירן אין ווייזנע, פּוילן; געקומען קיין קובא אין חודש אויגוסט 1923. ה' גא־סאָ איז א שטילער, רעזערווירטער מענטש. בויט אינדערשטיל, אויף זיין אייגענעם אופן. ה' גאסאף האט פּאר־אויסגעזען דעם ווילן און דעם געדאנק פון פּאטראנאט און האט אויף זיין באַ־שיידענעם אופן, שטיל און רואיק, זיך בייגעשטייערט פּאר דעם אויפבוי פון פּאטראנאט. ער איז איינער פון די גאָר ערשטע מיטגלידער פון פּאטראנאט און איינער פון די גוטע ביישטייערער פּאר אט דער אינסטיטוציע. ער איז אויך אַן אנגעזעענער סוחר אין דער אידישער קאָלאָניע.

מאָרים גימעלשטיין

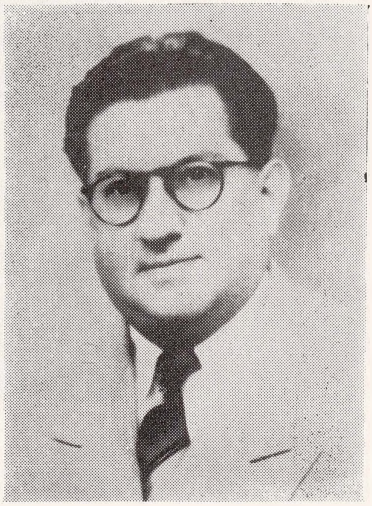
געבוירן אין סלוצק, רוסלאַנד; געקומען קיין קובא דעם 2־טן מאי 1923. ה׳ מאָרים גימעלשטיין, אָדער ווי זיין אידישער נאָמען איז: משה הימלשטיין, איז איינער פון די שעפערישסטע אידן אין קובא אויפן געזעלשאַפטלעכן געביט. ער איז געווען פּרעזידענט פון אָזעלכע הויפּט־ארגאניזאציעס פון אידישן ישוב פון קובא ווי: דער „אידישער צענטער״ און די „ציוניסטישע פאַרייניקונג״. ער איז אויך געווען סעקרעטאַר פון פאַרייניקטן ישראל קאמפיין; קאַסירער פון דער אידישער האַנדלס־קאַמער און פּרעזידענט פון „נחלת יהודי קובא״.

חנה דיזיק

איז די פרוי פון דעמחשובן געזעלשאפט־לעבן טוער, ה' בען דיזיק. זי איז אבער געזעלשאפטלעך אקטיוו. אזוי פרי אין דער אידישער אימיגראציע פון קובא ווי אין 1927 איז זי שוין געווען די פרעזידענטין פון דער ליי־קאסע, אין יענער צייט אן אינסטיטוציע פון גרויס וויכטיקייט. איצט איז זי קאסירערין און וויצע־פרעזידענטין פונם פרויען פאריין. אין דער צווישן־צייט איז זי אויך נישט געזעסן ליידיק, נאר געהאלפן בויען און צעמענטירן דאס אידישע לעבן אין קובא. פרוי דיזיק איז א געבוירענע אין בוקי, רוסלאנד, און זי אויך געוואוינט אין באקו, קאווקאז. קיין קובא איז זי געקומען דעם 11־טן יאנואר 1922, און פון דאן אן איז זי, צוזאמען מיט איר מאן טעטיק אינם היגן געזעלשאפטלעכן לעבן און זי ווערט דערפאר געליבט און אפגעשאצט פון אירע פריינט און מיטארבעטער. די ערשטע פרוי מיטגליד פון פאטראנאט.

יחיאל האלץ

געבוירן אין ליפנע, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 30-טן נאוועמבער 1930. ה' האלץ האט א שטיק צייט געוואוינט אויף דער פראווינץ און ער איז איינער פון די גרינדער פון אידישן צענטער פון סאנטא־קלארא. אין פארלויף פון צען יאר (פון 1936 ביז 1946) איז ער אייניקע מאל געווען פרעזידענט אדער סעקרעטאר אין יענער שטאט. אין יאר 1948, שוין וואוינענדיק אין האוואנא, איז ער געווען די־רעקטאר פון הסתדרות קאמפיין. פון 1948 ביז 1951 איז ער אין דער דירעק־טיוע פון דער אידישער קהילה פון קובא. אין 1950 איז ער געווען פרעזידענט פון דער קינדער־שול „תחכמוני". אויך אין דער אלטער חיים איז ה' יחיאל האלץ געווען אקטיוו, מערסטנס אין ציוניזם. איבעריק צו זאגן, אז ה' יחיאל האלץ איז אן אנגעזעענער מיטגליד פון פאט־ראנאט.

אדעלא האלץ

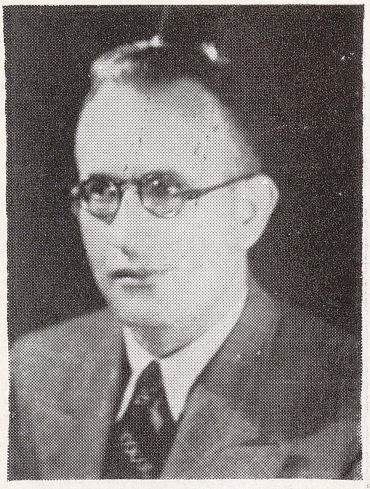

געבוירן אין ליפנא, פוילן; געקומען קיין קובא אין יאר 1932. פרוי האלץ האט נאך אין דער אלטער חיים אקטיוו געאר־בעט אין דער ציוניסטישער באוועגונג; איז געווען די ערשטע פרעזידענטין פון פרויען קלוב ביים אידישן צענטער פון סאנטא־קלארא.

כאָסע ווי ט קי נאָס

געבוירן אין קאָוונע; געקומען קיין קובאָ דעם 25־טן אָקטאָבער 1941. ה' ווי ט קי־נאָס האָט אַ רייכע פאַרגאַנגענהייט פון דער אַלטער היים. אין קאָוונע איז ער גע־ווען אַ מיטגליד פון פּלענום ראַט אין ספּאָרט קלוב מכבי, און אויך אַ מיטגלי־פון מרכז הצעיר. זייט זיין אָנקומען קיין קובאָ איז ער אַקטיוו אין דער ציוניסטי־שער אָרגאַניזאַציע. ה' ווי ט קינאָס איז אין האַוואַנאַ אַ באַאַמטער אינדוסטריאַליסט מיט־אייגנטימער פון דער פירמע „בעא־קאן טעקסטיל מילס" און פּרעזידענט פון דער פירמע „פּאַלמאַ פאַבריקס קאָמפּאַני"

כאָס זינגער

געבוירן אין דאָמבראָווע, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 20־טן יאנואר 1921. דאָס קלאָסיפיצירט דעם ה׳ זינגער אלס אייניגע פון די ערשטע אידישע איינוואַנדערער אין מדינת קובא. עס באַצייבנט אים אויך אלס איינעם פון די פּיאָנערן אין ישוב אינם עקאָנאָמישן קאמף פאר עקזיסטענץ. וויל שווער איז געווען דער וועג פון איינאַרדענען זיך אין דעם נייעם לאנד. מען האָט געדארפט האָבן א סך אויסדויער־קראפט און מוט דורכצוגיין קריזיסן, ביז מען האָט זיך צו עפּעס דערשלאָגן. ה׳ זינגער איז פון די סאמע ערשטע מיטגלידער פון פּאַטראָנאַט און איינער פון זיינע ליבעראלסטע בייַשטייערער.

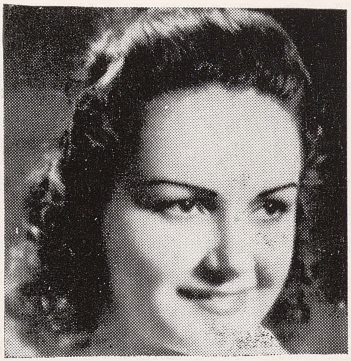
אַדאָלפאָ טייטעלבוים

געבוירן אין לעמבערג, פוילן; אָנגעקומען קיין קובאַ אין יאָר 1923; אייגנער פון דער פילנדע אידישע מענטשן, וואָס בייַ־שטייערן זיך פאַר אַלץ וואָס איז אידיש מיט אַ ברייטער האַנט און אַ שמייכל אויף די ליפּן; אייגנטימער פון געשעפט „לאָ קאַסאַ אַדאָלפאָ".

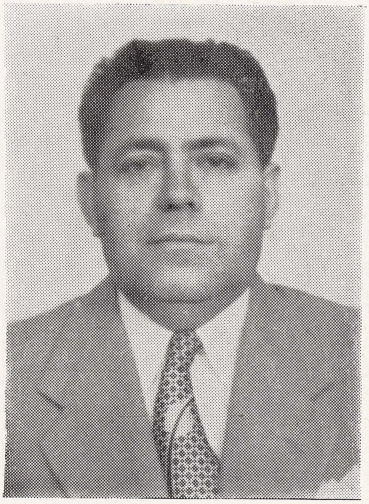
סאלאמאן ליכטענשטיין

געבורן אין ליפנע, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 1־טן נאוועמבער 1934. ה׳ ליכטענשטיין האָט געוואונט אַ לענגערע צייט אין סאנטאַ־קלאַראַ, וואו ער איז געוועזן געניראַל־סעקרעטאַר פון דאָרטיקן אידישן צענטער. אין האוואנא איז ה׳ ליכטענשטיין אַ מיטגליד אין אַלע אידישע אינסטיטוציעס.

יהודית נעימאן דע ליכטענשטיין

געבורן אין קאריץ, פוילן; געקומען קיין קובא אין מאַנאַט סעפּטעמבער 1923; איז געווען פרעזידענטין פון ציוניסטישן יוגנט־קלוב אין פאַרוואַלטונגס־מיטגליד פון דער יאַנג וויצאַ. פרוי ליכטענשטיין באַטייליקט זיך אין אַלע ציוניסטישע אַקטיוויטעטן.

ישעיה נאָוויגראד

געבוירן אין ווישקאָוו, פּוילן; געקומען קיין קובא דעם 14־טן אָקטאָבער 1926. ה' נאָוואָגראד איז היינט פון די אָנגעזעענע אידישע סוחרים אין ישוב. עם איז אָבער געווען א צייט, ווען ער האָט דורכגעמאַכט דעם זעלבן עקאָנאָמישן קאַמף, וואָס א סך אַנדערע אידישע אימיגראַנטן האָבן געהאַט דורכצומאַכן אין זייערע ערשטע יאָרן אין דעם נייעם לאַנד. אין דעם זין קאָן ער באַטראַכט ווערן ווי א פּיאָנער. ה' ישעיה נאָוויגראד איז פון די ערשטע מיטגלידער פון פּאַטראָנאַט.

אַנאַ פּינקוס

געבוירן אין מירגאראד, אוקראַינע; געקו־
מען קיין קובאַ דעם 10־טן אָקטאָבער
1924. מאַדאַם אַנאַ פּינקוס איז די פרוי
פון געזעלשאַפטלעכן עסקן מאַקס פּינקוס.
זי איז אַבער אָקטיוו אויף איר אייגע־
נעם חשבון און פאַרדינט פאַרציבנט צו
ווערן אַלס איינע פון די טעטיקסטע גע־
זעלשאַפטלעכע טוערינס אין היגן געזעל־
שאַפטלעכן לעבן. פרוי פּינקוס איז אַצינד
די פּרעזידענטין פון פרויען פאַריין, כעק־
רעטאַרין פון דער ליי־קאַסע, און אין דער
דירעקטיוועָ פו דער „ווויצאָ". א פיינער
רעקאָרד! אויסער דעם מעג מסתמא א
סך פון איר מאַנס אָקטיוויטעט צוגעשריבן
ווערן צו איר הילף און דערמוטיקונג.

מ א ר י ס ק א נ ס ק י

געבוירן אין ווילנע, ליטע. געסטארבן דעם קובא דעם 24־טן פעברואר 1924. ה' מאַרים קאַנסקי האָט, ווייזט אוים, געוואָלט בלייבן געטריי דעם גוטן נאָמען פון זיין שטאָט. ער האָט געלערנט אין דער „קצ־בישער ישיבה"; געענדיקט ראמיילעם ישיבה; געווען אַ תלמיד פון דעם באַ־רימטן גאון ר' חיים עזר גראָדזענסקי און געזעסן און געלערנט תורה אין ווילנער גאונס קלויז. אויסער דעם האָט ה' מאַריס קאַנסקי געענדיקט אַ ווילנער אַלגעמיינע יידיש אויע און צווויי יאָר שטודירט אין אוניווערזיטעט פון קעניגסבערג. אין די רייפערע יאָרן איז ער געווען טעטיק אין „צעירי ציון" פון ווילנע, און געווען איינער פון די גרינדער פון ווילנער כּפאָרט־פאַריין „מבי". דאָ, אין קובא, איז ער געווען טעטיק אין „אָרט" (געווע קאָסירער אין 1941); געווען וויצע־פרעזידענט פון דער אויטאָנאָמער שול, און איינער פון די ערשטע מיטגלידער פון פּאַטראָנאַט.

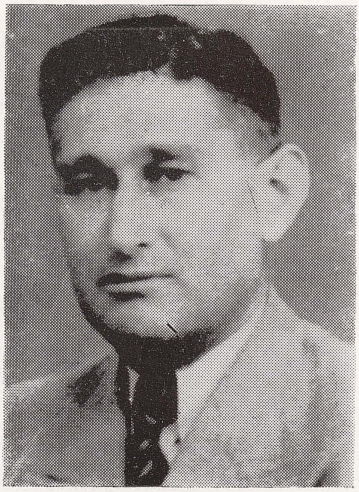
סאַמועל קאַרוואַסאַרסקי

געבוירן אין קראַסנאיע פּאָדאָלסקי, רוס־לאַנד; אָנגעקומען קיין קובאַ דעם 3־טן יוני 1928; ה' סאַמועל קאַרוואַסאַרסקי באַלאַנגט ניט פּרינציפּיעל צו די פּירנ־דיקע גרופּעס פון אידישן געזעלשאַפט־לעבן לעבן. אַזוי איז ער זיך נוהג געווען אין זיין אַלטער היים, אין אוקראַינע, און אַזוי אין זיין נייער היים, קובאַ. ער איז אַבער אַ איד מיט אַ ווארים אידיש האַרץ און מיט אַ געפיל פאַר אַלץ, וואָס איז ניצלעך און שעפעריש אין אידישן לעבן.

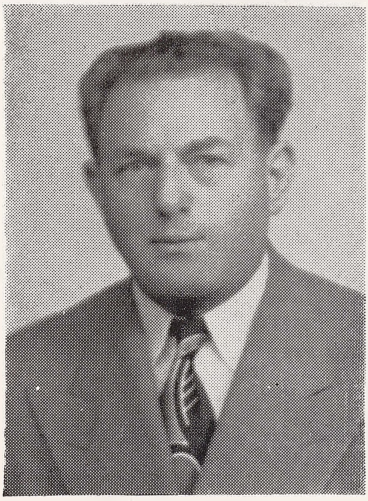
משה קאריטי

געבוירן אין נאוואגראד־וואלינסק, רוס־לאנד; געקומען קיין קובא דעם 10־טן יוני 1925. ה' מאריס קאריטי איז געווארן געזעלשאפטלעך ניצלעך אין ישוב אין די ערשטע יארן פון זיין קומען אהער. אזוי גיך ווי ער איז, מער־ווייניקער, געווען בא־זארגט מיטן שטיקל ברויט, איז ער ג׳ע־ווארן אקטיוו אין אייגער פון די וויכ־טיקסטע ארגאניזאציעס פון יענער צייט — אין דעם אנטי־טובערקולאז קאמיטעט (אלס דירעקטאר). דאם איז געווען אין 1928. אין די יארן 1931-1932 איז ער געווען פרעזידענט פון דער קולטור־קאמי־סיע ביים „אידישן צענטער" — אויך די־רעקטאר פון דער זעלבער ארגאניזאציע. ה' מאריס קאריטי איז א מיטגליד פון פאטראנאט און א שותף מיט זיין ברודער כולא צום געשעפט „קארבאטאם רעפאר־טער". וואם איז איינע פון די גרעסטע פירמעס אין קובא.

מאָטל קלעפאָטש

געבוירן אין ראמאיאוו, רוסלאַנד; גע־
קומען קיין קובא דעם 12־טן אַפּריל
1923. די פאַמיליע קלעפּטש האָט גרויסע
פּאַרדינסטן אין גאַנצן ישוב, אויף דעם
געביט פון פּילאַנטראָפּישע הילף פאַר
אָרימע און קראַנקע. יאָרן לאַנג איז ה׳
קלעזאַטש א מיט־שותף צו די לייסטונגען
פון זיין ליבער פּרוי פאַניע, וועלכע האָט
אָנגעפירט א וואונדערבאַרע אַרבעט אלס
פֿרעזידענטין פון פרויע זקפריין. איר מאַן
האָט איר די גאַנצע צייט דערמוטיקט אין
דער הייליקער ארבעט. ה׳ קלעפּאַטש איז
באַקאַנט אין דער היגער געשעפּטס־וועלט
אלס דער אייגנטימער פון דער באַקאַנטער
פירמע „אלמאַסענעס עגידא סיטי״.

כוליא קראמער

געבוירן אין טשעבאַנאָוו, רוסלאַנד; געקומען קיין קובא אין אויגוסט 1916. דאָס שטעלט אים אַוועק אין דער ערשטער רייַ פון די אידישע אימיגראַנטן אין קובא. ה' קראַמערס פאַרדינסטן פאַר די ערשטע אידישע אימיגראַנטן פון מזרח אייראָפּע, וועלכע זענען געקומען נאָך אים זענען קוים אָפּצושאַצן. ניט איינעם פון זיי איז ער דעמאָלסט אַנטקעגנגעקומען מיט זיין הילף און אים געהאָלפן זיך שטעלן אויף די פיס. עס זענען נאָך היינט דאָ לעבעדיקע עדות דערפאַר. ה' כוליאָ קראַמער איז אויך געווען אייניער פון די ערשטע פֿרעזידענטן פון דעם „אידישן צענטער". דאָס איז געווען אין יאָר 1927.

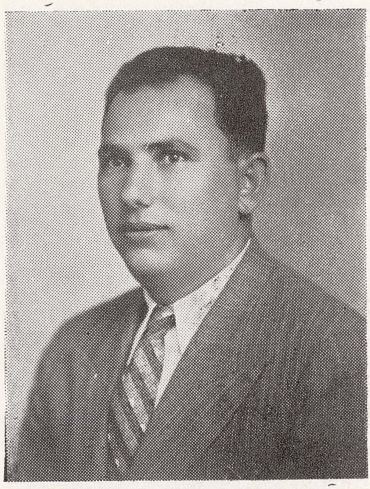
לינא האבין דע חיזלער

געבוירן אין קורסאן (ליטע); אנגעקומען קיין קובא דעם 4-טן סעפטעמבער 1925; פרוי פון פּראָזידענט פון פּאָטראָנאַט. א שטילע, באשיידענע און טרייע אידישע טאכטער, וועלכע האָט אלעמאל סטיפּט לירט איר מאן אין זיין אידישער געזעלשאפטלעכער און איבערגעבענער ארבעט, און אזוי ארום אייגנטלעך אין א געוויסער מאָס א שותּף אין איר מאנס דערגרייכונגען. אויסער דעם באזיצט זי א שארפן געזעלשאפטלעכן אינסטינקט, וועלכער דריקט זיך אוים אין איר פילעריקער און אקטיווער מיטארבעט אין די פאַרשידענע פרויען אינסטיטוציעס און פילאנטראפישע ארגאניזאציעס. באקליידט היינט דעם אמט פון קאסירערין פון פרויען פּאריין; פון די איינצלנע פרויען מיטגלידערינס פון פּאטראנאט.

ליזא ראבינאוויטש

געבוירן אין לעכאוויטש, רוסלאנד; געקומען קיין קובא אין סעפטעמבער 1925. פרוי ראבינאוויטש, כאטש זי איז די פרוי פון א געזעלשאפטלעך־באוואוסטזיניקן פערזאן, איז אבער אקטיוו און געזעלשאפטלעך נוצלעך אויף איר אייגענעם חשבון. זי איז וויצע־פרעזידענטין פון פרויען פאריין — איצטער און פריער; אויך א וויצע־פרעזידענטין פון „וויצא"; אויסער דעם, געהערט זי צו די אידישע פרויען, וועלכע העלפן זייערע מענער שטייגן סיי עקאנאמיש, סיי געזעלשאפטלעך. פרוי ראבינאוויטש געהערט צו די ערשטע גרופע פרויען, וואס האבן זיך אנגעשלאסן אלס מיטגלידער פון פאטראנאט.

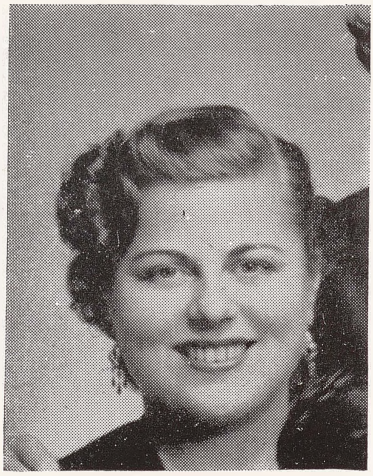
באָקאָבאָ ראָגאָזין

געבוירן אין אָסטראָלענקאָ, פוילן; געקומען קיין קובאָ דעם 28־טן נאָוועמבער 1923. ה' ראָגאָזין איז אַן אָנגעזעענער סוחר אין ישוב. ער האָט אָבער ניט פאַרנאָכלעסיקט זיינע געזעלשאַפטלעבע פליכטן. אין יאָר 1945 איז ער געווען דער קאָסירער פון „חסד של אמת" אין האַוואַנאַ; אין 1947 איז ער געווען טעטיק אין דער דירעקטיוועט פון דעם „אידישן צענטער" און אין דער דירעקטיוועט פון דער אויטאָנאָמער שול ביים צענטער; ער איז אויך אייניער פון די ערשטע מיטגלידער פון פּאַטראָנאַט — אייניער פון די ערשטע אייניצוזען די נויטיקייט פון אַזאַ אינסטיטוציע. ה' ראָגאָזין איז, צוזאַמען מיט ה' מאָריס קאָנסקי, דער אייניגנטימער פון דעם געשעפט „לָא גאָראַנטיאַ".

איסידאר אבראבאנעל

געבוירן אין גאליפאלי, טערקיי; געקומען קיין קובא דעם 23־טן אקטאבער 1923; באקאנטע פערזענלעכקייט אין אידישן ישוב, ווי אויך אין די קובאנער האנדלס־קרייזן. אלס פרעזידענט פון שבת אחים שפילט ער פירנדע ראלע אין ספרדישן סעקטאר. ה' אבראבאנעל איז אויך פרעזידענט פון דער קובאנער טעקסטיל אינדוסטריע, און אן אנגעזעענער מיטגליד פון ראטארי קלוב. אייגנטימער פון דער אין קובא באקאנטער פירמע „קאנקארדיא טעקסטיל".

גרעז בארעקס דע אבראבאנעל

געבוירן אין ניו־יאָרק, פרוי פון דעם באַ־
קאַנטן אינדוסטריאַליסט און געזעל־
שאַפטלעכן טוער ה' איסידאָרָ אַבראַבאַ־
נעל; איז טעטיק אין געזעלשאַפטלעכן
לעבן און שטיצט מיט אַ בריוטער האַנט
די אַלע נויטן פון ישוב.

מאָריס אָווערבוך

געבוירן אין הוסאטין, רוסלאַנד; געקומען קיין קובאַ דעם 4־טן אָקטאָבער 1923. ה' אָווערבוך איז היינט איינער פון די אָנגעזעענסטע סוחרים אין אידישן קובאַ, מיט צוויי גרויסע געשעפטן. ער איז אויך פון צייט צו צייט אָקטיוו אין געזעלשאַפטלעכער אַרבעט. ער איז מיט עטלעכע יאָר צוריק געווען אין דער דירעקטיוון פון „אידישן צענטער" און וויצע־פּרעזידענט פון דער אידישער האַנדלס־קאַמער. ער איז אויך אַן אָנגעזעענער מיטגליד פון פּאַטראָנאַט.

דוד אוטיאָנסקי

געבוירן אין סקידעל, פוילן; געקומען קיין קובאַ אין יאָר 1927. באַקאַנטער געזעלשאַפטלעכער טוער, שרייבער און אינטעלעקטואַל; מיטגליד פון דער קולטור־קאַמיסיע ביים אידישן צענטער, און לעצטנס געווען דעלעגאַט פון אידישן צענטער צו דער אומאָפּהענגיקייטס פייערונג אין מדינת ישראל.

סימאן ביגעלמאן

געבוירן אין ווארשע, הויפט־שטאט פון פוילן; געקומען קיין קובא אין יאר 1923. ה' סימאן ביגעלמאנס טעטיקייט האט זיך מערסטנטייל אנגעזען אין „אידישן צענטער", ווו ער האט, אין יאר 1948, פארנומען דעם אמט פון קאסירער. ביים היינטיקן טאג איז דער וויצע־פרעזידענט פון דער אינסטיטוציע. ה' ביגעלמאן איז דער אייגנטימער פון געשעפט „על טאנקע".

ענריקע ביגעלמאן

געבוירן אין ווארשע, הויפט־שטאט פון פוילן; געקומען קיין קובא דעם 27־טן מערץ 1931. ה' ביגעלמאן איז היינט אן אנגעזעענער אידישער סוחר אין ישוב. עס איז אבער געווען א צייט, ווען ער האט געמוזט פיאנערעווען, באגלייך מיט אנדערע אידישע אימיגראנטן, כדי אויס־צוקומען מיטן טאג. קאן ער דעריבער אין עקאנאמישן זין פארעכנט ווערן ווי א פיאנער אין אידישן קובא.

יעקב ביקאָוויטש

א אידישע איד און א שטילער מענטש, וואָס האָט זיך ליב צו רופן מיט זיין אידישן נאָמען י ע ק ב מער ווי כ א ק א ב א . ה' בייקאָוויטש געהערט צו אַלע אידישע אָרגאַניזאַציעס פון קובא און ער שטיצט אַלע נויטיקע און בא־דערפטיקע אינסטיטוציעס. ער איז דער מיט־אייגנטימער פון דער קאָמיסעטן־פאַבריק „טעכידאָם פּערראָ".

סענדער בענדער

געבוירן אין וואַרשע, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 20־טן יוני 1921. ה' סענדער בענדער איז אייגנער פון די ערשטע אי־דישע עמיגראַנטן פון נייעם ישוב. שוין אין יאָר 1930 איז ער אייגנער פון די גרינדער פון וואַרשעווער לאַנדסמאַנשאַפט פאַריין און וועט אויך געווילט אַלס ערשטער פרעזידענט; אין 1947 איז ה' בענדער אַדמיניסטראַטאָר פון בית־החיים. ער איז אויך אַן אָנגעזעענער מיטגליד פון אַלע אידישע אינסטיטוציעס.

ב ר ו ך ב ע נ ע ס

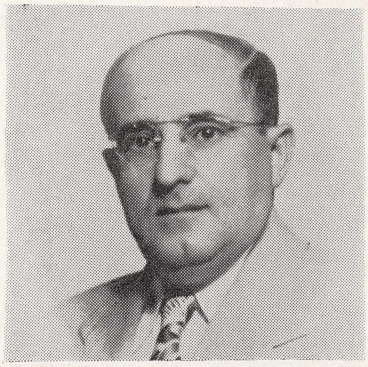

געבוירן אין קרייסק, ווייס־רוסלאַנד; געקומען קיין קובאַ דעם 30־טן יוני 1924. ה' בענעס איז געווען אין דער דירעקטיוווע פון „אידישן צענטער" (1940); קאַסירער פונם ישראל קאַמפּיין (1948); לעצטנס איז ער צוגעצויגן געוואָרן אלס מיטאַרבעטער אין דער דירעקטיוווע פון פּאַטראַנאַט. ה' ברוך בענעס איז אויך איינער פון די אינדוסטריעלע בויער פון דער אידישער קאָלאָניע אין קובאַ.. ער איז דער מיט־אייגנטימער פון דער גרויסער קאַמיסעטן־פאַבריק "פּערראַ".

כ א ק א ב א ב ע ר ע ז י נ ס ק י

געבוירן אין דער באַרימטער שטאָט ביאַליסטאָק, ווּאָס האָט געשמט מיט איר טעקסטיל אינדוסטריע, אזוי גוט ווי מיט אירע באַרימטע מענטשן. ה' בערעזינסקי איז געקומען קיין קובאַ דעם 31־טן יולי 1930, און ער איז היינט, צוזאַמען מיט זיינע ברידער, פון די אָנגעזעענסטע אידישע סוחרים אין ישוב.

לאזאר ברינבערג

געבוירן אין פינסק, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 6-טן מאי 1928. ה' לאזאר ברינבערג, כאטש פון די שפעטערדיקע אימיגראנטן, האט זיך דא פונדעסטוועגן שנעל אריינטירט און ער פארנעמט היינט צו טאג א בכבודיק פלאץ אין דער אידישער ביזנעס-וועלט. ער איז דער אייגנטימער פון געשעפט „לא קאסא לאזארא", און ער איז א מיטגליד פון פאטראנאט.

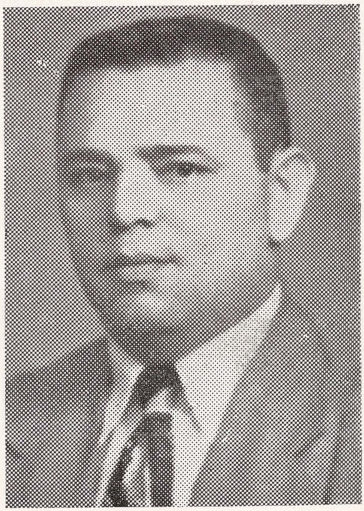
כאקאבא גוסעוויטש

געווארינט אין דאמבראווא, פוילן; געקומען קיין קובא אין חודש פעברואר 1927. ה' גוסעוויטש איז געווען טעטיק אין דער שול-קאמיסיע ביים „אידישן צענטער" (1943); נאכדעם האט ער זיך צוריקגעוויגן פון געזעלשאפטלעכער טעטיקייט, ביז ער איז אריין אין פאטראנאט. אין אירגאפע איז ה' גוסעוויטש געווען דער קאסירער פון קרן קימת לישראל אין זיין שטאט.

מאנועל גינזבורג

געבוירן אין פארפיאנעווע, רוסלאנד; געקומען קיין קובא אין יאר 1923. ה' גינזבורג איז איינער פון די ערשטע מיטגלידער פון פאטראנאט און דעריבער פון די פריווילעגירטע בויער פון אט אינסטיטוציע. ער איז א שותף פון דעם אנזעענעם פאטראנאט־טוער, ה' סימאן בערמאן, פון דער פירמע „ניו־יארק טעקסטיל".

א. י. דובעלמאן

געבוירן אין רייוויץ, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 5־טן אפריל 1925. ה' דובעלמאן איז א באקאנטער אידישער בעלעטריסט. זיינע דערציילונגען און נאוועלן דרוקן זיך אפט אינם ניו־יארקער „טאג". אויסער דעם, איז ער איינער פון די בויער פון דער אידישער פרעסע אין קובא און ער איז מיט־רעדאקטאר פון דער צייטונג „האוואנער לעבן".

בערנארד ווינטראוב

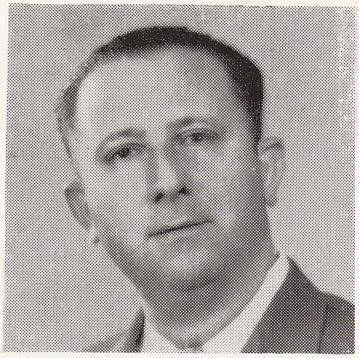
געבוירן אין כמעלניק, רוסלאנד; געקומען קיין קובא אין יאר 1927. ה' ווינטראוב איז אינער פון די שטיפע און באשיידענע אירן אין ישוב. ער האט זיך קיינמאל נישט געשטופט אין אויבן־אן און האט קיינמאל נישט געוואלט פארכאפן קיין פאזיציע. שטיפערהייט האט ער געבויט זיין עקאנאמיש לעבן און ביים היינטיקן טאג איז ער אן אנגעזעענער סוחר אין דער אידישער קאלאניע. צו זיין שבח דארף געזאגט ווערן, אז ער איז געווען איינער פון די ערשטע אנהענגער און ביישטייערער פון פאטראנאט.

אברהם נתן ווינשטיין

געבוירן אין לעמבערג; געקומען קיין קובא דעם 10־טן נאוועמבער 1923. ה' ווינשטיין האט דורכגעמאכט א פראדוקטיוון פעריאד אין אידישן געזעלשאפטלעבן לעבן פון קובא. פון 1923 ביז 1927 איז ער געווען א פארטרעטער פון דער „אמעריקאן דזשואיש קאמיטע"; פון 1926 ביז 1931 איז ער געווען פרווויילונג־דירעקטאר פון „אידישן צענטער"; פון 1927 ביז 1931, וויצע־סעקרעטאר פון „אידישן צענטער"; פון 1929 ביז 1951 — איז דער דירעקטיוו פון דער ציוניסטישער פארייניקונג; אויך איז דער דירעקטיוו פון קרן היסוד.

איסאק האבין

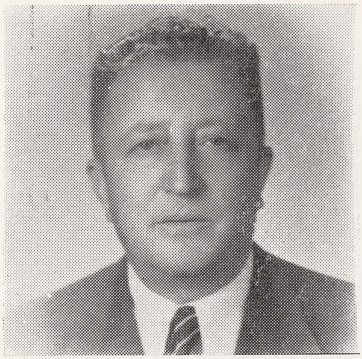

געבוירן אין שאנאקאלי - וואהרדאנעלס, טערקיין; געקומען קיין קובא דעם 21-טן אקטאבער 1928. ווי מיר זענען איז ה' האבין א ספרדישער איד, וואס איז אבער געקניפט און געבונדן מיט דעם גאנצן אידישן געזעלשאפטלעכן לעבן. ער האט צו פארצייכענען פאלגנדע אקטיוויטעטן: אין 1934 פרעזידענט פון „מכבי"; אין 1948 פרעזידענט פון שבת-אחים"; אין 1950-1951 וויצע-פרעזידענט פון בני-ברית; אין 1950 וויצע-פרעזידענט פון „קאנבעא פרא איזראעל" בייַ דעם שבת אחים.

אדאלפא וועבין

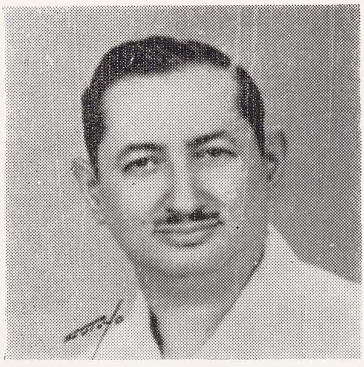
געבוירן אין קאמינעז, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 13-טן נאוועמבער 1923. ה' וועבין איז א מיטגליד אין כמעט אלע וויכטיקע אידישע ארגאניזאציעס פון קובא און ער שטיצט אלע נויטיקע אידישע אינסטיטוציעס. ער איז דער אייגנטימער פון געשעפט „סאסטערעיא סענטשורי", און א מיטגליד פון פאטראנאט.

כאָסע זינגער

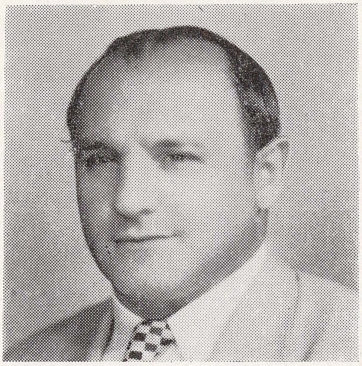
געבוירן אין לוצק, פוילן; געקומען קיין קובאַ אין מערץ 1924. ה' זינגער איז נישט פון די מענטשן אין ישוב, וואָס שטופּן זיך צום אויבן־אָן. אָבער אויב מען דאַרף ערגעץ צולייגן אַ האַנט, זאָגט ער זיך נישט אָפּ. וועגן מען האָט, צוב ביישפּיל, אין 1928 געדאַרפט זיין אַקטיוו אין פּערלער־פּאַרייַן, איז ער עס געוואָרן אין פּאַרם פון קאַסירער. ה' זינגער איז פון די ערשטע מיטגלידער פון פּאַטראָנאַט.

דר. מאיר ליסאָוויטש

געבוירן אין בענעדעקי, טשעכאָסלאָוואַקיע; געקומען קיין קובאַ דעם 23־טן סעפּטעמבער 1923. דר. מאיר ליסאָוויטש האָט אַ רייכע געזעלשאַפטלעכע אַקטיוויטעט צו פּאַרצייכענען אין אידישן ישוב פון קובאַ. פון יאָר 1926 ביזן יאָר 1936 איז ער געווען פּרעזידענט פון „עדת ישראל"; פון 1929 ביז 1936 — פּרעזידענט פון דער טשעכישער האַנדלס־קאַמער; אין יאָר 1951 איז ער גלייכצייטיק פּרעזידענט פון „הפועל המזרחי" און „ועד הכשרות"; אויך וויצע־פּרעזידענט פון דער אידישער קהילה פון קובאַ.

סאלאמאן לעווים

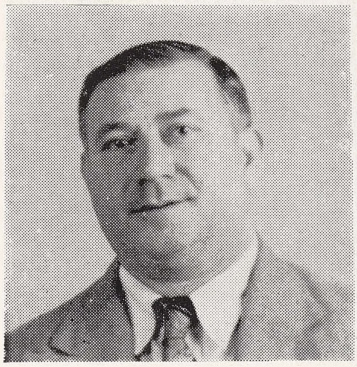
געבוירן אין יאנאוו, פוילן; אנגעקומען קיין קובא דעם 28-טן יוני 1923; זייענדיק אינגאנצן 15 יאר אלט, האט ה' לעווים פארשטאנען אין לויף פון די יארן צו קריגן דעם בעסטן נאמען אין היגן ישוב. ה' לעווים האט אויפצואוויזן א גאר שיינעם רעקארד אין דער געזעלשאפטלעכער ארבעט. פון 1944-1945 איז ער געווארן סעקרעטאר פון דער אידישער האנדלס-קאמער; פון 1944 ביז 1946 פארנעמט ער דעם בזסטן פון געווארן סעקרעטאר פון דער ציוניסטישער פארייניקונג; אין 1946 איז ער אויך קאסיר פון דער הסתדרות; אין 1950 זענען מיר אים ווידער אויף די פאסטנס פון וויצע-פרעזידענט פון קרן קיימת לישראל און קאסיר פון דער ציוניסטיש. פארייניקונג.

סאלאמאן בראסלאווסקי

געבוירן אין קאזמין, רוסלאנד; געקומען קיין קובא דעם 13-טן מאי 1923; ה' בראסלאווסקי איז פון די שטילע, ערלעבע מענטשן, וועלכע גייען אן שטיל מיט זייער לעבן. ער איז פארעכנט פאר אן ערלעבן סוחר, מיט וועלכן עס איז גוט צו האנדלען, און ער שטייט קיינמאל נישט אפ פון כלל, וועז עס האנדלט זיך וועגן א גוטן צוועק. ער איז פון די ערשטע מיטגלידער פון פאטראנאט.

כאקאבא מושקאט

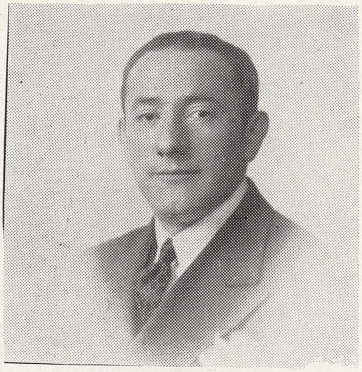

געבוירן אין ווארשע, פוילן; אנגעקומען קיין קובא דעם 29־טן מערץ 1924. ה' מושקאט האט דורכגעמאכט א זייער שווערן לידענסוועג, וואוינענדיק א לענגערע צייט אין באראקאא, ביז עס איז אים געלונגען צו דערגרייכן זיין היינטיקן אנגעזעענעם נאמען אלס אייגנטימער פון דעם באקאנטן מעבל־געשעפט ,,לא קאסא כאקאבא''. ה' מושקאט האט אויך געווען אן אקטיוון אנטייל אין געזעלשאפטלעכן לעבן: פון 1940 ביז 1942 איז ער וויצע־פרעזידענט פון דעם וואַרשעווער לאנדסמאנשאפט פאריין; פון 1948 ביז 1950 איז ער דירעקטאר פון דער קהילה. ביים היינטיקן טאג איז ער סעקרעטאר פון דער אידישער האנדלס־קאמער.

אברהם ניעזוואדאָוויטש

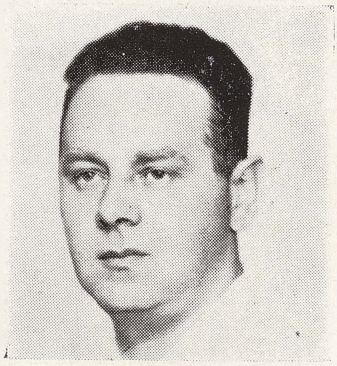

געבוירן אין סטאוויסק, פוילן; געקומען קיין קובא אין מאַנאט מערץ 1924. ה' ניעזוואדאָוויטש איז נאָך אין דער אלטער היים געווען טעטיק אין געזעלשאפטלעבן לעבן. אין זיין היימאט־שטעטל סטאוויסק איז ער געווען א צייט לאנג סעקרעטאר פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע; אין קובא זענען מיר אים אלס דירעקטאר אין קאסיר פון אנטי־טובערקולאז קאמיטעט, און פארשידענע מאל אלס דירעקטאר פון צענטער און פארוואלטונגס מיטגליד פון דער אויטאנאמער שול ביים צענטער.

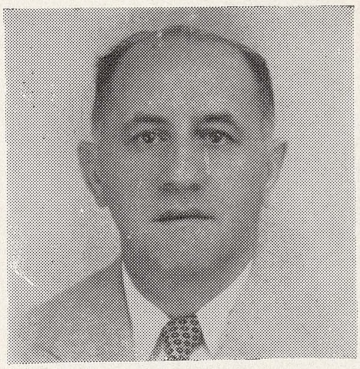
מילטאן מילער

א באקאנטער סוחר און פילאנטראפ אין די פאריניקטע שטאטן. ה' מילער איז זייער אנגעזעהן אין די קובאנער אידישע סוחרישע קרייזן, און איז איינער פון די ערשטע מיטגלידער פון פאטראנאט.

יוסף סאבעל

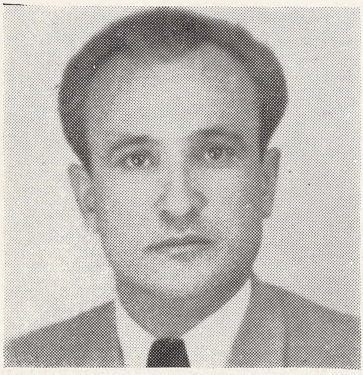
געבוירן אין ווייסאוול, אונגארן; געקומען קיין קובא אין יוני 1941. ה' סאבעל איז אזוי ארום פון דעם שפעטערדיקן דור אימיגראנטן פון צענטראל אייראפע. ער האט א צייט געוואוינט אין אנטווערפן, בעלגיע, און ווען ער איז אנגעקומען קיין קובא האט נישט לאנג געדויערט און ער האט זיך דא אזוי אינגעארדנט מיט א גע־שעפט, ווי אם טראגט טאקע דעם נאמען „קאסא סאבעל". ה' יוסף סאבעל איז פון די פריסטע מיטגלידער פון פאטראנאט. אין אנטווערפן איז ער געווען דער פרע־זידענט פון דער „מכבי" ארגאניזאציע.

גרשון סמאלארטשיק

געבוירן אין טשעכאנאוצע, פוילן; געקומען קיין קובא אין 1922. ה' גרשון סמאלארטשיק איז מיט א צייט צוריק געווען טעטיק אין „אידישן צענטער"; ער איז געווען א מיטגליד פון דער דירעקטיוון (1935), אבער לעצטנס האט ער זיך צוריקגעצויגן פון געזעלשאפטלעבער טעטיקייט און ער גיט זיך מערסטנס אפּ מיט זיין היים און מיטן געשעפט. ער האט שוין, קיין ע"ה, צוויי דערוואקסענע זין, הערמאן און ישראל, און איז דער אייגנטימער פון געשעפט „קאסא זאמביע".

כאסע זאביעלינסקי

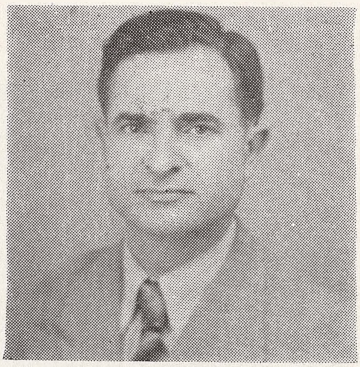

געבוירן אין לעכאוויטש, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 17-טן פעברואר 1935. ה' זאביעלינסקי קאן פארענכט ווערן צום מיטגלן דור אידישע אימיגראנטן פון קובא. ער איז צו יונג צו געהערן צום עלטערן דור, און צו אלט צוגערעכנט צו ווערן צו דער יוגנט. אין אים געפינט זיך דער סינטעז צווישן דעם פריערדיקן און איצטיקן דור אידן אין קובא. ער אליין איז טראדיציאנעל אידיש און שטארק אריינגעטאן אין אלצדינג, וואם האט צו טאן מיט דעם אידישן אויפבוי, ווהו עם זאל נישט זיין.

אידא פארטנאי

געבוירן אין ניקאלאיעוו, רוסלאנד; געקומען קיין קובא דעם 10־טן יולי 1925. פרוי פארטנאי האט גרויסע פארדינסטן פאר היגן געזעלשאפטלעכן לעבן; דער עיקר איז זי געווען טעטיק אין פרויען פאריין, וואו זי האט פארנומען די אמטן אי אלס פרעזידענטין, אי אלס קאסירערין פון דער ארגאניזאציע. פרוי אידא פארטנאי איז א מיטגליד פון פאטראנאט.

חיים פעדער

געבוירן אין קלעצק, פוילן; געקומען קיין קובא אין יאר 1924. ה׳ פעדער איז דער אייגנטימער פון דעם באקאנטן געשעפט „קאסא אטלאנטיק״. אין געזעלשאפטלעכן לעבן זעען מיר אים אין יאר 1940 אלס דירעקטאר פון אידישן צענטער; אין 1943 אלס דירעקטאר פון דער אידישער האנדלס־קאמער. ה׳ פעדער איז א מיטגליד אין אלע אידישע אינסטיטוציעס.

אנא קאריטי

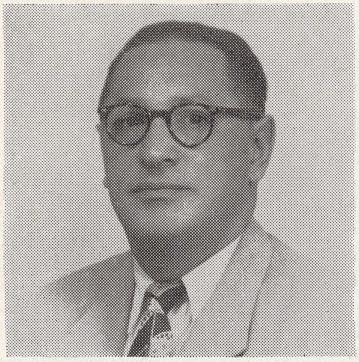
געבוירן אין האוואנא, פארהיראט צו דעם אנגעזעענעם אינדוסטריאליסט מאָ־ריס קאריטי. פרוי אנא קאריטי איז א קובאנער פראדוקט, ווי עס איז צו זען, אבער זי איז א אידישע טאכטער, אנגע־זאפט מיט דער אידישער טראדיציע, וואס זי האט געזען אין אירע עלטערס הויז. פון די ערשטע פרויען מיטגלידערינם פון פאטראנאט.

ען קאריטי

געבוירן אין טשיקאגא, פארייניקטע שטאטן; געהיראט דעם אנגעזעענעם גע־זעלשאפטלעכן טוער און אינדוסטריא־ליסט, ה' כולא קאריטי, אין יאר 1945, אין טשיקאגא. פרוי ען קאריטי איז פון די אמאליקע אידישע טעכטער, וועלכע נעמען אויף זיך מיט פרייד די אלע זארגן פון דער היים און פאמיליע. אבי דער מאן זאל קאנען טאן זיין געזעלשאפטלעכע פליכט. זי האט אזוי ארום א גרויסן חלק אין איר מאנס פארדינסטן פאר דעם ישוב פון קובא, וועלכן זי האט אדאפטירט אזוי וואס איז געווארן א טייל פון איר און פון די צוויי קינדערלעך זייערע.

חיים קיער

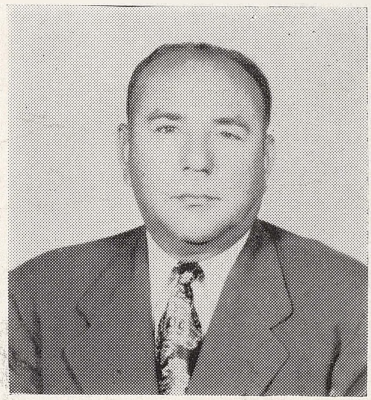

געבוירן אין פֿאנעווועזש, ליטע; געקומען קיין קובא דעם 10־טן יוני 1923. ווי עס איז צו זען, איז ה׳ קיער פון די ערשטע אידישע אימיגראַנטן אין קובא און איינער פון די וויכטיקסטע געזעלשאַפטלעכע בויער. אין יאָר 1944 איז ער פֿרעזידענט פון אַנטי־טובערקולאָז קאַמיטעט; אין 1946 — דירעקטאָר פון אידישן סוחרים פאַריין, און אין 1948 וויצע־פֿרעזידענט פון „אידישן צענטער״. ה׳ חיים קיער איז אַ מיטגליד פון פֿאטראַנאַט און איינער פון די געטריסטע אָנהענגער פאר אַ פאַרייניקט אידיש לעבן אין ישוב.

לייזער קראָוויקאָם

געבוירן אין אטיאן, ליטע; געקומען קיין קובא אין מאַנאַט מערץ 1928. ה׳ קראָוויקאָם איז אַן אָנגעזעענער כוחר, אייגנטימער פון דער פירמע „קראָוו טעקסטיל״; איז אַ מיטגליד אין אַלע אידישע אינסטיטוציעס.

אברהם קאזאלטשיק

געבוירן אין קרינקי, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 10-טן יולי 1929. ה' אברהם קאזאלטשיק איז געווען אין 1946 אייניער פון די גרינדער פון אידישן צענטער אין מאריאנאא און איר פרעזידענט: היינט צו טאג איז ער דירעקטאר פון דער אוי־טאנאמער שולע ביים אידישן צענטער.

סאלאמאן קרעם

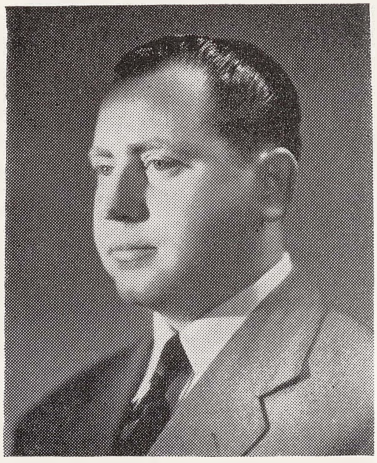
געבוירן אין קאסאווע, פוילן; געקומען קיין קובא אין סעפטעמבער 1928. ה' קרעם איז אן אנגעזעענער אידישער סוחר אין ישוב, דער אייגנטימער פון דער פירמע „קאמפאניא פעדעראל דע טעכי־דאם"; ער איז געזעלשאפטלעך באַ־וואוסטזיניק און שטיצט אלע אידישע אונטערנעמונגען, סיי דאָ, סיי אין ישראל מיט א בריטער האנט.

דזשעק גאנז

געבוירן אין ניו־יאָרק דעם 17־טן אויגוסט 1913, און איז אַן אַיידעם פון דעם פּראָמינענטן אידישן כּלל־טוער פון האוואַנא, ה' בען דיזיק. מר. גאנז האָט גאָר א רייך צעטל פון געזעלשאפטלעכע פאַרדינסטן אויף זיין געווינסן. ער איז דער וויצע־פּרעזידענט פון קאמיוניטי טשעסט פון זיין שטאָט, וואו ער וואוינט: ראטשעסטער נ. י.; ערן וויצע־פּרעזידענט פונם האַרטיקן אידישן צענטער; קאַסירער פון שפּיטאָל פון פּארטשעסטער; טשערמאן פון יוניטעד דזשואיש אַפּיל פון זיין שטאָט; טשערמאן פון „כנסת תפארת ישראל"; קאַסירער פונם דזשואיש קאמיוניטי קאונסיל און א דירעקטאָר פון ער סייווינגס בענק פון פּאָרט טשעסטער.

שמחה גלעזער

געבוירן אין כאָמסק, פוילן; געקומען קיין קובא אין 1926 אלס קינד. ה' גלעזער איז באַקאַנט אלס קונסטמאלער. זיינע בילדער זענען פּרעמירט געוואָרן אויף אויסשטעלונגען אין קובא און אין די פאַרייניקטע שטאַטן. ער איז אויך דער צייכנער פון אונזער שערבלאַט „דער גרונטשטיין".

אלבערטאַ ראָזענבערג

געבוירן אין קאָמענץ, פּאָדאָלסק, רוסלאַנד; אָנגעקומען קיין קובאַ אין סעפּטעמבער 1921. אלס איינער פון די ערשטע אימיגראַנטן אין קובאַ האָט ה' אלבערטאַ ראָזענבערג דורכגעמאַכט אַן אינטערעסאַנטן לעבנס־וועג אין דעם נייעם לאַנד. ביים היינטיקן טאָג איז ער אַן אָנגעזעענער סוחר, מיט־אייגנטימער פון דער פירמע „אלמאסענעם דע טעכידאָם".

משה ראָזענבערג

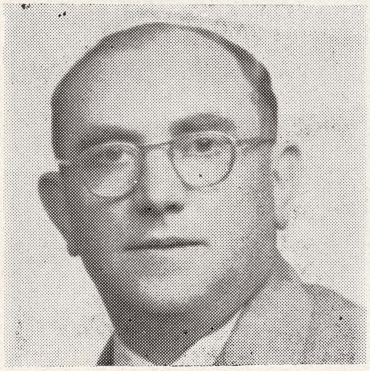
געבוירן אין סאלאק, ליטע; געקומען קיין קובאַ אין אָקטאָבער 1923; ה' ראָזענבערג איז געווען טעטיק אין „אידישן צענטער", וואו ער האָט (אין 1948) פאַרנומען דעם אַמט פון וויצע־פּרעזידענט. אין 1949־טן ישראל קאָמפּיין איז ער געווען קאָסירער. אויסער דעם איז ה' משה ראָזענבערג אַ דערפאָלגרייכער ביזנעסמאַן. ער איז דער אייגנטימער פון גע־שעפט „קינטא אוועניד" אויף גאַליאַנא

ראפאעל ראזענבערג

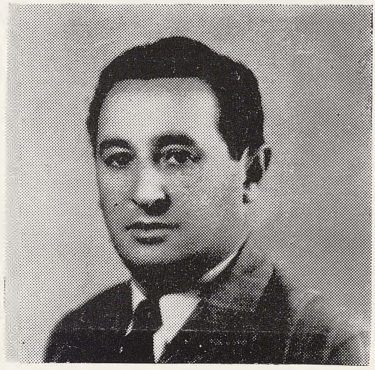
געבוירן אין סאלאק, ליטע; געקומען קיין קובא אין מאנאט דעצעמבער 1930. ה׳ ראזענבערג איז איינער פון די שותפים פון דעם באקאנטן געשעפט „קאמפאניא טעכידאם קינטא אוועניד״; צייכנט זיך תמיד אוים מיט א ברייטער האנט צו די נויטן פון אלע הצטרכותן פון ישוב; איז א מיטגליד אין אלע אידישע אינסטיטוציעס, און איינער צווישן די ערשטע פון פאטראנאט.

ליב ראבין

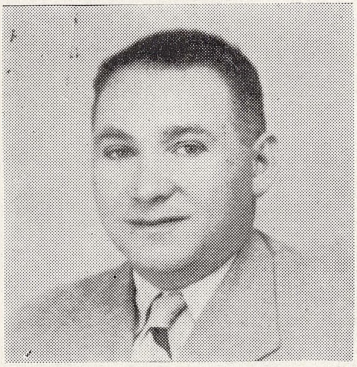
געבוירן אין שפאלע, רוסלאנד, און איינגעוואנדערט אין די פאריניקטע שטאטן אינם יאר 1923. זיין איצטיקער וואוינארט איז ניו־יארק. מר. ראבין ווערט פאר־רעכנט פאר א וויכטיקן פיאנער פונם אידישן לעבן אין אמעריקע סיי אויפן געביט פון פילאנטראפיע, סיי אלגעמיין — געזעלשאפטלעך או עקאנאמיש. ער איז דער טרעזשורער פון דער גרויסער פירמע „נעשאנאל דאל מעניופעקטשורינג אסאו־סיאיישאן אוו יונייטעד סטייטס אוו אמע־ריקא״; ער איז איינער פון די קא־טשערליים פונם יונייטעד דזשואיש אפיל; דער טרעזשורער פון דער „פעדעריישאן אוו דזשואיש פילאנטראפים״; דער טרע־זשורער פון דער „טאי אינדוסטרי״ און ער איז א מעמבער פון דער „אדווייזארי באארד״ פון מאסאנישן לאדזש פ. א. מ. און פון פאראמאונט לאדזש 1067.

סאלאמאן ריקליאנסקי

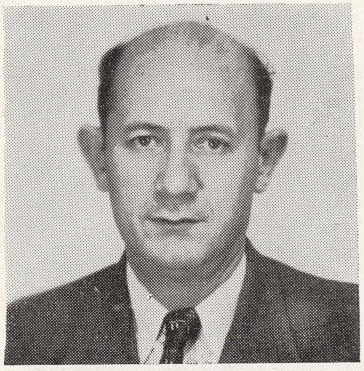
געבוירן אין זאסלי, ליטע; געקומען קיין קובא דעם 5-טן פעברואר 1926. ה' סאלאמאן ריאקליאנסקי איז באקאנט אין דער אידישער עפנטלעכקייט מיט זיין ברייטער האנט, וואס רופט זיך תמיד אפ צו אלע נויטן פון אידישן ישוב. אויסער דעם האט ער אקטיוו מיטגעארבעט אין א סך אינסטיטוציעס. ה' סאלאמאן ריקליאנסקי איז א שותף אין דער וויט־באקאנטער פירמע „קאנפעקסיאנעם אי טעכידאם פערראָ", וועלכע צייכנט זיך תמיד אוים מיט זייערע אנגעזעענע בייי־שטייערונגען צו אלע קאמפיינען, וואס קומען פאר אין היגן אידישן ישוב.

מאטיאס רעדלער

געבוירן אין וואַרשע; געקומען קיין קובא אין חודש אפריל 1921; דאם באַצייכנט ה' רעדלער פאר איינעם פון די ערשטע אידישע איינוואַנדערער אין קובא. ה' מאטיאס רעדלער האט א קורצע צייט געוואוינט אין פאריז, וואו ער האט גע־היראט מיט זיין איצטיקער פרוי גיטל. ה' רעדלער איז דער אייגנטימער פון גע־שעפט „לא וועלטאַ"

זישע שאפטאל

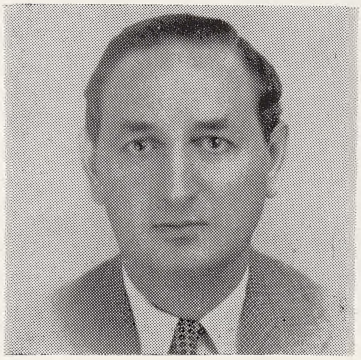
געבוירן אין קאטילעז, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 29-טן נאוועמבער 1922. ה' שאפטאל איז פון די „שטילע בירגער" אין ישוב. ער לאזט אנדערע זיך קאכן און טומלען, און אליין שטייט ער פונדערווייטנס מיט א שמייכל אויפן פנים. ער האט, נאטירלעך, זיינע מיינונגען און איבערציינונגען, וועלכע ער ווייזט ארוים נאר ביי געציילטע מאמענטן. ה' זישע שאפטאל איז דער מיט-אייגנטימער פון געשעפט „אלמאסען דע טעכידאם".

הירש שטיין

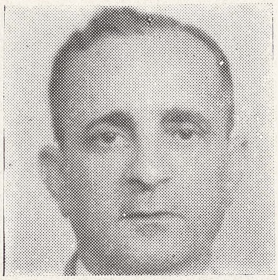

געבוירן אין סאלאקי, ליטע; געקומען קיין קובא דעם 3-טן סעפטעמבער 1932. ה' שטיין איז א מיטגליד פון פארשידענע אידישע ארגאניזאציעס אין ישוב, וועלכע ער שטיצט מיט זיינע ביישטייערונגען, וועז נאר מען דארף. ער איז דער אייגנטימער פון געשעפט „לא קאסא שטיין", און א מיטגליד פון פאטראנאט.

מאיסעס שלעזינגער

געבוירן אין זאמבראוו, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 12-טן יאנואר 1924. ה' שלעזינגער האָט אַ היפש צעטל פון געזעלשאפטלעכע פארדינסטן אין היגן ישוב. אָט זענען אייניקע פון זיי: אין 1932 איז ער געווען פרעזידענט פון דער אויטאָנאָמער שול ביים צענטער; אין 1933 גענעראל־סעקרעטאר פון „אידישן צענטער"; אין 1934 — וויצע־פרעזידענט פון „אידישן צענטער"; אין 1940 — פרעזידענט פון דער אידישער האַנדלס־קאַמער; אין די יאָרן 1943-1944 איז ער געווען פרעזידענט פון קרן קיומת אין קובא, און אין די יאָרן 1945-1947 — פרעזידענט פון דער ציוניסטישער פאַרייניקונג אין קובא.

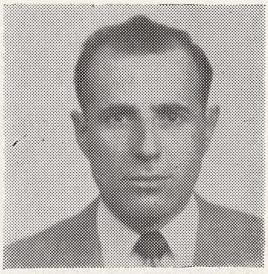
שלמה באלטיאנסקי

געבוירן אין סימפעראפאל, רוסלאנד; געקומען קיין קובא אין יאר 1923; פון 1929 ביז 1933 איז ה׳ באלטיאנסקי קאסירער פון אידישן צענטער; היינט צו טאג איז ער א מיטגליד פון אלע אידישע אינסטיטוציעס.

איזיק באקאלטשוק

געבוירן אין פינסק, פוילן; געקומען קיין קובא אין 1923. געווען אין דער דירעקטיוו פון „אידישן צענטער״, קאסירער פון סוחרים פאריין; איז לעצטנס געווארן א מיטגליד פון פאטראנאט.

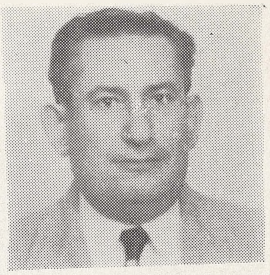
חיים בלאך

געבוירן אין לידא, פוילן; אנגעקומען קיין קובא אין 1928; נעמט אנטייל אין געזעלשאפטלעכן לעבן; דירעקטאר פון אידישן צענטער אין 1935, און אויך פרעזידענט פון דער אונטערנעמונגס־קאמיסיע ביים זעלבן; א מיטגליד אין אלע אידישע אינסטיטוציעס.

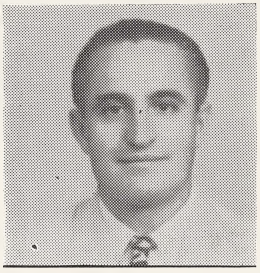
באקאבא בלום

געבוירן אין ראקיטנע, לעבן קיעוו; געקומען קיין קובא אין 1928. ה׳ בלום איז פון עלטסטע אידישע אימיגראנטן אין קובא. אין 1930 איז ער געווען וויצע־פרעזידענט פון „ערת ישראל״ און אין 1940 וויצע־פרעזידענט פון חסד של אמת.

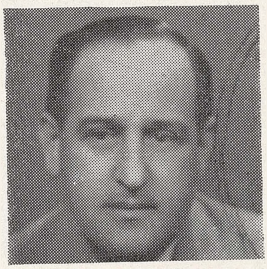
מאקסימאָ בלום

געבוירן אין קיעוו, הויפט־שטאָט פון אוקראַינע; געקומען קיין קובאַ אין 1924. אין די יאָרן 1934־1935 געווען טעטיק אַלס דירעקטאָר אין „אידישן צענטער" און אין אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט. איז אָנגעזעענער סוחר אין דער אידישער קאָלאָניע פון האַוואַנאַ.

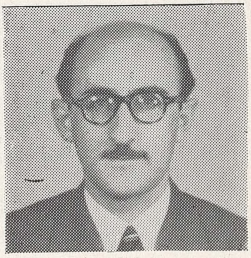
סאָלאָמאָן בעקער

געבוירן אין ראקיטנע, רוסלאַנד; געקומען קיין קובאַ אין 1924. געווען אין דער דירעקטיוועט פון „אידישן צענטער" און קאַסירער אין אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט אין יאָר 1930. איז דער אייגנטימער פון געשעפט „לאַ פראַנסיאַ".

לעאָפאָלד בערקמאַן

אָנגעקומען פון ווילנע, פוילן, אין 1938; אין פוילן געווען פאַרטרעטער פון „קוריער ווילענסקי"; דאָ אַ מיטגליד אין אַלע אידישע אינסטיטוציעס.

עליאָס ברינבערג

געבוירן אין פינסק, פוילן; אָנגעקומען אין קובאַ אין יאָר 1930; מיט־אייגנטימער פון געשעפט „קאָנפעקסיאָנעם פאַרטין"

זונדל בערעזינסקי

געבוירן אין ביאליסטאק; געקומען קיין קובא אין 1926; ער איז דער ברודער פון דעם אנגעזעענעם פאטראנאט־טוער, ה' הערמאן בערעזינסקי, און א מיט־אייגנטי־מער פון דעם געשעפט „בערענם מאדאם".

ישראל גאדלעם

געבוירן אין גראדנע, פוילן; געקומען קיין קובא אין 1924. געווען וויצע־פרעזידענט פון אנטי־טובערקולאז קאמיטעט (1932); וויצע־פרעזידענט פון צענטראל־קאמיטעט (1943); אדמיניסטראטאר פון דער אויטאנאמער שול ביים צענטער (1940); אין דער דירעקטיוון פון „אידישן צענטער" און אין דער אידישער האנדלס־קאמער.

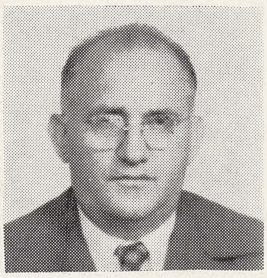
ליב גאלד

געבוירן אין מעסיק, רומעניע; געקומען קיין קובא אין 1924. איז געווען טעטיק אין דער שול „עדת ישראל" (וויצע־קאסירער), און געהערט צו דער דירעק־טיוון פון דער אידישער האנדלס קאמער. איז פון די ערשטע מיטגלידער פון פאטראנאט.

סאמועל גאלפאנד

געבוירן אין רומעניע; איינער פון די ערשטע עמיגראנטן; ערשטער פרעזידענט פון דער אידישער האנדלס־קאמער; דירעקטאר פון צענטער און דער קהילה.

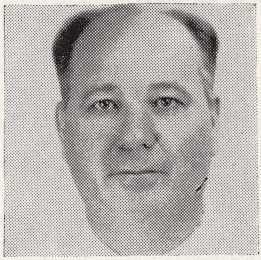
כאַסע גוטמאַן

געבוירן אין שפּעטאווקא, רוסלאַנד; געקומען קיין קובאַ דעם 27־טן מערץ 1923. אין 1928 איז ה' גוטמאַן דירעקטאָר פון אידישן צענטער; אין 1930 א מיטגליד פון דער פאַרוואַלטונג פון דער ציונים־טישער פאַרייניקונג.

מאַנועל גוראַלניק

געבוירן אין דראָגיטשין, פוילן; געקומען קיין קובאַ אין יאָר 1924; איז א מיטגליד פון פּאַטראָנאַט.

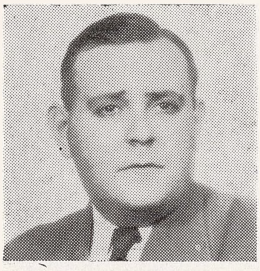
אברהם גאַנאַפּאַלסקי

געבוירן אין ווינאָגראָד, רוסלאַנד; געקומען קיין קובאַ דעם 25־טן אויגוסט 1925. איז געווען אין פּאַרשידענע צייטן קאַסיר פון אַנטי־טובערקולאָז קאַמיטעט; דירעק־טאָר פון אידישן צענטער און וואָקאַל אין דער אויטאָנאָמער שול בייס צענטער.

העלאַ דרייַמאַן דע פיגלער

געבוירן אין וואַרשע, פוילן; געקומען קיין קובאַ דעם 2־טן פעברואר 1924. פרוי פיגלער איז איינע פון די אַקטיווסטע ע־זעלשאַפטלעכע פרויען אין ישוב. זי איז אָדער איז געווען א מיטגליד פון דער דירעקטיוו פון אזעלכע וויכטיקע אָרגא־ניזאַציעס, ווי: ציוניסטישע פאַרייניקונג, אידישער צענטער, פרויען פאַרין, אַנטי־טובערקולאָז קאַמיטעט, צענטראַל־קאַמי־טעט און „ויצ"ו. אויך איר אייגענער איניציאַטיוו איז פרוי פיגלער לעצטנס געווארן א מיטגליד פון פּאַטראָנאַט.

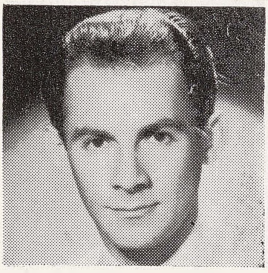
מיגעל גורוויטש

געבוירן אין ווילנע, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 5־טן מערץ 1924; געווען דירעקטאָר פון אידישן צענטער און א מיטגליד פון אַלע אידישע אינסטיטוציעס.

אַנטאַניאָ דאַסקאַל

געבוירן אין סיגעט, רומעניע; אָנגעקומען אין קובא אין 1924; אייגנטימער פון דער פירמע „דאקאל טעקסטיל קאָמפּאַניע"; פאַרנעמט דעם אמט פון קאסיר אין דער אידישער האַנדלס־קאַמער.

זיסקאַ דעססעל

געבוירן אין אָסטראָוו־מאַזאָוויעצק; געקומען קיין קובא דעם 2־טן יוני 1938. אין זיין היים־שטאָט איז ער געווען סעקרעטאר פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע; דאָ אין קובא איז ער געווען טעטיק אין דעם געוועזענעם שנירידער פאַריין, וואו ער האָט פאַרנומען דעם פאָסטן פון סעקרעטאר.

חיים וואלפע

געבוירן אין ווילקאָמיר, ליטע; געקומען קיין קובא אין 1924. געווען אין דער דירעקטיוווע פונם פאַריין פון די ליטווישע אידן (1950), און איז איצט אין דער דירעקטיוווע פונם אָנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט.

משה דיזיק

געבוירן אין אומאן, רוסלאַנד, און צו 9 יאָר אָנגעקומען קיין קובאַ (1922). ווי עס איז צו זען לויט זיינע יאָרן, איז ה' משה דיזיק כמעט אינגאַנצן אַ פּראָדוקט פונם נייעם לאַנד, וועלכעם ער האָט געמאַכט פּאַר זיין היים — קובאַ. ה' משה דיזיק איז אַ דירעקטאָר פון דער „יוניי־טער היברו קאָנגרעגיישאָן" אין האַוואַנא און אַ מיטגליד פון פּאַטראָנאַט.

א. ז. ווינשטיין

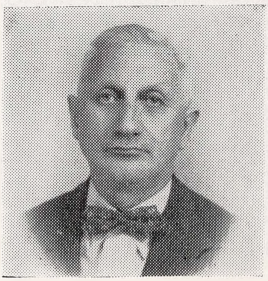
געבוירן אין פּינסק, פּוילן; אָנגעקומען קיין קובאַ אין יאָר 1924; איינער פון אונזערע שרייבער און געזעלשאַפטלעכע טוער; פּאַרנעמט היינט דעם אָמט פון סעקרעטאַר פון אידישן צענטער און איז פּרעזידענט פון דער אידישער שולע בייַם צענטער.

מאָקס ווינשטיין

געבוירן אין פּינסק, פּוילן; געקומען קיין קובאַ אין 1928; מיט־אייגנטימער פון געשעפט „קאָנפעקסיאָנעם פּאַרטין"; איז אַ מיטגליד אין אַלע אידישע אינסטי־טוציעס.

אייסאַק ווינער

געבוירן אין דראַנצע, רוסלאַנד; געקומען קיין קובאַ דעם 2־טן פעברואַר 1924. ה' ווינער האָט נאָך אין די ערשטע יאָרן פון זיין קומען קיין קובאַ, געגומען אַן אַקטיוון אנטייל אין געזעלשאַפטלעכן לעבן. אין 1930 איז ער דירעקטאָר פון אידישן צענטער; אין 1940 וואָלל פון דער אויטאָנאָמיער שול בייַם צענטער.

רייזל ווינשטיין

געבוירן אין טעלעכאן, רוסלאנד; געקומען קיין קובא דעם 20-טן מאי 1928. פרוי רייזל ווינשטיין איז באקאנט אין דעם גאנצן ישוב אלס די אייגנטימער פון דעם רעסטאראן ,,מוישע פיפיק''.

דוד זעליגמאן

געבוירן אין אסאלענקא, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 20-טן מאי 1924. איז א מיטגליד אין פארשידענע אינסטיטוציעס, און אייגנטימער פון געשעפט ,,על קאירא''

לואיס טאפ

געבוירן אין וואַרשע; געקומען קיין קובא אין 1927; איז א מיטגליד אין פארשידענע אינסטיטוציעס, און איז מיטאייגנטימער פון געשעפט ,,טאפ, סינאי אין קאמפאניע''.

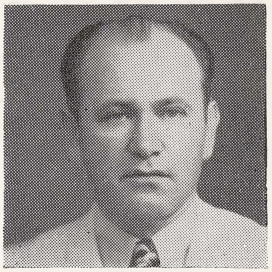
סאמועל טויבענפעלד

געבוירן אין לאדז, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 25-טן יאנואר 1928. ה' טויבענפעלד איז א מיטגליד אין פארשידענע אידישע אינסטיטוציעס, און איז דער אייגנטימער פון געשעפט ,,לא מאדערנא''.

ארנא טאפ

געבוירן אין נאוויגראד, פוילן; געקומען קיין קובא אין יוני 1921; איז א מיט־גליד אין פארשידענע אינסטיטוציעס, און מיטאייגנטימער פון דער באקאנטער פיר־מע „טאפ, סינאי און קאמפאניע".

עליאס טוכמאן

געבוירן אין זעמבראוו, פוילן; געקומען קיין קובא אין 1924. אין 1946 געווע־ען סעקרעטאר פון „אידישן צענטער"; איז א מיטגליד פון פאטראנאט.

הלל טענענען

געבוירן אין זלאטשעוו, פוילן; געקומען קיין קובא אין יאנואר 1924. ה' טענענען איז דער מיט־אייגנטימער פון דער באקאנטער פירמע „לא רעינא", און איז א מיטגליד אין אלע אידישע אינסטיטוציעס.

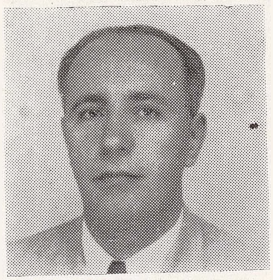
חיים טשערטשעס

געבוירן אין קודענעוו, רוסלאנד; געקומען קיין קובא דעם 25־טן יוני 1924. איז גע־ווען קאסיר אין דער פארוואלטונג פון דער אויטאנאמער שולע פון 1940 ביז 1950; אין 1950 איז ער וויצע־פרעזי־דענט פון דער זעלבער פארוואלטונג. ה' טשערטשעס איז היינט צו טאג פארוואל־

אלבערטאַ לאַווינגער

געבוירן אין קלאי, רומעניע; געקומען קיין קובאַ אין 1924. איז דער אייגנטימער פון געשעפט „קאסא לאַווינגער", און פון די ערשטע מיטגלידער פון פאַטראָנאַט.

ישראל לוסקי

געבוירן אין סלאָנים; געקומען קיין קובאַ אין 1924; אָנגעהאַלטן פאַרשידענע אַמטן אין לאָקאַלע אידישע אָרגאַניזאַציעס, צווישן זיי די ציוניסטישע; באַלאַנגט צו „בני ברית", טעאַדאָר הערצל שול, א. א.

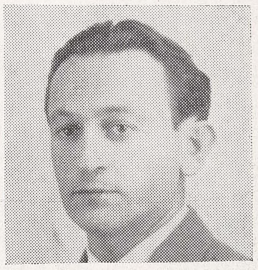
חיים לוצקי

געבוירן אין דאַווידגאָראָק; געקומען קיין קובאַ אין 1924; איז טעטיק בײַ זיינע לאַנדסלייט און ער באַקלײדט דעם אַמט פון פֿרעזידענט פון דאַווידגאָראָקער לאַנדסמאַנשאַפט פאַריין; ער איז אויך אַ מיטגליד פון פאַטראָנאַט.

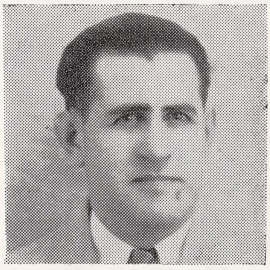
וועראַ לוסאַגורסקי

געבוירן אין קיעוו, הויפּט־שטאָט פון אוקראַינע; געקומען קיין קובאַ אין יאָר 1925. איז צוזאַמען מיט איר מאַן, באַסא, די אייגנטימערין פון געשעפט „יאַבט קלוב".

לאזארא ליוואוויטש

געבוירן אין מינסק, ווייס־רוסלאנד; אויס־געוואנדערט אין יאר 1924; געקומען קיין קובא אין חודש אויגוסט 1924; אין 1948 געווען דער אדמיניסטראטאר פון „בית החיים"; איז דער אייגנטימער פון געשעפט „קאסא ליוואוויטש".

כאקאבא ליטוואק

געבוירן אין קארעטא, רוסלאנד; געקומען קיין קובא אין יאר 1923. איז געווען אין יאר 1940 וויצע־קאסיר פון דער ציונים־טישער ארגאניזאציע.

כאסע ליסאגורסקי

געבוירן אין נאוואיעלניא, פוילן; געקומען קיין קובא אין 1924; איז א מיטגליד פון פארשידענע אידישע ארגאניזאציעס אין קובא.

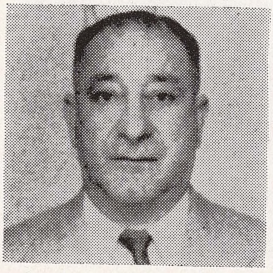
ליב לעווין

געבוירן אין ליטע; אנגעקומען קיין קובא אין 1928; א חשובער ביזנעסמאן; נעמט אנטיל אין פארשידענע ציוניסטישע קאמפיינען ווי א שטארקער מיטארבעטער אין 1947 פון קרן היסוד; אייגנטימער פון „קאנפעקסיאנעס אניטא".

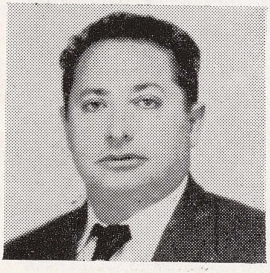
איסאק מאנקארז

געבוירן אין פּולטוסק, רוסלאנד; געקומען קיין קובא אין יאנואר 1929. איז א מיטגליד פון דער פארוואלטונג פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע זויט דעם יאר 1930, און אייגנטימער פון געשעפט ,,לא עלעגאנטע''.

אינגאצי מושקאט

געבוירן אין ווארשע; געקומען קיין קובא דעם 4־טן יאנואר 1931; איז א מיטגליד אין פארשידענע אידישע אינסטיטוציעס. און אייגנטימער פון געשעפט ,,ראזע אלי־ געטאר גודס''.

מאיר מעכאבער

געבוירן אין גאניעגדז; געקומען קיין קובא דעם 21־טן יוני 1925; וויצע־פּרעזידענט פון דער אידישער האנדלס־קאמער און א מיטגליד פון אלע אידישע אינסטיטוציעס.

כאקאבא מוקאסעי

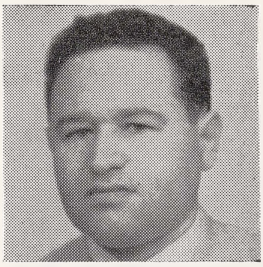
געבוירן אין לאכאוויטש, רוסלאנד; געקומען קיין קובא אין 1923; געווען א צייט פּרעזידענט פון אנטי־טובערקולאז קאמי־ טעט (1940); דירעקטאר פון דער אוי־ טאנאמער שול; היינט א מיטגליד פון פּאטראנאט.

סאמועל לאשינסקי

געבוירן אין יאנאווע־ביאליסטאק, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 7־טן פעברואר 1921; געווען דירעקטאר פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע פון 1937 ביז 1949; קאמפיין דירעקטאר פון קק"ל אין 1945; פרעזידענט פון קק"ל אין 1946־1947; אין 1949 דירעקטאר פון דער אידישער האנדלס־קאמער.

מאיסעס ניעמאן

געבוירן אין האראדיטשע, פוילן; געקומען קיין קובא אין יאר 1930. איז איצטער דירעקטאר פון דער אידישער האנדלס־קאמער, און איז דער אייגנטימער פון געשעפט „קאנפעקציאנעם ניעמאן".

משה נעכמאן

געבוירן אין לאמזשע, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 5־טן יוני 1935. ה' משה נעכמאן איז פאר א צייט געווען סעקרעטאר פון דער ציוניסטישער פארייניקונג, און איז דער אייגנטימער פון דעם געשעפט „קאסא נעי".

חיים נעפאמעכיע

געבוירן אין יעקאטערינאפאל, רוסלאנד; געקומען קיין קובא דעם 18טן נאוועמבער 1928. איז א מיטגליד אין פארשידענע אידישע אינסטיטוציעס אין היגן ישוב.

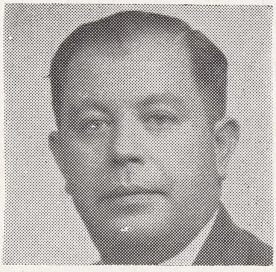
כ. סאמערשטיין

געבוירן אין סקאלאט, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 25-טן אפריל 1925; איז א מיטגליד אין אלע אידישע אינסטיטוציעס; ה' סאמערשטיין איז א באקאנטער סוחר, דער אייגנטימער פון געשעפט „טיענדא דע טאלאבארטעריא".

י. סארין

געבוירן אין וואַרשע, הויפט-שטאט פון פוילן; געקומען קיין קובא אין 1941; אייגנטימער פון „כאיעריא סארין".

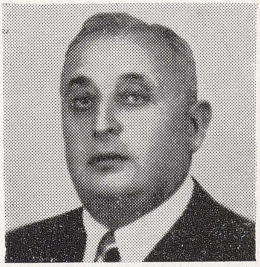
ע. סינאי

געבוירן אין ברעסק, פוילן; געקומען קיין קובא אין 1923. איז א באקאנטער סוחר, מיט-אייגנטימער פון דער פירמע „טאפ, סינאי און קאמפאניע". ה' סינאי איז א מיטגליד אין אלע אידישע אינסטיטוציעס.

ז. גרייד סטארק

געבוירן אין ווין, עסטרייך; געווואוינט אין בעלגיע; געקומען קיין קובא אין 1941; מיטגליד פון פארשידענע אידישע ארגאניזאציעס.

מ ר ד כ י ע פ ש ט י י ן

געבוירן אין באראנאוויטש, פוילן; געקומען קיין קובא אין מאנאט מערץ 1937; אנגעזעענער סוחר און אייגנטימער פון געשעפט „אוניווערסאל טעקסטיל".

ט ו ב י ה פ ו ק ס

געבוירן אין כעלם, פוילן; געקומען קיין קובא אין 1924; געווען טעטיק אין דער אידישער האנדלס־קאמער און אין דער רעליגיעזער אינסטיטוציע „עדת ישראל"; איז א מיטגליד פון פאטראנאט.

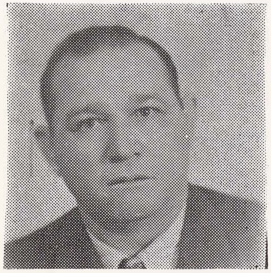
א ל ע כ א נ ד ר א פ י ג ל ע ר

געבוירן אין בודאפעסט, אונגארן; געקומען קיין קובא אין 1923. שוין אזוי פרי ווי אין יאר 1925 איז ה' פיגלער געווען א מיטגליד פון דער דירעקטיווע פון „אידישן צענטער"; אין 1943 איז ער געווען סעקרעטאר פון פאריין פון די אונגארישע אידן; ער איז אויך געווען אין פוטבאל טים פון די אידישע אטלעטן.

א ב ר ה ם פ י ש

געבוירן אין גאלאנטא, פוילן; געקומען קיין קובא אין יאר 1923; געווען פרעזידענט פון „וואַרשעווער לאנדסמאנשאפט פאריין" (1939); פרעזידענט פון אנטי־טובערקולאז קאמיטעט, און איינער פון די ערשטע מיטגלידער פון פאטראנאט.

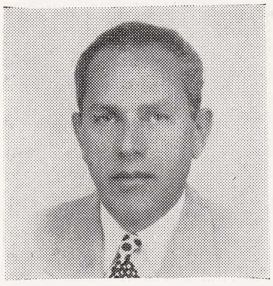
אִיסאַק פִּישמאַן

געבוירן אין סאלעטץ, פּוילן; געקומען קיין קובאַ דעם 24־טן אַפּריל 1924. ה׳ פישמאַן איז אַ מיטגליד פון פּאַרשידענע אידישע אינסטיטוציעס, און דער אייגנטימער פון געשעפט „אַלמאַסען דע פּיעלעס בראַוול".

אִיסאַק פעלדמאַן

געבוירן אין ליפנא, רוסלאַנד; אָנגעקומען קיין קובאַ אין 1927; אייגנטימער פון געשעפט „פעלדאַן".

חיים פעלדמאַן

געבוירן אין פּינסק, פּוילן; געקומען קיין קובאַ אין יאָר 1923; אייגנטימער פון געשעפט „פעלדמאַן, רידז און קאָמפּאַניע".

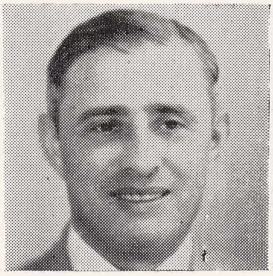
פישל פרידזאַן

געבוירן אין פּינסק, פּוילן; געקומען קיין קובאַ אין 1924; ער איז דער אייגנטימער פון געשעפט „קאָנפעקסיאָנעס פרידזאָן".

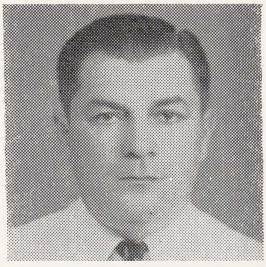
אידא פאפיעלניק

געבוירן אין מאכנאווקע, רוסלאנד; געקומען קיין קובא אין 1923. איז לעצטנס געווארן א מיטגליד פון פאטראנאט.

מאיסעס פאפיעלניק

געבוירן אין ווארשע, הויפט־שטאט פון פוילן; געקומען קיין קובא אין 1923. אייגנטימער פון געשעפט „קאסא פאפע".

מאקס פאלעק

געבוירן אין קורשאן, ליטע; אנגעקומען קיין קובא אין 1923; אייגנער פון די ערשטע אידישע עמיגראנטן.

משה חיים פארטנאי

געבוירן אין ניקאלאיעוו, רוסלאנד; געקומען קיין קובא דעם 10־טן יולי 1925. ה' פארטנאי איז אן אנגעזעענער אידישער סוחר אין ישוב; א מיטגליד פון פאטראנאט.

ענדריקע פונדיק

געבוירן אין פלאָטשעוו, פוילן; געקומען קיין קובאַ דעם 13-טן אויגוסט 1923. ה' פונדיק איז אַ מיטגליד אין אַלע אי־דישע אינסטיטוציעס, און איז דער מיט־אייגנטימער פון דער באַקאַנטער פירמע „לאַ רעינאַ".

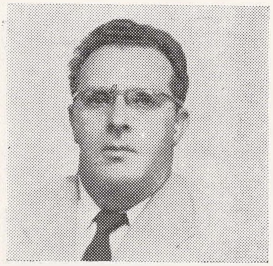
פנחס פערעלים

געבוירן אין אָסטראָג־וואָליניא, פוילן; געקומען קיין קובאַ דעם 2-טן פעברואַר 1924. אין געווען אין 1946 וואָאָל פון אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט; אין 1928 וויצע־פרעזידענט פון דער אויטאָנאָמער שול פאַרוואָלטונג ביים צענטער. ה' פע־רעלים איז דער אייגנטימער פון געשעפט „סאָסטרעריא על קאַידאַ".

סאָלאָמאָן פרעזענט

באַקאַנטער תושב; איז אַ מיטגליד אין פאַרשידענע אינסטיטוציעס; אייגנטימער פון לעדער־געשעפט „פרעזענט".

לייב קאַטץ

געבוירן אין ווילקאָמיר, ליטע; געקומען קיין קובאַ דעם 4-טן יוני 1924. ה' לייב קאַטץ איז אַ מיטגליד אין אַלע אידישע אינסטיטוציעס, און איז דער אייגנטימער פון געשעפט אונטער דעם נאָמען „מאַרא טעקסטיל".

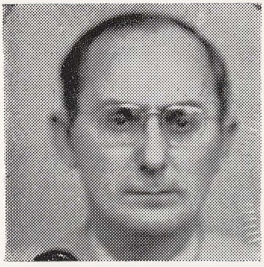
מאיסעס קאלער

געבוירן אין קאפּנע, רוסלאַנד; געקומען קיין קובאַ אין 1924. ה' קאַלער האָט דעם גרויסן כבוד צו זיין אייניער פון די ערשטע צוועלף גרינדער פון פּאַטראָנאַט. אויסער דעם, איז ער געווען אין דער דירעקטיווע פון דער ,,קהילה'' אין די יאָרן 48-1950.

ישעיה קאַננער

געבוירן אין קאַלאַמייא, גאַליציע; געקומען קיין קובאַ אין 1924; איז אייניער פון די גרינדער און ערשטער פּרעזידענט פון ,,עדת ישראל''; פּרעזידענט פון ,,חסד של אמת'' פון 1927 ביז איצט; פאַרוואַלטונגס־מיטגליד פונם אַנטי־טובערקולאָז קאַמיטעט; ה' קאַננער איז לעצטנס גע־ווארן א מיטגליד פון פּאַטראָנאַט.

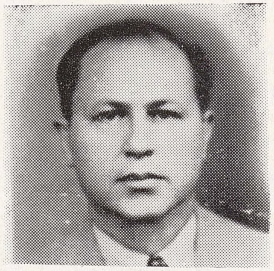
אברהם קאַפּלאַן

געבוירן אין קרינקע, פוילן; געקומען קיין קובאַ אין 1932. געווען אין דער דירעק־טיווע פון ,,אידישן צענטער'' אין 1944; אייגנטימער פון געשעפט ,,קאַסא קאַפּ־לאַן''.

לעאָן קאַין

געבוירן אין סערעט, רומעניע; געקומען קיין קובאַ אין 1925. געווען אין דע־דירעקטיווע פון ,אַנטי־טובערקולאָז קאַ־מיטעט אין 1938; אייגנטימער פון ,,קאסא ל. קאַין''.

ליבער קאַרפּעל

געבוירן אין סטאַנאָוויץ, רומעניע; געקומען קיין קובאַ אין יאָר 1924. געווען אקטיוו אין דער אידישער האַנדלס־קאַמער און אַ מיטגליד פון דער דירעקטיוועס (1949). איז דער אייגנטימער פון גע־שעפט ,,קאַמיל''.

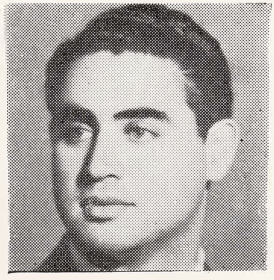
מאַקס קריגער

געבוירן אין סטאַסעק, פּוילן; געקומען קיין קובאַ דעם 29־טן יאַנואַר 1924. ה' מאַקס קריגער איז אַ באַקאַנטער געזעל־שאַפטלעכער טוער: אין 1938 וויצע־פּרעזידענט פון דער אויסטאַמער שולע; פון 1938־1946 דירעקטאָר פון אידישן צענטער; אין 1942 דירעקטאָר פון דער געזעלשאַפט ,,אָרט''.

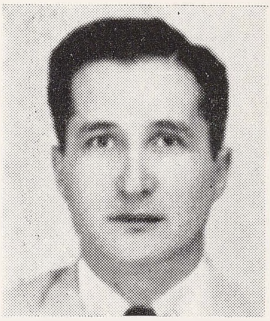
גרשון קריגער

געבוירן אין סטאַסק, פּוילן; געקומען קיין קובאַ דעם 4־טן סעפּטעמבער 1926. איז באַקאַנט אין גאַנצן ישוב מיט זיינע גע־זעלשאַפטלעכע אַקטיוויטעטן: אין 1939 קאַסיר פון אידישן צענטער; זייט 1942 פּרעזידענט פון ,,אָרט''; אין 1939 פּרע־זידענט פון אנטי־טובערקולאָז קאַמיטעט; אין 1940 ביז 1942 דירעקטאָר אין דער פּאַרוואַלטונג פון דער אויסאַנאַמער שול; ביים אידישן צענטער.

אייסאַק רימער

געבוירן אין סאַלאַק, ליטע; געקומען קיין קובאַ אין 1937. איז דער אייגנטימער פון געשעפט ,,קאַמפּ. דע טעכידאָם קינ־טא אוועניד''. און אַ מיטגליד פון פּאַטראָנאַט.

טשארלז ראבינאוויטש

געבוירן אין לעכאוויטש, פוילן; געקומען קיין קובא אין סעפטעמבער 1937; איז דער אייגנטימער פון 'קאסא טשארלז', און אן איבערגעגעבענער מיטגליד פון פאטראנאט.

אברהם ריוך

געבוירן אין ביעלאגאראדקא, רוסלאנד; געקומען קיין קובא אין 1928; געווען טעטיק אין דער דירעקטיוון פון: דער אידישער קהילה, קרן קיימת, ישראל קאמפיין און אנטי־טובערקולאז קאמיטעט.

וואלף שאפטאל

געבוירן אין קארטעליסי, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 25־טן סעפטעמבער 1930. באקאנטער געזעלשאפטלעכער טוער; געווען דירעקטאר פון אידישן צענטער; אין די לעצטע דריי יאר טעטיקער פאר־וואלטונגס־מיטגליד פון דער אידישער קהילה; פרעזידענט פון לעצטן מעות חטים קאמפיין, און אייניער פון די ערשטע 12 מיטגלידער גרינדער פון פאטראנאט.

ישראל שולמאן

געבוירן אין אלעקסאנדראווסק; געקומען קיין קובא אין 1923. איז א מיטגליד פון פארשידענע ארגאניזאציעס פון אידישן ישוב, און א מיטגליד פון פאטראנאט.

ביילאגע

צום בוך-אלבום

דער גרונטשטיין

זועלכער איז

ארויסגענעבן געווארן דעם

17-טן יוני 1951 לכבוד דאם לייגן דעם

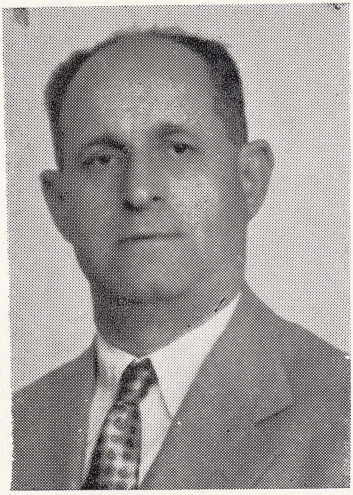
גרונטשטיין פון די נעפי-

דעם פאר א

בית הכנסת און געזעלשאפטלעכע היים

פאר די אידן אין קובא.

האוואנא. קובא. פעברואר 1952

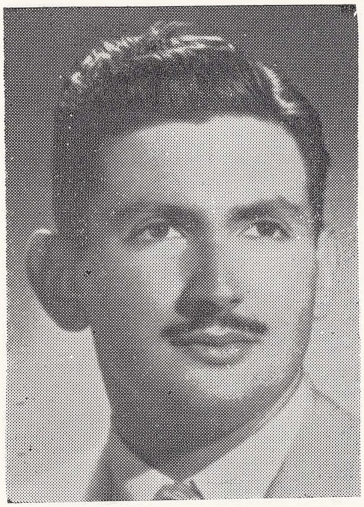
אשר אייכענבוים

שטאמט פון ווארשע, פוילן. איז איינער פון די ערשטע היגע אידישע אימיגראַנטן. איז געקומען קיין קובאַ אין יאָר 1924. דער ה. אייכענבוים געהערט צו דעם שיכט אידן, ווָאס האָבן אַ טראַדיציאָנעל־רעליגיעזע ווערלט אָנשויאונג. ער האָט אַ רייכע געזעלשאַפטלעכע פאַרגאַנגענהייט: איז איינער פון די גרינדער פון עדת־ישראל, ווָאו ער איז געווען פּרעזידענט און קאַסיר. אין דער נייער קהילה איז ער געווען קאַסיר און סעקרעטאַר, און איז איינער פון אירע וויכטיקסטע פירער. ער איז אויך געווען אין מלחמה צייט אַקטיוו טעטיק אין בית״ר און געשטיצט מיט אַ ברייטער האַנט דעם אירגון. דער ה. אשר אייכענבוים איז אַ מיטגליד אין אַלע אידישע אינסטיטוציעס. ער איז אויך איינער פון די ערשטע מיטגלידער פון אונדזער פּאַטראַנאַט.

קלמן וואדאנאם

זון פון ישעיה און חנה וואדאנאם. שטאמט פון ברעסט ליטאווסק, פוילן. איז איינער פון די ערשטע אידישע אי־מיגראַנטן אין קובא. געקומען קיין קובא אין יאָר 1924. דער ה. וואדאנאם איז גוט באקאַנט און זייער באַליבט אין אַלע היגע אידישע געזעלשאפטלעכע קרייזן. ער איז אַן איבערגעבענער טוער פאַר וואוילטעטיקע צוועקן. געווען לאַנגיאָרי־קער פּרעזידענט פון דעם אַנטי־טובערקו־לאָז קאָמיטעט, וואו ער האָט אַקטיוו און מיט האַרץ געאַרבעט פאַר די אָרעמע קראַנקע און נויטבאַדערפטיקע. האָט גע־ארבעט פאַר דער אויפהאַלטונג פון דע־ליגיעזע אידישקייט אין קובא. ער איז געווען פּרעזידענט און איינער פון די חויפט פירער אין דער רעליגיעזער קהי־לה. איז אויך געווען דירעקטיוו מיט־גליד פון דעם אידישן צענטער; קאָמיר פון דעם צענטראַל קאָמיטעט פון די אי־דישע אינסטיטוציעס אין קובא, און פּרע־זידענט פון דעם קאָמפיין פאַרן דושאינט. דער ה. קלמן וואדאנאם איז איינער פון די עריסטע מיטגלידער פון פּאטראנאט.

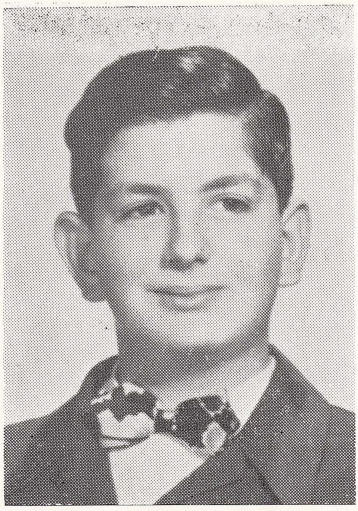
אינזשיניער סאַלאָמאָן הייזלער

מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

איז אַ זון פון דעם חשובן און זייער גע־
שעצטן פּרעזידענט פון אונדזער פּאַט־
ראָנאַט, ה' הערמאַן הייזלער, וועלכער
גיט אַוועק זיין גאַנצע צייט און בעסטע
ענערגיעס פאַר דער גרויסער און הייליק־
קער אונטערנעמונג פון פּאַטראָנאַט,
לטובת אונדזער זמשך און דערהויבונג
כון אידישקייט אין אונדזער ישוב און
פאַר אונדזער פאַלק.

דער ה' סאַלאָמאָן הייזלער איז גע־
בוירן אין קובא. דאָ האָט ער באַקומען
זיין עלעמענטאַרע און מיטעלע בילדונג.
זיין פּראָפעסיאָנעלע אויסבילדונג האָט ער
דורכגעמאַכט אין אַ אוניווערזיטעט אין
די פאַרייניקטע שטאַטן; ער האָט נע־
שטודירט אין דעם „עמע איי טי", פון
וואַנען ער האָט זיך גראַדואירט אלס
אינזשיניער כעמיקער.

סאַלאָמאָן הייזלער האָט זיך פיל אויס־
געצייכנט אין זיין שטודיום און האָט
באַקומען פּרעמיעס. דער יונגער אינזשי־
ניער הייזלער האָט ערפאָלג אויך אין זיין
פּראָפעסיאָנעלער קאַריערע: ער פּר־
נעמט אַ פאַראַנטוואָרטלעכן פּאָסטן אלס
אינזשיניער כעמיקער אין דער „גלאַמור
טעקסטיל" אינדוסטריע.

אונגסטער מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

טשאַרלעם הייזלער

12 יאָר אלט

איז דער זון פון אונדזער חשובן פּרעזי־
דענט פון פּאַטראָנאַט, און אָנגעזעענע
פּערזענלעכקייט אין דעם קובאַנער אי־
דישן ישוב, ה' הערמאַן הייזלער, אין י־
חשובע געזעלשאפטלעכע טוערין, פּריי
לינא הייזלער.

טשאַרלעם איז א קלוגער און כּיאי־
קער אינגל, לערנט זיך אין ראָסטאָן שול,
טוט וואַנען ער וועט זיך גראַדואירן דאָס
יאָר.

טשאַרלעם איז באַאיינפלוסט פון דער
וואַרימער אידישער סביבה פון זיין היים,
ביי זיינע עלטערן, און ער איז שטאָלץ
צו זיין א מיטגליד אין פּאַטראָנאַט.

סאָניע אַטראַן

מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

טאָכטער פון משה און חיה גילפּאַרב. שטאַמט פון רוסלאַנד. איז די פרוי פון דעם אָנגעזעענעם סוחר און אינדוסטריאַליסט און חשובן געזעלשאַפטלעכן טוער, דירעקטיוות מיגליד פון אונדזער פּאַטראָנאַט, ה. סימאָן אַטראָן. די פרוי אַטראָן איז אַ איידעלע פערזאָן און אירער געגעבענע אידישע טאָכטער. זי היט אָפּ ביי איר אין הויז די שענסטע רעליגיעזע אידישע טראַדיציעס, און גיט מיט דעם אַ ביישפּיל צו אירע טעכטערלעך, פאַר וועמען אידישער דערציאונג אין דער „מאָדערנער אידישער שול", פון דער דראַ. אידאַ גלעזער, וואו זיי האָבן גערעכנט, זי האָט אַ סך געטאָן. זי האָט בכלל וועלטפולע פאַרדינסטן פאַר דער אידישער דערציאונג אין קובא, זייענדיק אַ טיכטיקע דירעקטיוות מיטגלידערין אין דעם פעדעראַגישן ראַט ביי דער „מאָדערנער אידישער שול". זי איז באַאַנט אין די היגע געזעלשאַפטלעכע קרייזן. זי האָט אַקטיוו געארבעט פאַר די קראַנקע און נויטלײַדנדע אָלם מיטגליד אין דער דירעקטיוות פון דעם אַנטי־טובערקולאָז קאָמיטעט; מיטגעאַרבעט אין דער אונטערנעמונגס קאָמיסיע פון אידישן צענטער; איז יעצט וויצע קאָמיסרין פון דעם אידישן פרויען פאַריין. די פרוי אַטראָן איז אויך אַ מיטגליד אין אונדזער פּאַטראָנאַט, און זי האָט גרויס אינטערעס, אַז עס זאָל שנעל פאַרווירקלעכט ווערן אונדזער אָלעמענס אידעאַל, לטובת אונדזער יוגנט, אונדזער ישוב און אונדזער פֿאָלק: דאָס אויסבויען די געזעלשאַפטלעכע היים פאַר די אידן אין קובא, פאַרן אידישן המשך.

מאריא קודלאנדסקי־גורוויץ

מיטגליד פון פאטראנאט

איז די פרוי פון דעם אקטיוון געזעלשאפטלעכן סעקרעטאר און פייאיקן און דינאמישן כרעזידענט פון דער בוי קאמיסיע פון פאטראנאט, דעם ה. איסאק גורזוויץ. די פרוי גורוויץ שטאמט פון ווארשע, פוילן. איז געקומען קיין קובא אין יאר 1928. איז א מיטגליד אין אלע היגע אידישע אינסטיטוציעס און באשטייערט זיך פאר אלע נויטיקע צוועקן. די פריי גורוויץ איז א אינטעליגענט פערזאן. צוזאמען מיט אירע נאטורעלע באשעפטיקונגען ווידמעט זי אויך צייט פאר גייסטיקע אונטערנעמונגען. פרוי גורוויץ איז איינע פון די ווינציקע אידישע פרויען אין קובא, וואס באזיצט א פיינע ביבליאטעק, האט ליב לייענען א גוטן כוד, און באזוכט אויך די קובאנער קינסטלעריש קרייזן, קאנצערטן פון קלאסישע מוזיק און קונסט בילדער אויסשטעלונגען. די פרוי גורוויץ, צוגלייך ווי איר מאן, שטיצט אונטער אלע אידישע תורה־טו רעלע איניציאטיוון. די פרוי גורוויץ איז א חשובער מיטגליד פדן פאטראנאט, און זי האט א שטארקן אינטערעס, אז די נאבעלע און גרויסע אונטערנעמונגען פון דעם פאטראנאט זאל שטעל פאר־ווירקלעכט ווערן. איר הויפט אספּיי־ציע איז: אז די אידישע יוגנט זאל האבן א צוגעפאסטן אָרט וואו זיך אויסלעבן אלס אידישע יוגנטלעכע, מיט העכערע גייסטיקע אינטערעסן און אידעאלן.

אַנאַ טרייביטש־גילפּאַרב

איז די פרוי פון דעם אָנגעזעענעם אינ־
דוסטריאַל און אָקטיוון דירעקטיווע מיט־
גליד פון אונזער פּאַטראָנאַט, ה. לעאָן
גולפּאַרב. די פרוי גילפּאַרב איז אָנגעקו־
מען אין דעם לאַנד אַלס קינד, און האָט
דאָ באַקומען איר אויסבילדונג און דער־
ציאונג. פרוי גילפּאַרב, אויסער אַנדערע
נאָבעלע אייגנשאַפטן פון איר פּערזענ־
לעכקייט, פילט ווי אייגענע די אידישע
אידעאַלן און אידישע נויטן. זי בא־
שטייערט זיך בריית סיי פאַר די לאָ־
קאַלע סיי פאַר נאַציאָנאַלע צוועקן. זי
איז א מיטגליד אין אַלע היגע אידישע
אינסטיטוציעס. זי האָט אויך פיל גע־
אַרבעט פאַר דער מאָדערנער אידישער
דערציאונג אין קובא. זי איז געווען א
מיטגליד פון דעם פּעדאַגאָגישן ראַט ביי
דער „מאָדערנער אידישער שול" פון דער
דרא. אידא גלעזער, און האָט געזאָרגט
אז אירע קינדער זאָלן קריגן א גוטע
אידישע דערציאונג. די פרוי גילפּאַרב
איז אויך א מיטגלידער אין אונדזער פּא־
טראָנאַט, און זי זעט מיט פרייד, ווי יעדע
באַוואוסטזיניקע אידישע טאָכטער, די
פאַרווירקלעכונג פון אונדזער אַלעמענס
אידעאַל: די אויפבויאונג פון א אידי־
שער געזעלשאַפטלעכער היים פאַר אַלע
געזעראַציעס אידן אין קובא.

מינא הילער

איז די פרוי פון דעם ה' לייב הילער, וועד עס איז אייגער פון די פראמינענטע געזעלשאפטלעכע פירער אין אונדזער ישוב, דירעקטיווע מיטגליד פון פאטרא־נאט און מיט־רעדאקטאר פון „דער גרונטשטיין". מינא הילער שטאמט פון מראנקפורט אם־מיין. איז אנגעקומען קיין קובא אין דעם יאר 1941 און האט זיך ווייך געווידמעט פאר געזעלשאפטלעכע טעטיקייטן. זי איז א געביל־דעטע פרוי און איידעלע פערזענלעכקייט, וואס העלפט מיט א ווארימן אינטערעס די נויטן פון אונדזער פאלק. זי איז אייניע פון די גרינדערינס פון דער פרויען אָרגא־ניזאציע „וויצא" אין קובא, און איז די לאנג־יאריקע פרעזידענטין פון דער העק. וועדאדא. די פרוי הילער זעט אויך אין אונדזערע לאקאלע געזעלשאפטלעכע נויטן און האט אינטערעס, אז אונדזער אלעמענס געמיינזאמע שטרעבונג: דאס אויפבויען דעם בית הכנסת און די געזעל־שאפטלעכע היים פאר דער קאלעקטיוי־טעט אין קובא, זאל שנעל וועלן א ווירק־לעכקייט.

לעאָן אַנדורסקי

מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

זון פון ישראל חיים און חוה אנדורסקי. איז אייניר פון די ערשטע מיטגלידער פון דעם פּאַטראָנאַט. שטאַמט פון וויס־לאַנד. איז געקומען קיין קובא אין דעם יאָר 1927. דער ה. אַנדורסקי איז אַן אַנ־געזעענער ביזנעסמאַן און באַקאַנט אין די היגע קאָמערציעלע קרייזן. איז א מיט־גליד אין די פאַרשיידענע אידישע אָרגאַ־ניזאַציעס, און באַשטייערט זיך פּאַר אַלע וויכטיקע צוועקן

בערטאַ בערמאַן

מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

איז די פרוי פון דעם ה. סימאָן בערמאַן, חשובער דירעקטיוויע מיטגליד און פּרע־זידענט פון דער פינאַנס קאָמיסיע ביים פּאַטראָנאַט. שטאַמט פון ליטע. איז אַנ־געקומען קיין קובא אין דעם יאָר 1928. די פרוי בערמאַן איז אַן אַנגעזעענע גע־זעלשאַפטלעכע טוערין. זי ארבעט אַקטיוו אין דער דירעקטיוון פון דעם אידישן פרויען פאַריין, און איז וויצע־פרעזידענ־טין פון דער ליי־ קאַסע ביים זעלבן

עמעלינא בערעזינסקי

איז די פרוי פון דעם באַקאַנטן ביזנעסמאַן זון אַנגעזעענעם געזעלשאַפטלעז טוער. ה. הערמאַן בערעזינסקי, אונדזער חשובער דירעקטיוועז מיטגליד, וועלכער ארבעט אַקטיוו פאַר דער שנעלער פארווירקלעכונג פון די אידעאַלן פון פאַטראַנאַט. די פרוי בערעזינסקי איז אַ פיינע און סימפאַטישע פערזאַן, און איז באַליבט אין די היגע געזעלשאַפטלעבע קריזיז. זי איז אַ מיטגליד אין די היגע וויבטיקקעט אידישע אינסטיטוצעס און באַשטייערט זיך פאַר אַלע נויטיקע צוועקן. זי איז אויך אַ מיטגליד אין אונדזער פאַטראַנאַט.

❋

דאָרא גוריאַן

איז די פרוי פון דעם באַקאַנטן ביזנעסמאַן און אַנגעזעענעם און חשובן דירעקטיוועז מיטגליד פון פאַטראַנאַט, ה' עליאַס גוריאַן. די פרוי גוריאַן שטאַמט פון פּוילן. איז אַנגעקומען קיין קובא אין יאָר 1927. זי איז אַ מיטגליד אין אַלע היגע אידישע געזעלשאַפטן און באַשטייערט זיך פאַר לאַקאַלע און נאַציאָנאַלע צוועקן.

❋

לואים גינסבורג

שטאמט פון ביאליסטאק, פוילן. איז אי־נער פון די ערשטע אידישע אימיגראַנטן דאָ אין לאַנד. איז אָנגעקומען קיין קובאַ אין דעם יאָר 1925. וואוינט אין סאַנ־טיאַגאָ דע קובאַ. איז מיטגרינדער פון דעם אידישן צענטער, וואו ער איז אַ גע־וויסע צייט געווען סעקרעטאַר פון דער־אונטערנעמונגס קאָמיסיע. ער איז אַן אָנגעזעענער סוחר, מיט־אייגנטימער פון דער פירמע „ביגעלמאַן און קאָמפּאַניע" אין סאַנטיאַגאָ דע קובאַ. דער ה. גינס־בורג איז אַ איבערגעבענער מיטגליד פון אונדזער פּאַטראָנאַט. ער פאר־שטייט און שאַצט אָפּ דעם גאַנצן ווערט און די גרויסקייט פון דעם אויפטו פון פּאַטראָנאַט און גיט זיין קאָאָפּעראַציע סיי מאַראַליש, סיי מאַטעריעל, אַז די אונטערנעמונג זאָל שנעל ווערן אַ ווירק־לעכקייט.

❁

לאה קרופניק־גינסבורג

מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

שטאַמט פון וויניציע, רוסלאַנד, געקומען קיין קובאַ אין יאָר 1925. זי איז די טאָכ־טער פון ה. וואָלף קרופניק, חשובער גע־זעלשאַפטלעכיר טוער און געווען דירעקטאָר פון די אידישע לימודים אין דער אויטאָנאָמער שול ביים צענטער. די פרוי גינסבורג וואוינט אין סאַנטיאַגאָ דע קובאַ. איז פאַרהיראַט צו ה. לואים גינסבורג, וועלכער איז באַקאַנט אין די היגע סוחרישע קרייזן.

❁

ענא דוואָרין־האָביף

מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

זי איז די פרוי פון דעם באַקאַנטן סוחר און געזעלשאַפטלעכן טוער, ה. איכאַק האָביף. געבוירן אין פּינסק, פוילן. איז אָנגעקומען קיין קובאַ אין יאָר 1930. די פרוי האָביף איז געווען לערערין אין דער שול ביים צענטער, איז אַן אָנגעזעענע מיטגלידערין פון פּאַרשיידענע היגע אידישע אָרגאַניזאַציעס, איז טיכטיק אין דעם אידישן פרויען פּאַריין „דאַמאַס דע לָא בוענא וואָלונטאַד" אין „וויצ״ו".

❁

סילוויאַ טייטעלבוים

איז די פרוי פון דעם אָנגעזעענער ביזנעסמאַן און חשובן פּאַטראָנאַט מיטגליד, ה. אַדאָלפּאָ טייטעלבוים. די פרוי טייטעלבוים איז גוט באַקאַנט אין די היגע געזעלשאַפּלעכע קרייזן אָלס אַקטיוועַ טוערין לטובת הכלל. זי האָט דעם גרעסטן אינטערעס פּאַר די אָרעמע און נויטבאַדערפטיקע פון אונדזער ישוב; זי איז אייגע פון די אָנפירנדע פערזענלעכקייטן ביים אידישן פרויען פּאַריין. זי איז אויך אַ מיטגליד אין אונדזער פּאַטראָנאַט.

❁

צינע יוקען

איז די פרוי פון דעם ה. אהרן יוקען. אנגעזעענע פערזענלעכקייט אין אונדזער היגן געזעלשאפטלעכן לעבן, ערן פרעזי־דענט און לאנג־יאריקער געוועזענע־ פרעזידענט פון אידישן צענטער און חשובער דירעקטיוועז מיטגליד פון אונזער פאטראנאט. די פרוי יוקען איז גוט באַ־קאנט און באליבט אין די היגע געזעל־שאפטלעכע קרייזן. זי ארבעט מיט אק־טיוו אין די היגע פרויען ארגאניזאציעס. העלפנדיק די נויטליידנדע דאָ חי, ווי אויך פאר מדינת ישראל.

די פרוי יוקען איז אויך אַ מיט־גליד אין אונדזער פאטראנאט, און האָט אַ וואָרימען אינטערעס פאר דער שנעלער רעאליזירונג פון אונדזער וויכטיקער אי־טערנעמונג.

משה יונה קאפלן

מיטגליד פון פאטראנאט

שטאמט פון קאמעניעץ פּאדאלסק, רוס־לאנד. וואוינט אין ניו־יארק, פארייניק־טע שטאטן, וואו ער איז באקאנט אלס אנגעזעענער ביזנעסמאן און געזעלשאפט־לעפער טוער. ער איז אן אקטיווער מיט־גליד פון אמעריקען פאלעסטיין קאמיטע. דער ה. קאפלן איז אַ טיף פילנדער נא־ציאנאלער איד. ער שטיצט יעדע איני־ציאטיוו וואָס איז פארן וואוילזיין פון אונדזער פאלק. ער האָט פארשטאנען די וויכטיקייט פון דער אונטערנעמונג פון אונדזער פאטראנאט און ער איז פאר־אינטערעסירט אין דער שנעלער באַוו־וירקלעכונג פון אונדזערע אספּיראציעס.

לובא ראָזענפעלד

טאָכטער פון אברהם און סאָניע קליימאַן. געבוירן אין קיעוו, רוסלאַנד. איז אָנגעקומען קיין קובאַ אין נאָוועמבער 1924. זי איז די פרוי פון דעם חשובן געזעלשאַפטלעמן טוער, דירעקטיוועס מיטגליד פון אונדזער פאַטראָנאַט, ה. מאָרים ראָזענפעלד. די פרוי ראָזענפעלד, אויכער אַנדערע פיינע אייגנשאַפטן פון איר פּערזענלעכקייט, באַזיצט אַ גוט אידיש האַרץ, און אַרבעט אַקטיוו ביים פרויען פאַרײן פאַר די נויטלײדנדע פון אונדזער ישוב. זי איז אויך יעצט די קאַסירערין ביי דער זעלבער אינסטיטוציע. זי שטיצט בכלל אַלע נאַציאָנאַל־סאָציאַלע אידישע אונטערנעמונגען. זי איז אַ מיטגליד אויך אין פאַטראָנאַט.

❁

בערטאַ ראָזענצווייג

שטאָמט פון פוילן. איז אָנגעקומען קיין קובאַ אין דעם יאָר 1927. איז די פרוי פון דעם אָנגעזעענעם ציוניסטישן עסקן און אַקטיוון וויצע־פּרעזידענט פון דער פינאַנס־קאָמיסיע ביים פאַטראָנאַט, ה' נחום ראָזענצווייג. די פרוי ראָזענצווייג איז אַ מיטגליד אין פאַרשיידענע אידישע אָרגאַניזאַציעס. באַזונדערס אַרבעט זי אַקטיוו אין דער דירעקטיוועס פון דער ווּיצע וויצע אָרגאַניזאַציע.

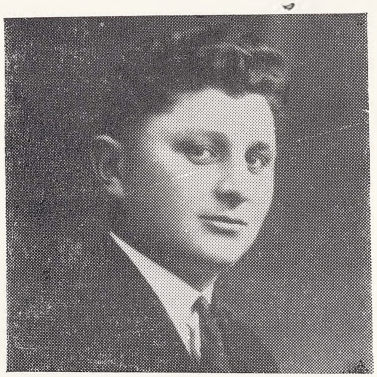
❁

פּאַלאַ שטאָקהאַמער־קוביליון

מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

איז די פרוי פון דעם חשובן געזעלשאַפט־לעבן טוער, זייער געשעצטן דירעקטיוו מיטגליד פון אונדזער פּאַטראָנאַט, ה. נחמיה קוביליון. די פרוי קוביליון איז א סימפּאַטישע פערזאָן און איבערגעגעבענע אידישע טאָכטער. זי האָט געזאָרגט, אז אויך אירע קינדער זאָלן זיך ערציען אין די אילעלן פון אונדזער פּאָלק. זי איז אויך טעטיק אין די פּאַרשיידענע היגע אידישע אינסטיטוציעס לטובת אונדזער קאָלעקטיוויטעט.

דוד שטאָקהאַמער

איז א זון פון אליעזר און פייגע שטאָק־האַמער. געבוירן אין הרוביעשאָוו, פוילן. אָנגעקומען קיין קובא אין אויגוסט פון 1934. דער ה. שטאָקהאַמער איז א אַק־געזעענער ביזנעסמאַן, דער אייגנטימער פון „דאַווע טעקסטיל". ער איז אויך בא־קאַנט אין די היגע געזעלשאַפטלעכע קרייזן, גוט שטיצט אַלע וויכטיקע אונ־טערנעמונגען. דער ה. שטאָקהאַמער איז געווען אן אַקטיווער טוער אין דער ציי־ניסטישער אָרגאַניזאַציע נאָך אין דער אַלטער היים, אין פוילן. דער ה. שטאָק־האַמער איז א מיטגליד אין אונדזער פּאַטראָנאַט.

כאַקאָבא אַלטשון

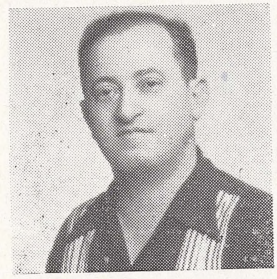
שטאַמט פון בריסק, פוילן. איז געקומען קיין קובא אין יאָר 1924. דער ה. אַלטשון איז גוט באַקאַנט אין די היגע אידישע קרייזן אַלס ביזנעסמאַן און געזעלשאַפט־לעבער טוער. האָט מיטגעאַרבעט אין פּאַרשיידענע אינסטיטוציעס; איז אויך געווען א מיטגליד אין דער אונטערנע־מונגס קאָמיסיע ביים אידישן צענטער. דער ה. אַלטשון איז אייגנער פון די עלי־טע מיטגלידער אין אונדזער פּאַטראָנאַט.

מאַקסימאַ אַמסטיבאָווסקי

מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

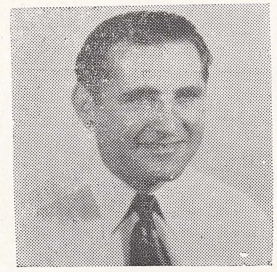
זון פון גרשון און נישע אמסטיבאָווסקי. שטאַמט פון כאַמכסק, פּוילן. איז אייניר פון די ערשטע אידישע אימיגראַנטן אין קובא. איז אָנגעקומען אין לאַנד אין יאָר 1924. דער ה. אַמסטיבאָווסקי איז אַ אָנ־ געזעענער סוחר אין האַוואַנא. ער איז אַ מיטגליד אין פּאַרשיידענע היגע אידישע אינסטיטוציעס, און באַשטייערט זיך באַ אַלע נאַציאָנאַלע און לאָקאַלע נויטווענ־ דיקייטן.

האַרי בערענטאַל

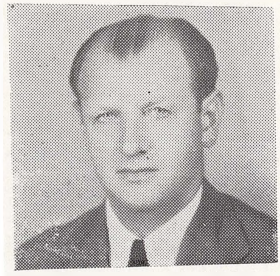
מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

שטאַמט פון רומעניע. איז געקומען קיין קובא אין נאָוועמבער 1924. דער ה. בערענטאַל איז אַן אָנגעזעענער ביזנעס־ מאַן אין האַוואַנא.

טשאַרלעס גערשקאָוויטש

איז אַ זון פון יעקב און מרים גערשקאָ־ וויטש. שטאַמט פון רומעניע. איז גע־ קומען קיין קובא אין יאָנואַר 1926. דער ה. גערשקאָוויטש איז אַ חשובער סוחר אין האַוואַנא. ער גיט אויך אַפּ צייט פּאַר געזעלשאַפטלעכע צוועקן.

כאַקאָבאָ וואַסערשטיין

מיטגליד פון פּאַטראָנאַט

געבוירן אין יערוואבנע, פּוילן. אָנגעמ־ כען קיין קובא אין דעם יאָר 1927. דער ה. וואַסערשטיין איז אַן אָנגעזעענער ביזנעסמאַן, און איז באַקאַנטער אין אַלע היגע סוחרישע קרייזן. ער געהערט צו די פּאַרשיידענע אידישע אינסטיטוציעס און שטיצט מיט אַ בריייטער האַנט אַלע וויכ־ טיקע געזעלשאַפטלעכע אונטערנעמונגען.

חיים ווינאקור

מיטגליד פון פאטראנאט

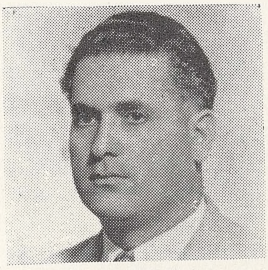
געבוירן אין בריסק, פוילן, געקומען קיין קובא אין דעם יאר 1929. דער ה. ווינאקור איז א חיגער אנגעזעענער ביזנעסמאן. ער איז א מיטגליד אין פארשיידענע אידישע אינסטיטוציעס און שטיצט אלע ווייכטיקע געזעלשאפטלעכע אונטערנעמונגען.

ברוך ווילדער

מיטגליד פון פאטראנאט

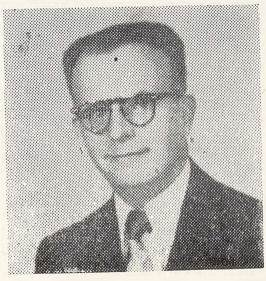
איז איינער פון די ערשטע אידישע אימיגראנטן אין קובא. איז אן אנגעזעענער ביזנעסמאן. וואוינט יעצט אין סאן אנטאני דע לאס באניאס. הגם ער געפינט זיך ניט אין האוואנא, האט ער פונדעסטווענען איינגעזען די נויטווענדיקייט, אז אונדזער ישוב זאל אויפבויען א בית־הכנסת און א געזעלשאפטלעכע הייס פאר דעם אידישן ישוב, פאר וועלכן צוועק ער האט זיך באשטייערט.

איסאק לעסניק

מיטגליד פון פאטראנאט

אנגעזעענער סוחר און אינדוסטריאליסט. ער שטאמט פון ברעסטעוויק, פוילן. איז איינער פון די ערשטע אידישע אימיגראנטן אין קובא; געקומען אין יאר 1925. דער ה. לעסניק איז א מיטגליד פון פארשיידענע היגע אידישע אינסטיטוציעס און באשטייערט זיך פאר אלע ווייכטיקע צוועקן.

דוד מאטץ

שטאמט פון ליטע. איז א זון פון יעקב און פייגע מאטץ. איז געקומען קיין קובא אין יאר 1925. דער ה. מאטץ איז אנגעזען אין די היגע אידישע ביזנעס קרייזן, און אלס געזעלשאפטלעכער טוער. ער ארבעט אקטיוו אלס דירעקטיוויע מיטגליד פון דער אידישער האנדלס־קאמער; ער איז אויך א מיטגליד אין פאטראנאט.

כאקאבא סעגאל

מיטגליד פון פאטראנאט

אנגעקומען קיין קובא אין יאר 1928. דער ה. כאקאבא סעגאל איז איינער פון די ערשטע אידישע סוחרים דא אין לאנד. ער איז אויך א טיכטיקער געזעלשאפט־לעבער טוער, און האט פארנומען פאר־שיידענע פראנטוואַרטלעכע אמטן, האט א סך מיטגעהאלפן אין דער דורכפיר:נג פון קאמפיינען פאר נאציאנאלע צוועקן.

דר. מאריא סטאן

מיטגליד פון פאטראנאט

איז א זון פון דער חשובער געזעלשאפט־לעבער טוערין, פרוי בערטא סטאן, און דעם געוועזענעם געזעלשאפטלעכן טוער און לאנג יאריקן פרעזידענט פון דעם אי־דישן צענטער, ה. מאקס סטאן ע"ה. דער דר. מאריא סטאן איז גוט באקאנט אין די היגע קרייזן אלס אנגעזעענער מעדיקער, ספעציאליסט אין ביינער קראנקהייטן, דר. מאריא סטאן האט איינגעזען די נויטוועניקייט פון א געזעלשאפטלעכער חיים אין קובא, הויפט זעכלעך פאר דער אידישער יוגנט.

איזידארא מיכאלי

מיטגליד פון פאטראנאט

שטאמט פון אונגארן; אנגעקומען קיין קובא אין יאר 1926. דער ה. מיכאלי איז גוט באקאנט אין די היגע ביזנעס קרייזן. ער איז א מיטגליד אין פארשיידענע אידישע און ניט אידישע אינסטיטוציעס; איז ערן־פרעזידענט פון דעם אידישן צענטער אין קאמאגועי; אויסער דעם איז ער דער איינציקער איד אין קובא, וואס באזיצט דעם טיטל פון קאפיטאן פון רויטן קרייץ אין קאמאגועי.

כאקאבא פיינשטיין

מיטגליד פון פאטראנאט

איינער פון די ערשטע אידישע אימי־גראנטן אין קובא. איז אנגעקומען אין יאר 1927. דער ה. פיינשטיין איז א באקאנטער ביזנעסמאן אין האוואנא. דער ה. פיינשטיין איז א מיטגליד אין די פארשיידענע היגע אידישע אינסטיטי־

וואלף פינגערהאוט

מיטגליד פון פאטראנאט

שטאמט פון רוסלאנד. איז אנגעקומען קיין קובא אין דעם יאר 1928. איז באקאנט אלס אנגעזעענער סוחר און אויך אלס געזעלשאפטלעבער טוער. ספעציעל איז ער טיבטיק אין אנטי־טובערקיולאזע קאמיטעט, וואו ער איז אין משך פון פינף יאר געווען סעקרעטאר.

מארקוס קראנפעלד

מיטגליד פון פאטראנאט

איז אייגער פון די ערשטע אידישע אימיגראנטן אין קובא. ער איז גוט באקאנט אין די היגע סוחרישע און געזעלשאפטלעבע קרייזן. איז א געזעלשאפטלעבער טוער און שטיצט מיט א בריייטער האנט אלע אקציעס פאר לאקאלע און נאציאנאלע צוועקן.

וואלטער ראזענבערג

איז אייגער פון די שפעטערדיקע אימיגראנטן אין קובא; איז א פליכטלינג פון דעם נאצי רעזשים. איז אנגעקומען קיין קובא אין יאר 1942. ער איז באקאנט אלס וויכטיקער ביזנעסמאן אין האוואנא; ער איז דער אייגנטימער פון „קאסא טאמארא". דער ה. ראזענבערג באשטייערט זיך פאר אלע אידישע געזעלשאפטלעבע צוועקן. ער איז אויך א מיטגליד אין אונדזער פאטראנאט.

כאקאבא ראפאפארט

מיטגליד פון פאטראנאט

שטאמט פון וואַרשע, פוילן. איז אייגער פון די ערשטע אידישע אימיגראנטן אין קובא: איז אנגעקומען אין דעם לאנד אין יאר 1925. דער ה' ראפאפארט איז אן אנגעזעענער ביזנעסמאן און באוואוסטזיניקער מענטש, וואס האט אחריות פאר די היגע אידישע געזעלשאפטלעבע אנגעלעגנהייטן. ער האט אפגעשאצט די וויכטיקייט פון אונדזער אונטערנעמונג און איז געקומען ספאנטאן צום פאטראנאט צוטראגן זיין ביישרייאדונג.

אייסאק שוכמאן

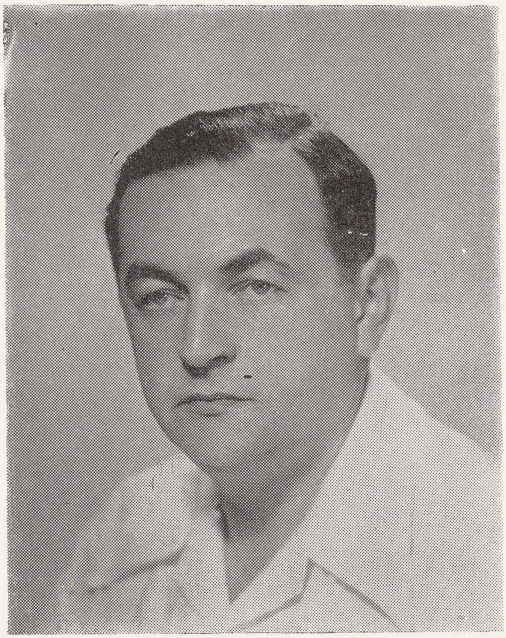
געבוירן אין ווילנע, פוילן; געקומען קיין קובא דעם 16־טן אקטאבער 1937. איז א מיטגליד פון פארשידענע אינסטיטוציעס, און דער אייגנטימער פון געשעפט „האוואנא סיטי סטאר".

כואן שטיין

געבוירן אין סאלאק, ליטע; געקומען קיין קובא דעם 27־טן מאי 1927. מיטגליד אין פארשידענע אידישע אינסטיטוציעס, און מיט־אייגנטימער פון געשעפט „אלמאסען דע פיעלעס קאסא כאימע".

מיר באַדויערן, וואָס א טייל מיטגלידער־גרינדער האָבן נישט באַווּיזן צו דער צייט אַרויסצוטראָגן די מאַטעריאַלן פאַרן אַלבום, און מיר האָפן צו קענען פאַרפולשטענדיקן דעם אַלבום אין צווייטן באַנד, וועלכער וועט ערשיינען אין אין א צווייטער אויפלאַגע.

נחמן סאלאוויטשיק

געבוירן אין 1906 אין יפו (ארץ ישראל); אנגעקומען קיין קובא אין אקטאבער 1941. אלס מלחמה פליכטלינג פון בעל־גיע; אין פוילן — געווארן־סעקרעטאר פון אל־ציוניסטישן אקאדעמישן פאר־באנד „ירדניה"; מיטגליד פון הויפט־קאמאנדע פון בית"ר אין פוילן; מיט־גליד פון וועלט־פארטיי־ראט פון דער אלוועלטלעכער ברית הצה"ר; אין קובא לייטער פון בית"ר און שפעטער פארזיצער פון אגוד חרות־הצעיר.

ליב הילער

געבוירן אין וולאדיסלאוואוו(פוילן); אנ־ געקומען קיין קובא אלס קריגס־פליכטלינג דעם 31־טן מאי 1941 פון בעלגיע. אין אייראפע ארבעט געוועלשאפטלעך אין צעירי אגודת ישראל אלס אינספטרוקטאר און אויך אלס סעקרעטאר פון צעירי אגו־ דת ישראל אין דייטשלאנד. אין בעלגיע סעקרעטאר פון אידישן סוחרים פארײן. זײט 1948 מיטגליד פון דער דירעקטיווע פון דער אידישער קהילה אין האוואנא. נאכן אויפלייזן פון „דזשאינט" פון אק־ טאבער 1948־1950 פרעזידענט פון הילפס־קאמיטעט פאר פליטים. איינער פון די ערשטע איניציאטארן צו שאפן א אידיש צענטראליזירט לעבן אין קובא, איז ער אויך איינער פון די ערשטע 12 גרינדער פון פאטראנאט. פון 1949־1950 רעדאגירט דעם וואכן־בלאט „אונזער שטים", ארגאן פון דער אידישער קהלה אין קובא. פרעזידענט פון דער קאארדי־ ניר און פראפאגאנדע קאמיסיע פון פאטראנאט.

CASA DE LA COMUNIDAD HEBREA
DE CUBA
CAPABLANCA ARQUITECTO
בית הכנסת
PERSPE

„DER GRUNTSHTEYN"

("La Primera Piedra")

●

EDICION EXTRAORDINARIA CONMEMORATIVA DE LA COLOCACION DE LA PRIMERA PIEDRA DE LA CASA DE LA COMUNIDAD HEBREA DE CUBA. EDITADA POR EL PATRONATO DE LA CASA DE LA COMUNIDAD HEBREA DE CUBA.

●

DIRECTORES:
LEON HILLER
Y
NAHMAN SOLOWIEJCZYK

●

HABANA — 17 DE JUNIO DE 1951 — CUBA
(13 DE SIVON)
DIRECCION Y ADMINISTRACION:
CALLE 13 e I, VEDADO, HABANA, CUBA.

UNIVERSITY OF FLORIDA LIBRARIES

IMPRESO EN LOS TALLERES
ARTPRINT
DE PASCUAL Y GUTSZTAT
Luz 213 - - Habana, Cuba

INDICE:

1.—**Nuestra Palabra** (Editorial) 7

2.—**Mensaje del Alcalde de La Habana, señor Nicolás Castellanos** ... 10

3.—**El señor Hiller afirma**... (Una entrevista a cargo del Dr. Dionisio Castiel) 11

4.—**Presencia de los Hebreos en Cuba.** Un estudio sociológico por Nisim Ben-Jaim 19

5.—**Una charla con el Arquitecto y los Miembros del Comité de Construcción del Edificio** 32

6.—**Azkenazim y Sefaradim,** por Nahman Solowiejczyk 40

7.—**El Patronato de la Casa de la Comunidad y la Juventud, estímulo y esperanza para la Juventud Hebrea,** por Abraham Marcus Matterin 42

NUESTRA PALABRA

LA colectividad hebrea de Cuba tiene razones para sentirse de plácemes. El día 17 del mes de Junio, indiscutiblemente, será una fecha memorable en la historia de nuestra comunidad. En ese día, gracias a la labor tesonera desarrollada por el "Patronato de la Casa de la Comunidad Hebrea de Cuba", será colocada, en solemne ceremonia, la primera piedra del edificio social de los hebreos radicados en esta querida República. Este hecho, de indiscutible trascendencia, afirma nuestra personalidad y nuestra raigambre en el país, al cual nos sentimos ligados por razones de muy diversa índole.

Con este paso que vamos a dar, podemos decir que iniciaremos en Cuba la segunda etapa de nuestra historia. Los hebreos venimos a este país procedentes de viejos países de Europa, con la esperanza cierta de encontrar la paz y la tranquilidad espiritual, que sólo hallan permanente asiento en las naciones, como Cuba, amantes de la Democracia y Libertad. Llegamos con el corazón y la mente conturbados ante el espectáculo que nos ofrecía el mundo europeo, después de la primera guerra, escenario triste y doloroso de duras luchas, de viejos prejuicios, de desolación y miseria por doquiera. Aquí en Cuba encontramos una tierra próvida, bella, prometedora, y un pueblo generoso, hospitalario, que abre los brazos sin reservas al extranjero que viene a volcar sus energías en el trabajo fecundo.

Los primeros años fueron de lucha dura, de labor sin descanso ni tregua. Al poco tiempo, nuestro trabajo honrado comenzó a dar sus frutos. A pesar de nuestra pequeñez numérica, hemos hecho importantes aportes a la economía y a la cultura del país. Venimos a trabajar, y en poco tiempo creamos fuentes de riqueza, establecimos industrias y negocios variados, y contribuimos a facilitar empleo a los brazos por fuerza ociosos. Empezamos a fundar nuestras instituciones sociales, nuestros colegios y nuestros centros de beneficencia y cultura, y comenzamos, también, a cultivar los valores del espíritu en periódicos, revistas y libros.

Pronto nos arraigamos en el país, no sólo por lazos económicos, sino también, lo que es más importante, por sentimientos de vinculación y simpatía hacia el pueblo cubano. Leales a nuestros más caros sentimientos, adoptamos con orgullo la ciudadanía de la República. Y nuestros hi-

jos, nacidos en Cuba, ya jóvenes en plena florescencia, recibieron el calor y el aire de esta patria, y se educaron en el ambiente de su historia, su cultura y sus ideales. Podemos afirmar que nuestra colectividad, actualmente, se encuentra en el período de la madurez, bien arraigada en el país, que siente con Cuba en sus afanes y en sus luchas, en sus penas y en sus esperanzas.

Ahora vamos a levantar en La Habana nuestro edificio comunal, nuestro hogar amplio y confortable, centro de nuestros afanes de superación y cultura. Este edificio será un monumento de piedra que simbolizará nuestros anhelos de engrandecimiento y progreso, y el hondo arraigo de los hebreos en la tierra de Martí.

A los hebreos se les llamó el pueblo del libro. Aspiramos a realizar, al calor de ese hogar común que levantaremos, una vida social progresista, y a cultivar los más altos y nobles ideales de nuestro espíritu. Allí, bajo ese techo amplio y acogedor, practicaremos la religión de nuestros antepasados; allí organizaremos debidamente, para obtener mejor fruto, nuestras instituciones de beneficencia y de ayuda al enfermo; allí instalaremos una amplia biblioteca, abierta a todos los aires del espíritu; allí nuestros jóvenes practicarán el deporte y fortalecerán sus cuerpos y almas; allí celebraremos nuestros actos culturales, nuestras fiestas y nuestras tradiciones; allí, en fin, abriremos sus puertas, en las ocasiones memorables, para brindarles nuestra casa, con orgullo de quien la tiene bien acogedora, a todos los cubanos y a todos los hombres de buena voluntad que deseen acercarse a nosotros.

Con esta iniciativa de levantar la casa de la comunidad, nuevos horizontes se abren en el camino emprendido por los hebreos de Cuba. Tenemos motivos para sentirnos felices y para abrir nuestros corazones en un canto de alegría, de esperanzas halagadoras en un mañana mejor.

El Alcalde de La Habana, señor Nicolás Castellanos, que ha dirigido a la comunidad hebrea de Cuba el mensaje cuya copia fotostática incluimos en la página siguiente.

Un mensaje que nos honra:

EL ALCALDE
DE
LA HABANA

PARTICULAR

Aprovechando la oportunidad de la próxima colocación de la primera piedra del Edificio que ha de levantar en La Habana el "Patronato de la Casa de la Comunidad Hebrea de Cuba", el día 17 del venidero mes de Junio, me satisface hondamente hacer llegar a la muy laboriosa población hebrea de Cuba, mis felicitaciones más cordiales por tan excepcional acontecimiento, y al propio tiempo, dejar constancia de mis votos sinceros por que la comunidad hebrea de Cuba, bien arraigada en el país y vinculada por sus sentimientos, al pueblo cubano y a la República, continue adelante en el camino de progreso que ha emprendido, fortaleciendo y centralizando sus instituciones sociales, y dando realización a los más altos ideales del pueblo hebreo, ideales éstos de cultura, democracia, libertad y paz para todos los hombres y naciones libres del mundo.

La Habana,
mayo de 1951.

Nicolás Castellanos Rivero.
ALCALDE MUNICIPAL.

Facsímil del mensaje que ha dirigido a la comunidad hebrea de Cuba el honorable Alcalde de La Habana, señor Nicolás Castellanos Rivero, con motivo de la solemne ceremonia de colocación de la primera piedra del Edificio social hebreo, en 13 e I, en el Vedado, el día 17 de Junio. Mucho agradecemos al señor Alcalde de La Habana estas palabras de estímulo y aliento.

El señor León Hiller afirma:

"LEVANTAR LA CASA DE LA COMUNIDAD SIGNIFICA ASEGURAR EL FUTURO DE LA VIDA HEBREA EN CUBA"

(Una entrevista a cargo del DR. DIONISIO CASTIEL)

La actualidad de la vida hebrea en Cuba, el hecho de mayor relieve en la hora que vivimos, lo constituye, sin duda alguna, el proyecto, que ya es una realidad en marcha, de la edificación de la Casa de nuestra comunidad, cuya ceremonia de colocar la primera piedra está señalada para el día 17 del mes de Junio de este año. Un acontecimiento de tanta importancia para el futuro nuestro, como el que nos referimos, nos ha movido a pulsar la opinión de uno de los pioneros más destacados de esta gran obra, el señor León Hiller, co-director de esta Revista y personalidad sobresaliente en el seno de nuestra comunidad.

El señor León Hiller no necesita ser presentado a nuestros lectores. Trabajador social capacitado, activo y entusiasta, desde hace cerca de cuatro años viene laborando intensamente en un propósito que mueve todas las energías de su espíritu: reorganizar sustancialmente las bases sociales de nuestra comunidad, dividida en pequeñas sociedades, cada una separada de la otra, como si fueran cuerpos distintos y no, como en realidad son, miembros de un mismo organismo social. El Sr. Hiller apunta certeramente en este objetivo que, a su juicio, marcará el inicio de una etapa superadora en nuestra vida comunal: lograr la coordinación de todos los esfuerzos, la cooperación de todas energías y voluntades, mediante la "'centralización" de todas las actividades nuestras en un organismo único, que él denomina sencillamente: la "comunidad". Para alcanzar este propósito, es condición previa la existencia de la casa de la comunidad: un hogar amplio, confortable, moderno, bajo cuyo techo puedan desarrollarse las más variadas actividades.

Como decíamos antes, el señor León Hiller está empeñado, de alma y corazón, en esta magna obra. Es un hombre tenaz, firme como una roca. Tiene preparación intelectual y una larga experiencia en labores sociales. De joven realizó estudios talmúdicos, y a los 18 años de edad se había graduado

de rabino en Varsovia. Su temperamento activo y emprendedor lo desvió del ejercicio de su profesión, y, al propio tiempo, desarrolló actividad destacada en la vida social hebrea de Polonia. Durante muchos años, fué instructor de la juventud del Partido Ortodoxo de Polonia, el llamado "Agudas Israel", para cuya labor se vió en la necesidad de viajar continuamente por todo ese país. Más tarde, habiéndose trasladado a Alemania, fué Secretario General de la Juventud de ese Partido en Frankfort, a. m. Sus actividades comerciales moviéronle a trasladarse, más tarde, a Bélgica, y en este país, en la ciudad de Amberes, fué durante varios años Secretario General de la Sociedad de Comerciantes hebreos, hasta principios de la pasada guerra.

Establecido en Cuba hace sólo pocos años, muy pronto logró destacarse en el seno de nuestra comunidad. En el año 1948, a raíz de retirar el Joint sus oficinas de Cuba, contribuyó a organizar el "Comité de Ayuda a los Refugiados", en el cual ostentó el cargo de Presidente. Un año antes, desde el mes de Agosto del año 1947, empezó sin tregua ni descanso la gran cruzada que ahora absorbe todas sus energías: la lucha por la

Dr. Castiel y Sr. L. Hiller.

"centralización" de nuestra comunidad desde sus bases, empeño éste en el cual encontró muchos prejuicios arraigados y muchos intereses particulares que se oponían a cualquier intento de esta naturaleza.

He aquí, a grandes rasgos, las características y los antecedentes de nuestro entrevistado, el señor Hiller, a quien sin más preámbulos, frente a frente con nosotros, le dirigimos la primera pregunta:

—Señor Hiller: próximamente se ha de celebrar la ceremonia de colocar la primera piedra del edificio que ha de levantar al Patronato: ¿puede Ud. decirnos qué significación tiene ese hecho, a su juicio, para el futuro de la vida hebrea en Cuba?

—Con mucho gusto contestaré su pregunta. A mi juicio, levantar la casa de la comunidad hebrea significa asegurar este futuro. La historia de la Comunidad hebrea de Cuba en lo sucesivo podremos dividirla en dos etapas: la una hasta la fecha, y la segunda etapa a partir de la colocación de la primera piedra del edificio social. La casa de nuestra comunidad constituye el medio que nos permitirá alcanzar nuestros fines ulteriores de mejoramiento y progreso en todos los órdenes.

De acuerdo con los Estatutos vigentes del Patronato, la casa será el hogar de toda la comunidad hebrea para la satisfacción de nuestras necesidades, tanto las nacionales, religiosas, culturales, benéficas y educacionales, como también las de recreo y deportes. Al tener levantada nuestra casa, podemos augurar tiempos mejores en la vida hebrea de este bello país. Aspiramos a que nuestra comunidad mejore y se supere en todos los órdenes y que podamos mostrar a la sociedad cubana el ejemplo alentador de una colectividad que realiza una alta vida social y cultural. Yo espero que será así. Nuestra dignidad de hebreos y nuestro amor a Cuba nos aseguran este camino de superación.

El señor Hiller nos habla pausadamente, con el tono de quien está absolutamente convencido en lo que dice. Aprovechamos un momento de silencio y en seguida le formulamos la segunda pregunta:

—¿Puede Ud. decirnos, señor Hiller, cómo se organizará la comunidad hebrea de Cuba, en particular la comunidad "azkenazim", después que se levante el edificio o casa social? ¿Subsistirán las sociedades hebreas actualmente existentes en La Habana?

—Para contestar adecuadamente a su pregunta, debemos hacer una aclaración que considero necesaria. Como Ud. sabe, actualmente existe, ya organizado, el Patronato de la Casa de la Comunidad Hebrea de Cuba, que tiene como

propósito inmediato el de edificar la casa. Después que se levante el edificio social, el Patronato subsistirá a los fines de administrarlo y cuidar de que el mismo se destine al cumplimiento de los propósitos que están determinados en sus Estatutos. Ahora bien: en su oportunidad, cuando ya esté realizada la obra, el Patronato propiciará la coordinación de todas nuestras fuerzas sociales al objeto de organizar democráticamente, por la libre elección de todos los miembros de nuestra población, una institución representativa de toda la comunidad, un organismo central único, en el cual estarán representados todos nuestros correligionarios y que tendrá a su cargo la realización de todas nuestras necesidades, la realización de los fines que, independientemente y de un modo precario, llevan a cabo las sociedades hebreas actualmente existentes. Este organismo central tendrá sus diversas secciones: religiosa, de beneficencia, cultural, juvenil, educativa, etc. Pero todas estas secciones podrán laborar armónicamente, como partes o miembros de un solo organismo. En estas condiciones, con excepción de la Unión Sionista de Cuba, cuyos fines, como sabemos, son nacionales, no de carácter local, todas las demás sociedades hebreas no tendrán razón de existir y, propiamente, se vaciarán en la gran Sociedad a que me estoy refiriendo. De este modo unificaremos la vida hebrea en Cuba y, consiguientemente, habremos iniciado el camino que nos conducirá a un mejor desenvolvimiento en todos los órdenes.

El Sr. Hiller se detiene en este punto. Luce optimista, seguro de nuestro futuro. Enciende un cigarrillo, y aprovechando la pausa, le hacemos esta pregunta, que es una interrogación de duda en el claro camino que nos acaba de trazar.

—¿No cree Ud. que los dirigentes de las sociedades hebreas actualmente existentes se opondrán a que las mismas desaparezcan como entidades independientes?

—Creo, sinceramente, que no— nos contesta al punto. Y añade:

—Nuestros dirigentes sociales, por regla general, son hombres animados de buena fe. Como tales, ellos tienen el deber de pensar en el bien de nuestra comunidad. Ante un propósito de tal magnitud, no creo que puedan tener influencia decisiva pequeñas pasiones o pequeñas vanidades. Lo cierto es que la comunidad "centralizada", totalmente organizada, podrá realizar y, aún más, podrá mejorar las actividades. ¿Se trata de una sociedad benéfica o filantrópica? Pues la comunidad se ocupará, con medios más adecuados, de estos menesteres. ¿Que se trata de una sociedad religiosa,

o de recreo, o juvenil? Pues también la comunidad realizará estos fines a través de sus respectivas secciones. Por otra parte, los dirigentes actuales de nuestras sociedades, si tienen arraigo en nuestra población, estarán representados en el organismo central, que podrá estar formado por cincuenta o sesenta miembros, elegidos democráticamente en unas elecciones que, a mi juicio, deberán estar supervisadas por representantes o delegados de cada una de las sociedades existentes. Tengo razones, pues, para estimar que este propósito de unificación se plasmará en realidades, y que no existen, ni podrán existir obstáculos capaces de impedirlo. Los hebreos de Cuba tienen que llevar a cabo una vida social plena, de acuerdo con el grado de desarrollo que han alcanzado. Tenemos una comunidad bien arraigada en el país, y por lo tanto, debemos asentarla en bases firmes, sobre una estructura única, sólidamente organizada.

Las palabras dichas por el señor Hiller nos llevan a meditar sobre algunos acontecimientos relativamente cercanos, relacionados con ese propósito de unificación de que él nos habla. Pensamos, en seguida, en aquel "Comité Central de Sociedades Hebreas de Cuba", que tuvo una vida bastante ruidosa, pero que, en definitiva, desapareció de hecho del escenario de nuestra comunidad, dejándonos una sensación de cosa frustrada, de propósito fallido. De ahí, la siguiente pregunta que le formulamos:

—¿No piensa que el organismo central de que Ud. nos habla puede adolecer de los inconvenientes que hicieron fracasar al llamado "Comité Central", que se formó con las representaciones de todas las sociedades hebras que existían en este país?

La pregunta nuestra casi la esperaba, y tal parece que se encuentra perfectamente preparado para responderla. Lejos de sembrar alguna duda en su ánimo, lo afirma más en sus ideas, y nos responde sosegadamente, con la misma firmeza de siempre:

—En el propósito nuestro no pueden surgir los inconvenientes que malograron el llamado Comité Central. Nosotros nos proponemos alcanzar la centralización, la unidad hebrea, desde la base, es decir, mediante la unificación de nuestras masas, de nuestra población, en una sola sociedad, bajo un mismo techo común. En cambio, el Comité Central, de reciente historia, pretendía alcanzar la unidad desde arriba, esto es, creando un organismo representativo ficticio, formado por delegados de las directivas de todas las sociedades hebreas que existían. Creo que el Comité Central representaba a más de treinta so-

ciedades. Se asentaba, por tanto, sobre el divisionismo, sobre el fraccionamiento de nuestra comunidad en pequeños grupos sociales. El Comité Central llevaba en sí los vicios que en poco tiempo le hicieron fracasar. La centralización a que nosotros aspiramos, en cambio, se fundamenta sobre la unidad de nuestras masas en un común propósito de superación de todas nuestras actividades. De ahí que pensemos, estimado Dr. Castiel, que el organismo central que nosotros propugnamos no podrá adolecer de las taras que hicieron fracasar el antiguo Comité Central. ¿Está claro?

Le contestamos con una inclinación de cabeza. Ante el cúmulo de sus argumentaciones, pensamos que este hombre, que nos mira retador a través de los cristales de sus espejuelos, sabe muy bien dónde se encuentra y adónde va. Cambiando ahora el rumbo de nuestro diálogo, entramos en un nuevo tópico y le preguntamos:

—¿Qué puede decirnos sobre la educación hebrea en Cuba? ¿Piensa que el organismo social a que Ud. se refiere se ocupará en su día sobre esta importante cuestión?

—Ya Ud. lo ha dicho: se trata de una importante cuestión, que está íntimamente relacionada con el futuro de nuestra comunidad en este país. La educación de nuestra niñez es la base: de aquí debemos partir si aspiramos en el mañana a tener una comunidad hebrea bien arraigada en sus ideales... La comunidad, por lo tanto, a través de su organismo central, debe ocuparse de este problema de la educación hebrea con igual y, quizás, con mayor interés que las demás actividades. Como se trata de un asunto de capital importancia para nuestro futuro, nuestra comunidad debe prestar su apoyo económico para que a nuestra escuela hebrea no le falte nada, se encuentre bien equipada, bien instalada, y presente un alto record o nivel en su docencia. Además, nos importa mucho el carácter que se imprima a nuestra escuela, los fines o metas que se propone alcanzar. Aspiramos a tener una escuela nacional hebrea con propósitos bien definidos, que enaltezca a Cuba, y sea, a la vez, vehículo de los altos ideales de nuestro pueblo. Para lograr este propósito es necesario, de igual modo, centralizar la educación, estar debidamente controlada y atendida por la comunidad, y supervisada por su organismo rector. Actualmente existen tres escuelas hebreas en La Habana: una de carácter religiosa, Tajkimoni; la otra, dirigida por su esposa, la doctora Ida Glézer, el "Colegio Theodoro Hertzel", de carácter nacional hebreo, al cual concurren, sin importarles esta clasificación, niños de origen azkenazim y sefaradim; y por último, el Colegio del

Centro Israelita, el mayor por el número de sus alumnos. Estas tres escuelas, tengo entendido, no mantienen entre sí nexo o contacto de alguna clase: cada una se desenvuelve con entera independencia, aunque las tres tienen el respaldo, por su orden, de las siguientes sociedades hebreas: la "Comunidad Religiosa", la "Unión Hebrea Chevet Ahim" y el "Centro Israelita de Cuba". ¿No es más lógico pensar que estas tres escuelas debieran estar atendidas, subvencionadas y supervisadas por un solo organismo hebreo, aunque estuvieran localizadas en distintos barrios de la capital? Creo que esto nos aconseja la lógica y el buen sentido hebreo, y por tanto, pienso que, en definitiva, tarde o temprano, llegaremos a esta etapa unificadora.

—Desde luego, —nos aclara— en este asunto, como en los demás que he tratado, estoy expresando mi criterio personal, y no estoy autorizado, en modo alguno, para afirmar que este criterio refleja exactamente el pensamiento de cada uno de mis compañeros del Patronato.

Observamos que nuestra entrevista se ha alargado un poco y no debemos abusar de la gentileza de nuestro entrevistado. Sin embargo, antes de finalizarla, tenemos interés en dirigirle esta última pregunta:

—¿Qué nos dice usted, señor Hiller, sobre la juventud hebrea de Cuba? ¿Cómo puede organizarse esta juventud?

Apreciamos al punto que el tema le seduce mucho. Se detiene un momento, vuelve a encender otro cigarrillo, y como si imprimiera una cordial gravedad a sus palabras, nos dice:

—No quiero cansar a usted ni a los lectores del Almanaque. Si no fuera por la circunstancia de que esta entrevista se ha alargado ya un poco, podría hablar con Ud. largamente sobre este importante tópico de su cuestionario. No obstante, voy a resumir, en breves palabras, mis ideas sobre este asunto. Pienso que la juventud es un sector de nuestra vida que debiera ser atendido preferentemente. Necesitamos ganar a nuestra juventud para nuestra causa, para nuestros ideales.

—La juventud es entusiasmo, es energía creadora. Hace falta despertar a nuestra juventud de su actual letargo; llamarla a nuestras filas, interesarla en nuestros problemas, y lograr, en fin, que desempeñe el "rol" que le debe corresponder en nuestra comunidad.

—A este propósito, lo primero que debemos hacer es tratar de reunir a los jóvenes, en su oportunidad, para que elijan sus organismos directores. Al mismo tiempo, debemos buscarles instructo-

res capaces, que sepan orientarlos y canalizar sus energías. Como en Cuba carecemos de esta clase de instructores, debemos mandar a traerlos desde fuera, lo más recomendable desde Israel. Estos instructores deben tener como misión fortalecer a nuestra juventud en todos los órdenes: fortalecimiento del cuerpo, a través de las prácticas de deporte bien dirigidas; y fortalecimiento del espíritu nacional hebreo, haciéndoles sentir los altos ideales de nuestro pueblo, estos ideales que llevaron a nuestros jóvenes de Israel a los más grandes heroísmos. Sólo así podremos estar seguros que dejaremos, sobre base firme, a quienes habrán de continuar nuestra obra.

La entrevista toca a su fin. En la mirada sostenida del señor Hiller acabamos de ver una chispa de fe en nuestro mañana. Estrechamos su mano y con los saludos de rigor nos retiramos.

Esta entrevista ha fortificado nuestro ánimo, y tal parece que las palabras del señor Hiller nos abren nuevos horizontes. Por unos momentos muy breves, meditamos con nosotros mismos, como en un diálogo interior. Las grandes obras, pensamos, necesitan hombres de este calibre: fuertes de mente y ardorosos de corazón; hombres firmes en sus ideas y tenaces en su voluntad, de una tenacidad que no se doblega ante nada. A esa categoría pertenece, pensamos, el hombre que acabamos de entrevistar.

Presencia de los Hebreos en Cuba

SU PASADO Y SU PRESENTE; PERSPECTIVAS DE SU FUTURO.

Por NISIM BEN-JAIM

El presente trabajo, cuyo autor firma bajo el nombre de NISIM BEN-JAIM, implica un serio esfuerzo constructivo, que mucho aprecia la Redacción de esta Revista. Como el lector podrá avalorar, se trata de un estudio bien meditado en que se enjuicia, con un gran poder de síntesis, la evolución hebrea en Cuba, al tiempo que se detiene en un análisis sereno y objetivo de nuestra comunidad, resaltando nuestro aporte, moral y material, al bienestar y progreso del país. Al editar la presente Revista, nos hemos propuesto dejar constancia de valores para nuestra historia futura. Este trabajo, de recia envergadura, lo demuestra.

La historia es siempre un estudio que seduce y atrae. No podemos negar que en la vida de un hombre, sea cual fuere éste, hombre común o excepcional, siempre encontramos en ella, en lo que llamamos su biografía, algún hecho o pasaje que mueve nuestro interés o nuestra curiosidad. Si esto nos sucede cuando nos cuentan la vida de un hombre en particular, ¿cómo nuestro interés no ha de ser mayor, más vivo y palpitante, cuando tratamos de la historia de un grupo social, una familia, una comunidad o un pueblo? En estas páginas que siguen vamos a intentar un breve recorrido sobre la historia hebrea en Cuba, en esta tierra bendita de Dios y admirada por los hombres, desde su descubridor, el gran Don Cristóbal Colón, hasta los turistas de nuestros días. Debemos anticipar nuestros propósitos para no defraudar la buena fe de nuestros lectores. Vamos a hacer, como ya hemos dicho, un breve recorrido por nuestra historia, que aún está por escribir; vamos a tomar nota de aquellos hechos y antecedentes, los más salientes, que contribuyeron, con el transcurso de los años, a la integración de lo que ya hoy llamamos la comunidad hebrea de Cuba; y, por fin, vamos a detenernos a explicar, cuál ha sido la obra realizada por los hebreos en este país, en un período, a la vez breve y fecundo, de su integración colectiva.

1.—Período colonial: desde el Descubrimiento hasta fines de la pasada centuria.

La historia de los hebreos de Cuba, como grupo social establecido en el país, comienza en verdad a fines del pasado siglo, y más propiamente desde la guerra hispano-americana y la fundación de la República. Sin embargo, al estudiar la historia de Cuba, encontramos muy frecuentemente los nombres de hebreos cuya vida o cuyas actividades fueron dignas de ser registradas en sus páginas. La historia de Cuba, empieza, propiamente, con su descubrimiento por Cristóbal Colón, sobre cuyo origen se han emitido muchas opiniones, entre las cuales, algunas muy fundamentadas, como la del historiador español Don Salvador Madariaga, que afirma la procedencia hebrea del Gran Almirante. La Enciclopedia Judaica Castellana, que tenemos ante nuestra vista, anota con razón que "junto con los primeros españoles, llegaron los primeros judíos", criterio éste que se corresponde con la situación de los judíos de España, en la época del Descubrimiento, pues precisamente, unos meses antes de la partida de Colón en el año 1492, los Reyes Católicos dictaron la orden de expulsión de los hebreos españoles. No es de extrañar que se hubieran embarcado junto con Colón, en la gloriosa aventura, algunos judíos conversos, obligados por las persecuciones en boga a aceptar la fe cristiana. Más tarde, cuando el hecho del descubrimiento trascendió a España y a toda Europa, debemos presumir que los hebreos españoles, los que permanecieron en la Península después del decreto de expulsión, trataran de escapar de los rigores y la vigilancia de los tribunales de la Inquisición y vieran en América la nueva tierra de promisión, tierra tentadora de fabulosas riquezas y refugio para los que ambicionaban vivir en libertad, lejos del dominio opresor del fanatismo político y religioso imperante entonces. Sin embargo, la Inquisición española extendió sus tentáculos hasta América, y se sabe que desde el año 1520 empezó su obra en este continente. Por tal motivo, los hebreos que vivían en tierra firme, donde ya el poderío español y portugués había asentado su autoridad, tendieron a formar pequeñas colonias en las islas antillanas, en ese archipiélago profuso de pequeñas islas que se extiende entre las dos Américas. En estas islas, más alejadas del dominio político y militar español, los hebreos de entonces, conversos, marranos o criptojudíos, establecieron verdaderas factorías, que servían como centros comerciales para mantener relaciones con las colonias espa-

ñolas y puntos de apoyo de una red comercial de exportaciones que se extendía, según datos recientes, hasta Londres, Amsterdam y Hamburgo. Entre estas factorías, la que adquirió mayor auge fué la de la isla de Curazao. Y en Cuba, las investigaciones realizadas por el Dr. Ramiro Guerra, ilustre historiador cubano, nos demuestran cómo la ciudad de Bayamo, durante las primeras etapas del coloniaje español, llegó a ser un centro comercial de mucha importancia, que mantenía un tráfico ilegal en extremo próspero, por lo cual no resulta riesgoso afirmar que en este primitivo comercio de la Isla, los hebreos, los de Cuba y de las pequeñas islas antillanas, tomaron participación importante.

La Enciclopedia Judaica señala algunos datos interesantes en cuanto al rastro dejado por los hebreos durante la época colonial. Se refiere a la industria azucarera en Cuba y afirma la directa participación de los hebros en el cultivo de la caña y en el establecimiento de los primitivos ingenios o trapiches. Apunta también la presencia hebrea a través de los muchos autos de fe y los juicios celebrados por los tribunales de la Inquisición española contra personas acusadas de judaizantes. Y, por último, refiérese a casos concretos de hebreos que participaron en las luchas por la independencia de Cuba, entre ellos, August Bondi, que llegó a Cuba, en una expedición revolucionaria, en el año 1850, quien regresó a los Estados Unidos al siguiente año, habiéndose destacado en ese país, al lado del gran Lincoln, en las luchas por la liberación de los esclavos. Se refiere, asimismo, al hebreo Luis Shlessinger, que actuó también en las luchas revolucionarias de Cuba; al general Carlos Roloff, de origen judío-polaco, cuya actuación patriótica ocupa un lugar de mucha preeminencia en la historia cubana; y por último, la Enciclopedia se refiere al hebreo Schwartz, ayudante del General Calixto García, y a Horacio Rubens, eminente abogado hebreo de New York, el cual formó parte de la Junta Revolucionaria que se organizó en los Estados Unidos al iniciarse la Guerra de Independencia.

2.—La intervención americana e instauración de la República. Fundación del primer centro hebreo de Cuba: "La United Hebrew Congregation".

Los primeros inmigrantes hebreos, que llegaron a Cuba a fines del pasado siglo, fueron de procedencia norteamericana. Una parte de los mismos, fueron hebreos combatientes del ejército norteamericano que arribaron a Cuba en ocasión de la guerra his-

pano-americana, permaneciendo en el país después de terminada la contienda. Al lograr Cuba la independencia, se intensificaron como consecuencia las relaciones comerciales con los Estados Unidos, arribando entonces a Cuba algunos hebreos norteamericanos interesados en la industria tabacalera del país, los cuales se radicaron en Cuba y formaron aquí el primer núcleo de familias hebreas. En el año 1904 estos hebreos de origen norteamericano constituyeron la "United Hebrew Congregation", que tenía como fin principal el culto de la religión hebrea. Este centro se ha mantenido a través de los años, hasta la fecha, agrupando en su seno a un limitado número de miembros, cuyos labores no compartieron con los otros grupos de inmigrantes que más tarde se establecieron en el país.

3.—La inmigración de los hebreos sefaraditas. Fundación de la Sociedad "Chevet-Ahim".

El siguiente grupo inmigratorio hebreo lo formaron los sefaraditas. Empezaron a llegar las primeras familias después del año 1904, procedentes en gran parte de Turquía y los países del Asia Menor. Desde el año 1910 la afluencia de estos inmigrantes fué cada vez mayor, y cuando ya se encontraban establecidas varias decenas de familias en la ciudad de La Habana, fundaron en el año 1914 la Sociedad "Chevet-Ahim", cuyos fines principales consistieron en el culto de la religión y las tradiciones hebreas y en las prácticas de la beneficencia y el socorro mutuo. Por otra parte, los sefaraditas, agrupados en la Chevet-Ahim, siempre demostraron sentimientos nacionales hebreos bien arraigados, por cuyo motivo las primeras actividades sionistas en Cuba fueron desarrolladas en el seno de esta agrupación. El pionero más destacado del sionismo en Cuba, el señor David Blis, encontró siempre acogida y simpatía en el seno de la Chevet-Ahim. En el año de 1919, el Senado de la República de Cuba adoptó una resolución por la que este cuerpo expresaba su simpatía a la Declaración Balfour y su solidaridad a la causa nacional hebrea. Esta resolución se obtuvo por las gestiones realizadas por el Sr. Blis en aquella oportunidad, pero justo es que consignemos que en estas gestiones no permanecieron ajenos los dirigentes sefaraditas de entonces.

4.—La inmigración de los hebreos procedentes de la Europa Oriental, después de la primera Gran Guerra. Ayuda norteamericana. Fundación del Centro Israelita de Cuba.

La tercera ola inmigratoria, la más importante, se produjo a partir del año 1921 y como consecuencia de las restricciones impuestas entonces en materia de Inmigración por el Gobierno de los Estados Unidos. La primera guerra mundial trajo consigo, una vez terminada la lucha, un desquiciamiento en la vida social y económica en todos los países que tomaron parte en la contienda. Consecuencia obligada de este fenómeno social, las emigraciones de grandes masas de población se produjeron en mayor o menor escala en casi todos los países que participaron en la guerra. En ese gran contingente de emigrantes europeos figuraban masas importantes de hebreos, procedentes del centro y oriente de Europa, cuya inmensa mayoría ambicionaba entrar a los Estados Unidos, al cual veían como al país poderoso, inmensamente rico, capaz de satisfacer sus ansias de trabajo y bienestar económico. Los primeros inmigrantes hebreos, en esta tercera etapa a que nos referimos, llegaron a Cuba como a un lugar de tránsito para, en definitiva, trasladarse a los Estados Unidos. Si bien al principio, hasta el año de 1924, les fué posible a estos inmigrantes trasladarse a los Estados Unidos después de un año de estancia en el país, es lo cierto que con posterioridad a ese año, se agudizaron las restricciones inmigratorias en los Estados Unidos, y por lo tanto estos inmigrantes, y los que fueron llegando con posterioridad, se vieron en la necesidad de radicarse definitivamente en el país.

Desde el año 1922 instituciones filantrópicas del hebraísmo norteamericano, como el Joint, empezaron a prestar ayuda económica a los inmigrantes recién llegados. Más tarde, labor similar de socorro al inmigrante fué realizada por el Hias. En 1924, cuando ya resultaba evidente que los inmigrantes que llegaban a Cuba debían establecerse en el país, la ayuda de estas instituciones filantrópicas norteamericanas se intensificó aún más, y ya con el propósito de fomentar el establecimiento de una comunidad entre los inmigrantes y de atender sus más urgentes necesidades en cuanto a trabajo, higiene, educación, etc. El día 1º de Septiembre del año 1925 se fundó el "Centro Israelita de Cuba", cuya institución, una vez constituida, tomó bajo su responsabilidad, con el respaldo económico del "Hias" y el "Joint", las

más importantes actividades de ese nuevo grupo comunal. Es difícil calcular a cuánto ascendió la ayuda prestada por las instituciones filantrópicas mencionadas a estos inmigrantes, pero si tomamos como base los cálculos expuestos por el Sr. B. Sapir, en su obra "The Jewish Community of Cuba", podemos estimar que ésta ayuda sobrepasó la suma de trescientos mil dólares.

La fundación del "Centro Israelita de Cuba" respondió a necesidades de un contenido social amplio. No se trataba, solamente, de ayudar al inmigrante que, falto de recursos, llegaba al país (propósito éste que debió atenderse con la misma solicitud de antes) sino que se veía también la necesidad de fundar una casa para estos nuevos inmigrantes, un verdadero centro donde desarrollar actividades sociales superadoras, cultivar el estudio del idioma del país, fomentar la beneficencia y recrearse lícitamente. El Centro Israelita fué la institución matriz, de la que fueron desprendiéndose, con el transcurso de los años, las demás sociedades azkenazitas que se fundaron posteriormente, como la "Unión Sionista de Cuba", la "Asociación Femenina Hebrea de Cuba", el "Comité Protector de Tuberculosos y Enfermos Mentales", y otras.

5.—Los inmigrantes hebreos a partir de los años 1938 y 1939. Causa de esta inmigración: las persecuciones antisemitas en Alemania y en los países dominados por Hitler.

Como todos sabemos, Hitler subió al poder en Alemania enarbolando la bandera del antisemitismo. Al principio, los hebreos alemanes que pudieron emigrar, casi siempre por medios ilegales, trasladáronse a otros países de la Europa occidental; pero más tarde, cuando Bélgica, Holanda y Francia fueron invadidas, y se produjo la ocupación nazi de estos países de Europa, la emigración hacia América constituyó el único refugio seguro para las víctimas capaces de huir del terror nazi. Entre los países de América que recibieron esta afluencia inmigratoria, originada por el motivo político antes expuesto, Cuba fué una de ellas, habiendo arribado la primera ola de refugiados a fines del año 1938 y principios del 1939. Según los estimados del "Joint", este grupo inmigratorio ascendió a unas 5,000 personas. De estos inmigrantes, según el criterio del "American Jewish Year Boor", sólo permanecieron en Cuba unos 400, pues el resto, a los pocos meses de estancia en el país lograron trasladarse a los Estados Unidos. La segunda ola de

inmigrantes refugiados comenzó en el mes de Julio de 1941, procedentes de los países de la Europa occidental: Bélgica, Francia y Holanda, cuya gran mayoría procedía a su vez de la Europa central dominada antes por Hitler. Según los cálculos del "Joint", esta segunda corriente inmigratoria de refugiados hebreos ascendió también, a un aproximado de 5,000, durante un período de un año, hasta el mes de Julio de 1942. Por razones diversas, estos inmigrantes, refugiados en Cuba, permanecieron poco tiempo en el país, aunque su estancia aquí no fué tan transitoria como la del primer grupo a que antes nos referimos.

Durante su estancia en el país obtuvieron una eficaz ayuda económica por parte del Joint. Carecemos de los datos que nos permitan calcular la ascendencia de la ayuda prestada por el Joint a estos inmigrantes. Sin embargo, podemos afirmar que fué muy cuantiosa, y en alto grado superior a la que recibieron los inmigrantes de la anterior etapa.

Hasta principios del año 1945, de estos refugiados permanecieron en el país cerca de tres mil, pero éstos, poco a poco, se fueron trasladando a los Estados Unidos, y sólo muy pocos de ellos se radicaron definitivamente en Cuba. En este trabajo, más adelante, hablaremos de la contribución de estos refugiados hebreos a la vida económica de Cuba, a pesar de la brevedad de su estancia en el país.

6.—Resultados de la inmigración hebrea en Cuba. Balance de su obra: Aporte hebreo en lo económico, social y cultural.

En los capítulos precedentes hemos hecho una breve reseña de las distintas etapas de la inmigración hebrea en Cuba. Cumplida esta parte informativo-histórica, nos proponemos ahora analizar, aunque también en forma breve, la obra realizada por esta inmigración, su labor en beneficio de los intereses cubanos, el proceso seguido en su adaptación y desarrollo hasta alcanzar lo que es hoy: una comunidad bien arraigada en el país, si bien extranjera en su origen, muy vinculada actualmente, por factores diversos, a la nación cubana, y con proyecciones bien definidas en el camino de la superación y progreso que ha emprendido por el bien propio y el de Cuba.

Esta breve información histórica, que hemos desarrollado en los capítulos anteriores, nos lleva de un modo natural a mantener esta opinión: que los hebreos en Cuba constituyen una inmigración beneficiosa para los superiores designios de la nación cubana. Al través del curso de su evolución

en el país, podemos comprobar que los hebreos son elementos laboriosos, perseverantes en sus esfuerzos, luchadores por naturaleza, y con una gran capacidad de adaptación al ambiente cubano. En el breve bosquejo que hicimos, hemos visto que el grueso de la inmigración hebrea comenzó a llegar al país después de la terminación de la primera guerra mundial, desde el año 1921 en adelante. Propiamente, esta segunda inmigración, masiva, importante por su número, originaría en su mayoría del centro y oriente de Europa, ha servido de base y raíz para la formación de la actual comunidad hebrea. La gran mayoría de estos inmigrantes estaba formada por hombres jóvenes, que frisaban apenas los 20 años, que venían en el mayor desamparo económico, sin conocer el idioma del país, colocados de repente bajo los efectos de un clima tropical, caluroso, al que no estaban acostumbrados. Estos factores adversos, sin embargo, no en'ibiaron sus ánimos. Había en sus almas sustancia heroica. Vinieron a Cuba, un punto en el enorme escenario americano, con la mente poblada de ilusiones, con ánimo dispuesto a la lucha, con nobles ambiciones de mejoramiento hasta lograr el triunfo. Atrás dejaban a la Europa dividida, maltrecha y humeante aún por los efectos de la guerra, escenario estrecho y difícil para los que sólo poseían como armas sus brazos y su voluntad. Para estos inmigrantes la lucha al principio fué bastante dura, y a ratos con ribetes trágicos. Durante los primeros meses trabajaron en los menesteres más modestos, en las labores que exigían resistencia física: fueron al campo, y allí junto a los centrales azucareros se dedicaron a las duras faenas de la zafra, y en las ciudades, disgregados por todas partes, trabajaban como peones en la pavimentación de las calles y en construcción de casas, y hasta de cargadores en los puertos. Algunos no resistieron esta prueba. Poco a poco, la gran mayoría, sin embargo, fué adaptándose a otros quehaceres más de acuerdo con sus disposiciones y sus ansias de mejoramiento. No tardaron mucho en proyectar sus actividades, fundamentalmente, hacia el comercio y la industria. Su aporte a estas dos ramas de la economía nacional reviste singular importancia, dentro del modesto y limitado campo en que han desenvuelto sus actividades.

Podemos afirmar, sin caer en la exageración, que el incipiente desarrollo industrial de Cuba, en lo que respecta a sectores ajenos a su industria básica —la azucarera—, débese en buena parte a la iniciativa y actividad de los hebreos. En el año de 1928, el gobierno de la República dictó algunas medidas de carácter arance-

lario con el fin de estimular la creación de pequeñas industrias en el país. Los hebreos aprovecharon estas ventajas, y con el calor y la perseverancia que les caracteriza, se dieron a la tarea de fomentar pequeñas industrias hasta entonces totalmente ignoradas en el territorio nacional. Con el transcurso de los años, empezaron a levantarse en Cuba, fomentadas por hebreos, fábricas y talleres de la producción más diversa: tejidos, zapatos, confecciones de todas clases, tenerías, etc. Merece destacarse por su importancia en la economía nacional, el aporte hebreo en la industria textilera del país (la de producción del tejido y la de confecciones de ropa) y la industria del zapato.

Hace pocos años, con exactitud en el año 1942, se estableció en Cuba, por primera vez en su historia, una importante industria, que fué obra de los últimos inmigrantes hebreos: nos referimos a la industria del diamante. En poco tiempo se establecieron en La Habana cerca de treinta talleres dedicados al pulido del brillante, y en los cuales trabajaban unos centenares de refugiados como técnicos y más de dos mil obreros cubanos. Los obreros llegaron a percibir jornales muy altos. Como sabemos, la industria del diamante no pudo mantenerse después de la terminación de la pasada guerra, ante la competencia de otros centros de producción, como Bélgica y los Estados Unidos, cuyos gobiernos otorgaban grandes ventajas a estas industrias, y les eximían del pago de derechos o tributos. Ante esta situación exterior que resultaba muy desventajosa, la industria del diamante no pudo subsistir. De todos modos, en la historia de los hebreos de Cuba, debe destacarse la importancia de ese aporte a la economía del país, que si bien tuvo una existencia transitoria, destaca la capacidad y la iniciativa de estos inmigrantes hebreos.

En lo que respecta a su desenvolvimiento en el orden social y cultural, la colectividad hebrea de Cuba, en los años que lleva de establecida en el país, ofrece una perspectiva ascendente, una escala de progresivo mejoramiento. Como toda colectividad en formación, los primeros pasos de su desenvolvimiento fueron lentos e indecisos, con miras a satisfacer necesidades de urgente atención. Con el transcurso de los años, el campo de sus actividades se fueensanchando. Ya hemos visto, cómo, por ejemplo, la "United Hebrew Congregation", la primera institución hebrea radicada en el país, se limitaba al solo fin de atender el culto religioso. Mas tarde, cuando se fundó, para acoger en su seno a los miembros de la colonia sefaradita, la Sociedad Chevet-Ahim, esta agrupación se preocupaba también en prestar los servicios religiosos, pero al pro-

pio tiempo practicaba la beneficencia y el socorro a los necesitados, y se desarrollaban también actividades de carácter nacional o sionista. Hemos visto, también, cómo al fundarse en el año 1925 el Centro Israelita de Cuba, en el seno de esta institución empezaron a desarrollarse las más variadas actividades en el orden social, benéfico y cultural. Desde entonces, con el decursar de los años, las inquietudes de los hebreos, en los aspectos señalados, se plasmaban en nuevas y diversas agrupaciones. En este sentido, la trayectoria seguida por la colectividad hebrea, en cuanto a su organización comunal, es la misma seguida en otros países del continente americano, como, por ejemplo, en los Estados Unidos. Al principio, las energías de las colectividades en formación se manifiestan en forma disgregada, en una afanosa tendencia de crear nuevos grupos o instituciones, sin nexo o relación entre sí. Más adelante nace la voluntad encaminada hacia la unidad o centralización de actividades. La colectividad hebrea de Cuba movió sus energías en la creación de grupos o sociedades diversas e independientes: ahora nace en ella la tendencia a unificar sus ramas en una organización amplia y poderosa. De ahí la fundación del Patronato actual de la Casa de la Comunidad Hebrea de Cuba, cuyos esfuerzos se encaminan fundamentalmente al logro de una comunidad unida, fuerte, centralizada, capaz de levantar a un alto nivel la vida hebrea en Cuba.

7.—Examen crítico de la comunidad hebrea en su estado actual. Sus promesas para el futuro.

Creemos que ha llegado el momento de analizar el estado actual de la comunidad hebrea de Cuba, para de este modo, con los antecedentes que hemos estudiado sobre su pasado reciente, vislumbrar las posibilidades de su futuro.

No podemos negar que, en el orden económico, en lo que respecta a la capacidad financiera, nuestra colectividad ha progresado bastante. Reconocer este hecho no es vana jactancia. Este reconocimiento implica ineludibles deberes de superación, puesto que toda obra social de alientos superiores requiere necesariamente el empleo de recursos económicos más o menos elevados. Si nuestros recursos económicos han crecido, como acabamos de afirmar, estamos en condiciones, por lo tanto, de trabajar por nuestra superación en todos los órdenes, para alcanzar una vida hebrea alta, digna, de acuerdo con los sentimientos de amistad que siempre

nos ha brindado el pueblo cubano.

En el orden de la cultura y la educación, los hebreos de Cuba hemos realizado importantes esfuerzos. Individualmente, hemos producido algunos escritores e intelectuales, unos —los menos— nacidos en Cuba, y otros, si bien nacidos fuera de ella, en Cuba recibieron la inspiración de sus obras, y aquí formaron sus ideales. Nuestra obra cultural está diseminada en periódicos y revistas, la mayoría de los cuales han tenido una vida transitoria. En este aspecto debemos anotar el ejemplo que nos ofrece el periódico bi-semanario "Vida Habanera", fundado en el año de 1932, y el cual se ha mantenido de manera ininterrumpida hasta el día de hoy. Justo es que destaquemos la importancia de este esfuerzo. Durante el transcurso de cerca de veinte años, "Vida Habanera" ha servido de vehículo para mantener en contacto a todos los hebreos de Cuba en el planteamiento de sus problemas y en la formación de su conciencia colectiva.

Este valioso esfuerzo está unido a la perseverante labor de los señores S. Kaplan y A. Dubelman, dos incansables luchadores del periodismo hebreo en este país.

En la música y en la pintura contamos con algunos valores ya consagrados. Entre los músicos destaquemos a Odnoposof, Granat, Prilutchi y otros. En el campo de la pintura, contamos con el valioso pintor Simón Glezer, único graduado de la Escuela Nacional de Pintura San Alejandro, cuyos cuadros han ocupado destacado lugar en exposiciones nacionales y han sido objeto de calurosos elogios por los críticos más destacados de Cuba, como Armando Maribona y Eduardo Marquina.

No nos ha faltado la producción de libros, si bien escasos. En este aspecto, tenemos motivos para alentar esperanzas prometedoras. Contamos ya con una nueva generación de hebreos, nacidos o educados en Cuba, que han terminado estudios universitarios en las más variadas disciplinas científicas y literarias. No es aventurado pensar que de esta legión de jóvenes profesionales, formados bajo la égida del Alma Máter, habrán de surgir los nuevos pioneros de la cultura cubano-hebrea, hombres jóvenes que nos podrán ofrecer óptimos frutos, en los cuales se sientan las esencias del espíritu hebreo y de los nobles ideales cubanos.

Los hebreos de Cuba nos hemos preocupado siempre por nuestra niñez, y es lógico pensar que nos seguiremos preocupando, seguramente con mayor intensidad, en el futuro. Actualmente tenemos establecidos tres colegios hebreos, sin nexo entre sí. No descartamos la posibilidad de

fundir los tres colegios en uno, de acuerdo con la tendencia hacia la centralización, que es característica de la hora hebrea que estamos viviendo. De este modo, estamos vislumbrando la posibilidad de fundar un colegio grande, moderno, científico, con una sensibilidad hebrea bien definida, sin mengua de alentar los sentimientos y los ideales de la nacionalidad cubana. Para estos empeños contamos con destacados valores en el campo de la ciencia y la pedagogía. Un ejemplo nos lo está ofreciendo la Dra. Ida Glézer de Castiel, pedagoga graduada en la Universidad de La Habana, que une a su vocación, capacidad y experiencia pedagógicas, una sólida cultura hebrea, formada en las fuentes de la literatura "yidish" y hebrea y de nuestra milenaria historia.

En el orden cívico y patriótico, nuestra colectividad nos está ofreciendo un alto índice. Nuestra vinculación al pueblo cubano la estamos demostrando en nuestra marcada preocupación por los altos intereses de la nación cubana. Un gran porcentaje de nuestra población hebrea, la formada por la nueva generación, ha nacido en Cuba. La otra parte de la población hebrea de Cuba, la de los inmigrantes que llegaron a Cuba, casi en su generalidad, podemos afirmar que en más de un 90%, ha adoptado la ciudadanía cubana, siguiendo los impulsos de sus sentimientos de amor y gratitud hacia Cuba, la tierra en que han nacido sus hijos.

En el orden social, como hemos afirmado anteriormente, nuestra comunidad está llamada a superiores designios. Nuestras energías atomizadas hasta ahora en tantas y tantas agrupaciones, se canalizan hacia una tendencia bien definida actualmente en el seno de nuestra colonia: es la tendencia hacia la unidad; hacia la centralización de nuestras actividades en un organismo único, fuerte, y unido, que desenvolverá nuestras aspiraciones bajo un mismo techo, en el seno de un hogar propio, ancho, moderno, confortable: la casa de la comunidad hebrea de Cuba.

No pecamos de ligeramente optimistas al augurar a la comunidad hebrea de Cuba días de triunfo, de realizaciones plenas. El futuro se abre para nosotros en amplios horizontes de esperanza. Los hebreos de Cuba —lo hemos visto a través de estas páginas— han luchado mucho, han sufrido privaciones, han ido ganando sucesivas etapas superadoras por medio del trabajo honrado, de la tenacidad en el esfuerzo. Siguiendo este camino, hemos alcanzado el grado de madurez y estabilidad en que hoy nos encontramos. La etapa actual a que hemos llegado, nos induce a pensar

que realizaremos en este país una obra cada vez más valiosa, digna de nosotros y digna de Cuba, para el bien y felicidad de nuestro pueblo, del pueblo cubano y de Israel, la tierra de nuestros mayores en que se está plasmando los ideales milenarios del pueblo hebreo.

Una charla con el Arquitecto y los Miembros del Comité de Construcción del Edificio

Por el DR. DIONISIO CASTIEL

El arquitecto de la obra, señor Aquiles Capablanca, nos dice:

"Se levantarán dos edificios: la casa o club social y la Sinagoga".

"La Sinagoga será expresión de la espiritualidad hebrea".

Lo que nos dice el señor Max Pincus, Presidente del Comité de Construcción:

"Será una obra colosal, capaz de llenar todas las necesidades y aspiraciones de la comunidad hebrea de Cuba".

"Su costo ascenderá a más de medio millón de pesos".

Habíamos concertado una entrevista, para las nueve de la noche, aproximadamente, con los señores miembros del Comité de Construcción del Patronato, presidido por el señor Max Pincus, de cuyo dinamismo, capacidad y conocimientos de la materia, ya nos habían hablado el señor Isaac Gurwitz, nuestro buen amigo, y el Director de esta Revista, señor León Hiller, quien nos encomendó con marcado interés la concertación de este encuentro. Nos habían anticipado que a la entrevista asistiría, además, el Arquitecto de la obra, señor Aquiles Capablanca.

Con algunos minutos de retraso, llegamos a la esquina de las calles 13 e I, en el Vedado. Ya no encontramos en el lugar la antigua casona que unos meses antes habíamos visitado para asistir al culto religioso del día de "Yom Kipur". La enorme residencia, —construida hace ya algunas décadas— había sido demolida totalmente hace unos días, y todavía se veían sobre el terreno, ancho, casi cuadricular, —cerca de dos mil quinientos metros cuadrados— algunos restos de la demolición. Sólo quedó en pie, al fondo del terreno, una dependencia de dos plantas, y según creo, la planta baja servía de garage. Desde lejos, es decir, desde la calle I en que nos encontrábamos, vimos iluminados los altos. Este

era el punto acordado para nuestra entrevista. Atravesamos el terreno, dimos con la puerta de entrada y, subiendo una blanca y estrecha escalera, nos encontramos en seguida arriba, ya en compañía de nuestros entrevistados.

Con el Arquitecto Capablanca, trabajadores sociales muy queridos en nuestra colectividad. Saludamos a todos. Como nuestra presencia había interrumpido el diálogo de nuestros amigos, aprovechamos la ocasión para explicar la importancia que, a nuestro juicio, tendría esta entrevista, que da-

El arquitecto Capablanca y los Sres. Max Pincus, José Percal, Enrique Baicovitz e Isaac Gurtwitz son entrevistados por el Dr. Castiel.

que mostraba los proyectos de la obra, con dibujos acabados, conversaban alrededor de una larga mesa el señor Max Pincus, entusiasmado, animoso, enérgico; el señor Isaac Gurtwitz, miembro también del Comité de Construcción y, además, activo secretario del Patronato, y los señores José Percal y Enrique Baicovitz, ambos

rá a conocer a toda la población hebrea de Cuba, a través de estas páginas, cómo piensan los responsables del Patronato sobre la obra cuya construcción empezará muy pronto, ya que como todos sabemos, la ceremonia de colocar la primera piedra está señalada para el día 17 de Junio.

Yendo al grano, como se dice

usualmente, nos dirigimos al señor Pincus, Presidente del Comité, a quien preguntamos:

—Señor Pincus: tengo entendido que, al principio, el Patronato pensaba reedificar la antigua casa que se levantaba en este terreno: ¿por qué razones el Patronato cambió de opinión y se decidió demoler dicho edificio y levantar una nuevo?

—**Las razones —nos contesta— que nos han movido a cambiar de opinión, usted las comprenderá en seguida. El edificio que aquí había era una residencia. Cierto que era muy amplia, pero construida para residencia de una familia. Pensamos al principio, que previa la realización de algunas reformas, podía llenar los fines inmediatos que nos habíamos propuesto, ya que, como sabemos, la Casa es una necesidad urgente y sentida por toda la población hebrea de Cuba. Sin embargo, pensando con una proyección más lejana y más alta, tuvimos que cambiar de opinión. Pensamos que el antiguo edificio, por mucho que se le reedificara, no podría llenar los propósitos que alentamos todos los miembros del Patronato. Comprendimos la necesidad de tener una casa social, con un salón espacioso, con aficinas adecuadas, biblioteca, sala de ejercicios, etc. Pensamos también en la necesidad de levantar un templo, una verdadera sinagoga. Ante un proyecto ambicioso como el que señalamos, consultamos la opinión técnica, y el consejo fué éste: demoler el antiguo edificio y levantar uno nuevo, capaz de llenar todas las necesidades y aspiraciones de nuestra comunidad. Aquí, a la vista de Ud., se encuentran los proyectos de la obra, sobre la cual le puede hablar, con mayor competencia, nuestro amigo el Arquitecto Capablanca.**

El Arquitecto Aquiles Capablanca, que atento ha estado escuchando, sonríe. Es un hombre joven, campechano, sencillo, con la difícil sencillez de los hombres que valen. Catedrático por oposición en la Facultad de Arquitectura de la Universidad de La Habana, su competencia, sus propios méritos, lo han destacado como uno de los arquitectos más vigorosos y originales del país.

Ante la amable invitación que le ha hecho el señor Pincus, agradablemente interviene en la conversación, y señalándonos con el índice el proyecto que cuelga de la pared, detrás de la mesa en que estamos sentados, nos dice:

—**Como Ud. ve, se trata de dos edificios, con propias características cada uno. El de la derecha es la casa social. Es un edificio de tres plantas, de líneas modernas, de arquitectura ligera, que luce alegre. El de la izquierda, en cambio, ofrece una fachada completamente distinta: severa en su exterior, predominantemente de líneas verticales. Las cuatro colum-**

nas altas al frente, la misma altura del edificio, la escalinata a la entrada, su ancha puerta, todos estos detalles nos están indicando que se trata del Templo, de un recinto sagrado en el cual los hombres han de elevar sus oraciones a Dios. He tratado de realizar una obra de líneas modernas, nueva, original, y al propio tiempo, he adaptado los dos edificios a las necesidades que detalladamente me han expuesto el señor Max Pincus y demás miembros del Comité de Construcción del Patronato.

Ahora el señor Capablanca se detiene. A una pregunta nuestra, hace un gesto significativo y señalando con la mano al señor Pincus, lo invita a hablar. El señor Pincus nos dice:

—Ciertamente, ambicionamos con esta obra llenar todas las necesidades y aspiraciones de nuestra colectividad. La Casa social ha de ser amplia, confortable, equipada toda con aire acondicionado, para de este modo hacerla más agradable y acogedora. Tendremos un gran salón de actos, con capacidad para 1,250 asientos cómodos, individuales. Prepararemos un cuarto especial para proyectar películas cinematográficas, un motivo de atracción para jóvenes y mayores. En la planta baja se instalará un magnífico restaurant, con espacio cómodo para 350 comensales, con una cocina modernísima y equipos adecuados de refrigeración para los comestibles. También en la planta baja, en otra ala, habrá una sala especial para juegos y lícitos entretenimientos.

Con marcado interés estamos escuchando los informes que nos da el señor Pincus. En estos momentos, al lado nuestro se encuentra el señor José Percal, quien también está escuchando y asiente con una inclinación de cabeza las manifestaciones de su compañero. Al notar que éste olvida un detalle, nos dice:

—Además, como un sano aliciente para nuestros jóvenes, contaremos, también en la planta baja, con una sala para ejercicios físicos, un gimnasio, con aparatos adecuados, cuartos con duchas, etcétera.

Aprovechando ahora un breve paréntesis de silencio, nos dirigimos nuevamente al señor Max Pincus a quien preguntamos:

—Puede usted indicarnos, señor Pincus, qué presupuesto tienen fijado ustedes para esta obra?

—Sin incluir el costo del terreno —nos dice— necesitamos $400,000.00 para dar término a nuestro proyecto. Por lo pronto, para armar los esqueletos de los dos edificios, es decir, estructuras de hierro y concreto, muros y techos, necesitamos, de inmediato, la suma de $135,000.00, que hemos convenido con el contratista. La otra parte de la obra, hasta terminarla, incluyendo los trabajos de carpintería, repellos, cristalería, acústica, aire acondicionado, fachada, etc., nos costará $270,000.00. Si incluimos el valor

del terreno, la obra, pues, nos costará más de medio millón de pesos.

Mientras hablábamos, el fotógrafo nos sorprende con una instantánea. Un momento de vacilación, y en seguida intercalamos este comentario:

—Tengo entendido que Uds. proyectan dar cabida en la casa social a la mayoría de las agrupaciones que, de un modo independiente, realizan importantes actividades en el seno de nuestra comunidad, con fines de beneficencia, en unos casos, de cultura en otros. Mi pregunta es ésta: ¿tendrán estas agrupaciones oficinas o lugares adecuados donde desenvolver sus actividades?

—Desde luego que hemos pensado en esto, —nos contesta el señor Pincus—. Y vamos a dar cumplida satisfacción a estas necesidades. Habrán 10 oficinas, amplias, adecuadas, todas con aire acondicionado, en las cuales podrán desarrollar sus labores las agrupaciones como la Asociación Femenina Hebrea, el Comité Antituberculoso, así como las demás asociaciones culturales, juveniles, o de otra índole. Todos estos sectores de nuestra colectividad encontrarán en nuestra Casa las comodidades necesarias para realizar sus actividades.

Interrumpimos nuevamente a nuestro entrevistado. Una pregunta más:

¿Han pensado ustedes en la instalación de una sala de lectura con biblioteca?

—Desde luego que sí —nos contesta—. La cultura tendrá adecuado asiento en nuestra Casa en lo que respecta a lugar, ambiente y comodidades. En la planta baja quedará instalado un amplio salón de lectura, con una biblioteca bien provista y mejor atendida. Además, proyectamos establecer una moderna pinacoteca, con cuadros originales, y de ser posible, con obras de pintores hebreos.

Como el señor Pincus nos está hablando de cosas del espíritu, de un modo natural desviamos nuestra conversación al otro objeto del proyecto: el Templo. Es este un asunto, pensamos, que seguramente despertará el interés de nuestros lectores. ¿Un templo? Es decir, un lugar sagrado, centro en el cual los hebreos de Cuba hemos de expresar lo más hondo de nuestra espiritualidad, los sentimientos más nuestros, arraigados en nuestras almas por una tradición, una historia y una cultura de siglos. Allí nuestros hermanos elevarán sus oraciones a Adonai, nuestro Dios, el Dios de Israel, pero también la expresión más alta del espíritu universal. Este Templo, pensamos, debe expresar en piedra el alma hebrea, el carácter hebreo, la espiritualidad hebrea, las ansias más profundas de nuestro pueblo. Así se lo expresamos al Arquitecto Capablanca y a todos los amigos presentes.

Al llegar a este punto, muy discretamente interviene el señor Isaac Gurwitz, hombre que sabe escuchar y, al propio tiempo, sabe qué decir: un hebreo formado en la cultura y en las tradiciones de nuestro pueblo, buen conocedor de nuestra Biblia. El señor Gurwitz nos hace esta observación, muy atinada, de largo alcance espiritual:

—Hace algún tiempo hablé sobre este tópico con el Arquitecto Capablanca, y a este propósito le recordé un pasaje de la Biblia, que aparece narrado en el Exodo, el Libro de Moisés. Cuéntase que Moisés vió en el campo una zarza que ardía en llamas, y sin embargo, la zarza no se consumía por el fuego. Se acercó al lugar atraído por hecho tan extraño. Entonces oyó una voz, la voz de Jehová, que le decía: no te llegues hasta aquí; quita los zapatos de tus pies porque el lugar en que te encuentras tierra sagrada es.

Este es el pasaje, tal como nos lo narra la Biblia —comenta el señor Gurwitz. Y cuando yo se lo contaba al Arquitecto Capablanca, le dije lo siguiente:

"Cuando usted ha de meditar sobre el proyecto del edificio para el Templo, yo le ruego evoque este pasaje de la Biblia, porque nuestra Sinagoga debe expresar el espíritu de nuestro pueblo: una zarza que siempre está ardiendo y nunca se consume: un pueblo que se ha quemado durante siglos en las mayores angustias, en los más crueles sufrimientos, y sin embargo, se mantiene vivo, palpitante, como una luz perenne que ilumina al mundo...

El Arquitecto Capablanca escucha atentamente las inspiradas palabras que acaba de pronunciar el señor Gurwitz. La expresión de su rostro recoge ahora el aliento de estas palabras, que parecen vibraciones de un sentido trascendente. Como si respondiera a un impulso interior, animado por la serena sugestión que a todos nos envolvía, desgranó con calma estas ideas:

—Yo no sé, amigo Gurwitz, si este pasaje bíblico que usted me ha vuelto a recordar, me sirvió de inspiración al concebir el proyecto del templo, que hoy les he traído a ustedes. Lo que sí puedo asegurarles es que este proyecto despertó en mí un profundo interés por estudiar y conocer la historia, la vida y la cultura del pueblo hebreo. He hurgado en los libros antiguos y modernos. He estudiado las sinagogas, su arquitectura, sus estilos, desde la antigüedad hasta nuestros días. Como decía un escritor norteamericano, el estudio de la sinagoga es el estudio de la historia de Israel. Ahora bien: la dispersión del pueblo hebreo, en cerca de dos mil años de exilio, ha sido la causa de que no exista una arquitectura propia, típica, de la sinagoga. La sinago-

ga en la historia expresó el lugar y la época en que fué levantada. La sinagoga china tiene las características de la pagoda. En la Edad Media predomina el estilo morisco y gótico, expresivos del espíritu de la época. Una sinagoga de los tiempos actuales debe expresar, con sencillez, el espíritu, el estilo, por así decirlo, de nuestra época.

—Sin embargo... —nos aventuramos hacerle esta observación—: tratándose de un templo hebreo, de una sinagoga, es necesario caracterizarla no sólo con el espíritu de la época, sino también con el espíritu hebreo.

—Exactamente —nos contesta el Arquitecto Capablanca—. A este doble objetivo apuntamos con nuestro proyecto: un edificio de líneas severas, verticales, como para indicar el ansia de acercarse a Dios, con la sencillez, desprovista de toda ornamentación, que debe caracterizar la arquitectura contemporánea. Al propio tiempo, en nuestro proyecto tratamos de introducir algunos simbolismos hebreos: al frente, sobre el pórtico, la estrella de David; las puertas llevarán dos figuras rampantes de bronce, en relieve, que representen dos leones, uno a cada lado de las tablas de la Ley. Los motivos simbólicos podrán ser variados. A la entrada de la sinagoga se llegará por una escalinata amplia, ancha, para dar carácter espiritual. Las puertas grandes, imponentes, implican todo un simbolismo hebreo.

—En la Biblia, —observa nuevamente el señor Gurtwitz—, frecuentemente se habla de las puertas con un sentido figurado. Se habla de las "puertas de la justicia"; la "puerta de Jehová" por donde entrarán los justos.

—A este sentido quería referirme, —insiste de nuevo el señor Capablanca—. Estoy convencido, —termina diciéndonos— que esta sinagoga, cuyo proyecto Uds. ven, será como un mensaje espiritual, hecho en piedra, que los hebreos de Cuba legan a las futuras generaciones...

El Arquitecto Capablanca pronuncia estas últimas palabras con acento fervoroso. Todos nos sentimos animados. El señor Max Pincus, que lo ha estado escuchando con atención despierta, nos dice ahora, a modo de comentario final, lo siguiente:

—Creo que nuestra Sinagoga, según el proyecto del Arquitecto Capablanca, nos ha de satisfacer a todos. Antes de que el Arquitecto Capablanca madurara su proyecto, hace algunos meses emprendimos un viaje con él a los Estados Unidos, y en la grata compañía de los señores Herman Heisler, Presidente de nuestro Patronato y Julio Carity; viaje éste que realizamos con el solo fin de visi-

Arquitecto Capablanca

tar las mejores sinagogas que han levantado las comunidades hebreas en el vecino país. Después de esta experiencia personal, puedo asegurar a usted, y a todos los hebreos de Cuba, que la Sinagoga que levantaremos podrá compararse, sin demérito para nosotros, con las mejores sinagogas de los Estados Unidos, y no creo que sea una exageración de mi parte, si afirmo, como lo hago, que será la mejor Sinagoga entre las de todas las Repúblicas latinas del Continente americano.

La charla toca a su fin,. La conversación resulta muy agradable, pero ya la noche avanza. Nos despedimos con saludos cordiales. Todos parecemos como contagiados por la magnitud de este proyecto, que ya a estas horas resulta una realidad en plena marcha. Esta obra tiene la virtud de abrir nuestras almas en una perspectiva de prometedoras esperanzas. Al salir, rumbo a la calle, tenemos que atravesar nuevamente el ancho campo donde se plasmarán estas esperanzas. Involuntariamente, pensamos en el pasaje bíblico, en las zarzas que se quemaban, pero no se consumían. Aquí también, pensamos, nos encontramos en lugar sagrado: aquí se levantará la Casa de nuestra comunidad y la Casa de Dios.

AZKENAZIM Y SEFARADIM

Por **NAHMAN SOLOWIEJCZYK**

(Traducido del "yidish" por la Dra. Ida Glézer de Castiel)

NOSOTROS, los hebreos de Cuba, constituimos una comunidad a la vez joven y reducida. No encontramos tampoco, en nuestra vecindad geográfica, una comunidad hebrea fuerte que pudiéramos tomar como ejemplo y nos sirviera de punto de apoyo. (No nos puede servir de precedente, capaz de influir sobre nosotros, la comunidad hebrea de los Estados Unidos). Por tal motivo, ahora que un grupo de hebreos, por su propia y libre voluntad, ha tomado la iniciativa de ordenar y centralizar nuestras necesidades y nuestras instituciones —asunto éste de extraordinaria importancia—, debemos en consecuencia poner fin a este anticuado separatismo de las fuerzas hebreas en sefaradim, azkenazim y americanos. Si pensáramos en el futuro nuestro, dentro de cinco o diez años, esta separación habría que considerarla como artificial, porque para entonces cabe presumir que las actividades sociales estarán bajo la responsabilidad de la generación hebrea más joven, educada aquí en el idioma espaool, y precisamente, ya en este mañana cercano, no existirían dificultades con respecto al idioma en la mutua colaboración de sefaradim y azkenazim. Es lógico, pues, que debiera hacerse el mayor esfuerzo a fin de llegar, lo más pronto posible, a este proceso de fundir estos distintos sectores, tomando en consideración la complicada y responsable labor que se nos avecina, como es la de crear las bases normales de nuestra futura convivencia hebrea en Cuba, unido ello a lo limitado de las fuerzas que podemos contar para este grande empeño. El ejemplo vivo de Eretz Israel nos ayudará a libertarnos de los prejuicios existentes. Allí podemos ver cómo construyen y aseguran el futuro del pueblo, trabajando, mano a mano, todos los sectores hebreos.

Queremos subrayar el hecho de que el sector sefaradí demuestra en los últimos años un saludable y normal interés hacia todo lo que se refiera al pueblo hebreo. Por otro lado, el sector sefaradí, dentro de nuestro campo, ha demostrado en distintas ocasiones una madurez nacional hebrea que

supera a la de nuestro sector azkenazim. Concretamente me refiero al hecho de que, entre los 30 voluntarios que salieron de Cuba para luchar en el ejército de Israel, como un ochenta por ciento de los mismos eran jóvenes sefaraditas. Este ejemplo nos demuestra que existe en los sefaradim un dinamismo nacional hebreo que supera en mucho a nuestro sector, si tomamos en cuenta, además, que la proporción de éstos en Cuba es inferior a la de los azkenazim.

Como consecuencia de lo expuesto, considero que, en las actuales circunstancias, cuando estamos empeñados en la tarea de crear historia en la vida de la comunidad hebrea de Cuba, no debemos dejar fuera una "tribu" de Israel, una rama que mucho contribuyó a nuestro honor nacional, que dió al pueblo hebreo hombres como el Rambam (Maimónides), Yehudá Haleví, Ebem Ezra, Espinoza, Rabí Yosef Caro..., que dió pruebas de su heroísmo durante la época de la Inquisición; una rama de nuestro pueblo que nos dió, durante muchas centurias, inclusive para los hebreos de la Europa Oriental, rabinos y guías espirituales.

En la gesta libertadora de Eretz Israel, los jóvenes sefaraditas, conjuntamente con toda nuestra juventud, vertieron su sangre en el proceso de la colonización y durante la invasión árabe; ellos fueron colgados, junto a los jóvenes azkenazim, en las horcas inglesas; y en los campos de concentración alemanes compartieron en las cámaras de gas, como hermanos nuestros, el destino de mártires. Ahora mismo, el rencor de los malvados pueblos árabes, que están llevando a cabo una campaña de venganza por la derrota que sufrieron en Eretz Esrael, se vierte totalmente sobre nuestros hermanos sefaraditas del Egipto, Siria, Irak y Yemen.

No nos asustemos, pues, ante las dificultades de carácter provisional que produce la separación de idiomas, y vamos a enfrentarnos a ellas **ahora**, haciéndoles tomar parte en nuestras labores de reorganización. Extendámosles una calurosa y cordial mano fraternal, que ellos sabrán responder adecuadamente. Porque "polacos" no somos nosotros, ni "turcos" son ellos: hebreos somos todos, a quienes la historia y el destino nos confiaron llevar adelante y en alto la gran verdad que en hebreo reza así: "Nezaj l'Israel lo ishaked". (Pueblo hebreo, pueblo eterno).

El Patronato de la Casa de la Comunidad Hebrea: Estímulo y Esperanza para la Juventud

por

ABRAHAM MARCUS MATTERIN

Director de la Revista "Israelia" y Presidente de Propaganda del Comité Central de la Juventud Hebrea de Cuba.

El domingo 17 de Junio, será un hito imborrable en los anales de la historia de la Colonia Hebrea de Cuba, ya que en esta fecha se efectuará la impresionante ceremonia de Colocación de la Primera Piedra de lo que será, en un futuro muy cercano, la Casa de la Comunidad Hebrea de Cuba, en las calles 13 e I en el residencial "faobourg" del Vedado.

Esta brillante iniciativa de los infatigables luchadores y activistas sociales del ha poco creado Patronato de la Casa de la Comunidad Hebrea de Cuba, corresponde, en primer término, al dinámico Herman Heisler, su presidente y a sus inmediatos colaboradores, Ben Dizik, Isaac Gurwitz, Julio Carity, Max Pincus, León Hiller y tantos más, cuya relación se haría interminable. La labor hasta ahora realizada, ha repercutido profundamente en los dirigentes juveniles de los distintos clubs actualmente existentes, por la prometedora esperanza que representa para la juventud hebrea, la próxima edificación de la Casa Social, de hermosa y modernista perspectiva monumental y su gran interior de estilo funcional, adaptado a las exigencias de un Centro Comunal, con bella Sinagoga adyacente, Salas de Actos, Salón-Teatro, Bibliotecas, Gimnasios, Oficinas ad-hoc, etc., etc.

La prolongada y crónica agonia por la que atraviesan las entidades juveniles, su continua crisis económica, cultural y social —tanto por la apatía y falta de interés de los adultos, como por la propia dejadez y desgano de los jóvenes— ha preocupado intensamente a un pequeño grupo de dirigentes societarios, que como los antes mencionados rectores del Patronato, la Logia Bené Berith Maimónides, la Revista "Israelia", los rabinos Meyer Rosenbaum y

Milton Weissberg, Adolfo Kates, Marco Pitchon, Isaac Habif y quizás algunos más líderes comunales, han hecho esfuerzos por tratar de solucionar este gravísimo problema que tanto afecta al futuro y prestigio de la Comunidad Hebrea de Cuba.

Haciendo un poco de historia —en este caso imprescindible— podemos dividir, sucintamente, en tres etapas, la existencia de los clubs juveniles hebreos en Cuba:

La primera, en la década de los años 20, en que el entusiasmo febril de los jóvenes inmigrantes recién llegados a la hermosa y acogedora Isla tropical desde sus hoscos lares europeos, les impele a organizar numerosas entidades culturales, artísticas, deportivas, benéficas y sociales, y que, en el sector juvenil se ejemplariza en el inolvidable Círculo de Estu-

MIEMBROS DEL COMITE CENTRAL DE LA JUVENTUD HEBREA DE CUBA, ORGANIZADORA DE LA PARTICIPACION DE LA MISMA EN LOS FESTEJOS DEL 17 DE JUNIO, REUNIDOS CON DIRIGENTES DEL PATRONATO DE LA CASA DE LA COMUNIDAD HEBREA DE CUBA

Sentados de izq. a der.: Carlos Singer, Presidente del Club "Hatikvah"; Abel Holtz, Secretario del Comité Central y Presidente del Club "Kadima" de Miramar; Ida Berger, Directiva del Grupo "Hannah Szenesh" de la Wizo; Fanny Stone de Pressman, Presidenta de la "Young Wizo" de Cuba y Vice-Presidenta del Comité Central; Morris Chudnowski, Tesorero del Club "Hatikvah" y Presidente del Comité Central; Ida Kubiliun, Presidenta del Grupo "Hannah Szenesh" de la Wizo; Jacobo Matz, Presidente de la Sección Juvenil del Club "Israel" de la Víbora y Tesorero del Comité Central; e Israel Burman, Directivo del Club "Kadima" de Miramar. De pie en el mismo orden: los miembros del Patronato: León Gilfarb, León Hiller, Herman Heisler, Presidente del Patronato, Isaac Yavitz, Najman Solowiejczyk, Abraham Marcus Matterín y José Achuili-Levy (estos dos últimos, del Comité Central).

diantes Hebreos, su Biblioteca, su Revista, etc., y cuya brillante labor se ve cortada de raíz —al igual que otras instituciones estudiantiles cubanas— en el año 1930, con motivo de la grave situación política entonces imperante.

La segunda etapa, queda personificada, en el quinquenio 1938-1943, en la pujante Unión Juvenil Hebrea de Cuba (En su 1ra. época: U.J.H. del Centro Israelita de Cuba) la mayor y más activa asociación juvenil hebrea hasta ahora organizada por la juventud hebrea en Cuba, que realiza brillantemente, labor sostenida y metódica, de confraternidad hebreo-cubana, con la presentación de los más conspicuos intelectuales cubanos en su prestigiosa tribuna, la celebración de destacadas fechas culturales y patrióticas, tanto hebreas como cubanas y la creación de un cuadro de capacitados dirigentes juveniles, que luego habrían de dirigir otros clubs juveniles hebreos. (Mención aparte merece el club "Hashomer Hatzair" (Joven Guardián) el decano de los clubs juveniles hebreos, que ha realizado callada y efectiva labor de educación nacional-sionista, encontrándose actualmente muy debilitado por la partida a Medinath Israel, de sus más activos dirigentes).

Y la tercera etapa, que es la actual y que va desde la desaparición de la Unión Juvenil Hebrea hasta hoy. Son años de continuos alti-bajos en la organización y desarrollo de numerosísimos clubs juveniles hebreos, que hicieron concebir grandes esperanzas a sus fundadores (en pequeña parte realizados por la recién desaparecida "Hillel" en la actualidad y el languideciente Círculo Universitario Hebreo) que no se convirtieron, lamentablemente en bella realidad y ello se ve reflejado en el angustioso panorama actual de los clubs existentes: continuas promesas de apoyo moral y económico por parte de los dirigentes adultos de las sociedades en que funcionan clubs juveniles y que, salvo raras excepciones, siempre se quedan en eso, en promesas... oficinas para los clubs, que de tal tienen solamente el nombre, y que generalmente son ubicadas en las habitaciones o rincones más inadecuados e incómodos... falta casi absoluta de idóneos y capacitados instructores y líderes juveniles... proliferación continua de clubs en su mayoría, existentes de nombre solamente... en fin, un círculo vicioso de lamentaciones por parte de los adultos y de inculpaciones de los jóvenes responsables, que da como resultado: crisis económicas eternas, completa desorganización administrativa, raquítica labor cultural, casi nula labor deportiva, extrañamiento de la gloriosa y rica historia y tradición hebraica y, pare usted de contar... y como colofón inevitable: la inmensa mayo-

ría de la juventud hebrea no está inscripta ni organizada en los clubs juveniles hebreos, que mal que bien funcionan, y se va alejando insensiblemente hacia otras esferas de actividades sociales fuera de nuestro seno, que ningún provecho pueden traer a la Colonia Hebrea de Cuba y mucho menos, a la juventud.

Este cuadro es, lamentablemente cierto, sin exageración de ninguna clase y sin recalcar detalles que puedan parecer sombríos; es la pura realidad y los que, desde hace años ya, nos preocupamos por su solución adecuada, comprendemos que solamente medios drásticos pueden cambiar esa angustiosa crisis juvenil, prestando pleno apoyo moral y económico a la juventud, dándoles locales amplios, instructores capacitados, oficinas adecuadas, cursos de historia, tradiciones y sentimiento nacional sólidos, ambiente agradable y acogedor y tantas y tantas cosas más, tan necesarias...

Y creemos sinceramente, que la llave que abrirá la puerta de toda esta esperanza para convertirla en realidad, es el Patronato de la Casa de la Comunidad Hebrea de Cuba, que con la cooperación de todos, adultos y jóvenes, permita ¡al fin! anclar en puerto seguro, la maltrecha y zarandeada nave de los clubs juveniles hebreos...

Por lo menos, ese es el firme propósito de los mentores y dirigentes del Patronato, al construir los dos soberbios edificios que serán la Casa Social y la Sinagoga: que los mismos sean sede de una Federación Juvenil Hebrea de Cuba, que teniendo —esta vez de verdad— la más amplia y decidida cooperación, solidaridad y aporte societario, en todos los sentidos de la palabra, sea el portavoz legítimo de la confraternidad hebreo-cubana y de hermandad cubano-israelí y el orgullo de toda la Comunidad Hebrea de Cuba.

ALBUM

de los

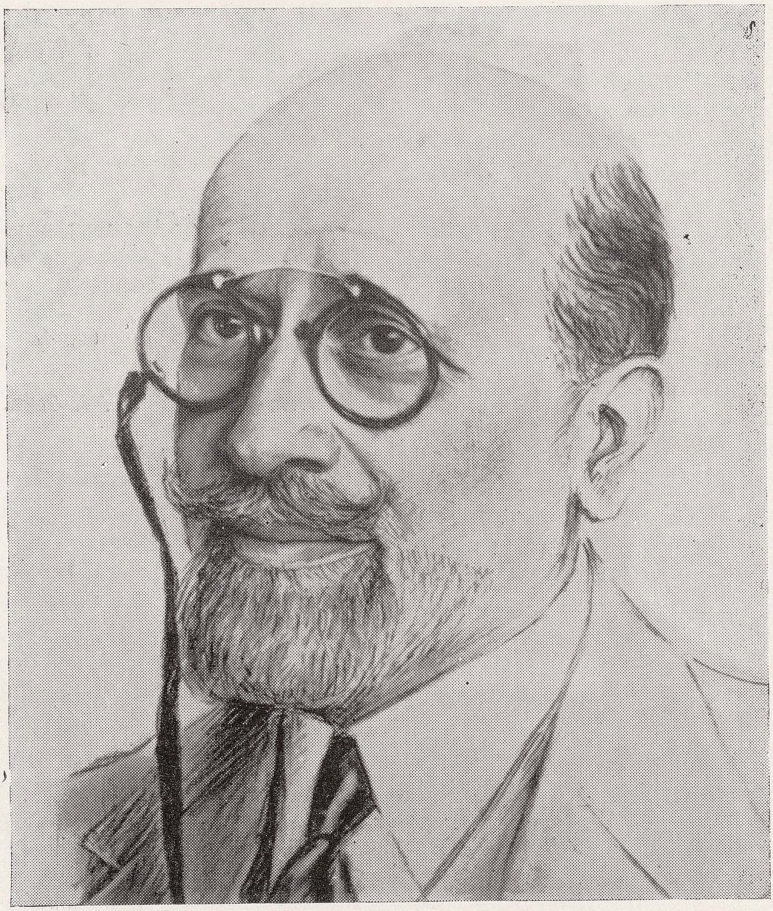
Socios Fundadores

del

Patronato de la Casa de

Comunidad Hebrea.

Habana, 17 de Junio de 1951

ADOLFO H. KATES

Miembro distinguido de la Sociedad Cubana, pertenece a los Clubs Sociales más importantes del país. Personalidad destacada de nuestra Colonia, persona muy caritativa que contribuye con generosidad para todas las causas, tanto filantrópicas como nacionales.

A continuación ofrecemos una breve relación de las actividades cívicas y sociales del Sr. A. H. Kates, ciudadano cubano desde el año 1924.

ACTIVIDADES CIVICAS Y SOCIALES DEL SEÑOR ADOLFO KATES

Condecorado con la medalla del primer centenario de la Bandera Cubana.

Condecorado con la Cruz de la Orden de Carlos Manuel de Céspedes por haber servido los intereses de Cuba, en el país y en el extranjero.

Oficial de la Orden de la Corona de Bélgica, en mérito por sus servicios para mejorar sus relaciones comerciales entre Cuba y Bélgica, y por su campaña a favor de Bélgica durante la Guerra Mundial.

Ex-Director del Club Rotario de La Habana (miembro 30 años).

Vocal de la Directiva de la Cámara de Comercio de la República de Cuba, y miembro del Comité Ejecutivo.

Presidente de la Sección de Relaciones Sociales de la Cámara de Comercio de la República de Cuba.

Ex-Presidente de la Asociación de Anunciantes de Cuba.

Delegado en Cuba de la Maison de l'Amérique Latine de Bélgica.

Miembro de la Cámara de Comercio Americana.

Miembro de la Asociación de Industriales de Cuba.

Vocal de la Directiva de la Fundación Cubana del Buen Vecino.

Vice-Presidente del Fondo Cubano-Americano de Socorro a los Desplazados de Europa.

Ex-Vocal del Fondo Cubano-Americano de Socorro a los Aliados.

Fundador del Miramar Yatch Club.

Ex-Comodoro del Almendares Yatch Club.

Presidente de Honor de la Campaña Unida Pro-Israel en Cuba.

Presidente de la United Hebrew Congregation.

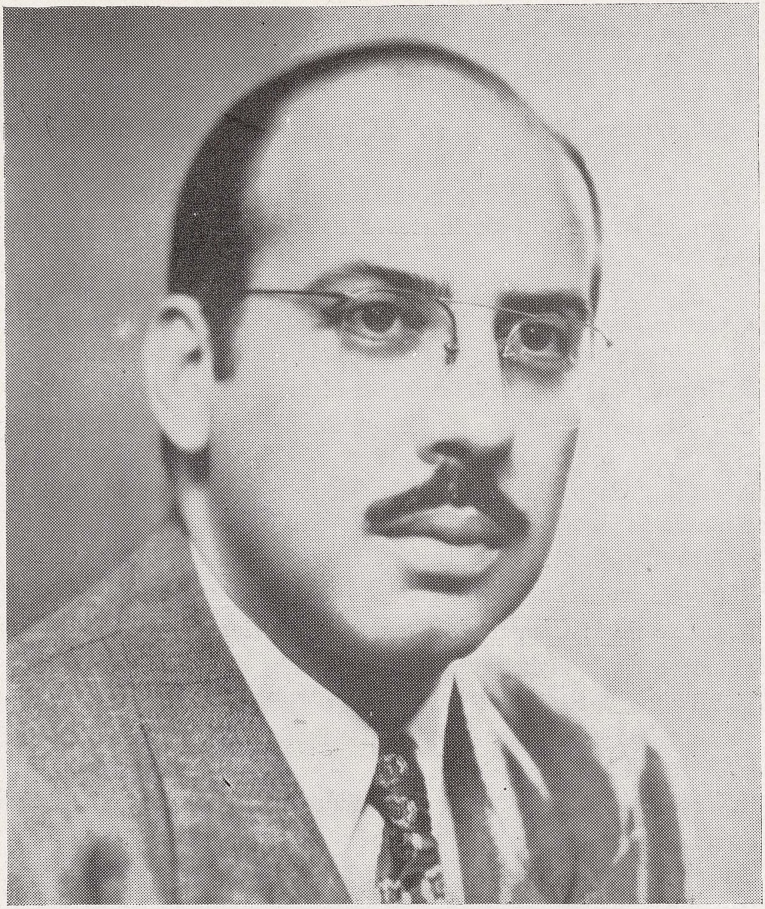
Ex-Presidente de la Logia Maimonides de la B'nai B'rith.

Grado 33 en la Masonería.

Gran Garante de Amistad de la Gran Logia de Bélgica ante la Gran Logia de Cuba.

Miembro del Unión Club.

Miembro del Habana Yatch Club.

JOSE H. KATES

Hijo de nuestro querido Sr. Adolfo H. Kates, participa junto con su distinguido padre en todas las actividades sociales de nuestra comunidad.

El señor José H. Kates ha sido Delegado de Cuba a la Conferencia Internacional de Comercio y Trabajo en 1947, Presidente de la Asociación de Anunciantes de Cuba en 49/50, Vicepresidente de Bnai Brith 1948/50.